

11/100, 02686

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΜΗΛΕΤΑ

Πτυχιούχου τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν
Διδάκτορος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ
ΣΟΒΙΕΤΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ
ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Διατριβὴ ἐπὶ διδ⁵ρακτορίᾳ

Ἐπιβληθεῖσα εἰς τὴν Πάντειον Ἀνωτάτην Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

ΑΘΗΝΑΙ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΜΠΛΕΤΑ

Πτυχιούχου τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν
Διδάκτορος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ
ΣΟΒΙΕΤΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ
ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Διατριβὴ ἐπὶ διδ^στακτορίᾳ

Ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Πάντειον Ἀνωτάτην Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

ΑΘΗΝΑΙ

Ἡ ἔγκρισις τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς
ὑπὸ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πο-
λιτικῶν Ἐπιστημῶν δὲν ὑποδηλοῖ τὴν ἀπο-
δοχὴν τῶν γνώμων τοῦ συγγραφέως.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΔΙΑΣΠΑΣΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΩΣ

1. Τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ὅτι ἐπ-
ῆλθε διάσπασις τῆς νομικῆς συengenώσεως διεθνῶς, ὡς ἐκ τῆς ἀ-
πουσίας κοινῶν ἀντιλήψεων μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων, τὰς
ὁποίας ἢ συengenώσις προϋποθέτει. Διακεκριμένοι ἐπιστήμονες δια-
πιστώνουν, ὅτι οἱ κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου δὲν γίνονται ἀντιλη-
πτοὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν καὶ ὑπὸ τῶν δυ-
τικῶν κρατῶν. Τοῦτο χρονίως ἐκδηλοῦται εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ
Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, γενικῶς δὲ
προσθέτει δυσκολίας εἰς τὰς ἐκ πολιτικῶν λόγων ὑφισταμένας εἰς
τὰς πολιτικὰς συζητήσεις. Ὡς ἐκ τούτου εὐλογον εἶναι τὸ ἐρώτη-
μα περὶ τῶν συγχρόνων σοβιετικῶν κατευθύνσεων εἰς τὴν ἐπιστή-
μην τοῦ Δημοσίου Διεθνοῦς Δικαίου. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτη-
μα τοῦτο καὶ ἡ διερεύνησις τῶν σοβιετικῶν κατευθύνσεων εἰς τὴν
ἐπιστήμην τοῦ δημοσίου διεθνοῦς δικαίου, θὰ ἐπέτρεπον ὄχι μόνον
νὰ διαπιστωθοῦν αἱ κατευθύνσεις αὗται, ἀλλὰ συνάμα καὶ νὰ κρι-
θῇ ἢ ἐπιστημονικότης τούτων καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ν' ἀναζητη-
θῇ ἢ δυνατότης ἢ ἢ ἀδυναμία δημιουργίας τῶν προϋποθέσεων μιᾶς
κοινῆς συengenώσεως τῆς διηρημένης ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ τοσοῦτον
δὲ τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον, ἐφ' ὅσον ἐσχάτως οἱ σοβιετικοὶ εἰς-
ήγαγον εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνοῦς δικαίου νέας νομικὰς κα-
τηγορίας καὶ ἤρχισαν νὰ ὀμιλοῦν περὶ ἐνὸς νέου δικαίου σοσιαλι-
στικοῦ. Οὕτω, αἱ παλαιότεραι μελέται τοῦ Taracouzio, τοῦ Calv z,
τοῦ Lapenna καὶ ἄλλων ἔχουν ἀνάγκην συμπληρώσεως ἂν μὴ καὶ
ριζικῆς ἀναθεωρήσεως, ἐν ὅψει τῆς εἰσαγωγῆς ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν
νέων θεμελιωδῶν νομικῶν κατηγοριῶν, ἀγνώστων εἰς τὰς προη-
γουμένας των προσπαθείας διαμορφώσεως ἐνὸς νέου τύπου δικαί-
ου, ἱκανοποιούντος τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ σοβιετικοῦ κράτους.

ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΩΣ

2. Ἄλλ' ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ διερεύνησις τῶν σοβιετικῶν κατευθύνσεων εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δημοσίου διεθνοῦς δικαίου δὲν δύναται ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν προκεχωρημένην ἐκείνην γραμμὴν, ἐξ ἧς θὰ ἤρχιζεν ἡ προσπάθεια προσδιορισμοῦ καὶ διερευνήσεως τῶν συγχρόνων κατευθύνσεων τοῦ δημοσίου διεθνοῦς δικαίου εἰς ἓν μὴ κομμουνιστικὸν κράτος. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν, ἡ ἀφετηρία θὰ εὑρίσκετο εἰς τὴν κοινὴν κοσμοθεωρίαν τῆς δύσεως, εἰς τὴν χριστιανοευρωπαϊκὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς δομῆς τῶν διεθνῶν σχέσεων ἐν τῷ κόσμῳ καὶ εἰς τὸ κοινὸν ὄργανον, ἧτοι τὴν λογικὴν. Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν σοβιετικῶν κατευθύνσεων, τὸ πρᾶγμα ἀλλάσσει. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην πρέπει ν' ἀναχωρήσωμεν πολὺ ἐνωρίτερον, ἀπὸ ἀφετηρίαν κειμένην ἐντεῦθεν τῆς κομμουνιστικῆς κοσμοθεωρίας, ἐντεῦθεν τῆς σοβιετικῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς δομῆς τῶν διεθνῶν σχέσεων ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐντεῦθεν τῆς λογικῆς, διὰ νὰ περιληφθοῦν πάντα ταῦτα, ὡς καὶ τὸ ὄργανον τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΥΠΟΒΑΘΡΟΝ

3. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα τὸ κοινωνικὸν ἐκεῖνο ὑπόβαθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι τείνουσι νὰ κτίσουσιν τὰς περὶ τοῦ δ.δ. ἀπόψεις των. Τὸ κοινωνικὸν τοῦτο ὑπόβαθρον, εἰδικῶς διὰ τὴν παρούσαν ἔρευναν, ἀφορᾷ τὴν θάσει τῆς κομμουνιστικῆς κοσμοθεωρίας ἀντίληψιν τῆς δομῆς τῶν διεθνῶν σχέσεων ἐν τῷ κόσμῳ. Τοῦ κοινωνικοῦ δὲ τούτου ὑποβάθρου, δύο εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἐκφράσεις. Ἡ Εἰρηνικὴ Συνύπαρξις καὶ ὁ Προλεταριακὸς Διεθνισμὸς.

Α' Ἡ ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ Ἡ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

1. Ἡ Εἰρηνικὴ Συνύπαρξις προσεβλήθη καὶ προβάλλεται ὑπὸ τῶν κατευθυνόντων καὶ κατευθυνόντων τὴν ἑξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς ΕΣΣΔ. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο. Οἱ σοβιετικοὶ βεβαιώουσι μετὰ πάσης δυνατῆς ἐπισημότητος, ὅτι ἡ θεωρία τῆς εἰρηνικῆς συνυπαρξέως ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς ἑξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς

ΕΣΣΔ, ἐνῶ οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι προσδίδουσι εἰς ταύτην νομικὴν ὑπόστασιν δι' ἀναγωγῆς τῆς εἰς θεμελιώδη ἀρχὴν τοῦ διεθνoῦς δικαίου. Παρὰ ταῦτα, ἡ θεωρία αὕτη δὲν ἔχει διατυπωθῆ ἀπὸ μέρους τῶν ὑποστηρικτῶν κατανοητῆ κατὰ τὸν τρόπον, ὥστε νὰ γίνεταί ἀμέσως καὶ εὐθέως κατανοητῆ κατὰ τὴν μορφήν, τὴν φύσιν καὶ τὸ περιεχόμενον. Τὸ νόημα ὅμως τῆς θεωρίας ταύτης εὐρίσκεται διάσπαρτον εἰς δηλώσεις καὶ ἔργα σοβιετικῶν πολιτικῶν καὶ συγγραφέων. Πάντως, αὕτη διαλαμβάνεται ὡς θεμελιώδης ἐπιστημονικὴ καὶ νομικὴ κατηγορία τοῦ διεθνoῦς δικαίου εἰς τὰ πλεῖστα, ἐννοιολογικῶς δέ, εἰς ὅλα τὰ σοβιετικὰ συγγράμματα τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ὅμως ἐντάσσεται εἰς τὴν καθόλου κομμουνιστικὴν θεώρησιν τοῦ κόσμου καὶ παρουσιάζεται ὡς καλύπτουσα τὰς διεθνεῖς σχέσεις καὶ ταύτας ἐξ ὀρισμένης μόνον πλευρᾶς.

ΣΧΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

2. Μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τοῦτο τοποθετουμένη ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας περὶ ἐπαναστάσεως. Γενικώτερον, ἐκ τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας διαφαίνεται ὅτι ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις δὲν περιείχετο εἰς ταύτην, διότι ὁ Μάρξ ὠμίλει διὰ μίαν παγκόσμιον ἐπανάστασιν καὶ μίαν ταυτόχρονον ἐγκαθίδρυσιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς ὑδρογείου. Ὁ Λένιν ὅμως, λίαν ἐνωρὶς ἀντελήφθη, ὅτι μία τοιαύτη ἐπιδιώξις δὲν ἀντεπεκρίνετο εἰς τὰ πράγματα καὶ διὰ τοῦτο εἰσήγαγεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως ἕν ἐντελῶς νέον στοιχεῖον, καθορίσας ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσῃ ταυτοχρόνως εἰς παγκόσμιον κλίμακα, δύναται ὅμως νὰ πραγματοποιηθῆ ἀρχικῶς εἰς μίαν χώραν, χωρὶς νὰ παραιτηθῆ τῆς ἐπιδιώξεως τῆς ἐπικρατήσεώς της παγκοσμίως. Τὴν δικαιολογητικὴν σκέψιν τῆς ἀπόψεώς του ταύτης ὁ Λένιν ἀνευρίσκει εἰς ὅ,τι ὀνομάζει ἀπόλυτον νόμον τῆς ἐξελίξεως τοῦ καπιταλισμοῦ. Κατὰ τὸν Λένιν, ὁ ἀπόλυτος αὗτος νόμος προσδιορίζει ὅτι ὁ καπιταλισμὸς παρουσιάζει ἄνισον κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν καὶ συνεπῶς θάσκει τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας, ἕκαστον κράτος θὰ φθάσῃ εἰς διάφορον ἀπὸ τ' ἄλλα χρόνον εἰς τὸ κομμουνιστικὸν τέρμα. Τοῦτο δι' ἡμᾶς ἔχει σημασίαν διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς εἰρηνικῆς συνυπαρξεως, διότι ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν εἰς τὸ πεδῖον τῶν διεθνῶν σχέσεων. Ἐκ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ὠθήθη ὁ ἐπικρατήσας εἰς Ῥωσίαν κομμουνισμὸς, ἵνα προβάλλῃ τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν τοῦ νέου κράτους, τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου,

μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν μελῶν τῆς διεθνoῦς κοινωνίας, μέχρις οὔτου ἢ ἐπανάστασις, τῆ βοηθεία τῆς κομμουνιστικῆς τακτικῆς, ἐπεκταθῆ καὶ εἰς ταῦτα. Οὕτω, ἡ θέσις τοῦ Λένιν περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐπαναστάσεως εἰς μίαν χώραν, προεκτεινομένη διὰ τῆς θεωρίας τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, διαμορφώνει καὶ ὀλοκληρώνει τὴν διαδικασίαν ἐπεκτάσεως τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν κόσμον ὀλοκληρον. Ἡ διαδικασία αὕτη, στηριζομένη εἰς τὴν μαρξιστικὴν ἀποψιν περὶ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς ἐλεύσεως τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν κόσμον ὀλοκληρον καὶ προσηρμοσμένη εἰς τὸ πραγματικὸν γεγονός τῆς ταυτοχρόνου υπάρξεως προλεταριακῶν κρατῶν καὶ μὴ, ἀναγκαίως καὶ ἀναποφεύκτως (λόγω τῆς ἐπιθετικῆς δραστηριότητος τοῦ διεθνoῦς κομμουνισμοῦ), θὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μίαν σειράν ἐπαναστάσεων εἰς τὰ μὴ προλεταριακὰ κράτη. Τοῦτο ὁμως δημιουργεῖ ἰδιόρρυθμα προβλήματα. Τὰ προβλήματα ταῦτα πηγάζουν ἀπὸ δύο συγκρουσόμενας κατευθύνσεις, ἧτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν προλεταριακῶν κρατῶν, ὅπως προωθήσουν τὸν κομμουνισμὸν εἰς τὸν κόσμον ὀλοκληρον (ἐπανάστασις) καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτοσυντηρήσεως τῶν κρατῶν τούτων. Ἐκ τῆς πρώτης τάσεως τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν δὲν δύναται γὰ πηγᾶσι ἄλλο τι ἢ ἡ σύγκρουσις καὶ ὁ ἀγὼν εἰς διεθνῆ πεδία. Ἀντιθέτως ἐκ τῆς δευτέρας τάσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν πηγάζει μία σύντομος προσπάθεια δι' αὐξήσιν τῆς ἰσχύος τῶν κρατῶν τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρου μία ἔφεσις πρὸς συνεργασίαν καὶ μερικὴν ὑποχωρητικότητα, ἡ ὁποία καὶ τὴν ἀνοδὸν τῆς ἰσχύος διευκολύνει (ἀνετοὶ προπαρασκευαί) καὶ τὴν πρόκλησιν περιορίζει ἐγκαίρως (ἀποφυγὴ μιᾶς προώρου ἀναμετρήσεως δυνάμεων). Ἀγὼν, λοιπὸν, καὶ ταυτόχρονος συνεργασία εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δύο ἀντιτιθεμένων τάσεων εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ σοβιετικοῦ κράτους καὶ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ προτεινομένου *modus vivendi* τῶν κομμουνιστικῶν μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν κρατῶν, δηλ. τὸ περιεχόμενον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ὡς ἠθικοπολιτικῆς ἀρχῆς σκοπούσης γὰ ἔξυπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ διεθνoῦς κομμουνισμοῦ καὶ τοῦ σοβιετικοῦ κράτους.

ΤΟ ΑΡΝΗΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

3. Οὕτω, δι' ἀμφοτέρω τὰ εἶδη τῶν κρατῶν, ἡ περίοδος τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως δὲν περικλείει ἡσυχίαν καὶ ἀνεσιν. Τὰ μὴ προλεταριακὰ κράτη ζοῦν ὑπὸ τὸν φόβον φρικώδους ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία θὰ ἠλλάξει τὴν μορφήν των καὶ τὴν μορφήν τοῦ κόσμου καὶ θὰ ἐπέβαλε τὸν ὀλοκληρωτισμὸν καὶ τὴν βίαν παγκοσμίως. Ὡς ἐκ τούτου παρασκευάζονται διὰ γ' ἀποκρούσσουν τοιοῦτον κίνδυνον.

γον και ζητοῦν νὰ προσδιορίσουν τὸ κρατικῶς ὠργανωμένον ἰσχυρὸν σήμειον τῆς τιοιούτης ἐπαναστάσεως διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐκ τῆς ἰσχύος του ἐπέκτασιν ταύτης.

Τὰ προλεταριακὰ κράτη ἐξ ἄλλου, ἔχοντα συνείδησιν ὅτι ἀποτελοῦν τὴν θάσιν ἐξορμήσεως τῆς ἐπαναστάσεως, τείνουσιν εἰς τὸ ν' αὐξάνουν ραγδαίως τὴν ἰσχύν των, πρᾶγμα ὅπερ εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ὀδηγεῖ εἰς τὸν συναγωνισμόν τῶν ἐξοπλισμῶν και τελικῶς εἰς τὸν πόλεμον. Πρὸς τούτοις, τὰ κράτη ταῦτα, ἀντιλαμβάνομενα πλήρως, ὅτι δημιουργοῦν πρόκλησιν διὰ τὰ μὴ κομμουνιστικὰ κράτη, φοβοῦνται και ζοῦν συνεχῶς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου τούτου, ὅτι τὰ μὴ προλεταριακὰ κράτη θὰ συνενώσουν τὰς δυνάμεις των εἰς μίαν τελευταίαν προσπάθειαν διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς θάσεως ἐξορμήσεως τῆς ἐπαναστάσεως.

Συνεπῶς, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ὡς παράγωγον τῆς λενινιστικῆς θέσεως περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐπαναστάσεως εἰς μίαν χώραν και τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας περὶ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, ἀποτελοῦσα συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ τοῦ γεγονότος και τῆς ἐπιδιώξεως, ἔχει διὰ τὰς διεθνεῖς σχέσεις περιεχόμενον ἀρνητικόν. Ἄν ὡς θετικὸν περιεχόμενον μιᾶς θεωρίας διεθνῶν σχέσεων θεωρήσωμεν τὴν συμβολὴν ταύτης εἰς τὴν παράλληλον και ἀδιατάρακτον ἀνάπτυξιν και πρόοδον ὄλων τῶν κρατῶν, λαῶν, ἔθνῶν και πολιτισμῶν, τότε ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἔχει τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετον περιεχόμενον. Προκαλεῖ και συνεχῶς ἐνισχύει τὸν ἀμοιβαίον φόβον, ὁ ὁποῖος, οὔτε τὴν κατανόησιν, οὔτε τὴν συμπαράστασιν, οὔτε τὴν ἀλληλοδοθήθειαν δύναται νὰ προαγάγῃ. Ἐξ ἄλλου εἰς μίαν ὀξεῖαν κρίσιν, δὲν εἶναι τὰ τυπικὰ στοιχεῖα, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, ὅσον τὰ οὐσιαστικά και συνεπῶς ἡ ἔναρξις ἐνὸς ἀφανιστικοῦ πολέμου δὲν φαίνεται ὅτι προλαμβάνεται διὰ τῆς θεωρίας και τῆς πρακτικῆς τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς φρικώδους προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως, ἐξ ἧς ἄλλως τε και ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις πηγάζει. Συνεπῶς, οὐδόλως αὕτη συμβάλλει εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀγωνίας και τοῦ φόβου, ὁ ὁποῖος συνέχει τὸν κόσμον ἐπὶ τῇ προόψει ἐνὸς ἀφανιστικοῦ πολέμου, τὸναντίον δέ, ὑπὸ ὠρισμένην ἔποψιν συμβάλλει εἰς τὴν ἔντασιν τῶν ἀρνητικῶν τούτων συναισθημάτων. Ὅπως ἐπίσης, οὐδόλως προάγει τὴν ἔννοιαν τῆς διεθνοῦς συμβιώσεως, ὡς αὕτη ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς συνυπάρξεως και ὡς διαλαμβάνεται εἰς τὸν Χάρτην τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

ΑΙ ΑΡΧΑΙ

ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

4. Πάντως κατὰ τὴν πρόσφατον περίοδον και ὑπὸ τὴν ἐπίδρα-

σιν τῆς πολιτικῆς δραστηριότητος τῆς ΕΣΣΔ, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἀπέκτησε τὰς ρυθμιστικὰς τῶν μεθόδων ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχᾶς. Τὸ ἐπιστημονικῶς περιέργον μὲ τοῦτο εἶναι, ὅτι ἐνῶ αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ φραστικῶς ἐπαναλαμβάνουσι γνωστὰς ἀρχὰς τοῦ δ.δ., ἐν τούτοις οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι καὶ πολιτικοὶ ἐπιμένουσι ὅτι εἶναι ἀρχαὶ ἰδικῆς τῶν ἐπινοήσεως. Εἰς τοῦτο δὲ μία ἐξηγήσις εἶναι δυνατὴν νὰ υπάρξῃ, ὅτι δηλ. αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ ἔχουσι διάφορον περιεχόμενον εἰς τὸν νοῦν τῶν σοβιετικῶν, ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπερ ἔχουσι διὰ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον. Πάντως ἐξ ὧν εἶναι ἡμῖν γνωστὰ, αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως εἶναι τέσσαρες καὶ διευτυπώθησαν διὰ τὴν πρώτην φοράν εἰς τὴν συνθήκην τῆς 20.4.1954 μεταξὺ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας σχετικῶς μὲ τὸ Θιβέτ. Αἱ διακηρυχθεῖσαι τότε καὶ ἔκτοτε ἐπαναλαμβανόμεναι ἀρχαὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1. Σεβασμὸς τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ κυριαρχίας.
2. Μὴ ἐπίθεσις.
3. Μὴ ἐπέμβασις εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις ἄλλης χώρας δι' οἰονδήποτε λόγον, οἰκονομικόν, πολιτικόν, ἢ ἰδεολογικόν.
4. Ἀμοιβαία ἰσότης καὶ κοινὰ ἐνδιαφέροντα¹.

Πολλοὶ ἔχουσι τὴν τάσιν νὰ θεωροῦν τὰς ἀρχὰς ταύτας μαζὺ μὲ τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν, ὡς πέμπτην ἀρχὴν καὶ νὰ τὰς ὀνομάζουσι ὅλας μαζὺ ἀρχὰς τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως². Ἡμεῖς δὲν ἀκολουθοῦμεν τὴν ὁδὸν αὐτὴν καὶ περαιτέρω θὰ ἐξηγήσωμεν διατί. Πάντως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Σινο — Ἰνδικῆς συνθήκης, ὡσάκις γίνεται λόγος περὶ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, μνημονεύονται καὶ αἱ ἐν λόγῳ ἀρχαὶ τῆς, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν ἀναφέρονται νοοῦνται ὡς ἀναπόσπαστον καὶ οὐσιῶδες τμήμα τῆς θεωρίας ταύτης.

Β'. ΕΙΡΗΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΧΥΟΣ, ΕΙΡ. ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ.

Συναρτήσῃ καὶ τῆς γενικωτέρας προσπάθειας τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῶν ἄλλων προλεταριακῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἀρέσκονται νὰ

1. Ἀποτελεῖ εἰρωνίαν ὅτι προσφάτως ἦταν πρώτη ἡ Κίνα ἐκεῖνη, ἡ ὁποία ἀπέδειξε τὸ ἀληθὲς περιεχόμενον τῶν ἀρχῶν εἰς ἄραρον τοῦ ἐτέρου τῶν συμβαλλομένων Μερῶν, τῶν Ἰνδιῶν, διὰ καταλήψεως ἰνδικῶν ἐδαφῶν.

2. Πρβλ. μελέτην τοῦ Focsaneanu εἰς *Annuaire Français*, 11, 1956. Ἡ δυσκολία εἰς τὴν δικαιολόγησιν τοῦ ὅρου, ὅταν εἰς τὰς ἀρχὰς περιλαμβάνεται ὡς πέμπτη καὶ ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, δὲν ἀφορᾷ μόνον μίαν τυπικὴν τακτοποίησιν μὲ τὴν λογικὴν. Ἀφορᾷ περισσότερον καὶ κυρίως τὸ οὐσιαστικόν θέμα τῆς σχέσεως (ἱεραρχίας) μεταξὺ τῆς πέμπτης ἀρχῆς καὶ τῶν ἄλλων τεσσάρων. Πάντως ἐξετάζομεν τὸ θέμα τοῦτο περαιτέρω.

παίξουν με τὰς λέξεις και νὰ ἐναλλάσσουν τὰς λέξεις εἰρήνη και εἰρηνική συνύπαρξις ὡς ταυτόσημους, πρόβλημα γενᾶται ὡς πρὸς τὴν διαπίστωσιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐννοιῶν. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει και ἡ ἀποφίς ἐκείνων τῶν μελετητῶν τῶν διεθνῶν σχέσεων, οἱ ὅποιοι ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ εἰρηνική συνύπαρξις εἶναι ἐν γένον ὄνομα διὰ τὴν παγίαν μορφήν τῶν διεθνῶν σχέσεων, ἣτοι διὰ τὴν «πολιτικὴν ἰσχὺς» (Power Politics)³. Ἡ ἀποφίς αὕτη καταδεικνύει ἔτι περισσότερο τὴν ἀνάγκην προσδιορισμοῦ τοῦ ἀκριβοῦς περιεχομένου τῆς Εἰρηνικῆς Συνυπάρξεως.

ΤΟ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

1. Ἡμεῖς, διὰ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ εἰρηνική συνύπαρξις εἶναι ἐννοια ταυτόσημος με τὴν εἰρήνην, θὰ πρέπει νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μιᾶς ἐννοίας ταυτίζονται με τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἄλλης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον, λαμβάνομεν τὴν ἐννοίαν εἰρήνην ὑπὸ τὴν θετικὴν μορφήν, ὅφ' ἣν δὲν σημαίνει μόνον τὴν ἀπουσίαν τῆς δι' ὄργανωμένων ἐνόπλων κρατικῶν δυνάμεων συγκρούσεως μεταξὺ κρατῶν, ἀλλὰ σημαίνει ὅτι διὰ τῆς διεθνῶς ὀργανώσεως και τοῦ πνεύματος συνεργασίας ἐπιδιώκεται ἡ λύσις τῶν ἀνακυπτουσῶν διαφορῶν ἄνευ πολέμου, με ἀπώτερον σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν μιᾶς ἀνωτέρας διαβιώσεως διὰ τὸν κόσμον ὀλόκληρον, ἐν πνεύματι ἐλευθερίας, ἰσότητος και δικαιοσύνης. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα μιᾶς τοιαύτης εἰρήνης, ὅχι μόνον ἔχει ἀποκηρυχθῆ ὁ πόλεμος και ἔχει ἐκριζωθῆ τελείως ἀπὸ τὴν κοινήν συνείδησιν ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος, ἀλλὰ συνάμα ἔχει καταστῆ βίωμα ὅτι ἡ εἰρηνική περίοδος πρέπει νὰ εἶναι περίοδος, καθ' ἣν ἀναζητεῖται ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἡ σταθερότης ἐν δικαιοσύνῃ, ἡ πρόοδος και ἡ εὐημερία τῶν λαῶν ἐν τάξει και ἁρμονίᾳ, χωρὶς ἀνταγωνισμὸν και ἐν πνεύματι συνεργασίας και συμβιώσεως. Ὁ Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ὁ Χάρτης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν και ἡ Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῷ πλασίῳ τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἀντιπροσωπεύουν ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς θετικῆς εἰρήνης. Κάλλιον παντὸς ἄλλου ὅμως, ἀντικατοπτρίζει τὸ πνεῦμα τῆς θετικῆς εἰρήνης τὸ μῆνυμα τοῦ Προέδρου Ροῦζβελτ τῆς 16 Μαρτίου 1940. Εἰς τὸ μῆνυμα ἐκεῖνο ὁ Πρόεδρος Ροῦζβελτ ἔλεγεν:

3. Ὁ Schwarzenberger, μολοντί δὲν δέχεται ὅτι ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς δύναται νὰ ἐπηρεασθῆ ἀπὸ ἀνθρωπίνους παράγοντας, ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἔχει συνείδησιν τῆς παρουσιαζομένης σήμερον διαφοροποιήσεως εἰς τὴν μορφήν τῆς διεξαγωγῆς τῶν διεθνῶν σχέσεων. "Ἴνα προσαρμοσθῆ εἰς τὴν διαφοροποίησιν ταύτην, ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ὄρου «μετμφεισμένη πολιτικὴ ἰσχὺς» (Power Politics in disguise).

«Ἀναζητοῦμεν σήμερον μίαν ἠθικὴν βάση διὰ τὴν εἰρήνην. Δὲν δύναται γὰρ εἶναι πραγματικὴ εἰρήνη ἂν ἀποτύχη εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀδελφωσύνης. Δὲν εἶναι δυνατόν γὰρ εἶναι διαρκὴς εἰρήνη, ἂν ὁ καρπὸς τῆς εἶναι ἡ καταπίεσις, ἢ ὁ λιμὸς, ἢ ἡ βία, ἢ ἂν ἡ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ, κυριαρχεῖται ἀπὸ ἐξωπλισμένα στρατόπεδα. Δὲν εἶναι δυνατόν γὰρ εἶναι κανονικὴ εἰρήνη, ἂν τὰ μικρὰ ἔθνη πρέπει γὰρ ζοῦν ὑπὸ τὸν φόβον ἰσχυρῶν γειτόνων. Δὲν δύναται γὰρ εἶναι ἠθικὴ εἰρήνη, ἂν ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τοῦ φόβου τῆς εἰσβολῆς ἐπιτυγχάνεται διὰ καταβολῆς φόρου ὑποτελείας. Δὲν εἶναι δυνατόν γὰρ εἶναι εὐφυῆς εἰρήνη, ἂν ἀπαγορεύῃ τὴν ἐλευθέραν διάδοσιν εἰς τὴν γνώσιν ἐκείνων τῶν ἰδανικῶν, τὰ ὅποια ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀνεύρουν κοινὸν ἔδαφος. Δὲν εἶναι δυνατόν γὰρ εἶναι δικαία ἡ εἰρήνη, ἂν ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀπαγορευέται».⁴

Η «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΧΥΟΣ»

2. Ἐξ ἄλλου, ὅταν οἱ ἐπιστήμονες τῶν διεθνῶν σχέσεων ἰσχυροῦν περὶ «πολιτικῆς ἰσχύος», ἐννοοῦν τὴν μορφήν ἐκείνην τῶν διεθνῶν σχέσεων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατεῖ ὀρισμένη τυπικὴ συμπεριφορὰ τῶν κρατῶν, ἢτοι ἐξοπλισμοί, διπλωματία ἰσχύος, οἰκονομικὴ πολιτικὴ ἰσχύος, περιφερειακὸς ἢ παγκόσμιος ἰμπεριαλισμὸς, συμμαχίαι, ἰσορροπία δυνάμεων καὶ πόλεμος⁵.

Η ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ

Ἡμεῖς, ἀναλύοντες τὸν ὅρον «εἰρηρικὴ συνύπαρξις κρατῶν μὲ διαφορετικὰ κοινωνικὰ συστήματα», εὐρίσκομεν ὅτι ἡ εἰρηρικὴ συνύπαρξις εἶναι διάφορος τόσον ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς εἰρήνης, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς «πολιτικῆς ἰσχύος».

Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θετικῆς εἰρήνης

⁴. Πρὸς. G. Schwarzenberger «Power Politics» Λονδίνον, 1951 σελ. 261, ἐνθα ἡ ἀνωτέρω περικοπή, καὶ ἐφ. Ὁ Schwarzenberger, δὲν θεωρεῖ ἀδύνατον τὴν ἐπικράτησιν τῆς θετικῆς μορφῆς εἰρήνης, πιστεύει ὁμῶς, ὅτι τότε μόνον τοῦτο θὰ καταστή δυνατόν, ὅταν ἡ διεθνὴς κοινωνία μεταβληθῇ εἰς διεθνή κοινότητα. Ποιεῖται τὴν διάκρισιν ταύτην, προφανῶς δανειζόμενος τὸ κοινωνιολογικὸν σχῆμα τοῦ Tönnies. Παρατηρητέον ὅτι εἰς τὴν διεθνή κοινωνίαν, ἢ συμπεριφορὰ τῶν κρατῶν προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ συμφέρον καὶ τὴν ἀνταγωνιστικὴν διάθεσιν, ἐνῶ εἰς τὴν διεθνή κοινότητα αὕτη καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἐπίδιωξιν τοῦ γενικοῦ (κοινοῦ) καλοῦ.

⁵. Πρὸς. G. Schwarzenberger «Power Politics», Λονδίνον, 1951, σελ. 696 καὶ ἐφ.

περί τῆς ὁποίας ὠμιλήσαμεν ἤδη, ἔρχεται ἡ ἔννοια τῆς ἄλλης ἐκείνης εἰρήνης, ἐξ ἧς παράγεται τὸ χαρακτηρίζον τὴν συνύπαρξιν ἐπίθετον «εἰρηνική» καὶ τὴν ὁποίαν περιέγραψε κάλλιον παντὸς ἄλλου ὁ τῶς Ἰγπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ΕΣΣΔ κ. Σεπίλωφ, εἰπὼν τὴν 12ην Ἰαν. 1958, ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιέτ, ὅτι:

«Εἰρηνική συνύπαρξις δὲν σημαίνει ἡσυχον ζωὴν. Ἐφ' ὅσον χρόνον ὑπάρχουν διάφορα πολιτικο — κοινωνικά συστήματα, αἱ μεταξὺ τούτων ἀντιθέσεις εἶναι ἀναπόφευκτοι. Ἡ εἰρηνική συνύπαρξις εἶναι ἀγών, πολιτικὸς ἀγών, οἰκονομικὸς ἀγών, ἰδεολογικὸς ἀγών»⁶.

Εἶναι φανερὸν λοιπόν, ὅτι ἐνταῦθα, τὸ ἐπίθετον εἰρηνική (εἰρήνη) χρησιμοποιεῖται μὲ περιεχόμενον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει τὴν εἰρήνην ὡς κατάστασιν, καθ' ἣν ἐκ τῶν διεθνῶν σχέσεων ἀπουσιάζει ὁ κρότος τῶν πυροβόλων εἰς μείζονα κλίμακα. Τοιοῦτον ὁμοῦ περιεχόμενον οὐδὲν θετικὸν στοιχεῖον περιέχει καὶ συγκεκριμένως ἐλλεῖπει ἐκ τούτου ἢ θετικῶς ἐκδηλουμένη προσπάθεια διὰ τὴν ἀνευ ἀνταγωνισμοῦ συνεργασίαν πρὸς προαγωγὴν τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν, τῆς ἀξίας τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας. Εἶναι ἀναντίλεκτον, ὅτι ὁ ἀγών, καὶ ὅταν ἀκόμη προσλαμβάνῃ τὸ νόημα τῆς ἀναιμάκτου, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ψυχικῆς συγκρούσεως, δὲν προάγει τὴν ἡρεμίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν μετ' ἀσφαλείας προσιονὴν τοῦ μέλλοντος. Τοῦναντίον προκαλεῖ ἀγωνίαν, ἀγχος, αἰσθημα ἀνασφαλείας καὶ τόσα ἄλλα ἀρνητικὰ συναισθήματα. Πολὺ περισσότερον ταῦτα συμβαίνουν εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἔννοια τοῦ πολέμου. Τοῦτο, διότι ἡ ἔκρηξις ἐνὸς πολέμου δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐνός, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ἑτέρου. Ἐν προκειμένῳ, τὸ γεγονός ὅτι ἡ ΕΣΣΔ ἀντιμετωπίζει ἀρνητικῶς τὸ πρόβλημα τῆς εἰρήνης, ἐπιβάλλει εἰς τὸ σύνολον τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν ἀμερικανικὸν γίγαντα, γ' ἀναζητήση ἕνα οἰονδήποτε τρόπον ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀπὸ τὴν παγίαν ἀναταραχὴν, ἡ ὁποία τοῦ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν στάσιν τῆς ΕΣΣΔ καὶ τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ γενικώτερον. Λαμβανομένου δὲ ἰδιαιτέρως ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅτι ἡ εἰρηνική συνύπαρξις ἐνσωματώνει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ μορφήν διαδοχικῶν ἐμφυλίων πολέμων τύπου Ἑλλάδος, Κορέας κ.λ.π. γίνεται ἀντιληπτὸς ὁ πρόσθετος ἐκεῖνος κίνδυνος πολέμου εἰς παγκόσμιον κλίμακα, διότι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τοῦ τύπου αὐτοῦ, τὴν ἔναρξιν ἔχει γνωστὴν, ἐνῶ ἡ ἐξέλιξις του καὶ τὸ τέλος του εἶναι ἀγνωστα καὶ ἀπρόβλεπτα.

⁶. Πρβλ. Ἀναστ. Μπλέτα, «Σοβιετικὴ Εἰρήνη», Ἀθήναι, 1957 σελίς 29.

Ἐξ ἄλλου, ὁ ρωσικὸς ὄρος, ὁ ὁποῖος ἀποδίδεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν διὰ τῆς λέξεως «συνύπαρξις» εἶναι sosoustsestno-vaniye, μολονότι ἡ ρωσικὴ περιέχει καὶ ὄρον διὰ τὴν ἔννοιαν «συμβίωσις», ἡ ὁποία ἀποδίδεται διὰ τῆς λέξεως sojitel'stvo. Κάμνομεν τὴν διάκρισιν ταύτην διὰ τὴν νὰ τονίσωμεν τὸ ἀρνητικὸν περιεχόμενον τῆς «συνυπάρξεως». Τοῦτου ἔχουν περισσοτέραν γνῶσιν οἱ σοβιετικοί, ἀπ' ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν χρησιμοποιοῦν συχνὰ τὸν ὄρον συμβίωσις διὰ τὴν ἀποδώσουσιν τὴν συνύπαρξιν. Συγκεκριμένως, οἱ σοβιετικοί, ἐπιφυλλάσσουσιν τὸν ὄρον «συμβίωσις» διὰ τὴν νὰ σημειώσουσιν τὴν μορφήν τῶν διεθνῶν σχέσεων μεταξὺ κομμουνιστικῶν κρατῶν, ἐνῶ τὸν ὄρον «συνύπαρξις» χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν νὰ χαρακτηρίσουσιν τὴν μορφήν τῶν διεθνῶν σχέσεων μεταξὺ κομμουνιστικῶν καὶ καπιταλιστικῶν κρατῶν.

Οὕτω ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου, ἡ συνύπαρξις εἶναι πεπερασμένη. Προϋποθέτει ὅλας ἐκείνας τὰς ἐνεργείας τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, τὸ ὁποῖον ἀγωνίζεται τῇ βοήθειᾳ τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν, ἵνα δι' ἀνατρεπτικῶν μέσων καταστήσῃ τὸν κόσμον κομμουνιστικόν, ὅποτε ὁ ὄρος «συνύπαρξις» δὲν θὰ ἔχει πλέον νόημα. Εἶναι, λοιπόν, φανερόν, ὅτι ἡ συνύπαρξις, ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου, ἔχει περιεχόμενον ἀρνητικὸν καὶ δὴ τοιοῦτον, ὥστε καὶ τὴν ἀναταραχὴν, ὡς ἐκ τοῦ ἀγῶνος, νὰ προκαλῆ καὶ τὴν δυσπιστίαν μεταξὺ τῶν κρατῶν νὰ προάγῃ.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως χώρου ἐξεταζομένη ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἔχει περιεχόμενον ἀρνητικόν. Διότι διαλεκτικῶς, οἱ σοβιετικοί συλλαμβάνουσιν τὸν κομμουνιστικὸν χῶρον ὡς συνεχῶς ἐπεκτεινόμενον διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐπαναστάσεως καὶ συνεπῶς ἀντιλαμβάνονται τὴν συνύπαρξιν ὡς διαδικασίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐξασφαλίσῃ ἄνεσιν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπαναστάσεως. Πρὸς τοῦτους, ἀπὸ ἀπόψεως χώρου ἐξεταζομένη ἡ συνύπαρξις ἐπικαλύπτει μίαν «ἐπεκτατικότητα» τῶν προλεταριακῶν κρατῶν, ἡ ὁποία δὲν δύναται ἢ νὰ γεννᾷ τὰς αὐτὰς συνθήκας, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη ἱμπεριαλιστικὴ πολιτικὴ.

Ἄλλ' ἐκ τῆς τῆς τῆς ἐννοίας τῆς συνυπάρξεως, συνδεομένης μὲ τὰς μεταβολὰς χώρου — χρόνου, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ σοβιετικοί πιστεύουσιν ὅτι εἰς διαφορετικὰ σημεῖα τοῦ χρόνου θὰ ὑπάρχῃ διάφορος κατανομὴ τοῦ χώρου καὶ συνεπῶς τῆς δυνάμεως. Οὕτω ὅμως, ἡ συνύπαρξις παρουσιάζεται ὡς καλύπτουσα τὴν ἔννοιαν τῆς δυνάμεως, ὡς ρυθμιστικὸν παράγοντος τῶν διεθνῶν σχέσεων. Ἡ εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν αὐξήσις τῆς ἰσχύος τοῦ κράτους τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, γίνεται, ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς συνυπάρξεως καὶ ὑπὸ τὴν κάλυψιν ταύτης, βασικὸς σκοπὸς τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν. Τοῦτο ὅμως ὀδηγεῖ εἰς πλόωσιν τῆς

δυνάμεις, εις τὴν παλιν διαίρεσιν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς δύο ἐξωπλισμένα στρατόπεδα καὶ εἰς τὸν συναγωνισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν, ὃ ὁποῖος συνήθως φέρει εἰς πόλεμον.

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ

4. Θεωρουμένη ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις διαφέρει ἀπὸ τὴν εἰρήνην κατὰ τὸ ὅτι αὕτη προσδίδει εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγῶνος, ὀδηγεῖ εἰς ἐξωπλισμένα στρατόπεδα καὶ εἰς ἔντονον συναγωνισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν, κάνει τὰ μικρὰ κράτη νὰ ζοῦν ὑπὸ τὸν φόβον ἰσχυρῶν γειτόνων καὶ τὸν κόσμον ὅλον νὰ ζῆ μετὰ τὴν ἀγωνίαν ἐνδεχομένης θερμοπυρηνικῆς ἀναμετρήσεως μεταξὺ τῶν δύο ἐντόνως ἀνταγωνιζομένων στρατοπέδων, καταστρέφει τὸ πνεῦμα τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως καὶ ἀπαγορεύει τὴν καλλιέργειαν ἐκείνων τῶν ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀνεύρουν κοινὸν ἔδαφος συνεννοήσεως διὰ συνεργασίαν, συμβίωσιν, πρόοδον καὶ εἰρήνην.

Διαφέρει ἐπίσης ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἰσχὺς. Ἐχει θεθαίως κοινὸν μετ' αὐτῆς, τὸ ὅτι ἀμφοτέραι προσδιορίζονται καὶ διαμορφοῦνται ἀπὸ τὸ στοιχεῖον τῆς δυνάμεις. Διαφέρει ὁμως ἡ συνύπαρξις ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἰσχὺς, τόσον κατὰ τὸν σκοπὸν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν μέθοδον. Σκοπὸς τῆς πολιτικῆς ἰσχὺς εἶναι ἡ διατήρησις τῆς ἡρεμίας ἐν τῷ κόσμῳ, ἀντικαθιστῶσα τὸν ἀπουσιάζοντα εἰς τὴν διακρατικὴν ζωὴν χωροφύλακα, ἐνῶ σκοπὸς τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως εἶναι ἡ ἀνατροπὴ καὶ ἡ ἀναταραχὴ. Μέθοδος τῆς πολιτικῆς ἰσχὺς εἶναι ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων, ἐνῶ μέθοδος τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως εἶναι ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἰσορροπίας ἐν τῷ κόσμῳ διὰ ποιοτικῆς μεταβολῆς τῶν συστατικῶν στοιχείων τῆς, ἤτοι διὰ τῆς ἐντάσεως τῶν ἐξοπλισμῶν ἀνευ φραγμοῦ καὶ διὰ τῆς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

5. Οὕτω παρουσιαζομένη ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις δὲν φαίνεται προσηρμοσμένη εἰς τὴν ἐνότητα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, τοῦναντίον δὲ φαίνεται προσηρμοσμένη εἰς τὴν ἰδέαν μιᾶς ἀγεφυρώτου διαιρέσεως τοῦ κόσμου εἰς δύο στρατόπεδα καὶ ἀκριβῶς εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων στρατοπέδων ἀναφέρεται.

ΕΚΤΑΣΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

6. Ὡς ἐκ τούτου ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις δὲν φαίνεται ἀνα-

φερομένη εις τὸ σύνολον τῶν διακρατικῶν σχέσεων. Καὶ πράγματι αὕτη δὲν καλύπτει:

1. Τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν, τὰ ὅποια ἀναγνωρίζουν τὸν προλεταριακὸν διεθνισμὸν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ (κομμουνιστικοῦ) στρατοπέδου, καὶ

2. Τὰς σχέσεις τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν, ἢ ὅποια εἶναι μὲν κομμουνιστικὴ, δὲν ἀναγνωρίζει ὅμως τὸν προλεταριακὸν διεθνισμὸν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κέντρου τοῦ κομμουνιστικοῦ στρατοπέδου.

Γ'. Ο ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟΣ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ.

Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ

1. Παραλλήλως καὶ ἰσοϋψῶς πρὸς τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν ἵσταται ἡ ἀρχὴ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ἢ ὅποια εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς διαμορφώσεως πλείονων κομμουνιστικῶν κρατῶν ἔχει ἐξελιχθῆ εἰς τὴν «ἀρχὴν τοῦ κέντρου τοῦ κομμουνιστικοῦ στρατοπέδου». Πολιτικαὶ ἐνέργειαι, οἷον προπαγάνδα, διακηρύξεις κ.λ.π., ἔχουν συγκεντρώσει τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου εἰς τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν, ἀποτελούσης δῆθεν τὴν μόνην σοβιετικὴν ἀντίληψιν περὶ διεθνῶν σχέσεων. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἀληθὲς περιεχόμενον τῆς σοβιετικῆς σκέψεως. Ὡς εἴπομεν, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἀναφέρεται εἰς περιωρισμένον κύκλον τῶν διεθνῶν σχέσεων, ἀφίνει δὲ ἐκτὸς τὰς διακρατικὰς σχέσεις μεταξὺ κομμουνιστικῶν κρατῶν, διὰ τὰς ὁποίας οἱ σοβιετικοὶ θεραπεύουν τὸν προλεταριακὸν διεθνισμὸν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κέντρου τοῦ κομμουνιστικοῦ στρατοπέδου. Ἡ σημασία δὲ τοῦ πράγματος ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι αἱ σύγχρονοι σοβιετικοὶ κατευθύνσεις εἰς τὸ Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον δὲν ἐπηρεάζονται μόνον ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν, ἀλλὰ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν μάλιστα λόγον, καὶ ἀπὸ τὸν προλεταριακὸν διεθνισμὸν.

ΕΝΝΟΙΑ

2. Λακωνικῶς, προσδιορίζει τὸν προλεταριακὸν διεθνισμὸν τὸ σύνθημα καὶ ἡ ἐπιταγὴ «προλετάραιο ὄλου τοῦ κόσμου ἐνωθῆτε».⁷

7. Πρὸς τὸ ἄρθρον τοῦ Σ. Σανακόγιεφ «Προλεταριακὸς Διεθνισμὸς — θεμέλιον τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν χωρῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ», εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Διεθνὴς Ζωή», (ρωσ.), ἀριθ. 7, Μόσχα, 1957, σελὶς 31.

Ἄλλ' ἡ ἔννοια τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εἶναι πλέον πολύπλοκος καὶ πολυμερῆς ἀπ' ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ βραχέος τούτου συνθήματος. Περὶ τῆς ἐννοίας ταύτης, παρατηρητέα ἀπὸ τοῦδε τ' ἀκόλουθα:

1. Ὁ ὅρος διεθνισμός, ὅταν λαμβάνεται διαλεκτικῶς, δὲν σημαίνει καθόλου διακρατικός⁸.
2. Ὁ ὅρος διεθνισμός, λαμβανόμενος διαλεκτικῶς, εἶναι σημαντικὸς τῆς ἐνότητος μέρους τοῦ πληθυσμοῦ ἐξ ἐκάστου κράτους (ἢ ἐθνικῆς ομάδος μὴ ὀργανωμένης εἰς κράτος), ἥτοι τοῦ προλεταριάτου. Τὰ μέρη ταῦτα συνδέονται, ὄχι μόνον διὰ τῆς ἐνότητος τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, ὅστις δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀνατροπὴ τοῦ καθεστώτος ἐκάστης χώρας, ἀλλ' ἡ συγκρότησις μιᾶς οἰκουμενικῆς σοβιετικῆς πολιτείας.
3. Ὑφίσταται γενικὸν κοινὸν συμφέρον τοῦ ἡνωμένου διὰ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ προλεταριάτου, ἥτοι ἡ οἰκουμενικὴ ἐπικράτησις τοῦ κομμουνισμοῦ, εἰς τὸ συμφέρον δὲ τοῦτο ὑποτάσσονται τὰ συμφέροντα τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων τοῦ προλεταριάτου⁹.
4. Ἡ ΕΣΣΔ, ὡς ὀργανωμένον προλεταριακὸν κράτος, δὲν θεωρεῖ ἑαυτὴν ὡς αὐτοσκοπὸν, ἀλλὰ ταυτίζει τὴν ὑπόστασίν της μὲ τὸ ὕψιστον συμφέρον τοῦ προλεταριάτου. Φανερὸν εἶναι, ὅτι μία τοιαύτη συνταύτισις προσδίδει Οἰκουμενικὸν (ἐπεκτατικὸν) χαρακτῆρα εἰς τὰς κρατικὰς ἐπιδιώξεις τῆς ΕΣΣΔ εἰς τὸ διαπολιτειακὸν πεδίον, ἀνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον τινὲς θέτουν, ἥτοι ἂν ἡ ΕΣΣΔ ὑπηρετῇ τὸ προλεταριατὸν ἢ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπηρετεῖ τὴν ΕΣΣΔ καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ἡμεῖς πιστεύομεν τὸ δεύτερον¹⁰.

ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ

3. Προσφάτως ὁμοῦς, ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς τείνει νὰ προσλάβῃ εἰδικὸν νόημα, προσηρμοσμένον εἰς τὰς διακρατικὰς σχέ-

8. Σημειωτέον, ὅτι τὸ «Διεθνὲς Δίκαιον» ἀποδίδεται ρωσιστὶ διὰ τῶν λέξεων «Μιεζντουναρόντογιε Πράβο», μολονότι ὑπάρχουν αἱ λέξεις «ἰντερνατσιονάλ» καὶ «ἰντερνατσιονάλνογιε», αἱ ὁποῖαι εἶναι σημαντικαὶ τοῦ διεθνούς, ἀλλ' ἀναφέρονται εἰς τὸν προλεταριακὸν διεθνισμὸν.

9. Πρὸβλ. «Blueprint for world conquest», Ν. Ὑόρκη, 1946 σελ. 123, θέσεις τοῦ 2ου συνεδρίου τῆς Κόμιντέρν, 1920, ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ ἀποικιακοῦ ζητήματος.

10. Πρὸβλ. λόγον Στάλιν 26.1.1924, εἰς «Ἄπαντα» (ρωσ.), 1947, τ. ΥΙ, σελ. 50. Ὁμοίως, Μεγ. Σοβ. Ἐγκυκλοπαιδεία, 2α ἔκδοσις (ρωσ.), τόμος 18, σελ. 299.

σεις και ἐν τῇ ἐξειδικευμένῃ ταύτῃ ἐννοίᾳ, ἡμεῖς ὀνομάζομεν τοῦτον «ἀρχὴν τοῦ κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου».

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΣΠΕΡΜΑ

4. Ἡ ἰδέα περὶ τοῦ κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου ἀνευρίσκεται παλαιότερον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Στάλιν, ὡς ἰδέα τοῦ κέντρου τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, πολὺ πρὶν ὁ κομμουνισμὸς ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς ἄλλας ἐκτὸς τῆς ΕΣΣΔ χώρας. «Ἐνῶ συνεκλόνηζε τὸν ἱμπεριαλισμόν, λέγει ὁ Στάλιν, ἡ δεκτωθριανὴ ἐπανάστασις ἐδημιούργησε συγχρόνως ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς πρώτης δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, μίαν ἰσχυρὰν καὶ ἀνοικτὴν θάσιν διὰ τὴν παγκόσμιον ἐπαναστατικὴν κίνησιν, μίαν θάσιν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας ποτὲ πρότερον δὲν κατεῖχεν ἡ παγκόσμιος ἐπαναστατικὴ κίνησις καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας δύναται νὰ στηρίζεται. Ἐδημιούργησεν ἐν ἀνοικτῶν καὶ ἰσχυρῶν κέντρον τῆς παγκοσμίου ἐπαναστατικῆς κινήσεως, ὁμοίον τοῦ ὁποίου αὕτη δὲν κατεῖχε πρότερον καὶ περὶ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συσπειρωθῇ καὶ νὰ ὀργανωθῇ ἐν ἡνωμένον ἐπαναστατικῶν μέτρωπον τῶν προλεταρίων καὶ τῶν καταπιεζομένων ἐθνῶν ὄλων τῶν κρατῶν ἐναντίον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ»¹¹.

Εἶναι ἐκδηλὸς ἡ ὑπαρξίς τοῦ σπέρματος τῆς θεωρίας τοῦ κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐπικρατήσεως τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ. Ἐν τούτοις, καὶ ἡ ἀποφίς αὕτη τοῦ Στάλιν εἶναι προσηρμοσμένη εἰς τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως μιᾶς μόνον κομμουνιστικῆς πολιτείας. Δι' ὃ ὁ Στάλιν ὁμιλεῖ περὶ κέντρου τῆς παγκοσμίου ἐπαναστατικῆς κινήσεως, ἐνῶ ἡ σύγχρονος σοβιετικὴ θεωρία ὁμιλεῖ περὶ κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, ὅπερ ἀποτελεῖται ἀπὸ Κράτη καὶ συνεπῶς ἀναφέρεται ἀμέσως εἰς τὰς διακρατικὰς σχέσεις. «Μερικαὶ προσωπικότητες, λέγει ὁ κ. Χρυστοσῶφ, δὲν συμφωνοῦν μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐννοιολογικὴν σημασίαν τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου καὶ θὰ ἤθελον νὰ ὑποκαταστήσουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὄρου «σοσιαλιστικὸν στρατόπεδον», τὸν ὄρον «συνεργασία» ἢ ἄλλο τι ἀνάλογον. Νομίζω, ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὀρισμὸς πλέον ἀκριβὴς ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐκφράζεται διὰ τοῦ ὄρου «σοσιαλιστικὸν στρατόπεδον», ὁ ὁποῖος παρουσιάζει μὲ τὸν πλέον ἀκριβῆ τρόπον αὐτὸ τοῦτο τὸ βάθος τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν σοσιαλιστικῶν Κρατῶν, καθ' ὃν χρόνον ὑπάρχουν δύο συστήματα, ἡτοι τὸ σοσιαλιστικὸν καὶ τὸ καπιταλιστικόν»¹².

¹¹. Ἱ. Στάλιν, «Questions du Leninisme», Παρίσι, 1946, σ. 190.

¹². Ν. Χρυστοσῶφ, «Discours, Entretiens, Interviews, sur le problème de la politique internationale», Moscou, 1958, σελ. 30.

Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ

5. Τόσον κατά την διάρκειαν τοῦ XX συνεδρίου τοῦ ΚΚ τῆς ΕΣΣΔ, ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἐν Οὐγγαρία χρησιμοποίησιν τῶν σοβιετικῶν ἐνόπλων δυνάμεων πρὸς καταστολὴν τῆς ἐκεῖσε ἐκραγείσης ἐργατικῆς — ἀντικομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῶν σοβιετικῶν ζυγῶν, οἱ κομμουνισταὶ ἡγέται (κ.κ. Χρυσ τσώφ, Τσού Ἐν Λάϊ, Σεπίλωφ) εὗρον τὴν εὐκαιρίαν γὰρ ὁμιλήσασιν πολλάκις περὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου. Ἀντιπροσωπευτικὴ τῶν ἀπόψεων τούτων εἶναι ἡ δημοσίᾳ δῆλωσις τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Κίνας κ. Τσού Ἐν Λάϊ, ὅστις ὁμιλῶν ἐν Μόσχα, τὴν 18.1.1957, εἶπε τ' ἀκόλουθα: «Τὰ σοσιαλιστικὰ κράτη εἶναι ἠγωνιμένα διὰ τῆς κοινότητος τῶν ἰδεῶν καὶ διὰ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ... Αἱ ἐπιθετικαὶ δυνάμεις τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἀντιλαμβάνονται ὅτι τὰ σοσιαλιστικὰ Κράτη εἶναι δυνατὸν γὰρ καταστραφῶν ἐν πρὸς ἓν, εὐθύς ὡς ἀποκοποῦν ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν, τὸ ἰσχυρὸν κέντρον τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου».

Διὰ τῆς ἀναλύσεως τοιούτων ἀπόψεων, συναρτῆσει τοῦ διαλεκτικοῦ νοήματος τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, εὐρίσκειται ὅτι:

1. Ἡ μείζων δύναμις, τὸ κέντρον τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν προστασίας τῶν ἀσθενεστέρων μελῶν τοῦ στρατοπέδου κατὰ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐχθροῦ.
2. Τὰ συμφέροντα τοῦ κέντρον (τῆς μείζονος δυνάμεως) συμπίπτουν μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου.
3. Τὰ συμφέροντα τῶν ἀσθενεστέρων Κρατῶν τοῦ Στρατοπέδου πρέπει γὰρ ὑποτάσσωνται εἰς τὰ ὕψιστα συμφέροντα τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ καί, συνεπῶς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ σημείου 2 ἀνωτέρω, πρέπει γὰρ ὑποτάσσωνται εἰς τὰ συμφέροντα τῆς μείζονος δυνάμεως—κέντρον¹³.

Δ' ΤΑ ΔΥΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ Δ.Δ. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ.

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. Οὕτω βλέποντες οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι τὰς διεθνεῖς σχέ-

¹³. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ Σινο-Σοβιετικὸν ἀνακοινωθὲν τῆς 18.1.57. (Εἰς δελτίον ἀκροάσεων τοῦ Μπι Μπι Σί, μηνὸς Ἰαν. 1957). Ἀπόσπασμα ἑλληνιστῆ εἰς «Σοβιετικὴ Εἰρήνη» τοῦ Ἀναστ. Μπλέτα, Ἀθήναι, 1957, σελ. 5.

σεις, τείνουν νά διαμορφώσουν ἐν sui generis δ.δ. μὲ δύο εἶναι, ἤτοι τὸ «δ.δ. τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» καὶ τὸ «δ.δ. τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ» ὑπὸ τὸν τίτλον «σοσιαλιστικὸν δ.δ.». Εἰς τὸ πρῶτον, θεμελιώδης κατευθύνουσα ἰδέα εἶναι ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ἐνῶ εἰς τὸ δεῦτερον τὸν αὐτὸν ρόλον παίζει ὁ προλεταριακὸς διεθνισμός.

ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

2. Τούτων λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν, κρίνεται μᾶλλον πρόσφορος ἢ κατάταξις τῆς ὕλης εἰς δύο μέρη, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰ δύο εἶναι τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν δ.δ.

Ε΄ Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΞΕΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΡΕΥΝΩΜΕΝΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

1. Ἄλλ' οὕτω πως θεώμενον τὸ ἀντικείμενον ἐρεῦνης, καθιστᾶ πρόβλημα τὴν μέθοδον ἐξετάσεώς του. Εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως φανερόν, ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ χρησιμοποίησις τῶν καθιερωμένων μεθόδων τοῦ δ.δ., ἔστω καὶ ὅταν αὐταὶ ληφθοῦν μὲ ἔντονον κοινωνιολογικὸν χρῶμα.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ

2. Ἀπὸ τὰς καθιερωμένας μεθόδους, θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἡ προσφορωτέρα μέθοδος ἐξετάσεως τοῦ ἀντικειμένου μας, εἶναι ἡ μέθοδος τῆς ἀναλύσεως καὶ συγκεκριμένως ἡ ἐκ τοῦ ὅλου συναγωγὴ τοῦ μέρους. Ἄλλὰ διὰ νά χωρήσωμεν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μεθόδου ταύτης, εἶναι ἀνάγκη νά προσδιορίσωμεν τὸ ὅλον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ συναχθῆ τὸ μέρος. Ἄλλὰ τὸ ὅλον ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ καθόλου θεωρία τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐντὸς τῆς ὁποίας διαμορφώνεται, τόσο ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ὅσον καὶ ὁ προλεταριακὸς διεθνισμός, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο εἶναι τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν δ.δ. Ἀκριβῶς δέ, ἡ φύσις τοῦ ὅλου καὶ ἡ μετὰ τούτου σχέσις τοῦ μέρους, καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μεθόδου τῆς ἀναλύσεως, οὔσης μεθόδου τῆς λογικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν οὕτως ἢ ἄλλως δὲν στηρίζεται ἡ θεωρία τοῦ κομμουνισμοῦ.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΣΜΟΥ

3. Ούτω γεννάται τὸ ἐρώτημα, ἀν διὰ τὴν νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης διατριβῆς, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ μέθοδος τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστὸν, στηρίζεται ἡ καθόλου κομμουνιστικὴ θεωρία. Ἄλλὰ μονομερῆς χρησιμοποίησις τῆς μεθόδου ταύτης δὲν δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἢ εἰς συμπεράσματα ἐν πολλοῖς ἀκατανόητα εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ ἡμετέρου συστήματος γνώσεων καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς συμπεράσματα ἐν τῇ συνόλῳ των ἀντιεπιστημονικά, ἀφοῦ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸς ὁ διαλεκτικὸς ὑλισμὸς ἀντιστρατεύεται τὴν καθαρὰν ἐπιστήμην. Προκύψας, ὡς προέκυψεν, ὁ διαλεκτικὸς ὑλισμὸς ἀπὸ τὸν συγκεκριασμὸν δύο τελείως διαφορετικῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἢτοι ἀπὸ τὴν ἰδεαλιστικὴν διαλεκτικὴν τοῦ Χέγκελ καὶ ἀπὸ τὸν ὑλισμὸν τοῦ Φόερμπαχ, ἀρνείται πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν εἰς τὸν κόσμον πλὴν τῆς ὕλης. Ἄλλὰ τοῦτο, οὐδαμῶθεν ἐπιβεβαιοῦται. Τούναντίον καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ πρόσφατοι ἀνακαλύψεις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀναιροῦν τελείως αὐτὴν αὐτὴν τὴν θάσιν τοῦ ἀντιφιλοσοφικοῦ τούτου συστήματος. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς Κοινωνιολογίας, οὔτε ἡ ἱστορία τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνιῶν, οὔτε ἡ σύγχρονος πραγματικότης τῆς διαμορφώσεως τῶν διαφόρων πολιτειακῶν συστημάτων, περιλαμβανομένων καὶ τῶν κομμουνιστικῶν δικτατοριῶν, δικαιῶνουν καθ' οἷονδήποτε τρόπον τὸν διαλεκτικὸν ὑλισμὸν. Οὕτως, εἶναι θέθειον, ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ συμβαδίσῃ μετὰ τὸν διαλεκτικὸν ὑλισμὸν.

Παρὰ πάντα ταῦτα, ὅμως, διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς παρούσης διατριβῆς, ὁ διαλεκτικὸς ὑλισμὸς δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀγνοηθῇ. Ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦτο, ὁ διαλεκτικὸς ὑλισμὸς διὰ λόγους καθαρὰ τεχνικούς, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν πρώτην διαμόρφωσιν μιᾶς περιγραφικῆς διατάξεως τῶν σοβιετικῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι μολογῶσι φραστικῶς συμπίπτουν μετὰ ὄρους χρησιμοποιουμένους ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς λογικῆς καὶ τοῦ ἡμετέρου συστήματος γνώσεων, ἐν τούτοις ἔχουν διάφορον περιεχόμενον, ἐξ οὗ καὶ ἐπήλθεν ἡ διάσπασις τῆς νομικῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν δύο κόσμων. Ἄλλὰ καὶ πέραν τῆς περιγραφικῆς διατάξεως τῶν σοβιετικῶν ἐννοιῶν, μετὰ τὴν θάσιν τὸν διαλεκτικὸν ὑλισμὸν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συναχθοῦν συμπεράσματα, μετὰ τὴν αὐτὴν τεχνικὴν καὶ τὰ συμπεράσματα ταῦτα νὰ προσαρμωθοῦν εἰς τὸ ἡμέτερον σύστημα γνώσεων, μετὰ τὴν γνωστὴν ἡμῖν λογικὴν. Ὡς ἐκ τούτου δέ, ἐπαναλαμβάνομεν διὰ λόγους καθαρὰ τεχνικούς, εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἀναφορὰ εἰς τὸν διαλεκτικὸν ὑλισμὸν, διότι τοῦτο εἶναι τὸ ὄργανον, μετὰ τὸ ὁποῖον οἱ σοβιετικοὶ διαμορφῶνουν τὰς διαφόρους ἐννοίας καὶ τὰς συνδέ-

ουν μεταξύ των. Ἄν ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαμορφώσεως τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς συνδέσεως τούτων μεταξύ των ἀγνοηθῆ, εἶναι ἀσφαλῶς ἀδύνατος ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις καὶ διερεύνησις τοῦ ἐρευνημένου ἀντικειμένου. Ἡ ἀξία δὲ τοῦ ἐν λόγῳ τρόπου, διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς παρουσίας διατριβῆς, δὲν ἔγκειται εἰς τὴν ἀλήθειαν, τὴν φιλοσοφικότητα καὶ ἐπιστημονικότητα, ποῦ ἀντιπροσωπεύει ὁ τρόπος οὗτος καὶ αἱ ὁποῖαι ὡς εἶπομεν σαφῶς αἴρονται διὰ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι ἐκείνοι τῶν ὁποίων τὰς σκέψεις καὶ τὰς τάσεις ἐπιχειροῦμεν νὰ ἐρευνήσωμεν, χρησιμοποιοῦν τὸν τρόπον τούτον διὰ τὴν μεταξύ των συνεννόησιν καὶ προσπαθοῦν νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν καὶ εἰς τὰς συνεννοήσεις των μετὰ τῶν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποδέχονται τὴν ἐπιστημονικότητα καὶ τὴν φιλοσοφικότητα τοῦ τρόπου τούτου.

Η ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟ ΕΡΕΥΝΑΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

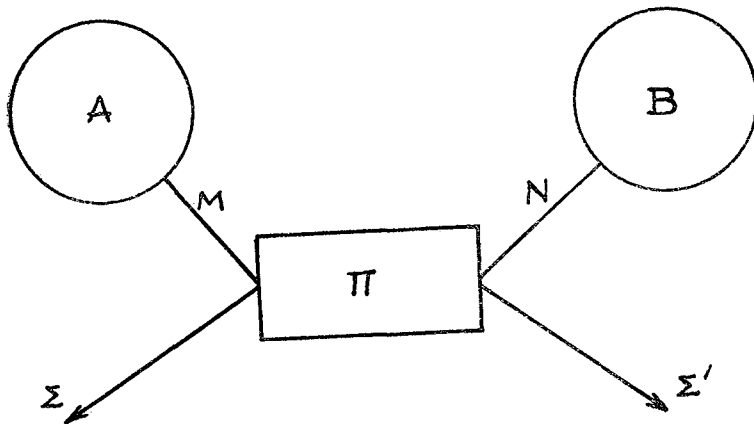
4. Πράγματι, βαθυτέρα παρατήρησις καὶ μελέτη ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ὑπὸ ἔρευναν ἀντικείμενον παρουσιάζει ἔντονον ἰδιομορφίαν. Εἶναι δὲ δύο τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν τὴν ἰδιομορφίαν ταύτην, ἦτοι:

1. Τὸ γεγονός, ὅτι τόσοσιν ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ἡ ὁποία διαμορφώνει τὸ ἕνα εἶναι τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν δ.δ. ὅσον καὶ ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς, ὁ ὁποῖος διαμορφώνει τὸ ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν καλούμενον «σοσιαλιστικὸν δ.δ.», πηγάζουν ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν μιᾶς διαφόρου ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας κοινωνίας καὶ ἀπὸ ἀρχὰς τελείως διαφόρους ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὴν οὐσίαν τῆς μὴ κομμουνιστικῆς σκέψεως. Ἐνῶ δηλ. αἱ ἀρχαὶ αἱ διέπουσιν τὰς ἀπόψεις τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου περὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων πηγάζουν κυρίως ἀπὸ τὴν χριστιανο-εὐρωπαϊκὴν ἀντίληψιν περὶ τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ, αἱ ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι προβάλλονται εἰς τὸ πλαίσιον τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξεως καὶ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, πηγάζουν ἀπὸ κοσμοθεωρίαν καὶ ἀρχὰς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν ρίζαν των εἰς τὴν καθόλου κομμουνιστικὴν σκέψιν. Ἡ σκέψις αὕτη προσδιορίζει τὰς ἐν τῷ κόσμῳ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τελείως διάφορον τρόπον ἀπὸ τὴν μὴ κομμουνιστικὴν τοιαύτην.
2. Αὕτη αὕτη ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις καὶ ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς, ὅσον καὶ αἱ ἐκ τούτων ἀπορρέουσαι προτάσεις καὶ πράξεις, πηγάζουν ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην ἐκ τῆς καθόλου κομμουνιστικῆς θεωρίας, βάσει μεθόδου, ἡ ὁποία εἶναι τελείως διάφορος ἀπὸ τὰς μεθόδους τῆς λογικῆς, τὰς χρησιμοποι-

ουμένας υπό τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου. Οὕτω, ἀν γίνῃ δεκτὸν ὅτι ἡ περὶ δ.δ. σοβιετικὴ ἀντίληψις πηγάζει ἀπὸ τὸ τμήμα Α τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας, πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον πηγάζει αὕτη εἶναι τελείως διάφορος ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἐπήγαζεν αὕτη, ἀν ἐχρησιμοποιεῖτο μέθοδος τῆς λογικῆς. Μία τοιαύτη διακοπὴ τῆς συνδέσεως τῆς μεθόδου μὲ τὴν ἀντίστοιχον κοσμοθεωρίαν ἄγει εἰς σφάλματα.

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΜΕΘΟΔΟΥ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑΣ

5. Ἡ πιθανότης σφάλματος διὰ προσδιορισμοῦ διαφόρου περιεχομένου καὶ διὰ καταλήξεως εἰς διαφορὰς ἢ ἀτελεῖς κρίσεις ὅταν χρησιμοποιοῦνται διάφοροι κοσμοθεωρίαι ἢ διάφοροι μέθοδοι, ἀξάνεται κατὰ πολὺ, ὅταν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐξετάσωμεν διὰ διαφόρων μεθόδων, ἅμα δὲ καὶ ἐπὶ τῇ θάσει διαφόρων κοσμοθεωριῶν. Ἡ ἀποψις αὕτη, σχηματικῶς δύναται νὰ παρασταθῆ διὰ τοῦ ἐπομένου σχήματος, ὅπου Π εἶναι τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ἀντικείμενον, Α καὶ Β δύο τελείως διάφοροι κοσμοθεωρίαι, Μ καὶ Ν δύο τελείως διάφοροι μέθοδοι ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τὰς κοσμοθεωρίας Α καὶ Β, καὶ Σ καὶ Σ' εἶναι τὰ συναγόμενα συμπεράσματα.

Παραλείπομεν ὡς πρόδηλον τὴν ἀποψιν, ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῆς μεθόδου Ν μετὰ τῆς κοσμοθεωρίας Α καὶ τῆς μεθόδου Μ μετὰ τῆς κοσμοθεωρίας Β, θὰ ὀδηγήσῃ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς συμπεράσματα σ καὶ σ', οὐχὶ ἀναγκαιῶς ταυτόσημα μὲ τὰ Σ καὶ Σ'. Ἀντιθέτως παρουσιάζεται δυσκολία εἰς τὴν διάκρισιν, ὅταν τὸ ἀντικείμενον Π (ἔννοια Π) ἔχει διαμορφωθῆ ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν Α, διὰ τῆς μεθόδου Μ, ἀλλὰ φραστικῶς συμπίπτει μὲ

τὴν ἑτέραν ἔγνοιαν Β, διαμορφωμένην ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν Β, διὰ τῆς μεθόδου Ν. Π.Χ. ἡ ἔγνοια «εἰρήνη», καλουμένη διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως εἰς ἀμφοτέρω τὰ συστήματα Κοσμοθεωρία - Μέθοδος, παρουσιάζει δυσκολίας διακρίσεως, ὅταν δι' ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν, δὲν ἐντάσσεται εἰς τὸ ἰδικόν τῆς σύστημα. Ἀσφαλῶς δέ, τοιαύτη μετὰθεσις τῶν ἔγνοιῶν ἀπὸ συστήματος εἰς σύστημα, παρουσιάζει μεγάλας πιθανότητας σφάλματος.

ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

6. Ἡ σύγχρονος πραγματικότης ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀποφιν ταύτην. Ἄς πάρωμεν ὡς παράδειγμα τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ὑφισταμένων σήμερον κομμουνιστικῶν κρατῶν. Δεδομένου, ὅτι πρόκειται περὶ Κρατῶν, ἐφαρμόζεται ἢ καὶ διαμορφοῦται ἐν δ.δ. διὰ τὰς σχέσεις ταύτας. Ποῖον εἶναι τὸ δίκαιον τοῦτο; Εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο μέχρι πρό τινας γενικῶς παραδεδεγμένον; Εἶναι φανερόν, ὅτι διὰ τὰ δοθῆ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα, ἀπαιτεῖται μελέτη καὶ ἔρευνα. Ποῖαν ὁμῶς κοσμοθεωρίαν, ποῖα ἀξιῶματα καὶ ποῖας ἀρχὰς θὰ χρησιμοποιήσωμεν διὰ τὰ προσδιορίσωμεν τὴν μορφήν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ δικαίου τοῦτου; Ἐκείνας τοῦ δικαίου, ὅπερ γνωρίζομεν; Ἀλλὰ τὸ δίκαιον, ὅπερ γνωρίζομεν, ὀρίζει σχέσεις μιᾶς κοινωνίας, ἢ ὁποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἔχει μίαν κοσμοθεωρίαν, κοινὰ ἀξιῶματα καὶ κοινὰς ἀρχὰς, αἱ ὁποῖαι ἐπήγασαν ἀπὸ τὴν χριστιανο-εὐρωπαϊκὴν κληρονομίαν. Ἡ διεθνὴς κοινωνία, ὁμῶς, τῆς ὁποίας τὸ δίκαιον θὰ ἠθέλαμεν τὰ ἐρευνήσωμεν, ἀπεκόπη ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν, τὰ ἀξιῶματα καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκείνας. Ἐχει τώρα ἰδικὴν τῆς κοσμοθεωρίαν, ἰδικὰ τῆς ἀξιῶματα, ἰδικὰς τῆς ἀρχὰς. Δὲν εἶναι δὲ μόνον τοῦτο. Ἡ νέα διεθνὴς κοινωνία, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν, ἐξετάζεται ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ δικαίου, δι' ἰδίας μεθόδου, τοῦτέστιν διὰ τῆς ὑλιστικῆς διαλεκτικῆς, ἢ ὁποῖα εἶναι τελείως διάφορος ἀπὸ τὴν γνωστὴν εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον λογικὴν. Ἐκ τοῦ λόγου δὲ τοῦτου, καταλήγει ὁ Stone τὰ λέγει ὅτι: «Τὰ συγχρουόμενα συμφέροντα τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν δὲν εἶναι νεωτερισμός, ὅπως δὲν εἶναι ἡ προσπάθεια ἀποκρύψεως ἀπὸ τὴν συνείδησιν τοῦ κοινῶν τῶν γυμνῶν συμφερόντων διὰ χρησιμοποίησεως ποικιλιάτων νομικῆς ὑφῆς. Οὕτω ἐνδεδυμένα τὰ συμφέροντα ταῦτα ἀπεδείχθησαν κατὰ τὸ παρελθόν ὡς δυνάμενα τὰ ἐξετασθῶν ὑπὸ διπλωματῶν καὶ συγγραφέων, ἀντιτιθεμένων στρατοπέδων, ἀκρόμη καὶ ὅταν δὲν ἦτο δυνατόν τὰ εὐρεθῆ λύσις. Νεωτερισμός (ὁμῶς) εἰς τὴν σύγχρονον κρίσιν τοῦ δ.δ. εἶναι ὅτι αὐτὰ ταῦ-

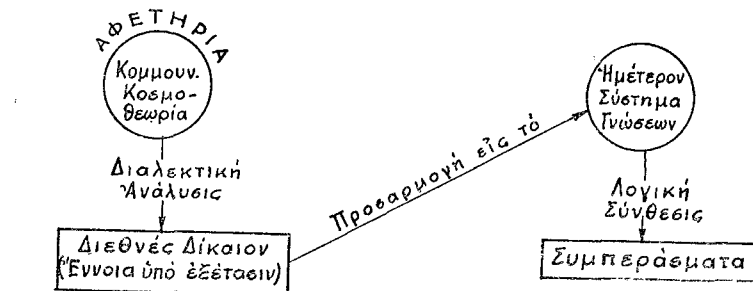
τα τὰ μέσα συνεννόησεως (The very means of communication), εἶναι ἀναγκαῖα ἀκόμη καὶ διὰ τὴν διαφοροποίησιν μιᾶς ἀμοιβαίας συμφωνίας, φαίνονται ἐξαφανιζόμενα (εἰς τὰς σχέσεις) μεταξὺ τῶν ἀντιτιθεμένων στρατοπέδων τοῦ δυτικοῦ καὶ τοῦ σοβιετικοῦ κόσμου. Ἡ διάσπασις τῆς νομικῆς συνεννόησεως καὶ ἡ ἀπουσία κοινῶν ἀντιλήψεων (concepts) τὰς ὁποίας ἡ συνεννόησις προϋποθέτει, ἐκδηλοῦται ἡρονίως εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ο.Η.Ε.... Ἀλλ' ἡ σταθερῶτης συγκρούσεως νομικῶν τάσεων πρέπει νὰ προκαλέσῃ τὸ ζήτημα, ἂν ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς δυτικῆς καὶ τῆς σοβιετικῆς κοσμοθεωρίας (weltanschauung) βασικαὶ διαφοραὶ τοιαῦται, ὥστε νὰ ὀδηγήσουν, ἂν ἤδη πράγματι δὲν ἔχουν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν δημιουργίαν δύο «οἰκογενειῶν ἔθνῶν», ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει τὸ ἰδικόν της σύστημα διεθνῶς δικαίου»¹⁴.

ΑΦΗΡΗΜΕΝΑ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

7. Κατόπιν τούτων καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, θὰ ἦτο ἄραγε ἐπιστημονικῶς ὀρθὸν νὰ ἐξετάζαμεν τὸ δίκαιον, τὸ ὁποῖον διέπει τὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Γαλλίαν, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς κομμουνιστικῆς κοσμοθεωρίας καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ὀλιστικῆς διαλεκτικῆς μεθόδου ; Βεβαίως, ὄχι. Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξετασθοῦν αἱ σχέσεις καὶ τὸ δίκαιον, τὸ ὁποῖον διέπει τὰς σχέσεις μεταξὺ ἙΣΣΔ καὶ Βουλγαρίας, μετὰ τὴν χριστιανο-εὐρωπαϊκὴν κοσμοθεωρίαν καὶ διὰ χρησιμοποίησεως τῆς λογικῆς.

ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

8. Ἐπιβάλλεται, ὅθεν, νὰ μὴ ἀγνοήσωμεν τὴν διαμορφωτι-

14. Εἰς «Legal controls of the international conflict», Λονδῖν-

κὴν ἐπίδρασιν τῆς ὕλιστικῆς διαλεκτικῆς ἐπὶ τῶν σοβιετικῶν ἐννοιῶν καὶ διὰ λόγους πληρότητος καὶ ἀκρίβειας, νὰ χρησιμοποιήσωμεν, παραλλήλως πρὸς τὴν λογικὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ὕλιστικὴν διαλεκτικὴν, προβαίνοντες ἅμα εἰς προσαρμογὴν τῶν διαλεκτικῶς ἐξαγομῆνων συμπερασμάτων εἰς τὸ ἰδικόν μας σύστημα γνώσεως, κατὰ τὸ εἰς τὴν προηγουμένην σελίδα διάγραμμα. ¹⁵

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

9. Ἡ μικτὴ αὕτη μέθοδος, ἣ ὁποία παλαιότερον ἴσως δὲν ἦτο ἀναγκαία καὶ ἣ ὁποία σήμερον ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἐξ ἀντικειμένου πραγματικότητα, ἔχει τὸ ἀναντίρρητον πλεονέκτημα, ὅτι περιορίζει τὰ πιθανὰ σφάλματα εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν καὶ ὁπωσδήποτε αἴρει τὰς παραδοξολογίας ¹⁶. Βεβαίως, ἀναγνωρίζεται, ὅτι κατὰ τινὰ τρόπον, ἐκτρέπει τὸν μὴ κομμουνιστὴν νομικὸν ἀπὸ τὴν καθιερωμένην ὁδόν. Ἐν τούτοις, ἣ προσπάθεια αὕτη εἶναι προσηρμοσμένη εἰς τὴν θεμελιώδη ἐκείνην ἀποψιν, καθ' ἣν ἣ μέθοδος ἐξετάσεως ἀντικειμένου τινὸς δὲν εἶναι α priori καθωρισμένη, ἀντιθέτως δὲ αὕτη ὑποδεικνύεται ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐξεταζομένου ἀντικειμένου.

νων, 1954, σελ. 57. Πρὸς G. Berlia «Le Droit des Gens et la co-existence Russo - Americaine», Clunet, 1952, σελ. 28—47.

15. Ὁ Calvez, (Droit International et Souveraineté en U. R.S.S. Paris, 1953, σελ. 16—21) φαίνεται, ὅτι ἀντεμετώπισε τὰς αὐτὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θεματός του. Μὲ ἀκρίβειαν καὶ μὲ πληρότητα παρουσιάζει, τὸσον τὰς δυσκολίας, ὅσον καὶ τὴν ἀδυναμίαν χρησιμοποίησεως μεθόδων τῆς λογικῆς πρὸς ἐξέτασιν τοῦ θεματός του. Τελικῶς, καταλήγει εἰς τὴν χρησιμοποίησιν μεθόδου, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει «κοινωνιολογικὴν» καὶ τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει, ὡς διαλεκτικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἰδεολογίας τῆς εὐρισκομένης εἰς τὸ βάθος τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀξιωμάτων. Ἡμεῖς ἀντιθέτως, μολονότι προτεινομεν τὴν παράλληλον χρησιμοποίησιν τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ, δὲν τείνομεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἰδεολογίας, ἀλλὰ λαμβάνοντες ὡς ἐν τῶν δεδομένων τὴν κομμουνιστικὴν κοσμοθεωρίαν, προσπαθοῦμεν νὰ μὴν ἀγνοήσωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι διαμορφώνουν τὰς ὑπ' αὐτῶν διατυπωμένας ἐννοίας.

16. Ἀντιθέτως, ὁ Focsaneanu (εἰς Annuaire Français de D. I., II, 1956), ἠκολούθησε τὴν ὁδὸν τῆς νομικῆς λογικῆς μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὴν ἀποψιν, ὅτι αἱ πέντε ἀρχαὶ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως εἶναι μία νέα ἔκδοσις ἀρχῶν τινῶν τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε. Ὡς περαιτέρω εἰς τὸ κείμενον διαπιστοῦται, ἣ ὑφ' ἡμῶν προτεινομένη μέθοδος ἄγει εἰς οὐσιωδῶς διάφορον συμπέρασμα.

ΜΕΡΟΣ Ι

Τὸ Ἔν Εἶναι τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντί-
ληψιν δ.δ., ἦτοι:

«Τὸ Διεθνὲς Δίκαιον τῆς Εἰρηνικῆς Συνυπάρξεως»

1

11

11

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΤΟ Δ. Δ. ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

1. Η ΣΧΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΡ. ΣΤΝΤΠΑΡΞΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ Δ.Δ.

Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ
ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

α. Ἡ μεγάλη προσπάθεια, τὴν ὁποίαν καταβάλλουν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι εἶναι νὰ στρέψουν τὸ δ.δ. πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἐκείνην, ἣ ὁποία θ' ἀποτελεῖ δικαίωκὴν προέκτασιν τῆς εἰρηνικῆς συνυπαρξέως, ὡς θεωρίας τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ ἣ ὁποία θὰ ὑψοῦτο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κοινωνικοῦ ὑποβάθρου, εἰς τὸ ὁποῖον στηρίζεται αὐτὴ αὐτὴ ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις. Περιεγράψαμεν δὲ ἤδη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τὸ θεωρητικὸν κοινωνικὸν ὑπόβαθρον, εἰς τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις καὶ διεπιστώσαμεν, ὅτι τὸ κύριον ρυθμιστικὸν στοιχεῖον τῶν διεθνῶν σχέσεων ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ἡ δύναμις. Πρέπει, λοιπόν, νὰ ἴδωμεν ποίαν θέσιν κατέχει, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις εἰς τὸ δ.δ., ὡς ρυθμιστικὸν παράγοντος τῶν διεθνῶν σχέσεων μιᾶς διεθνοῦς κοινωνίας, ἣ ὁποία, κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, κυριαρχεῖται τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς δυνάμεως. Ἡ κατανόησις τῆς θέσεως ταύτης, τῆς φύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ δ.δ. ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς εἰρηνικῆς συνυπαρξέως δὲν εἶναι δυνατὴ, εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὸ φῶς τῆς προσηγηθείσης ἐκθέσεως, ὅπως γενικῶς, ἡ κατανόησις οἰουδήποτε δικαίωκου συστήματος, ἐσωτερικοῦ ἢ διεθνοῦς, δὲν εἶναι δυνατὴ χωρὶς τὴν γνῶσιν τοῦ κοινωνικοῦ ὑποβάθρου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου στηρίζεται τὸ θεωρούμενον σύστημα.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

β. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν παρουσιάσθη ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ὡς ἔννοια φιλοσοφικὴ καὶ πολιτικὴ, ἡ ὁποία, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπεξηγεῖ φιλοσοφικῶς - ἱστορικῶς τὰς συγχρόνους διεθνεῖς σχέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσδιορίζει τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν διὰ τὸν μετασχηματισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς κομμουνιστικὴν. Ὑπὸ τὴν φιλοσοφικὴν - ἱστορικὴν ἔννοιαν, εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις εὐρίσκεται εἰς τὴν βάσιν τῆς κομμουνιστικῆς συλλήψεως τοῦ δ.δ. Ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἔννοιαν, θὰ ἔλεγεν ὁ Fauchille ὅτι ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, «*influe sur la manière de comprendre le Droit, sur celle de l'appliquer*»¹⁷. Ἡ σχέση ὅμως τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξεως, ὡς πολιτικῆς ἔννοιας, πρὸς τὸ δ.δ., συμφώνως πρὸς τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, δὲν εἶναι σχέσις ἐπιρροῆς, ἀλλὰ σχέσις ἐνότητος μετ' ὑπεροχὴν τῆς πολιτικῆς ἐπὶ τοῦ δικαίου.¹⁸ Συνεπῶς, κατὰ τὴν ἀποψιν τῶν σοβιετικῶν δι-εθνολόγων, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ὄχι μόνον εὐρίσκεται εἰς τὴν βάσιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀποτελεῖ κυρίαρχον καὶ κατευθύνουσαν ἰδέαν τούτου.

Η ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ
ΩΣ ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

γ. Ἄλλ' οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι προχωροῦν ἔτι περαιτέρω καὶ κατατάσσουσι τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν ὡς νομικὴν κατηγορίαν τοῦ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν διεθνοῦς δικαίου. Εἰς τὸ «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ ἀναγιγνώσκει τις, ὅτι: «Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δ.δ. ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀρχῆς τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξεως, ἀναφέρονται ἐπίσης αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῆς ἑδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ κυριαρχίας, τῆς μὴ ἐπιθέσεως, τῆς μὴ ἐπεμβάσεως, τῆς ἰσότητος, τοῦ ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος κλπ.». Ἀναγιγνώσκει τις

17. Εἰς «Droit International Public», τόμος 11, σελ. 65, ἐνθ. ἄνωγ' (ἔκδ. 8η, Παρίσιοι, 1922).

18. Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ δικαίου πρὸς τὴν σοβιετικὴν πολιτικὴν καὶ τῆς ἐπιβολῆς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ πρώτου, πρὸβλ. «Θεωρίαν Κράτους καὶ Δικαίου τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς ΕΣΣΔ» (ρωσ.), Μόσχα, 1955, σελ. 77—80, «Τεσσαράκοντα ἔτη τοῦ Σοβιετικοῦ Δικαίου» (ρωσ.) Πανεπιστ. Λένινγκραντ, 1957, σελ. 5—57, «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου ΕΣΣΔ (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 5—9 καὶ 11, J. Yves Calvez «Droit International et Souveraineté en URSS», Paris, 1953, σελ. 157—268, καὶ Ivo Lapenna «Conceptions de Droit International Public», Παρίσιοι, 1954, σελ. 45—54 καὶ 140 — 141.

ἐπίσης ἐκεῖ, ὅτι : «Τὸ μείζον μέρος τῶν σοβιετικῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων καὶ μελετῶν δ.δ. διαλαμβάνουν τοιοῦτον ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ὅλον ἐν καὶ περισσότερον ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν θεμελιώδη ἰδέαν Διεθνὲς Δίκαιον-Εἰρηνικὴ Συνύπαρξις Κρατῶν μὲ διαφορετικὰ κοινωνικὰ συστήματα»¹⁹.

Περαιτέρω θὰ ἐξηγήσωμεν πῶς οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ἀνευρίσκουν τὴν νομικὴν ἔννοιαν τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξεως εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν καταστατικὸν Χάρτην τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐνδιαφέρει μόνον νὰ σημειώσωμεν, ὅτι προστιθεμένης καὶ τῆς νομικῆς ἐννοίας εἰς τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν, καθίσταται ἐκδηλὸς ἡ ἐπίδρασις ταύτης ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς ἀντιλαμβάνονται καὶ ἐφαρμόζουν τὸ δίκαιον τοῦτο οἱ σοβιετικοί. Θὰ ἐλέγομεν, ὅτι ἡ ἐπίδρασις αὕτη θὰ ἦτο οὐσιώδης καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε ν' ἀγνοηθῆ, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἐλαμβάνετο μόνον ὡς φιλοσοφικὴ καὶ πολιτικὴ ἔννοια, διότι εἶναι σαφὴς καὶ καλῶς γνωστὴ ἡ σοβιετικὴ, καινοφανὴς καὶ ἀντεπιστημονικὴ ἀντίληψις, καθ' ἣν τὸ δίκαιον εἶναι ὑποτεταγμένον εἰς τὴν πολιτικὴν. Λαμβανομένης ὅμως ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς νομικῆς ὑποστάσεως τῆς ἐννοίας, ὡς θεωροῦν ταύτην οἱ σοβιετικοί, λέγομεν ὅτι, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις εἶναι *conditio sine qua non*, διὰ τὴν ὑπαρξιν διεθνοῦς δικαίου.

Δὲν εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ ἔχη ἄλλως τὸ πρᾶγμα. Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅσα οἱ σοβιετικοὶ πρεσβεύουν περὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ ὡς ἐπιστήμης, ὡς μεθόδου γνώσεως καὶ ὡς μεθόδου μετασχηματισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, καθὼς ἐπίσης καὶ ὅσα πιστεύουν περὶ τῆς ἐνότητος τῆς θεωρίας μὲ τὴν πρακτικὴν, θὰ εὐρωμεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τοὺς σοβιετικούς νὰ συλλάβουν καὶ νὰ ἐφαρμόσουν τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξεως. Εἶναι δὲ συνεπὲς πρὸς τοῦτο, ὅτι εἰς πᾶν σοβιετικὸν σύγγραμμα διεθνοῦς δικαίου λαμβάνεται μέρημα διὰ τὴν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐπεξηγήσιν τοῦ ὅτι καὶ τοῦ πῶς, ὅσα ἐκτίθενται εἰς τὸ σύγγραμμα, πηγάζουν ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν.

2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

α. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῆ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, χωρὶς τὴν θεωρίαν τοῦ Κράτους καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῆ τὸ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν διεθνὲς δίκαιον, χωρὶς τὴν εἰ-

19. Μόσχα, 1957, (ρωσ.), σελ. 12—13 καὶ 21, 23, ἐνθ. ἀνωτ.

ρηνικήν συνύπαρξιν, ἣ ὅποια ὑπὸ τὴν φιλοσοφικὴν τῆς ἔννοιαν εἶναι μέρος τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας περὶ τοῦ Κράτους. Τὴν κομμουνιστικὴν ταύτην θεωρίαν περὶ Κράτους δυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν, ὡς ἀκολούθως :

Τὸ Κράτος δὲν ὑπῆρχε πάντοτε. Ἐνεφανίσθη μὲ τὴν πρώτην οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν, ἣ ὅποια ἐδημιούργησε τὰς τάξεις καὶ ἐχρησίμευσε καὶ ἔκτοτε χρησιμεύει ὡς ὄργανον καταπίεσεως τῶν ἄλλων τάξεων εἰς χεῖρας τῆς κυριάρχου τάξεως. Ὁ τρόπος παραγωγῆς, ἥτοι ἡ ἀντιστοιχία τῶν δυνάμεων παραγωγῆς πρὸς τὰς σχέσεις παραγωγῆς, προσδιορίζει τὴν μορφήν τοῦ Κράτους (φεουδαρχικόν, ἀστικόν κλπ.). Ἡ ἐπικράτησις τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁμῶς, κατὰ τὴν ἀποψιν τοῦ Ἐγκελς, θὰ φέρῃ τὴν κατάργησιν τῶν τάξεων καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ Κράτος θ' ἀποσβεσθῆ. Τοῦτο, ὁμῶς, δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ, εἰ μὴ ὅταν ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις ἐγκαθιδρύσῃ τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου (Μάρξ, 1875, ²⁰), καὶ ἀφοῦ τὸ Κράτος ἀναπτύξῃ τὴν ἰσχύν του εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν (Λένιν, Στάλιν). Εἰδικώτερον, ἡ σημερινὴ ὑπόστασις τοῦ Σοβιετικοῦ Κράτους καὶ τῶν ἄλλων κομμουνιστικῶν Κρατῶν, κατὰ τοὺς σοβιετικῶς πάντοτε, εἶναι κίνησις πρὸς τὰ ἄνω διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰσχύος των εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν καὶ διὰ τὴν τελείαν ὀλοκλήρωσιν τοῦ χαρακτήρος τούτων. Οὕτως, οἱ σοβιετικοί, στηριζόμενοι εἰς μίαν θεωρίαν, μὴ ἐπαληθευομένην ἀπὸ τὴν καθαρὰν ἐπιστήμην καὶ μὴ ἀποφεύγουσαν τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς οὐτοπίας, καταλήγουσιν εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίζουν τὸ ἀπόλυτον Κράτος, προκαλοῦντες ὀπισθοδρομήσιν εἰς τὴν γενικὴν ἐξέλιξιν πρὸς βελτίωσιν τῆς διεθνούς ὀργανώσεως καὶ διασπῶντες τὴν οἰκουμηνικότητα τοῦ δ.δ.

Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΨΙΣ

β. Ἡ πλέον πρόσφατος ἔνδειξις, ὅτι τοιαύτη πράγματι ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ κομμουνιστικὴ θεωρία περὶ Κράτους, προέρχεται ἀπὸ τὸν κ. Χρουστσώφ, ὅστις τὴν 14ην Νοεμβρίου 1957 εἶπεν εἰς τὸν ἐν Μόσχᾳ ἀνταποκριτὴν τοῦ « United Press » κ. Σιαπίρο τ' ἀκόλουθα : « Ἐμπνεόμεθα ἀπὸ τὸ μαρξιστικὸν - λενινιστικὸν δόγμα περὶ Κράτους... Ἐχομεν πάντοτε εἶπει καὶ λέγομεν ὅτι οἱ ὀργανισμοὶ συνοχῆς τοῦ Κράτους θ' ἀποσβεσθοῦν βαθμιαίως καὶ τελικῶς θὰ ἐξαφανισθοῦν ὅπως καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος. Προφανῶς, τοῦτο δὲν θὰ γίνῃ μὲ ἓν μόνον κτύπημα, ἀλλὰ βαθμιαίως εἰς ἓν ὄρισμένον στάδιον ἐξελίξεως τῆς κομμουνιστικῆς κοι-

²⁰. Λένιν « La revolution proletarienne et le renégat Kautsky », Μόσχα, 1954, σελ. 10.

νωνίας. Θὰ ἦτο πολὺ μέγα σφάλμα, μία ἀπόκλισις πρὸς τ' ἀριστερά, ἂν ἐξησθενίζαμεν ἀπὸ τοῦδε τὸν μηχανισμόν τοῦ Κράτους μας, ἂν καταργούσαμεν τοὺς ὀργανισμοὺς μας καταπίεσεως κλπ»²¹

3. ΑΙ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΟΥ Δ.Δ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΣΔ

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ

ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΚΡΑΤΟΥΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

α. Ἐάν ἔλειπεν ἡ θεωρητικὴ αὐτὴ συγκρότησις, ἡ ὑποκατάστασις τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος εἰς τὴν θέσιν τοῦ τσαρικοῦ ἐν Ρωσίᾳ δὲν θὰ ἐδημιούργει τὰ ὅσα ἐδημιούργησε διὰ τοὺς σοβιετικοὺς διεθνολόγους προβλήματα. Λαμβανομένης μάλιστα ὑπ' ὄψιν τῆς καθιερωμένης ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ διεθνὴς προσωπικότης τῆς πολιτείας οὐδόλως ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν ἐπερχομένων μεταβολῶν (νομίμων ἢ μὴ) τοῦ ἐσωτερικοῦ καθεστώτος ταύτης, τὸ σοβιετικὸν Κράτος, συνεχίζον τὴν ἐνταξιν τῆς τσαρικῆς Ρωσίας εἰς τὸ ὑπάρχον σύστημα δ.δ., δὲν θὰ ἔθετε τόσον σοβαρὰ προβλήματα πρὸς ἐπίλυσιν ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων. Ἡ θεωρητικὴ ὁμῶς συγκρότησις τῆς κομμουνιστικῆς σκέψεως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ Κράτος ἐπέβαλεν εἰς τοὺς σοβιετικοὺς διεθνολόγους ν' ἀναζητήσουν μίαν νέαν μορφήν δικαίου, προσηρμοσμένην εἰς τὴν καινοφανῆ καὶ ἀντεπιστημονικὴν ἀντίληψιν, καθ' ἣν τὸ δίκαιον ἀποτελεῖ ὄργανον πολιτικῆς καὶ καταπίεσεως εἰς χεῖρας τῆς κυριάρχου τάξεως.

ΝΕΟΦΑΝΗΣ ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

β. Τ' ἀποτελέσματα μιᾶς τοιαύτης προσπαθείας, ἄλλοτε ἐντυπωσιακά, ἄλλοτε πτωχά, ἄλλοτε ἐπαινούμενα καὶ ἄλλοτε ἐπικρινόμενα ὑπὸ τῶν θεωρητικῶν τοῦ κομμουνισμοῦ, δὲν ἐπέτυχον νὰ δώσουν τὴν εἰκόνα ἐνὸς κομμουνιστικοῦ δικαίου. Εἶναι, ὁμῶς, θέ-

21. Περὶ τῆς ἐξακολουθητικῆς ἰσχυούσης εἰς τὴν σύγχρονον κομμουνιστικὴν σκέψιν θεωρίας περὶ Κράτους, πρβλ. «Θεωρία Κράτους καὶ Δικαίου» τοῦ Ἰνστ. Δικ. τῆς ΕΣΣΔ (ρωσ.), Μόσχα, 1955, εἰδικῶς δὲ εἰς σελ. 39 — 60, ὁμοίως «Τεσσαράκοντα ἔτη τοῦ σοβιετικοῦ Δικαίου», ἐκδ. τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λένινγκραντ, 1957, ἰδίως σελ. 5—31, ὁμοίως J. Yves Calvez «Droit International et Souveraineté en URSS», Παρίσι, 1953, passim καὶ I. Lapenna «Conceptions soviétiques de Droit International Public», Παρίσι, 1954, ἰδίως σελ. 26—51.

βαιον ὅτι διεμόρφωσαν μίαν ἐντελῶς νεοφανῆ ἀντίληψιν περὶ τοῦ δ.δ. καὶ ὅτι ὠδήγησαν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ἐρημνεῖαν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ δικαίου τούτου, κατὰ τρόπον τελείως διάφορον ἐκείνου, ὅστις ἀκολουθεῖται εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι νὰ διερωτᾶται τις σήμερον, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ σύμπτωσις νομικῶν ἀπόψεων μεταξύ τῶν μὴ κομμουνιστῶν διεθνολόγων καὶ τῶν σοβιετικῶν, οἱ ὅποιοι μετὰ τῆς σταθερότητος ἀκολουθοῦν τὴν ἀντεπιστημονικὴν ἀντίληψιν τῆς ὑπαγωγῆς τοῦ δικαίου εἰς τὴν πολιτικὴν.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

γ. Ἄλλ' ἂν ἡ καθόλου κομμουνιστικὴ θεωρία περὶ Κράτους καὶ περὶ Δικαίου εἶναι εἰς τὴν βάσιν τῶν δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας συνήντησαν καὶ συναντοῦν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι εἰς τὸ ἔργον των, εἶναι εἰδικώτερον ἢ εἰρηρικὴ συνύπαρξις ἐκείνη, ἢ ὁποία, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, δέξιναι τὰς δυσκολίας. Διὰ τοὺς σοβιετικούς διεθνολόγους, ἡ πρωταρχικὴ ἔννοια τῆς εἰρηρικῆς συνυπαρξεως εἶναι, ὅτι αὕτη συνιστᾷ μεταβατικὴν περιόδον, καθ' ἣν ὑπάρχον βασικῶς δύο τύποι Κρατῶν, ἧτοι ὁ κομμουνιστικὸς καὶ ὁ καπιταλιστικὸς, ἀντιμαχόμενοι καὶ θάινοντες ἀναποφεύκτως, ὁ εἰς πρὸς τὸν θάνατον καὶ ὁ ἕτερος πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν διὰ ν' ἀποσβεσθῇ τελικῶς. Ἄλλὰ τί εἶναι τὸ νέον Κράτος, τὸ κομμουνιστικόν; Εἶναι συνέχεια τοῦ παλαιοῦ; Εἰσῆλθεν ἢ δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑπάρχον σύστημα δ.δ.; Δύνανται οἱ κανόνες, ρυθμιστικοὶ σχέσεων μεταξύ καπιταλιστικῶν Κρατῶν, νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰς τὰς σχέσεις τοῦ νεοφανοῦς Κράτους μετὰ τῶν Κρατῶν τούτων καὶ τώρα προσφάτως μετὰ τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν; Ἴδού, ποῖος ἦτο καὶ εἶναι ὁ χαρακτήρ τῶν ἐρωτημάτων, εἰς τὰ ὁποία ὑπεχρεώθησαν καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ δώσουν ἀπάντησιν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν πολιτικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ προλεταριακοῦ Κράτους.

ΔΥΟ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

δ. Ἄλλ' ἢ ἀπάντησις εἰς τοιαῦτα ἐρωτήματα, ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας γενικῶς καὶ τῆς εἰρηρικῆς συνυπαρξεως εἰδικῶς, οὔτε εὐκόλος εἶναι, οὔτε ὁμοιομόρφως δύναται νὰ δοθῇ ὑφ' ὅλων τῶν μελετητῶν, κα' ὅταν ἀκόμη αὕτη προσαρμωσθῇ, ὡς ἄλλως τε ἀντεπιστημονικῶς προσαρμωζέται εἰς τὸ αὐστηρὸν πολιτικόν - καθοδηγητικόν πλαίσιον. Οὕτω, κατὰ τὴν ροὴν τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ μέχρι σήμερον, διετυπώθησαν διάφοροι ἀπόψεις ὑπὸ τῶν σοβιετι-

κῶν διεθνολόγων, αἱ ὁποῖα ὁμως δὲν ἐπέτυχον νὰ διαμορφώσουν ὀλοκληρωμένον σύστημα διεθνoῦς δικαίου, προσηρμοσμένου εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας καὶ πολιτικῆς.

Βασικῶς, δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὸν διαρρέυσαντα χρόνον εἰς δύο περιόδους ἐξελίξεως τῆς ἐπιστήμης τοῦ δ.δ. εἰς τὴν ΕΣΣΔ, συμφωνοῦντες μετὰ τοῦ Calvez²².

Πρώτη εἶναι ἡ περίοδος, ἡ ὁποία ἤρχισε μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασεως ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἔληξε τὴν ἐποχὴν τῆς αἱματηρᾶς πολιτικῆς ἐκαθάρσεως τοῦ 1937. Κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν σοβιετικῶν τάσεων εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνoῦς δικαίου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπῆρξαν οἱ Κορόβιν καὶ Πασουκάνις. Ἡ δευτέρα περίοδος εἶναι ἡ περίοδος τοῦ Γενικοῦ Εἰσαγγελέως κατὰ τὴν αἱματηρὰν ἐκαθάρσιν καὶ μετέπειτα Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Βυσίνσκυ. Ἡ περίοδος αὕτη ἤρχισε τὸ 1938 καὶ συνεχίζεται μέχρι σήμερον παρὰ τὸν ἐπισυμβάντα ἐν τῷ μεταξὺ θάνατον τοῦ ἐμπνευστοῦ τῆς.

Τόσον ἡ πρώτη, ὅσον καὶ ἡ δευτέρα περίοδος, χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν εἰς τὴν σκέψιν τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων ἡ θεωρία τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς μεταβατικότητος τοῦ σοβιετικοῦ Κράτους καὶ τῆς ἀναγκαιότητος ὅπως, κατὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην περίοδον, τὸ σοβιετικὸν Κράτος προέλθῃ εἰς σχέσεις καὶ συνεργασίαν μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, χωρὶς ὁμως νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς διὰ τῆς βίας ἐπικρατήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ παγκοσμίως.

4. Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΟΙ ΔΥΟ ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

α. Οἱ Κορόβιν καὶ Πασουκάνις, κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν τάσεων τῆς πρώτης περιόδου, ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν ταύτην τῆς θεωρίας τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως, ἀλλ' ἠκολούθησαν διάφορον ἑκαστος ὁδόν, τελικῶς μὴ ἐπιτυχόντες, οὔτε ὁ εἷς, οὔτε ὁ ἕτερος, νὰ διαμορφώσουν τὴν θεωρίαν ἐκείνην περὶ δ.δ., ἡ ὁποία καὶ εἰς

²² Πρβλ. Calvez (supra²¹), σελ. 39, 129. Ἀντιθέτως ὁ Lareppa διαιρεῖ τὸν χρόνον τούτον εἰς τρεῖς περιόδους, παρεμβάλλων μίαν περίοδον σκότους καὶ ἀδρανείας μεταξὺ τῶν δύο ἐξετάζομένων ἐνταῦθα περιόδων (1935—1937), μολονότι, διὰ λόγους ἐξετάσεως τοῦ ἀντικειμένου του, κατατάσσει τὴν ὕλην του εἰς τρεῖς διαφορετικὰς περιόδους, ἧτοι 1918—1930, 1930—1938 καὶ 1938—1954, εἰς «Conceptions soviét. etc.», σ. 63—159.

τὴν ἐν γένει κομμουνιστικὴν σκέψιν θὰ προσηγορεύετο καὶ τὸ σοβιετικὸν Κράτος θὰ ἐξυπηρετεῖ εἰς τὴν λύσιν τῶν ὄντως πρωτογενῶν προβλημάτων του ὡς Κράτους καὶ ὡς βάσεως τῆς διεθνούς ἐπιναστάσεως.

Ἄφινόμεν κατὰ μέρος τὰς λεπτομερειακὰς ἀπόψεις τοῦ Κορόβιν καὶ τοῦ Πασουκάνις, διὰ νὰ συγκεντρώσωμεν τὸ ἐνδιαφέρον μας εἰς τὴν οἴαν ἕκαστος ἠκολούθησε διάφορον βασικὴν γραμμὴν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θεωρίας τῆς εἰρ. συνπαράξεως ²³.

ΚΟΡΟΒΙΝ:

ΠΟΛΛΑΠΛΟΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

β. Ὁ Κορόβιν, ἀναχωρῶν ἀπὸ τὸ θεμελιῶδες στοιχεῖον τῆς μεταβατικότητος τῆς περιόδου τῆς εἰρηνικῆς συνπαράξεως καὶ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ παγκοσμίως (ὡς πιστεύουν οἱ κομμουνισταί), εἶδεν ὅτι τὸ δ.δ. εἶναι δίκαιον μιᾶς μεταβατικῆς περιόδου καὶ μέλλει τοῦτο νὰ ἐξαφανισθῇ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ καπιταλισμοῦ εἰς τὸν κόσμον ὀλόκληρον καὶ ν' ἀντικατασταθῇ ἀπὸ τὸ «διασοβιετικὸν δίκαιον». Ἐξ ἄλλου, ὁ Κορόβιν, προσπαθῶν νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν περὶ Κράτους κομμουνιστικὴν θεωρίαν, ἐνόμισεν ὅτι ἐξεδήλωσε τὴν πίστιν του ταύτην, ὅταν διετύπωσε τὴν ἀποψιν ὅτι τὸ δ.δ. δὲν παρουσιάζει ἐνότητα, ἀλλὰ τοῦναντίον ὅτι τοῦτο εἶναι διάφορον κατὰ πολιτικο-γεωγραφικὰς περιοχάς. Οὗτος τότε ἐθεώρει, ὅτι τὸ σύγχρονον δ.δ. ἐνσωματώνει καὶ ρυθμίζει σχέσεις μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ μάλιστα τῶν μεγάλων, ἐνῶ ἐν ἄλλο σύστημα δ.δ. λειτουργεῖ εἰς τὴν ἀμερικανικὴν Ἠπειρον, ὅπως τρίτον σύστημα προσδιορίζει τὸ δ.δ. διὰ τὰς σχέσεις τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν ἐν γένει ἐξηρητημένων χωρῶν. (²⁴). Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον προχωρῶν ὁ Κορόβιν, εὗρισκει ὅτι ἐν εἰδικῶν σύστημα ρυθμίζει τὰς σχέσεις τοῦ πρώτου κομμουνιστικοῦ Κράτους μετὰ τῶν ἀστικῶν - καπιταλιστικῶν (μὴ κομμουνιστικῶν) Κρατῶν. Διὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐπίστευεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ σύγχρονον δ.δ., τὸ ὁποῖον θὰ περιελάμβανεν ἐλαστικὰς νομικὰς κατασκευὰς, ἱκανὰς νὰ ἐνσωματώνουν τὰς δύο ἀντιτιθεμένας νομικὰς τάξεις, τὴν κομμουνιστικὴν καὶ τὴν καπιταλιστικὴν. (²⁵).

²³. Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Κορόβιν καὶ τοῦ Πασουκάνις περιλαμβάνονται εἰς τὴν βιβλιογραφίαν. Ὑπάρχουν καὶ δύναται νὰ τὰ μελετήσῃ τις εἰς τὴν Bibliothèque de Documentation, Rue Auguste Vacquerie, 5, ἐν Παρισίοις, ὅπου καὶ ἡμεῖς εἴχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὰ μελετήσωμεν.

²⁴. Πρὸς βλ. «Ἐπιθ. δ.δ.», (ρωσ.), ἀριθ 1, Μόσχα, 1928, σελ. 52.

²⁵. Ε.Α. Κορόβιν: «Διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν θεμελιωδῶν γνώσε-

ΠΑΣΟΥΚΑΝΙΣ:

ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΟΙΚΟΝ. ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

γ. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρᾶν, ὁ Πασουκάνις δὲν φαίνεται ἀποδεχόμενος τὴν πολλαπλότητα τῶν συστημάτων δικαίου καὶ ἀρχικῶς ἐρρίφθη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ δ.δ., ὡς νομικῆς ἐκφράσεως τοῦ προσωρινοῦ συμβιβασμοῦ μεταξὺ τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τοῦ καπιταλισμοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταβατικῆς περιόδου, ἥτοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως. «Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ σοβιετικοῦ Κράτους εἰς τὴν ἱστορίαν, λέγει, τὸ δ.δ. προσλαμβάνει νέαν σημασίαν. Ἀποβαίνει ἡ μορφή τοῦ προσωρινοῦ συμβιβασμοῦ μεταξὺ δύο συστημάτων ἀνταγωνιζομένων τάξεων. Ὁ συμβιβασμὸς οὗτος περιορίζεται εἰς τὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἓν σύστημα, τὸ καπιταλιστικόν, δὲν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀποκλειστικὴν ἡγεμονίαν καὶ τὸ ἕτερον, τὸ κομμουνιστικόν, δὲν ἔχει εἰσέτι νικῆσει». (26).

ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ

ΤΟΥ ΠΑΣΟΥΚΑΝΙΣ

δ. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Πασουκάνις, ὑποστηρίζων τὴν ἐνότητα τοῦ δ.δ. προσεπάθησε νὰ προσαρμόσῃ τὴν περὶ τοῦ δικαίου τούτου ἀντίληψίν του εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως (δύο οἰκονομικὰ συστήματα-συμβιβασμὸς), ἀπέτυχεν εἰς τὸ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὸ βασικόν στοιχεῖον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ὅπερ ὡς ἤδη ἀνεφέρομεν εἶναι ὁ ἀγών. Τοιαύτη δὲ ἀποτυχία δὲν συγχωρεῖται ὑπὸ τοῦ δολοκληρωτικοῦ προλεταριακοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ ἐπιμένει εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ δικαίου εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τόσον πολὺ εὐαίσθητον εἶναι εἰς τὴν ἀποψίν του περὶ ἔξοντάτικοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου. Ὡς ἐκ τούτου, ὁ Πασουκάνις κατεκρίθη ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν σφόδρα καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κατακρίσεως ταύτης, μετὰ μίαν ἡμερᾶν κολακευτικὴν αὐτοκριτικὴν, προέβαλε τὸ 1935 τὴν ἀποψίν, ὅτι εἰς τὴν περίοδον τῆς γενικῆς κρίσεως τοῦ καπιταλισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας περιόδους, ἡ νομικὴ αὕτη μορφή, τὸ δ.δ. περιλαμβάνει, ὄχι μόνον τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν καπιταλιστικῶν Κρατῶν καὶ τὰς σχέσεις τούτων μὲ τὰς ἀποικίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὰς σχέσεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι διαμορφοῦνται κατὰ

ων τοῦ δ.δ.» εἰς «Ἐπιθ. Διεθνούς Δικαίου», (ρωσ.), ἀριθ. 6, Μόσχα, 1925, σελ. 26.

26. Εἰς «Ἐγκυκλοπαίδειαν Κράτους καὶ Δικαίου», (ρωσ.), Μόσχα, 1927, τόμος Β', σελ. 858.

τὸν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων, τοῦ καπιταλιστικοῦ καὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ.²⁷

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΤΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ε. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐξελίξεως τῆς σοβιετικῆς ἐπιστήμης τοῦ δ. δ., αἱ τάσεις τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων ἦσαν:

1. Προσδιορισμὸς ἐνὸς νέου εἴδους δ.δ., τὸ ὁποῖον εἰδικῶς ἢ *inter alia* θὰ ἐρρύνιμιζε τὰς σχέσεις μεταξὺ τοῦ νεοφανοῦς κομμουνιστικοῦ Κράτους μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐξαφανίσεως τῶν τελευταίων, καὶ θὰ ὑπεβοήθη ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο νὰ ἐπέλθῃ.
2. Θεωρία περὶ πολλαπλότητος τῶν συστημάτων (κύκλων) δ.δ., ἐξ ὧν ἓν εἰδικὸν θὰ ἦτο τὸ ρυθμίζον τὰς σχέσεις μεταξὺ τοῦ νεοφανοῦς κομμουνιστικοῦ Κράτους μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταβατικῆς περιόδου, (Κορόβιν), καὶ
3. Θεωρία περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ δ.δ., θεωρουμένου ὡς νομικῆς ἐκφράσεως τοῦ προσωρινοῦ συμβιβασμοῦ τῶν δύο νομικῶν τάξεων καὶ συστημάτων, εὐρισκομένων εἰς ἀγῶνα μεταξὺ των, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ ἀγῶνος ἐξαφανίσεως τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ συστήματος (Πασουκάνις). (28).

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ

στ. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι αὗται δὲν ᾤδήγησαν εἰς ἱκανοποιητικὴν καὶ ἐπιθυμητὴν διὰ τοὺς σοβιετικούς κομμουνιστάς ἀπάντησιν εἰς πολιτικῶς ἐντόνως τιθέμενα ζητήματα. Οὕτω, ἡ πρώτη αἵτη περίοδος ἔκλεισε μὲ τοὺς μύδρους τῶν ἐπιθέσεων κατὰ τῶν κυρίων ἐκπροσώπων τῆς ἀποτυχίας Κορόβιν καὶ Πασουκάνις, μὲ ἀποτέλεσμα ὃ μὲν πρῶτος νὰ διέλθῃ μίαν περίοδον σχετικῆς ἀφανείας

27. Πασουκάνις: «Ἐπιτομὴ Διεθνούς Δικαίου», (ρωσ.), Μόσχα, 1935, *passim* καὶ ἰδίᾳ σελ. 18.

28. Μία ἀκόμη θεωρία, ἐπίσης καταδικασθεῖσα μετέπειτα, ἦτο τοῦ Ραποπόρτ, ὃ ὁποῖος δὲν ἐδέχετο τὴν ἐνότητα τοῦ δικαίου, ὅπως ὃ Πασουκάνις, ἀπέρριπτεν ὅμως καὶ τὴν πολλαπλότητα τῶν συστημάτων, τὴν ὁποῖαν ὑπεστήριζεν ὃ Κορόβιν, δεχόμενος ὅτι ὑπάρχουν δύο μόνον συστήματα δ.δ., ἢτοι ἓν καπιταλιστικὸν καὶ ἓν κομμουνιστικόν. (Ἴδε ἄρθρον τοῦ Μ. Ραποπόρτ: «ἐναντίον τῶν ἐχθρικών θεωριῶν τοῦ διεθνούς δικαίου» εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Διεθνὲς Δίκαιον», (ρωσ.), Μόσχα, 1937). Πρβλ. Ἴνο Larenna «Conceptions ect.», Παρίσιον, 1954, σελ. 100-103.

καὶ σιωπῆς,²⁹ ὁ δὲ δεύτερος νὰ ἐξαφανισθῆ ὀριστικῶς ἀπὸ τὸ προσκήνιον τῆς ἐπιστήμης τοῦ δ.δ. εἰς τὴν ΕΣΣΔ, κατὰ τὸ σύστημα τῆς πολιτικῆς ἢ φυσικῆς ἐξοντώσεως τῶν μὴ συμβαδίζοντων μὲ τὸ πολιτικὸν καθεστῶς σοβιετικῶν πολιτῶν.

5. Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ο ΒΥΣΙΝΣΚΥ

α. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισε προβαλλόμενος ὁ Ἄντρέϊ Βυσίνσκυ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐπιτυχῶς ἐπραγματοποίησε τὴν αἵματηρὰν σταλινικὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ 1937, ὡς Γενικὸς Εἰσαγγελεὺς, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Ε.Σ. Σ.Δ., τοῦ ὁποῦ μέρους ἦτο τὸ τμήμα δ.δ. Ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ταύτην, ὁ Βυσίνσκυ ἔδωσε νέαν ὄψιν εἰς τὰς ἐρεῦνας τοῦ δ.δ., ἀφοῦ πρῶτον ἀνενέωσε ἐμφαντικώτερον τὴν ἀντεπιστημονικὴν ἄποψιν, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῆς σοβιετικῆς ἐπιστήμης εἰς τὸν τομέα τοῦ δ.δ. εἶναι νὰ μελετήσῃ τὰ ζητήματα τοῦ τοιμῶς τούτου ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν λενινιστικὴν - σταλινικὴν θεωρίαν περὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἐπὶ πλέον, τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἔδωσε τὸ 1938 τὸν ὄρισμὸν τοῦ δ.δ., ὅστις ἀπέβη ἐπίσημος καὶ ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερον.

Ο ΒΥΣΙΝΣΚΕΙΟΣ ΟΡΙΣΜΟΣ

β. Κατὰ τὸν βυσίνσκειον ὄρισμὸν «τὸ δ.δ. εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰς μεταξὺ τῶν Κρατῶν σχέσεις κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μεταξὺ τούτων ἀγῶνος καὶ τῆς μεταξὺ τούτων συνεργασίας, ἐκφράζοντες τὴν θέλησιν τῶν κυριάρχων τάξεων τῶν Κρατῶν τούτων καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ ἐξασφαλίζεται διὰ καταναγκασμοῦ ἀσκουμένου, εἴτε ἀτομικῶς, εἴτε συλλογικῶς». (³⁰).

Ἐκτοτε, ὁ ὄρισμὸς οὗτος ἐπαναλαμβάνεται σχεδὸν αὐτολεξεί εἰς πᾶν σύγγραμμα διεθνoῦς δικαίου καὶ πᾶν θέμα τοῦ δικαίου

29. Ὁ Κορόβιν δὲν προέβαλε δημοσίᾳ ἀπόψεις του ἀπὸ τοῦ 1936 καὶ ἐφεξῆς, διακόψας τὴν σιωπὴν του μόνον τὸ 1940 διὰ τῆς συγγραφῆς ἐνὸς ἐγχειριδίου ὑπὸ τίτλον «ἡ νομικὴ θέσις τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου». Ἡ πλέον πρόσφατος προβολὴ του ἐγένετο τὸ 1957 διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ Πανεπιστημιακοῦ συγγράμματος «Διεθνὲς Δίκαιον», τοῦ ὁποῦ συνέγραψε τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ. Ἐκτοτε παρουσίασε καὶ ἄρθρα εἰς ἐπιθεωρήσεις εἰς τινὰ τῶν ὁποίων ἀναφερόμεθα περαιτέρω.

30. Πρὸς. Ivo Lapenna «Conceptions soviétiques de Droit International Public», Παρίσι 1954, σελ. 125.

τούτου, ἐν τῇ ἀναπτύξει του, εὐρίσκεται ἢ κατ' ἀπαιτήσιν τοῦ δολοκλήρωτικῆς προλεταριακοῦ Κράτους πρέπει νὰ εὐρίσκεται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὸ ὕλιστικὸ - διαλεκτικὸν περιεχόμενον τοῦ βυσινσκείου ὀρισμοῦ. Οὕτω, διὰ τοῦ Βυσίνσκου, ἤρχισε μία νέα περίοδος διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ δ.δ. εἰς τὴν ΕΣΣΔ, συνεχιζομένη μέχρι σήμερον καὶ φέρουσα τὴν ἐπιστήμην ταύτην εἰς βαθμιαίαν δολοκλήρωσιν ἐπὶ τῆς σαφῶς ὑπὸ τοῦ Βυσίνσκου χαραχθείσης κατευθύνσεως.

Η ΝΕΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΣ ΚΑΙ Η ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ

γ. Ἄλλ' ἢ κατεύθυνσις αὕτη προσδιορίζεται μὲν ἀπὸ τὸν βυσινσκείον ὀρισμὸν, στηρίζεται ὅμως εἰδικῶς εἰς τὴν θεωρίαν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ γενικῶς εἰς τὸν ἱστορικὸν ὕλισμὸν. Ἐξ ἄλλου ἡ κατεύθυνσις αὕτη παρουσιάζει εὐελιξίαν καὶ προσαρμοστικότητα, οἷσα ὑποχρεωμένη ν' ἀκολουθῆ τὴν σοβιετικὴν πολιτικὴν, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ μίαν μορφήν ἐκφράσεως τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ, ὡς μεθόδου μετασχηματισμοῦ τῆς ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Ὡς ἐκ τούτου, σχεδὸν δὲν ὑπάρχει θέμα τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τὸ ὁποῖον, ἀπὸ σοβιετικῆς πλευρᾶς, νὰ μὴ παρουσιάσῃ ἐκδηλον διαφορὰν εἰς τὴν σύλληψιν, τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν ἐφαρμογήν, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀντιστοίχους ἀπόψεις τῶν μὴ κομμουνιστῶν διεθνολόγων. Ἀνταποκρίνεται, ὅμως, εἰς τὸν σκοπὸν τῆς παρουσίας διατριβῆς νὰ θυγοῦν ἐνταῦθα ἐκεῖνα μόνον τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα δεικνύουν τὰς θεμελιώδεις κατευθύνσεις τῆς ἐπιστήμης τοῦ δ.δ. εἰς τὴν ΕΣΣΔ, καθὼς καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης καὶ τὴν φύσιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, θεωρουμένης ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ὡς δικαιοπλαστικῆς πηγῆς τούτου.

Η ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

δ. Ἡ ἐν γένει ἐπίδρασις τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως ἀρχίζει ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς δικαίου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἐξελίξεως τῆς σοβιετικῆς ἐπιστήμης τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐνεφανίσθη ἢ καὶ ἄλλοῦ παρουσιασθεῖσα τάσις ἀμφισβητήσεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Οἱ ἐπικριταὶ τοῦ Πασουκάνις ἐξετόξευσαν κατ' αὐτοῦ τὴν κατηγορίαν, ὅτι κατ' ἀρχὰς τοῦλάχιστον ἐξεδήλωσε τάσεις ἀμφισβητήσεως τοῦ δικαίου τούτου. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἐπικριταὶ τοῦ Κορόβιν εὔρον, ὅτι ἡ ἀποψὶς του περὶ μεταβατικότητος τοῦ διεθνοῦς δι-

καίου και περί τῆς ἐν καιρῷ ἀντικαταστάσεώς του (μετὰ τὴν ἑξαφάνισιν τοῦ καπιταλισμοῦ) ἀπὸ τὸ διασοβιετικὸν δίκαιον, ἀντικατοπτρίζει τὴν τάσιν ἀμφισβητήσεως τοῦ διεθνoῦς δικαίου ὡς δικαίου. Περὶ τὸ τέλος, ὅμως, τῆς πρώτης περιόδου καὶ περισσότερον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δευτέρας, οὐδεὶς πλέον ἠμφεσβήτει τὴν νομικὴν ὑπόστασιν τοῦ διεθνoῦς δικαίου καὶ σήμερον γίνεται δεκτὸν ἀπ' ὅλους τοὺς σοβιετικoὺς διεθνολόγους (περιλαμβανομένου καὶ τοῦ Κορόβιν) ὅτι τὸ διεθνὲς δίκαιον ἔχει πλήρη νομικὴν ὑπόστασιν, πάντοτε, ὅμως, καλεῖται ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν, ὅπως κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἐξασφάλισι τὴν ἐφαρμογὴν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ἥτοι νὰ ὑπηρετήσῃ σκοποὺς πολιτικοῦς.

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ Δ.Δ. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ

ΔΟΜΙΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ

α. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ ὀλιστικοῦ - διαλεκτικοῦ νοήματος τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, εὐκόλως συνάγεται, ὅτι τὸ διεθνὲς δίκαιον ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς σκέψεως καὶ πολιτικῆς, ἐν ᾗ μέτρῳ ὄχι μόνον δὲν ἀντιστρατεύεται, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐνισχύει καὶ ἐπιταχύνει τὸν ρυθμὸν τῆς ἀντικειμενικῶς (κατὰ τοὺς κομμουνιστάς) ἐρχομένης ἐξελίξεως πρὸς τὸν κομμουνισμόν. Κατὰ τὸν Καθηγητὴν Δ. Β. Λέβιν «Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἀπορρίπτει ἀποφασιστικῶς τὰς μὴ δημοκρατικὰς (ἀνάγνωθι μὴ συμπερονούσας εἰς τὸν κομμουνισμόν) ἀρχὰς τοῦ διεθνoῦς δικαίου... καὶ ὑποστηρίζει καὶ ἐνισχύει τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς τοῦ δ. δ. (κυριαρχία τοῦ λαοῦ, μὴ ἐπέμβασις, κλπ. ³¹). Ἡ ἄποψις αὕτη τοῦ καθηγητοῦ Λέβιν εἶναι βασικὴ διὰ τοὺς σοβιετικoὺς διεθνολόγους, οἱ ὅποιοι περιλαμβάνουν εἰς τὰς πρόσφατα ἔργα των καὶ τὴν εἰρηνικὴν συνυπάρξιν καὶ τὰς συναφεῖς ἀρχὰς, ὡς ὑπὸ τοῦ κομμουνισμοῦ νεοεισαχθεῖσας «δημοκρατικὰς ἀρχὰς» τοῦ δ.δ.

³¹. Δ.Β. Λέβιν: «Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ τῆς ΕΣΣΔ καὶ Διεθνὲς Δίκαιον», ὡς περιλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Bishop εἰς «Soviet Foreign Relations», (Documents and Readings), Syracuse University Press, 1952, σελ. 126. Πῶς καταλήγει ὁ καθηγητὴς Λέβιν εἰς τὸ νὰ θεωρῇ τὰς ὡς παράδειγμα ἀναφερομένας ἀρχὰς «δημοκρατικὰς», δὲν τὸ ἐξηγεῖ. Γεγονός, ὅμως, εἶναι ὅτι εἰς τὰς ἐν λόγω ἀρχὰς ὁ καθηγητὴς Λέβιν δὲν ἀνευρίσκει τὸ περιεχόμενον, ὅπερ οἱ μὴ κομμουνισταὶ διεθνολόγοι προσδίδουν εἰς ταύτας. Συνεπῶς, αἱ ἐν λόγω ἀρχαὶ εἶναι κατὰ τοὺς σοβιετικoὺς «δημοκρατικαί», μόνον ὅταν νοοῦνται μὲ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀναγνωριζόμενον περιεχόμενον τούτων, περὶ τοῦ ὁποῦ περαιτέρω εἰς τὸ κείμενον.

β. Ἐν ὄψει τοιούτων ἀπόψεων, εἶναι δύσκολον νὰ προσδιορίσῃ τις τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῆς παλαιᾶς ἀπόψεως τοῦ Κορόβιν περὶ κύκλων διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν ἀπόψεων τῶν συγχρόνων σοβιετικῶν διεθνολόγων, οἱ ὅποιοι οὐσιαστικῶς λέγουν, ὅτι τὸ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν δ.δ. εἶναι διάφορον τοῦ ἰσχύοντος (μὴ κομμουνιστικοῦ) δ.δ. Πάντως, δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ διαπιστώσῃ τις, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰρηνικῆς συνπαύξεως καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ταύτης, οἱ σοβιετικοί, μολοντί ἀναγνωρίζοντες τὴν νομικὴν ὑπόστασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀποκλίνουν πρὸς τὴν διαμόρφωσιν δικαίου προσηρμοσμένου εἰς τὰς ὕλιστικοδιαλεκτικὰς ἀναγκαιότητας τῆς περιόδου ταύτης καὶ συνεπῶς δικαίου διαφόρου τοῦ ἰσχύοντος εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δὲν δύναται τις ἢ νὰ τονίσῃ ἐμφαντικῶς, ὅτι αἱ κατευθύνσεις, τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι, ὄχι μόνον ἀποκόπτουν τὸ ὑπ' αὐτῶν θεωρουμένον δ.δ. ἀπὸ τὸ γνωστὸν ἡμῖν καὶ γενικῶς παραδεδεγμένον (ἀγνοουμένων μικροδιαφορῶν τινῶν), ἀλλὰ συνάμα ἐνεργοῦν ἀντεπισημονικῶς καὶ καθορίζουν εἰς τὸ δ.δ. ῥόλον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΥΠΟΙ

ΤΟΥ ΒΥΣΙΝΣΚΕΙΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ

γ. Ἡ διαφοροποίησις τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν διεθνοῦς δικαίου φαίνεται ἀπὸ αὐτὸν τοῦτον τὸν θυσίνσκειον ὄρισμόν, ὁ ὁποῖος ὀρίζει τὸ δίκαιον τοῦτο βασικῶς διάφορον ἀπὸ ἐκεῖνα, ἅτινα ὀρίζουν οἱ μὴ κομμουνιστὰι διεθνολόγοι. Ἄλλ' ἢ οὐσιαστικὴ διαφοροποίησις τοῦτου δὲν ἐμφανίζεται τόσον ἐκ τῆς φραστικῆς διατυπώσεως τοῦ θυσίνσκειου ὁρισμοῦ, ὅσον ἀπὸ τὴν ὕλιστικο - διαλεκτικὴν του ἀνάλυσιν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θεωρίας τῆς εἰρηνικῆς συνπαύξεως.

Ὁ θυσίνσκειος ὄρισμός ἐπανελήφθη πολλάκις ἀπὸ τοῦ 1938 ὑφ' ὄλων τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, παραθέτομεν δὲ ἐνταῦθα σειρὰν ἐκ τούτων, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ δείξωμεν τὴν συνέχειαν τῆς σοβιετικῆς σκέψεως κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς ἐξέλιξεως τῆς ἐπιστήμης τοῦ δ.δ. καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ διευκολυνθῶμεν εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάλυσιν τοῦ ἐν λόγῳ ὁρισμοῦ.

1. «Τὸ διεθνὲς δίκαιον εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς μεταξὺ τῶν πολιτειῶν σχέσεις ἐκφράζοντες τὴν θέλησιν τῶν κυριάρχων τάξεων τῶν κρατῶν τούτων καὶ

τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογή ἐξασφαλίζεται διὰ καταναγκασμοῦ, ἐπιβαλλομένου ὑπὸ τῶν κρατῶν, εἴτε ἀτομικῶς, εἴτε συλλογικῶς. Τὸ διεθνὲς ἢ διακρατικὸν δίκαιον τὸ χαρακτηρίζομεν ὡς νομικὴν κατασκευὴν οἰκοδομημένην ἐπὶ τῶν παγκοσμίων οἰκονομικῶν σχέσεων, ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ διαφόρων Κρατῶν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς τῶν σχέσεις». (Κρύλωφ ³²).

2. «Τὸ διεθνὲς δίκαιον εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων συμπεριφορᾶς, κανόνων συμβατικῶν ἢ ἐθικῶν, οἱ ὅποιοι σχηματίζονται καὶ μεταβάλλονται ἱστορικῶς καὶ οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν ἐν τῷ συμφέροντι τῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν τάξεων, τὰς πολιτικὰς, οἰκονομικὰς καὶ ἄλλας σχέσεις ἀγῶνος καὶ συνεργασίας μεταξὺ τῶν Κρατῶν, τόσον ἐν εἰρήνῃ, ὅσον καὶ ἐν πολέμῳ». (Κοζέβνικωφ ³³).
3. «Τὸ διεθνὲς δίκαιον δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς ἡ θέλησις τῶν κυβερνωσῶν τάξεων, ἐκφραζομένη εἰς τὸ σύνολον τῶν συμβατικῶν ἢ ἐθικῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς νομικὰς σχέσεις μεταξὺ Πολιτειῶν, αἱ ὁποῖαι σχέσεις σχηματίζονται διὰ καταναγκασμοῦ ὑπὸ τῶν Κρατῶν, εἴτε ἀτομικῶς, εἴτε συλλογικῶς». Κορόβιν, 1951, ³⁴.
4. «Τὸ διεθνὲς δίκαιον δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις μεταξὺ κρατῶν κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ τούτων καὶ οἱ ὅποιοι τείνουν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εἰρηνικῆς τῶν συνυπάρξεως, ἐκφράζοντες τὴν θέλησιν τῶν κυριάρχων τάξεων τῶν κρατῶν τούτων καὶ προστατευόμενοι εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης διὰ καταναγκασμοῦ, πραγματοποιουμένου ὑπὸ τῶν Κρατῶν, εἴτε ἀτομικῶς, εἴτε συλλογικῶς». (Κορόβιν, 1957, (³⁵).

³². Σ.Β. Κρύλωφ: «Διεθνὲς Δίκαιον», (ρωσ.), Μόσχα, 1947.

³³. Φ.Ι. Κοζέβνικωφ: «Συμβολὴ εἰς τὸ ζήτημα τῆς κατανοήσεως τοῦ δ.δ.» εἰς ἐπιθ. «Σοβιετικὸν Κράτος καὶ Δίκαιον», (ρωσ.), ἀριθ. 2, Μόσχα, 1940, σελ. 100.

³⁴. Εἰς «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς Ἀκαδ. Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ, (ρωσ.), Μόσχα, 1951, σελ. 5.

³⁵. Εἰς «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς Ἀκαδ. Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ, (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 3.

(Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ φραστικὴ διαφορὰ τῶν ὀρισμῶν ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ 4 ἀνωτέρω εἰς τὸ κείμενον—ὄντων ἀμφοτέρων τοῦ Κορόβιν—ἢ ὁποῖα, ὅμως, φραστικὴ διαφορὰ δὲν σημαίνει, ὡς περαιτέρω ὑποστηρίζομεν διαφορὰν οὐσίας.

ΟΥΣΙΩΔΗ
ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ

δ. Ἐξετάζοντες τοὺς ἀνωτέρω ὁρισμοὺς εὐρίσκομεν, ὅτι εἰς τὸ σύνολον τούτων δύο εἶναι τὰ βασικά καὶ οὐσιώδη κοινὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα, γενικῶς, οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι φροντίζουν, ὄχι μόνον νὰ μὴ παραλείπουν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνουν χωρὶς φραστικὰς παραλλαγὰς. Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι :

1. Ἡ θέλησις τῶν κυριάρχων τάξεων, καὶ
2. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν Κρατῶν.

Η ΘΕΛΗΣΙΣ
ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΡΧΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

ε. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σημεῖον εἶναι οὐσιώδες νὰ σημειωθῇ ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς, ὅτι ἡ ἀποψις καθ' ἣν τὸ δ.δ. πηγάζει ἀπὸ τὴν θέλησιν, ἤτοι ἀπὸ τὴν δήλωσιν βουλήσεως τῶν κυριάρχων τάξεων, φέρει τὴν σοβιετικὴν κατεύθυνσιν πλησιέστερον πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ καὶ τὴν θεωρίαν τῆς κοινῆς βουλήσεως (vereinbarung) χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὴν ἐντάσσει εἰς ταύτας. Καὶ τοῦτο διότι οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ἐπιμένουν νὰ δίδουν ταξικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸ δ.δ. καὶ νὰ ὁμιλοῦν περὶ θελήσεως τάξεων καὶ οὐχὶ Κρατῶν. Πάντως εἶναι οὐσιώδες νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι οἱ προαναφερθέντες ὁρισμοὶ ὁμιλοῦν περὶ κυριάρχων τάξεων (καὶ οὐχὶ τάξεως), τοῦθ' ὅπερ σημαίνει, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ ἀντιλαμβάνονται τὸ διεθνὲς δίκαιον ὡς σύνολον κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις μεταξὺ κρατῶν μὲ διάφορα κοινωνικά συστήματα. Ἄν πρόθεσις τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων ἦτο νὰ περιλάβουν εἰς τὸ σύνολον τῶν κανόνων τούτων καὶ τὰς σχέσεις κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ αὐτὸ κοινωνικὸν σύστημα καὶ εἰδικῶς τὰς σχέσεις μεταξὺ κομμουνιστικῶν κρατῶν, ἡμεῖς εὐρίσκομεν, ὅτι δὲν ἐπέτυχον νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν πρόθεσιν τῆς ταύτης. Διότι, προκειμένου περὶ κομμουνιστικῶν κρατῶν, δὲν ὑπάρχουν κυρίαρχοι τάξεις, ἀλλὰ μία τάξις, τὸ προλεταριάτον, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι τμήματα τῆς τάξεως ταύτης κυριαρχοῦν εἰς διαφόρους χώρους (ΕΣΣΔ, Πολωνία, Βουλγαρία, κλπ.). Συνεπῶς, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ σοβιετικοὶ συλλαμβάνουν τὸ διεθνὲς δίκαιον τῆς εἰρηνικῆς συνπαύξεως, ρυθμιστικὸν τῶν σχέσεων κρατῶν μὲ διάφορα κοινωνικά συστήματα καὶ οὐχὶ κρατῶν μὲ τὸ αὐτὸ κοινωνικὸν σύστημα, καὶ μάλιστα κρατῶν προλεταριακῶν. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύεται καὶ σταθεροποιεῖται ἔτι περισσότερον, ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἄλλων στοιχείων περαιτέρω.

στ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δεύτερον σημεῖον, τὸ οὐσιῶδες ζήτημα εἶναι, ἂν ὁ ἀγὼν καὶ ἡ συνεργασία νοοῦνται ὡς ἀδιαίρετος διαδικασία ἢ ὡς διαιρετὴ καὶ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περιπτώσιν, πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ διαίρεσις αὕτη. Ἄν δεχθῶμεν, ὅτι ἡ διαδικασία αὕτη εἶναι ἀδιαίρετος, τότε οἱ ἐν λόγῳ ὀρισμοί, διαλεκτικῶς, ὀρίζουν τὸ δίκαιον μόνον διὰ τὰς σχέσεις μεταξὺ κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν διάφορα κοινωνικά συστήματα. Φαίνεται δὲ ὅτι πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, σαφῶς, ἀποκλίνει ὁ πλέον πρόσφατος ὀρισμὸς τοῦ Κορόβιν (1957), ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται καὶ ὡς ἐπίσημος ὀρισμὸς τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ. Εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦτον, ὁ Κορόβιν τροποποιεῖ φραστικῶς τὸν ἄλλον ἐκεῖνον ὀρισμὸν τοῦ 1951, ὀρίζων ὅτι οἱ κανόνες τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ὄχι μόνον ρυθμίζουν τὰς σχέσεις μεταξὺ κρατῶν κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς συνεργασίας των, ἀλλὰ καὶ τείνουν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εἰρηρικῆς των συνπαύξεως. Πρέπει, ὅμως, νὰ θεωρηθῇ ὡς πλεονασμὸς ἡ τελευταία αὕτη προσθήκη (ἐκτὸς ἂν ἐγένετο πρὸς τὸν σκοπὸν προσαρμογῆς εἰς τὸν γενικὸν τόνον, τὸν ὁποῖον δίδει ἡ σοβιετικὴ ἑξωτερικὴ πολιτικὴ ὡς πρὸς τὴν εἰρηρικὴν συνπαύξιν), διότι ἐξ ὅσων ἤδη εἴπομεν περὶ τῆς εἰρηρικῆς συνπαύξεως, σαφῶς προκύπτει ὅτι ἡ ἀδιαίρετος διαδικασία «ἀγῶν καὶ συνεργασία» εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ κρατῶν ἀνήκει μόνον εἰς τὴν διαλεκτικὴν ταύτην κατηγορίαν.

Ἐξ ἄλλου ἡ διαίρεσις τῆς διαδικασίας, ἀφ' ἑνὸς εἰς ἀγῶνα καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς συνεργασίαν, ὥστε τὸ πρῶτον σκέλος νὰ ἐκάλυπτε τὰς σχέσεις κομμουνιστικῶν μετὰ μὴ κομμουνιστικῶν κρατῶν καὶ τὸ δεύτερον ἐκεῖνας μεταξὺ κομμουνιστικῶν κρατῶν, θ' ἄφινε τὰς πρώτας σχέσεις χωρὶς τὴν συνεργασίαν, πρᾶγμα ἀντίθετον πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἔννοιαν τῆς εἰρηρικῆς συνπαύξεως. Δύναται, ὅθεν, νὰ λεχθῇ ὅτι οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι, ὄχι μόνον ἀντιλαμβάνονται τὸ δ.δ. ὡς διάφορον ἐκεῖνου, ὅπερ θεραπεύεται εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον, ἀλλ' ἐπὶ πλέον προσδίδουν εἰς τὸ οὕτω πως συλλαμβανόμενον δίκαιον τὴν ἔννοιαν τοῦ συνόλου τῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις κομμουνιστικῶν καὶ μὴ κομμουνιστικῶν κρατῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰρηρικῆς συνπαύξεως. Δηλ. συλλαμβάνουν ἕν «Διεθνὲς Δίκαιον τῆς Εἰρηρικῆς Συνπαύξεως», τὸ ὁποῖον θεμελιωδῶς διαφέρει ἀπὸ τὸ θεραπευόμενον εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ προλεταριακοῦ κράτους.

7. ΤΟ Δ.Δ. ΤΗΣ ΕΙΡ. ΣΤΗΝ ΠΑΡΕΞΩΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΗΝ. ΕΘΝΩΝ

Η ΑΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΩΝ

α. Τὸ ὅτι ἀναφέρονται εἰς ἓν δίκαιον τῆς εἰρηρικῆς συνπαράξεως, οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι τὸ ὑποστηρίζουν συστηματικῶς. Δὲν δέχονται, ὅμως, ὅτι τοῦτο εἶναι διάφορον τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Ὑποστηρίζουν μάλιστα, ὅτι ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῶν Η. Ε. ἔχει ἐγγράψει τὴν εἰρηρικὴν συνύπαρξιν εἰς τὸ προσοίμιον καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 ἄρθρον του, ὅταν τὸ πρῶτον λέγη «(τὰ Κράτη) ν' ἀσκήσουν ἀνοχὴν καὶ νὰ ζήσουν ὁμοῦ ἐν εἰρήνῃ ὡς καλοὶ γείτονες» καὶ ὅταν τὸ δεύτερον προσδιορίζει ὡς βασικὸν σκοπὸν «τὴν διατήρησιν τῆς διεθνoῦς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας». Ἐπίσης ἐποστηρίζουν, ὅτι αἱ παράγραφοι 1, 2, 4 καὶ 7 τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ αὐτοῦ Χάρτου διαλαμβάνουν τὰς ἀρχὰς τῆς εἰρηρικῆς συνπαράξεως. (36).

Η ΙΔΙΚΗ ΜΑΣ ΑΝΤΙΘΕΤΟΣ ΑΠΟΨΙΣ

β. Μὲ τὴν εἰς τὸν πρῶτον ἰσχυρισμὸν διαλαμβανομένην ἄποψιν εἶναι ἀδύνατον νὰ συμφωνήσωμεν. Ἡ διατύπωσις τοῦ Χάρτου περιλαμβάνει πράγματι τὴν εἰρηρικὴν συμβίωσιν, οὐχὶ ὁμοίως τὴν εἰρηρικὴν συνύπαρξιν. Ἐδείξαμεν δὲ ἤδη πόσον ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι εἶναι αἱ δύο αὐταὶ ἔννοιαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἐπιδιώκει τὴν προαγωγὴν κοινῶν συμφερόντων καὶ προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν κοινοῦ σκοποῦ, ἐνῶ ἡ δευτέρα ἐπιδιώκει τὴν προαγωγὴν τοῦ συμφέροντος ἑνὸς τμήματος τῆς πανανθρωπίνης κοινωνίας καὶ προϋποθέτει τὴν διάσπασιν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς δύο μερίδας, ἐκαστὴ τῶν ὁποίων ἔχει ἴδιον σκοπόν.

Ὡς πρὸς τὸν ἄλλον ἰσχυρισμὸν, διαπιστοῦται πράγματι, ὅτι ἡ κυριαρχία, ἡ ὑποχρέωσις μὴ ἐπεμβάσεως κλπ. διαλαμβάνονται εἰς τὰς μνημονευθείσας παραγράφους τοῦ ἄρθρου 2, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ τὴν σοβιετικὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐννοιῶν τούτων, τὴν ὁποίαν περιγράφομεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον. Ἄν τοῦτο δὲν συνέβαινε, (δηλ. αἱ ἀρχαὶ τῆς εἰρηρικῆς συνπαράξεως νὰ ἔχουν διάφορον περιεχόμενον ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Χάρτου), θὰ εἶχε δίκαιον ὁ Focsaneanu λέγων, ὅτι αἱ πέντε ἀρχαὶ τῆς εἰρηρικῆς συνπαράξεως εἶναι μία νέα ἔκδοσις ἀρχῶν τινῶν τοῦ Χάρτου. (37). Ἄλλὰ τοῦτο συμβαίνει.

36. Ἰδίως Γ. Τοῦνκιν εἰς «Νέους Καιροὺς» (ρωσ.) Ἰούν. 1956, σελ. 9 καὶ «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰωστ. Δικαίου (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 13.

37. Εἰς *Annuaire Français de D. I.*, 1956, II, σελ. 150—180.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ Δ. Δ. ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΝ ΑΝΤΙΑΗΨΙΝ

1. Η ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΑΡΧΩΝ

ΛΟΓΙΚΑΙ ΑΣΥΝΕΠΕΙΑΙ

α. Τόσον ἢ ἄποψις, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ ἀντιλαμβάνονται τὸ δ.δ. διαφόρως ἀπὸ τοῦς μὴ κομμουνιστὰς διεθνολόγους, ὅσον καὶ ὁ σοβιετικὸς ἰσχυρισμὸς, ὅτι ὁ Χάρτης τῶν Η.Ε. ἔχει ἐγγράψει τὰς φερομένας ὡς «ἀρχὰς τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» εἰς τὰς διατάξεις του, εἶναι δυνατὸν νὰ φωτισθοῦν περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν λόγῳ ἀρχῶν.

Ἐξετάζων τις, ὅμως, τὰς πέντε ταύτας ἀρχὰς⁽³⁸⁾ διὰ τῆς λογικῆς, διαπιστώνει ποιάν τινα ἀσυνέπειαν, ἢ ὅποια λογικῶς τοῦλάχιστον δὲν προδίδει ἐπιστημονικότητα. Τοῦτο φαίνεται σαφῶς, ὅταν ἐπιχειρήσῃ τις νὰ εἴπῃ, ὅτι «μεταξὺ τῶν πέντε ἀρχῶν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως».

Εἶναι, ὅμως, ἀληθές, ὅτι τοῦλάχιστον εἰς τὸ πρῶτον συμβατικὸν κείμενον, εἰς τὸ ὅποιον περιελήφθησαν αἱ ἀρχαὶ αὗται, δὲν ἀνεφέροντο ὡς ἀρχαὶ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ἀλλὰ ὡς ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐστηρίζετο ἡ συναφθεῖσα συμφωνία μεταξὺ τῶν δύο Χωρῶν.⁽³⁹⁾ Εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὅτι εἰς πολλὰ

38. Supra σελ. 4.

39. Ἰνδοκινεζικὴ συμφωνία ἐμπορίου καὶ σχέσεων μεταξὺ τῆς κινεζικῆς περιοχῆς τοῦ Θιβέτ καὶ τῶν Ἰνδιῶν, 29.4.54, ὡς διαλαμβάνεται εἰς ἐπιθ. «Διεθνῆς Ζωή», (ρωσ.), ἀριθ. 1, 1954, σελ. 157.

σοβιετικά κείμενα αι άρχαι αυται αναφέρονται ως άρχαι διεθνούς δικαίου η ως άρχαι των διεθνών σχέσεων και σπανίως ως άρχαι της ειρηνικής συνυπόξεως, όπως έχει επικρατήσει να λέγονται συνήθως. (40).

Άλλα και η διατύπωση της ινδοκινεζικής συμφωνίας και η συνήθης φρασεολογία των σοβιετικών κειμένων, ως προς την απarıθμηση των άρχων τούτων, δίδουσαι μίαν λογικώς παράλληλον διάταξιν των έννοιών τούτων, δέν δύνανται να έρμηνεύσουν (λογικώς πάντοτε) την πρωτοποριακήν θέσιν, την όποιαν δίδουν τα σοβιετικά κείμενα και αι σοβιετικά διακηρύξεις εις την άρχην της ειρηνικής συνυπόξεως, την όποιαν μάλιστα εις πᾶσαν άπαρίθμησην, κατ' όξύμωρον τρόπον, τοποθετούν τελευταίαν.

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ

β. Είπομεν ήδη, ότι η ειρηνική συνύπαρξις είναι μία μέθοδος διεξαγωγής των διεθνών σχέσεων, συμπλέκουσα διαλεκτικώς τον άγώνα και την συνεργασίαν και άνταποκρινόμενη εις την διαλεκτικήν (άντικειμενικήν κατά τους κομμουνιστάς) κίνησιν της άνθρωπότητος προς τον κομμουνισμόν, της όποιας τον ρυθμόν πρέπει να επιταχύνη. Διαλεκτικώς, είναι εκδήλωσις του ύποκειμενικού παράγοντος διά την πραγματοποίησιν της μεταπτώσεως από του σχήματος της επικρατήσεως της προλεταριακής επανάστάσεως εις μίαν χώραν, εις τό σχήμα της επικρατήσεως της επανάστάσεως ταύτης εις παγκόσμιον κλίμακα, όπως ακριβώς επιθυμούν οι κομμουνισταί. Είναι πολιτική, και ως πολιτική, συμφώνως προς την άντεπιστημονικήν κομμουνιστικήν σκέψιν, άποτελεί κυρίαρχον και κατευθύνουσαν τό δ.δ. ιδέαν. Την σχέσιν ταύτην προς τό δ.δ. τονίζει έτι περαιτέρω η άναγωγή της ειρηνικής συνυπόξεως εις άρχην του δικαίου τούτου.

Άντιθέτως, αι άλλα τέσσαρες άρχαι συνιστούν όρους η συνθήκας άναγκαίας διά να καταστή δυνατή η εφαρμογή της ειρηνικής συνυπόξεως η κάλλιον συνιστούν την «νομικήν», κατά τους σοβιετικούς, βάση της ειρηνικής συνυπόξεως. Διαλεκτικώς, και

40. Πρβλ. «Διεθνές Δίκαιον» του Ίνστ. Δικαίου (ρωσ.), Μόσχα, 1957, ιδίως σελ. 12, 13, όμοίως Λ. Λεόντιεφ «Περί της ειρηνικής συνυπόξεως των δύο συστημάτων», εις έπιθ. «Κομμουνιστής», (ρωσ.), άριθ. 13, 1954, ιδίως σελ. 55, όμοίως Α. Ν. Νικολάγιεφ «Τό πρόβλημα των χωρικών ύδάτων εις τό δ.δ.» (ρωσ.), Μόσχα, 1954, σελ. 3 και 11, Ν. Χρυστσώφ, «Discours etc.», Μόσχα, 1958, passim και ιδίως σελ. 273 και έφ. Άντιθέτως L. Focsaneanu εις «Les cinq principes de coexistence et le Droit International», Annuaire Français de Droit International, II, 1956, σελ. 150—180. Διά την φρασεολογίαν μόνον πρβλ. έπίσης άρθρον του Ρ. Λόουενταλ εις τό «Βήμα» της 4-4 1959 περί της πολιτικής της ειρηνικής συνυπόξεως.

αἱ ἀρχαὶ αὗται σχετίζονται μὲ τὸν ὑποκειμενικὸν παράγοντα, ἀλλ' εἶναι ἱεραρχικῶς ὑποδεέστεραι τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως, τῆς ὁποίας σχηματίζουν τὴν «νομικὴν βάσιν». Μὲ ἄλλους λόγους, ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ νομικῆς κατηγορίας «εἰρηρικῆ συνύπαρξις» ἐξαρτᾶται ἡ ὑπαρξις καὶ ἡ ἀναγκαιότης τοῦ δ.δ. (κατὰ τοὺς σοβιετικοὺς πάντοτε) εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἐνῶ ἀπὸ τὰς ἄλλας τέσσαρας ἀρχάς (ἐπίσης κατὰ τοὺς σοβιετικοὺς) συγκροτεῖται τὸ περιεχόμενον τοῦ δικαίου τούτου, ὡς «νομικῆς βάσεως» διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως ὡς μεθόδου διεξαγωγῆς τῶν διεθνῶν σχέσεων. Τοῦτο ἄλλως τε πρέπει νὰ εἶναι τὸ νόημα τῶν ὄσων λέγει ὁ Κορόβιν, ἥτοι ὅτι: «Ἡ εἰρηρικῆ συνύπαρξις καὶ ἡ συνεργασία τῶν Κρατῶν, ἀνεξαρτήτως τοῦ κοινωνικοῦ-οικονομικοῦ τῶν συστήματος, εἶναι δυνατὴ μόνον ὑπὸ συνθήκας ἀπαρεγκλίτου τηρήσεως τῶν γενικῶς ἀναγνωριζομένων ἀρχῶν τοῦ δ.δ. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀρχῶν τούτων, ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως περιλαμβάνονται αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῆς ἑδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ κυριαρχίας, ἡ μὴ ἐπίθεσις, ἡ μὴ ἐπέμβασις, ἡ ἰσότης καὶ ἡ ἀμοιβαιότης κ.ο.κ.... Οὕτως, ὡς νομικὴ βάση, ἐφ' ἧς δύναται καὶ πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ εἰρηρικῆ συνύπαρξις καὶ συνεργασία τῶν Κρατῶν, παρουσιάζονται αἱ γενικῶς ἀναγνωριζόμεναι.... ἀρχαὶ καὶ κανόνες τοῦ δ.δ.» (41).

2. Η ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ «ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΕΩΣ»

Ἐξετάζων τις τὴν «νομικὴν» ταύτην βάσιν τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως, ἀναγκαιῶς θὰ διαπιστώσῃ, ὅτι αὕτη διαλαμβάνει γνωστὰς καὶ καθιερωμένας ὑποχρεώσεις τῶν πολιτειῶν, φραστικῶς δὲ αἱ τέσσαρες ἀρχαὶ τῆς «νομικῆς» ταύτης βάσεως δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὴν διατύπωσιν, ἡ ὁποία συνήθως ἀκολουθεῖται εἰς τὰ συγγράμματα καὶ κείμενα τοῦ δ.δ. γενικῶς.

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, αἱ ὑποχρεώσεις αὗται θεμελιούνται εἰς μίαν ἀρχήν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς «νομικῆς βάσεως» τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως, ἥτοι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας, (42) προσλαμβάνουν διάφορον περιεχόμενον ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γίνεται ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὴν μὴ κομμουνιστικὴν σκέψιν. Ἰδιαιτέρως τοῦτο εἶναι ἀληθὲς διὰ τὰς ὑποχρεώσεις μὴ ἐπεμβάσεως καὶ μὴ ἐπιθέσεως, (αἱ ὁποῖαι ἐξ ἄλλου, ἀφ' ἑνὸς μὲν περιλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς κυριαρχίας καὶ ἀφ' ἑτέρου προϋποθέτουν τὴν

41. Εἰς «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 12, 13.

42. Πρβλ. J. Yves Calvez «Droit International et Souveraineté en U.S.S.S.», Παρίσι, 1953, σελ. 203 καὶ ἐφ.

ισότητα και την αμοιβαιότητα). Ός εκ τούτου, εις τὸ παρὸν κεφάλαιον θὰ ἐξετάσωμεν τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας καὶ τὴν ὑποχρέωσιν μὴ ἐπεμβάσεως, ὡς θεμελιούται ἐπὶ τῆς θεμελιώδους ταύτης ἀρχῆς, ἐν συσχετίσει πάντοτε πρὸς τὴν κυρίαρχον καὶ κατευθύνουσαν, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, τὸ διεθνὲς δίκαιον ἰδέαν τῆς εἰρηνικῆς συνπαύξεως. Τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποχρέωσιν μὴ ἐπιθέσεως θὰ περιλάβωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον, ὅπου γενικώτερον ἐξετάζεται τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς εἰρηνικῆς συνπαύξεως καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς σοβιετικῆς νομικῆς ἰδέας περὶ πολέμου.

3. Ἡ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

α. Ἡ σημασία τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας διὰ τὴν δομὴν τῆς, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, «νομικῆς βάσεως» τῆς εἰρηνικῆς συνπαύξεως καταφαίνεται, τόσον ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀρχῆς ταύτης ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἔμφασιν καὶ τὸν τόνον, τὸν ὁποῖον δίδουν οἱ σοβιετικοὶ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀρχῆς ταύτης κατὰ τὰς διεθνεῖς ἐπαφὰς των (διασκέψεις, ἐργασίαι ΟΗΕ, διπλωματικαὶ ἐπαφαὶ κλπ). (43).

ΑΙ ΜΗ

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ

β. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς σοβιετικοὺς διεθνολόγους, οἱ μὴ κομμουνισταὶ τοιοῦτοι τείνουσι γενικῶς ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς κυριαρχίας, ὅπερ ἐπὶ μακρὸν ἐδέσποζεν ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῶν εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου, τάσεων τῶν διεθνολόγων, αἱ ἀπόψεις τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Καλογεροπούλου - Στράτη, καθ' ἃς : «Τὸ δικαίωμα τῆς κυριαρχίας, τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακρὸν ἐδέσποζεν ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἡ ἔννοια τῆς κυριαρχίας, τόσον ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅσον καὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐκρίθη ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὡς ἀσυνβίβαστος πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς νομιμότητος. Καὶ ἡ θεωρία τοῦ ἀυτοπεριορισμοῦ καὶ ἡ θεωρία

43. Πρὸς. «Δημ. δ.δ.» τοῦ ἡμετ. Καθηγητοῦ κ. Γ.Κ. Τενεκίδου, Ἀθήναι, 1957, σ. 179, ὁμοίως Colvez «Droit Inter. et Souv.», Παρίσι, 1953 σελ. 204, ὁμοίως Lapenna «Conceptions sov. etc.», Παρίσι, 1954, σελ. 217.

τῆς περιορισμένης ἢ τῆς σχετικῆς κυριαρχίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ στηρίξουν ἐπὶ μακρὸν τὸ δόγμα τῆς κυριαρχίας, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων περιορισμῶν καὶ δεσμεύσεων ἐδέχτο θανατηφόρα πλήγματα. Ἡ ἰδιότης τῆς κυριαρχίας συνεπάγεται τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ πάσης ἄλλης βουλήσεως, τὴν ἀπουσίαν παντὸς νομικοῦ περιορισμοῦ ἐπιβαλλομένου ἐξ ἄλλης βουλήσεως καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ μὴ ἄρχεσθαι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει. Κατὰ συνέπειαν, πῶς εἶναι νοητὸν ἡ Πολιτεία νὰ παρουσιάζεται ὡς κυρίαρχος εἰς τὸ διεθνὲς πλαίσιον, ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν ἀπόλυτον ἐξουσίαν δύναται ν' ἀσκήσῃ καὶ ἐφ' ὅσον δεσμεύεται ἐκ τῶν ἀντικειμενικῶν κανόνων τοῦ δικαίου, οἵτινες ἰσχύουν ἄνευ τῆς βουλῆσεως καὶ παρὰ τὴν βούλησιν αὐτῆς ; Κυριαρχία καὶ ὑποταγὴ εἰς τὸ δίκαιον τυγχάνουν ἔννοια ἀσυμβίβαστοι, ἡ δὲ ὑπαρξίς τῆς διεθνοῦς νομιμότητος, περιορίζει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πολιτειῶν, ὡς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον περιορίζει τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀτόμων»⁴⁴.

Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΘΕΣΙΣ

γ. Εἰς τὰς τάσεις ταύτας οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ἀντιπαράτασσαν τὴν ἄποψιν, ὅτι «ἡ κυριαρχία ἐμφανίζεται ὡς γενικῶς παραδεκτὴ ἀρχὴ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Ἄνευ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἀρχῆς ταύτης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἐλευθέρᾳ συνεργασία τῶν κρατῶν καὶ ἀκόμη αὐτὸ τοῦτο τὸ δίκαιον». (45). Βεβαίως, οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ἔχουν συνείδησιν τῆς συγκρού-

⁴⁴. Εἰς «Διεθνὲς Δημόσιον Δίκαιον», Ἀθήναι, 1946, σελ. 102. Πρὸβλ. «D. I. Public», τοῦ ἡμετέρου καθηγητοῦ κ. Rousseau, 1953, σελ. 89, ὁμοίως Μ. Sibert «Traité de D. I.», Παρίσιοι, τόμ. I, σελ. 244, ὁμοίως Π. Μαρμπουλος «Le declin de la souver.», εἰς Rev. Hel. de D. I., 1948, σελ. 31—40.

⁴⁵. «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστ. Δικαίου (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 93.

⁴⁶ Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁρμώμενος, δὲν δύναται τις ἢ νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ Calvez, ὅτι οὗτος λέγει: «(Ἡ κυριαρχία) εἶναι τὸ κεντρικὸν θέμα, περὶ τὸ ὁποῖον οἱ σοβιετικοὶ συγκεντρώνουν τὰς ἀντιρρήσεις των ἐναντίον τοῦ διεθνοῦς ἐλέγχου διὰ τὴν τήρησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας, ἀντίστανται εἰς τὴν δημιουργίαν παγκοσμίου δικαίου ἢ ἐνὸς ὑπερκράτους, (καὶ) ἀντιτίθενται εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἀρχῆς τῆς πλειονοψηφίας εἰς τὰς διεθνεῖς συνελεύσεις. Τέλος ἐπὶ τοῦ δόγματος τούτου στηρίζουν τὴν θεωρίαν περὶ τῶν πηγῶν τοῦ δ.δ. καὶ τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων. Παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει ζήτημα δ.δ., εἶναι ζήτημα κυριαρχίας». (Εἰς «Droit Inter. et Souv. en URSS», Παρίσιοι, 1953, σελ. 204, γενικώτερον δὲ εἰς σελ. 203 — 230).

Εἰς τοῦτο φαίνεται συμφωνῶν καὶ ὁ ἡμέτ. Καθηγ. κ. Τενεκίδης, λέγων: «Εἰς τοὺς ἀντίποδας τῆς ὑπὸ ἀμερικανῶν συγγραφέων ἐξενεχθείσης γνώμης περὶ παρακμῆς τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας, τοποθετεῖται ἡ σοβιετικὴ θεωρία, ἣτις ἀποδίδει ὄλως ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἐν-

σεως, ἡ ὁποία ἐπέρχεται λογικῶς μεταξὺ τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ διεθνoῦς δικαίου. Ἀντιλαμβάνονται, ὅτι, μὲ τὴν λογικὴν δὲν δύναται τις ἢ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι «κυριαρχία καὶ ὑποταγὴ εἰς τὸ δίκαιον τυγχάνουν ἐννοιαὶ ἀσυμβίβαστοι». (46). Ὁ σοβιετικὸς καθηγητὴς Λέβιν προσδιορίζει τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦτο ὡς ἄρνησιν τῆς κυριαρχίας ὑπὸ τοῦ διεθνoῦς δικαίου. Ἀντιπαρατάσσει, ὅμως, ὅτι ἡ ἀποψις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐξετάσεως τοῦ προβλήματος διὰ τῆς λογικῆς, ἐνῶ, ἀντίθετως κατ' αὐτόν, ἡ ἄρνησις αὕτη εἶναι διαλεκτικὴ, μὴ αἴρουσα τὴν κυριαρχίαν, καὶ χρησιμεύει ὡς βάσις μιᾶς ἀνωτέρας συνθέσεως τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ διεθνoῦς δικαίου. «Ἡ ἀπὸ τῆς ἀποψεως τῆς τυπικῆς λογικῆς, λέγει ὁ Λέβιν, ἀντίθεσις τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ διεθνoῦς δικαίου δὲν δύναται ν' ἀποκαλύψῃ τὴν ἀληθῆ σχέσιν μεταξὺ τούτων. Ὑπὸ μίαν ἐννοίαν, τὸ δ.δ. σημαίνει ἄρνησιν τῆς κυριαρχίας. Ἄλλ' ἡ ἄρνησις αὕτη εἶναι διαλεκτικὴ, μὴ αἴρουσα τὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ χρησιμεύουσα ὡς βάσις μιᾶς ἀνωτέρας συνθέσεως τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ δ.δ.». (47).

4. ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ «ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ».

ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ

α. Πῶς ὅμως, ἡ λογικὴ ἀντίθεσις μεταβάλλεται εἰς διαλεκτικὴν σύνθεσιν; Τί εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπιτρέπει ἢ ὀδηγεῖ εἰς τὴν διαλεκτικὴν ταύτην σύνθεσιν; Διατί ἡ λογικὴ διαπιστώνει ἀντίθεσιν καὶ τὸ μὴ συμβίβαστον μεταξὺ κυριαρχίας καὶ διεθνoῦς δικαίου; Ἀπαντῶντες οἱ σοβιετικοὶ εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα ἀντιπαρατάσσουν, ὅτι ἡ λογικὴ συλλαμβάνει καὶ ἀναλύει τὰς ἐννοίας στατικῶς, ἐνῶ ἡ διαλεκτικὴ συλλαμβάνει ταύτας εἰς τὴν κίνησιν των καὶ προσδιορίζει αὕτη τὸ περιεχόμενον ἐκάστης ἐννοίας, οὐχὶ διὰ δεδομένην στιγμὴν τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἐν τῇ ἐξελίξει της. Συνεπῶς, εἶναι ἡ τεχνητὴ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν διαλεκτικὴ σύλληψις τῶν ἐννοιῶν «διεθνῆς δίκαιον» καὶ «κυριαρχία»,

νοίαν τῆς κυριαρχίας, θεωρουμένης ὡς τὸ δάθρον τοῦ δ.δ. (Εἰς «Δημ. Διεθν. Δίκ.». Ἀθήναι, 1957, σελ. 179).

Πρβλ. ἐπίσης Σ. Κρύλωφ «Les notions principales de Droit de Gens» εἰς Rec. de Cours. 1947, 1, ὁμοίως Journal de D. I., 1952, 1062 — 1066 καὶ Lapenna «Conceptions sov. etc.», Παρίσι, 1954, σελ. 233 — 235.

46. Ἡμέτερος Καθηγητὴς κ. Καλογερόπουλος — Στράτης, supra, σελ. 92.

47. Ι.Δ. Λέβιν, «Κυριαρχία», Μόσχα, 1948, σελ. 64.

ἐκείνη ἢ ὁποία ὀδηγεῖ εἰς τὴν «ἀνωτέραν (διαλεκτικὴν) σύνθεσιν τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ διεθνoῦς δικαίου». Εἶναι, ὅθεν, χρήσιμον νὰ καθορισθῇ ἢ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν διαλεκτικὴ ἔννοια τῆς κυριαρχίας, ὡς βάρθρον τῆς «νομικῆς βάσεως» τοῦ διεθνoῦς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ περιεχομένου τῶν κατὰ τοὺς σοβιετικoῦς θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆν «νομικῆς» ταύτης βάσεως.

ΤΡΕΙΣ ΟΥΦΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

6. Διὰ τοὺς σοβιετικoῦς, ἡ ἔννοια τῆς «κυριαρχίας» δὲν συνδέεται ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους. Φαίνεται μᾶλλον, ὅτι δι' αὐτοὺς ἡ ἔννοια τῆς κυριαρχίας πηγάζει διαλεκτικῶς ἀπὸ τὸ θεμελιώδες δικαίωμα παντὸς Ἔθνους δι' αὐτοδιάθεσιν. Ἄλλὰ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο, οἱ σοβιετικοὶ δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται κατὰ τὸν αὐτὸν μὲ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον τρόπον. Τούτου ἕνεκα, ὅταν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς «ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας» δὲν ἐννοοῦν μόνον τὴν κρατικὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν «ἐθνικὴν» καὶ τὴν «λαϊκὴν» τοιαύτην, τὰς ὁποίας ἀνάγουν εἰς κατηγορίας τοῦ διεθνoῦς δικαίου καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἐπίσης ἀναγνωρίζουν ἴδιον διαλεκτικὸν περιεχόμενον. Οὕτω, π.χ., ὅταν ἀναφέρονται εἰς τὴν «λαϊκὴν κυριαρχίαν», ἀσφαλῶς δὲν ἀναφέρονται εἰς ὅτι ἡμεῖς, οἱ μὴ κομμουνισταί, ἐννοοῦμεν διὰ τοῦ ὄρου λαϊκὴ κυριαρχία. Ὅσακις, λοιπόν, ἀνακύπτει ζήτημα διεθνoῦς δικαίου, τοῦτο εἶναι ζήτημα κυριαρχίας διὰ τοὺς σοβιετικoῦς, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Calvez⁽⁴⁸⁾, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ ὑπεισερχόμενα εἰς τὸ ζήτημα Κράτη ἢ Ἔθνη, τὸ ἂν πρόκειται περὶ ζητήματος κρατικῆς, ἐθνικῆς ἢ λαϊκῆς κυριαρχίας. Ἄλλὰ καὶ ὅσακις οἱ σοβιετικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι πρόκειται περὶ ζητήματος κρατικῆς κυριαρχίας, τοῦτο δὲν ἀντιμετωπίζεται κατὰ ἐνιαῖον εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τρόπον. Πάντως, ὅλαι αἱ διαφοροποιήσεις αὗται πηγάζουν ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως, ἀλλ' ὅπως ἀντιλαμβάνονται τοῦτο διαλεκτικῶς οἱ σοβιετικοὶ.

Η ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΙΣ

γ. Πῶς ὅμως νοοῦν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι τὴν αὐτοδιάθεσιν; Ἔχει πάντοτε καὶ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἡ αὐτοδιάθεσις τὸ αὐτὸ περιεχόμενον; Ἡ διαλεκτικὴ προσέγγισις τοῦ προβλήματος ἄγει εἰς τὴν δάσιν του, ὡς αὕτη ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Λένιν. Οὗτος σκεπτόμενος διαλεκτικῶς, θεωρεῖ ὅτι πᾶσα κοινωνία διὰ νὰ μεταπέ-

48. Supra σελ. 31, ὑποσημ. 45.

ση εἰς τὸν κομμουνισμὸν πρέπει νὰ ὀρμιάσῃ εἰς τὰ προηγούμενα στάδια ἐξελίξεως. Μία ἀποικία, π.χ., χωρὶς ν' ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν, χωρὶς ν' ἀναπτύξῃ πλήρως τὸν ἐθνικὸν της χαρακτῆρα καὶ χωρὶς νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸν ἀστικο-δημοκρατικὸν μετασχηματισμὸν της, δὲν δύναται κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Λένιν νὰ μεταπέσῃ εἰς τὸν κομμουνισμὸν. Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν σταματᾷ ἀκριβῶς ἐκεῖ. Ἡ κομμουνιστικὴ σκέψις προχωρεῖ ἔτι περαιτέρω καὶ καθορίζει τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, ὡς διαδικασίαν κινήσεως πρὸς τὸν κομμουνισμὸν. Ὁ Λένιν περιέγραψε τὴν διαδικασίαν ταύτην διὰ τοῦ ἀπλοῦ τύπου «διαχωρισμὸς πρὸς συγχώνευσιν», ἥτοι διαμόρφωσις ἰδίας ὀντότητος πρὸς μελλοντικὴν συγχώνευσιν εἰς τὸν κομμουνισμὸν. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ κομμουνιστικὴ σκέψις θεωρεῖ, ὅτι εἰς δεδομένον στάδιον τῆς ἐξελίξεως μιᾶς ὀρισμένης ἐθνικῆς ὀμάδος, τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως δὲν ἐκφράζεται ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων τῆς ὀμάδος ταύτης, διότι κατ' αὐτήν, φορεὺς τῆς θέλησεως πρὸς αὐτοδιάθεσιν εἰς τὸ στάδιον τοῦτο καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὑπ' αὐτῆς ὑποστηριζομένης διαλεκτικῆς συνεχείας εἶναι τὸ προλεταριάτον⁴⁹. Φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι ἡ δυνατότης ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος πρὸς αὐτοδιάθεσιν ὑπὸ τοῦ προλεταριάτου, προϋποθέτει αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξίν τούτου. Συνεπῶς, εἰς περίπτωσιν ἀνυπαρξίας ἢ ἀδυναμίας τοῦ δεδομένου τοπικοῦ προλεταριάτου, ὅπως ἀσκῆσῃ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως, εἶναι τὸ ἐθνικὸν σύνολον ἐκεῖνο, ὅπερ, κατὰ τὴν κομμουνιστικὴν σκέψιν νομιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματος τούτου. (50).

Η «ΕΘΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ»

δ. Ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἀποψιν, ὅτι εἰς περίπτωσιν ἀνυπαρξίας ἢ ἀδυναμίας τοῦ προλεταριάτου, νομιμοποιεῖται τὸ σύνολον τοῦ ἔθνους εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως, πηγάζει ἡ ἔννοια τῆς «ἐθνικῆς κυριαρχίας», ὅπως τὴν ἐννοοῦν οἱ σοβιετικοὶ ὡς προστάδιον τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας»

49. Πρὸβλ. δῆλωσιν τοῦ Τρότσκι τῆς 2.1.1918, εἰς «Soviet Documents of Foreign Policy», 1951, Τόμος I, σελ. 26. Ὁμοίως, Larpenna «Conceptions sov. etc.», Παρίσιοι, 1954, σελ. 221, ὅσον ἐφορᾷ τὰς ἀπόψεις τοῦ Κορόδιν. Ὁμοίως «Ἱστορίαν τοῦ Σοβιετικοῦ Συντάγματος (1917—1956)», (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 202, 207, 215 237 κλπ.

50. Εἶναι ἀρκούντως φανερόν, ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ αὕτη ἀποψις εἶναι σαφῶς προσηρμοσμένη εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιδιώξεις τοῦ διεθνoῦς κομμουνισμοῦ καὶ τῆς ΕΣΣΔ. Εἰς τὸ πολιτικὸν πεδίον, ἡ ὑποστήριξις τοιούτων ἀπόψεων διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐγχωρίων κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ παρέχει σοβαρὰν ἠθικὴν ὑποστήριξιν εἰς τὰς ἀνατρεπτικὰς ἐνεργείας τούτων.

και την οποιαν οι σοβιετικοι διεθνολογοι διαφοροποιουν απο την κρατικη κυριαρχια και την κατατασσουν μαζυ με τας αλλας εις τας κατηγοριας του διεθνους δικαιου. Η επισημος νομικη σοβιετικη αποψις ειναι, οτι ως «εθνικη κυριαρχια νοειται το δικαιομα εκαστου εθνους προς αυτοδιαθεση και ανεξαρτητον εξελιξιν»⁵¹. Συνεπως, η κατα τους σοβιετικους διεθνολογους εννοια της «εθνικης κυριαρχιας» συμπίπτει με το «απόλυτον δικαιομα αυτοδιαθέσεως» παντος εθνους. Απο της πλευρας ταυτης φαινεται, οτι η σοβιετικη αυτη αποψις ερχεται εις αντιθεση προς την υπο πολλων υποστηριζομενην αποψιν, οτι το δικαιομα τουτο ειναι σχετικον και περιορισμενον, (relatif, limité, conditionné)⁵². Εξ αλλου, λογικως λαμβανομενη, η σοβιετικη εννοια της «εθνικης κυριαρχιας», ως «απόλυτου δικαιώματος αυτοδιαθέσεως», συμπίπτει με τας απόψεις εκείνων των μη κομμουνιστών διεθνολόγων, οι οποίοι υποστηρίζουν, οτι «το δικαιομα της αυτοδιαθέσεως των Λαών» κατέστη πλέον γενικως νομικως κανων καθιερωθεις δια του Χάρτου των Η.Ε. και των αποφάσεων της Γενικης Συνελεύσεως και περιλαμβανόμενος εις το σύγχρονον νομικόν καθεστώς της διεθνους κοινωνίας. (53). Εν τούτοις το πράγμα άλλως έχει. Το γεγονός, οτι οι σοβιετικοι διεθνολογοι υποστηρίζουν την άλλην εκείνην εννοια της «λαϊκης κυριαρχιας», ως νομικην κατηγοριαν του διεθνους δικαιου, θέτει ζήτημα φορέων του δικαιώματος, νομιμοποιουμένων εις την άσκησίν του. Κατά συνέπειαν, το κατά τους σοβιετικους διεθνολογους «απόλυτον δικαιομα αυτοδιαθέσεως» καθίσταται αφ' εαυτου σχετικόν, εφ' όσον τηρεται η επιφύλαξις του φορέως, ήτοι εφ' όσον εις ώρισμένας περιπτώσεις το δικαιομα τουτο αφαιρείται υπο των σοβιετικων διεθνολογων απο το σύνολον του Έθνους και αναγνωρίζεται μόνον εις το προλεταριάτον. Ειναι δε φανερόν, οτι εις την «σχετικότητα» ταυτην του δικαιώματος εύρισκει υπο των σοβιετικων διεθνολογων δικαιωσιν η απορρόφησης των βαλτικων Κρατων υπο της ΕΣΣΔ και λαμβάνει επαινον «προοδευτικότητος» η εις το Σύνταγμα της αναγραφη του «δικαιώματος του αποσχίζεσθαι» (droit de sécession) των σοβιετικων Πολιτειων εκ της Ένώσεως. Αλλά τοιαυτην «σχετικότητα», όχι μόνον δέν υποστη-

51. «Διεθνές Δίκαιον» του Ίνστιτούτου Δικαίου, (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 95.

52. Πρ6λ. «Droit International Public» του ήμετέρου Καθηγητου κ. Ch. Rousseau σελ. 81—82.

53. Περισπούδαστοι ειναι παρ' ήμιν αι μελέται του ήμετέρου Καθηγητου κ. Καλογεροπούλου — Στράτη, «Η διεθνής προστασία του ανθρώπου και το δικαιομα αυτοδιαθέσεως των Λαών», Αθήναι, 1955, και «Περί της θεμελιώσεως του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως των Λαών κατά τον Χάρτην του Όργανισμού των Ηνωμένων Έθνών», Αθήναι, 1957.

ρίζουν οι μη κομμουνιστάι διεθνολόγοι, οι άναγνωρίζοντες ώς νομικόν κανόνα τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως, ἀλλὰ τουναντίον συνάπτουν τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς Δημοκρατίας ⁵⁴, πράγμα, ὅπερ αὐτομάτως φέρει εἰς τὴν ὀρθὴν ἀποψιν, ὅτι οἱ ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς ΕΣΣΔ Λαοὶ ἔχουν ἀναφαίρετον τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως, οὐχὶ ἐξ ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τοῦ Ἑσωτερικοῦ Συντάγματος, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τοῦ ἰσχύοντος εἰς τὸν κόσμον νομικοῦ καθεστῶτος. Καὶ φυσικῶς, εἶναι ἄλλο τὸ ζήτημα, ὅτι ἡ ΕΣΣΔ δὲν σέβεται τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν ὑπ' αὐτὴν Λαῶν καὶ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς βίας ἐπιτυγχάνει τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τούτου. Ἀσφαλῶς δέ, «ἡ ἀναγνώρισις ἑνὸς δικαιώματος εἶναι διάφορον πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς αὐτό».⁵⁵

Η «ΛΑΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ»

ε. Πάντως, ἀπὸ τὴν σοβιετικὴν ἀποψιν, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως φέρεται καὶ ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ προλεταριάτου, πηγάζει ἡ ἔννοια τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας», τὴν ὁποίαν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι διαφοροποιοῦν ἀπὸ τὴν ἄλλην ἐκείνην λαϊκὴν κυριαρχίαν, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς ἀστικῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας. ⁵⁶ Ἡ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀποψιν «λαϊκὴ κυριαρχία» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ σύνολον τοῦ Λαοῦ, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ προλεταριάτον. Ἡ πραγματικὴ, ὅμως, λαϊκὴ κυριαρχία, ὡς πηγὴ τῆς ἀληθοῦς δημοκρατίας, ἀνήκει εἰς σύμπαντα τὸν Λαόν. Διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς, ὁ σοβιετικὸς ὅρος «λαϊκὴ κυριαρχία» σημαίνει πράγματι «κυριαρχία τοῦ προλεταριάτου». Ἐξ αὐτοῦ δὲ πηγάζει καὶ ἡ ἠθελημένη σύγχυσις, τὴν ὁποίαν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι προκαλοῦν, ἐναλλάσσοντες τοὺς ὅρους «ἐθνικὴ» καὶ «λαϊκὴ κυριαρχία». Παλαιότερον, ὁ Τραϊνὶν εἶχε καθορίσει λίαν σαφῶς τὴν ἔννοιαν τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας», ὡς τὸ δικαίωμα τοῦ προλεταριάτου, ἵνα κατέχη καὶ ἀσκῆ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ⁵⁷. Μολονότι δέ, οἱ σύγχρονοι διεθνολόγοι ἀποφεύγουν τὴν σαφήνειαν ταύτην, ἐν τούτοις, φαίνεται ὅτι ἡ σαφὴς ἀποψις τοῦ Τραϊνὶν εὐρίσκεται εἰς τὴν βάσιν ἀπόψεων, ὡς ἐκείνης τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας

⁵⁴. «Ἡ Διεθνὴς προστασία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν Λαῶν», τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Καλογεροπούλου — Στράτη, Ἀθήναι, 1955, σελ. 21.

⁵⁵. Ibid σελ. 27.

⁵⁶. «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου, (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 91.

⁵⁷. Ι. Τραϊνὶν, «Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς κυριαρχίας», εἰς ἐπιθ. «Κράτος καὶ Δίκαιον», (ρωσ.), Μόσχα, 1938, ἀριθ. 2, σελ. 82, 90.

Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ, καθ' ἣν: «Πρῶτον εἰς τὴν Ἱστορίαν, ἐκφράζον ἀνεξαρτητικῶς τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν, ὡς ἄσκησις ἀμύντων τῶν κυριάρχων δικαιωμάτων ἄλλων κρατῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐνεφανίσθη τὸ συγκροτηθὲν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Λένιν σοσιαλιστικὸν κράτος τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν χωρικῶν». ⁵⁸

Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

στ. Ὅταν ἐθνικὴ τις μονὰς ἐπιτύχη νὰ διαμορφώσῃ ἴδιον κράτος, τότε, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἄποψιν, τόσοσιν ἡ ἐθνικὴ, ὅσον καὶ ἡ «λαϊκὴ κυριαρχία» συγγέονται μετὰ τὴν κρατικὴν κυριαρχίαν, ἢ ὅποια κατὰ τὴν τρέχουσαν ἐπίσημον ἄποψιν εἶναι «ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ κράτους, ἢ ὅποια λαμβάνει ἐκφρασίαν εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ κράτους, ὅπως ἐλευθέρως, κατὰ τὴν ἰδίαν του κρίσιν, ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ὑποθέσεών του, ἀνευ θλάθης τῶν δικαιωμάτων ἐτέρων κρατῶν, καθὼς καὶ τῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων τοῦ διεθνούς δικαίου». ⁵⁹. Ἄλλ' ἡ ἐπίσημος αὕτη ἄποψις ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν βασικὴν διαλεκτικὴν σκέψιν, καθ' ἣν τὸ νόημα τῆς κυριαρχίας δὲν παρέμεινεν ἀμετάβλητον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως καὶ καθ' ἣν τὸ προαναφερθὲν νόημα ταύτης «ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ σύγχρονον στάδιον ἱστορικῆς ἐξελίξεως». Βάσει τῆς διαλεκτικῆς ταύτης σκέψεως ἀποκτᾶ σημασίαν, ἂν ἡ κρατικὴ κυριαρχία ἐπήγασεν ὡς ὀλοκλήρωσις τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας ἢ ὡς πραγματοποιήσις τῆς «λαϊκῆς» τοιαύτης. Οὕτω π.χ. ἡ ἐπίσημος σοβιετικὴ ἄποψις εἶναι, ὅτι «εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως εὑρον τὴν ἐνσωματώσιν τῶν ἢ λαϊκῆ, ἢ ἐθνικῆ καὶ ἢ κρατικῆ κυριαρχίας». Εἶναι μᾶλλον φανερόν, ὅτι ἡ κρατικὴ κυριαρχία ἢ ὅποια ἐνσωματώνει καὶ τὴν «λαϊκὴν» κυριαρχίαν, πρέπει νὰ εἶναι τὶ τὸ διάφορον ἀπὸ τὴν κρατικὴν κυριαρχίαν, ἢ ὅποια ἐνσωματώνει μόνον τὴν ἐθνικὴν τοιαύτην. Ἡ διαφορὰ αὕτη σημαίνει κράτη μετὰ διάφορα κοινωνικὰ συστήματα, ἢτοι κράτη, εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ὁποίων σχέσεις εὐρίσκει, κατὰ τοὺς σοβιετικοὺς πάντοτε, ἐφαρμογὴν ἢ εἰρηνικὴ συνύπαρξις καὶ τὸ δίκαιόν της. ⁵⁹. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διαφωνοῦμεν οὐσιωδῶς μετὰ τὸν Καίνεζ, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι «εἰς τὴν σύγχρονον (σοβιετικὴν) θεωρίαν, ἢ ὅποια τόσοσιν ἐπιμένει ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Κράτους, τὸ ζήτημα εἶναι κατ' ἀρχὴν ἡ κρατικὴ κυριαρχία». ⁶⁰. Ἡμεῖς, ἀντιθέτως, εὐρίσκομεν, ὅτι τὸ οὐσιώδες ζήτημα εἰς τὴν σοβιετικὴν θεωρίαν εἶναι τὸ τί ἐνσωματώνει ἡ κρα-

⁵⁸. «Διεθνὲς Δίκ.» τοῦ Ἰνστι. Δικ. (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 91.

⁵⁹. Ibid σελ. 90—91.

⁶⁰. Εἰς «Droit International et Souveraineté en URSS», Παρίσι, 1953, σελ. 204.

τική κυριαρχία, διότι εκ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξαο-
τάται ἡ ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν περιγραφὴ καὶ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς
τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ διεθνoῦς δικαίου γενικῶς.

ΚΡΑΤΙΚΗ — «ΛΑΪΚΗ» ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

ζ. Εἰς τὴν σύγχρονον διεθνῆ πραγματικότητα, ἢ κατὰ δια-
λεκτικὴν ἔκφρασιν, εἰς τὸ παρὸν στάδιον ἱστορικῆς ἐξελίξεως, κρά-
τη, τῶν ὁποίων ἡ κρατικὴ κυριαρχία ἐνσωματώνει καὶ τὴν «λαϊ-
κὴν» τοιαύτην εἶναι ἡ ΕΣΣΔ, αἱ συνιστώσαι τὴν ΕΣΣΔ πολιτεῖαι
καὶ αἱ «Λαϊκαὶ Δημοκρατίαι» τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ἄλλ’
ἡ κρατικὴ κυριαρχία δὲν ἔχει διὰ τοὺς σοβιετικοὺς διεθνολό-
γους τὸ αὐτὸ νόημα δι’ ἅπαντα τὰ κράτη ταῦτα καὶ συγκεκριμέ-
νως σημειοῦται διαφορὰ μεταξὺ τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῶν συνιστωσῶν
ταύτην πολιτειῶν ἀφ’ ἑνὸς καὶ τῶν «Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν» ἀφ’
ἐτέρου.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον σοβιετικὴν ἀπομιν, τὸ θεμέλιον τῆς Κρα-
τικῆς κυριαρχίας τῆς ΕΣΣΔ εὐρίσκεται εἰς τὰ κυριαρχικὰ δικαι-
ώματα τῶν συνιστωσῶν ταύτην πολιτειῶν. Διαλεκτικῶς, οἱ σο-
βιετικοὶ ὑποστηρίζουν, ὅταν ἔθνος τι ὀλοκληρώσῃ τὴν ἐθνικὴν του
κυριαρχίαν, δύναται νὰ συνενωθῇ ἐπὶ βάσεως πλήρους ἰσότητος
μετ’ ἄλλων ἐθνῶν. «Χρησιμοποιοῦντες τὸ δικαίωμα τοῦτο, οἱ Λαοὶ
τοῦ σοβιετικοῦ Κράτους συνέστησαν τὴν μεγάλην Σοβιετικὴν Ἐν-
ωσιν, ἡ ὁποία ἐνώνει 15 κυριάρχους πολιτείας»⁶¹. Τὸν τελευ-
ταῖον τοῦτον χαρακτηρισμὸν τῆς κυριάρχου ἐπιφυλάσσουν οἱ σο-
βιετικοὶ διὰ τὰς συνιστώσας τὴν ΕΣΣΔ πολιτείας, διότι ἐκ τοῦ Συν-
τάγματος τῆς Ἐνώσεως αἱ πολιτεῖαι αὗται ἔχουν τὸ δικαίωμα
τοῦ ἀποσχίζεσθαι ἐκ ταύτης.⁶² Ἐν τούτοις, καὶ παρὰ τὸ ἄρθρον
18α τοῦ συνταγματικοῦ κειμένου τοῦ 1956 (Σύνταγμα 1936, ἀ-
ναθεωρηθέν), ὅπερ ἀναγνωρίζει εἰς τὰς συνιστώσας τὴν Ἐνωσιν
πολιτείας τὸ δικαίωμα τοῦ προέρχεσθαι εἰς ἀπ’ εὐθείας διπλωμα-
τικὰς σχέσεις καὶ συμφωνίας, ὅταν ληφθῇ ὑπ’ ὄψιν ἡ οὐσία καὶ
ἡ φύσις τῆς σχέσεως τῆς ΕΣΣΔ μετὰ τῶν συνιστωσῶν ταύτην
πολιτειῶν, καθὼς καὶ τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Συντάγματος, ὅπερ ὀρί-
ζει τὰς ἀρμοδιότητας τῆς ΕΣΣΔ, εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῇ τις ὅτι
αἱ συνιστώσαι τὴν ΕΣΣΔ πολιτεῖαι εἶναι Κράτη κυρίαρχα ἐν
τῇ ἐννοίᾳ τῆς «ἀνεξαρτησίας ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐσωτερικῆς ἢ ἐξω-

⁶¹. Supra σελ. 95.

⁶². Πρβλ. «Lapenna Conceptions sov, etc.», Παρίσιοι, 1954, σελ.
233. Περὶ τοῦ droit de sécession τῶν συνιστωσῶν τὴν ΕΣΣΔ Πολιτει-
ῶν ἐκ τῆς Ἐνώσεως, εἰς «Ἱστορίαν τοῦ σοβ. Συντάγματος», (ρωσ.),
Μόσχα, 1957, σελ. 385, 391, 400, 406, 460, 498, 713, 732;
752, 947.

τερικῆς ἐξουσίας»⁶³. Διὰ τοῦτο, εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ εἰσοδογὴ τῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Λευκῆς Ρωσίας ὡς μελῶν τοῦ ΟΗΕ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ δίκαιον. Καθ' ἡμᾶς τὸ πραγματικὸν τοῦτο γεγονός ἀντικατοπτρίζει τὴν ὑπάρχουσαν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὑλοποιήσεώς του πολιτικὴν σκοπιμότητα καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὸ δίκαιον καὶ μὲ τὸν Χάρτην τῶν Η.Ε., ὁ ὁποῖος ὀρίζει, ὅτι δύνανται νὰ εἶναι Μέλη τοῦ Ὁργανισμοῦ μόνον Κράτη ἱκανὰ νὰ ἐκπληρῶνουν τὰς πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεις των. Ἄλλ' ἡ Οὐκρανία καὶ ἡ Λευκὴ Ρωσία δὲν δύνανται νὰ ἐκπληρῶσιν τὰς ὑποχρεώσεις των ταύτας χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ΕΣΣΔ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἑτέρα ομάδα Κρατῶν, τῶν ὁποίων ἡ κρατικὴ κυριαρχία ἐνσωματώνει, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, καὶ τὴν «λαϊκὴν» τοιαύτην, δεόν νὰ παρατηρηθῇ ὅτι παρουσιάζονται δύο ὄψεις τοῦ προβλήματος. Ἡ μία ὄψις τοῦ προβλήματος παρουσιάζεται, ὅταν τὸ δικαίωμα τῆς κυριαρχίας προβάλλεται ἔναντι Κρατῶν, τῶν ὁποίων ἡ κρατικὴ κυριαρχία δὲν ἐνσωματώνει τὴν «λαϊκὴν» τοιαύτην καὶ ἡ ἑτέρα ὄψις τοῦτου παρουσιάζεται ὅταν τὸ ἐν λόγῳ δικαίωμα ἔναντι Κράτους, ὅπου στηρίζεται εἰς τὴν «λαϊκὴν» κυριαρχίαν, ἦτοι Κράτους εἰς τὸ ὁποῖον κατέχει καὶ ἀσκεῖ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τὸ προλεταριάτον. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, ἡ σοβιετικὴ θεωρία ὑποστηρίζει τὴν ἐννοίαν τῆς ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας τοῦ προλεταριακοῦ κράτους ἀπὸ τὸ ἕτερον, ἦτοι ἀνεξαρτησίας εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐρμηνεύειν κατὰ τὸ δοκοῦν ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει διαλεκτικῶς, τὸ διεθνὲς δίκαιον. Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, διὰ τοὺς σοβιετικοὺς διεθνολόγους, κυρίαρχος καὶ κατευθύνουσα τὸ διεθνὲς δίκαιον ἰδέα εἶναι ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ὡς θεμελιώδης πολιτικὴ καὶ νομικὴ κατηγορία, ἔπεται ὅτι ἡ σοβιετικὴ θεωρία ὑποστηρίζει τὸ δικαίωμα τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ προλεταριακοῦ Κράτους, ὡς δικαίωμα ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῶν διεθνῶν κανόνων, ὅσάκις οὗτοι δὲν ἐξυπηρετοῦν τὴν σκοπιμότητα καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς εἰρηνικῆς συνυπάξεως. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ἡ ἰδέα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάξεως ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ἑτέραν θεμελιώδη κατηγορίαν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς ὁποίας ἡ σοβιετικὴ θεωρία ὑποστηρίζει τὴν διαμόρφωσιν ἰδίου δικαίου, τοῦ σοσιαλιστικοῦ. Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν τοῦ περιεχομένου τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ καὶ τῆς προλεταριακῆς πραγματικότητος, ὡς περαιτέρω εἰς τὸ II μέρος τῆς διατριβῆς θὰ ἐξηγήσωμεν, ἡ κρατικὴ κυριαρχία, δὲν παρουσιάζεται ὡς ἀνεξαρτησία, ἢ

63. Supra σελ. 35, σημ. 59.

ὡς ἄλλο δικαίωμα, ἀλλ' ὡς ὑποχρέωσις ὑποταγῆς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κέντρου τοῦ στρατοπέδου καὶ συνεπῶς πρόκειται περὶ οὐσιαστικῆς ἄρσεως τῆς ἀνεξαρτησίας εἰς βαθμὸν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμιλώμεν ἢ περὶ ἐξηρητημένων κρατῶν.

5. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΗ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ.

ΣΥΝΕΠΕΙΑ

α. Συνέπεια τῆς σοβιετικῆς ἀντίληψως περὶ κυριαρχίας, εἶναι ὅτι διαμορφώνονται ἰδιομόρφως αἱ ἀρχαί, περὶ τῶν ὁποίων ἠμιλήσαμεν ἤδη. Τοῦτο γίνεται περισσότερον φανερόν, ὅταν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς διαλεκτικῆς ἀναλυθείσης ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας, ἐξετασθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως, ἡ ὁποία ἐξ ἄλλου προϋποθέτει τὸν σεβασμὸν τῆς κυριαρχίας καὶ τὴν (κυρίαρχον) ἰσότητα. Ξεχνίζει, θεβαίως, τὸ γεγονός, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ προβάλλουν ὡς ἰδικῆς τῶν ἐμπνεύσεως ἀρχὴν, τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἐπεμβάσεως, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ ὑποχρέωσις μὴ ἐπεμβάσεως εἶναι βασικὴ ὑποχρέωσις τῶν πολιτειῶν βάσει τοῦ ἰσχύοντος διεθνoῦς δικαίου καὶ τοῦ γενικῶς ἀναγνωριζομένου νομικοῦ καθεστῶτος τῆς διεθνoῦς κοινωνίας, ἰσχύσασα εἰς χρόνον πολὺ προγενέστερον τῆς σοβιετικῆς ἐν Ρωσίᾳ ἐπαναστάσεως. Τοῦτο, ὅμως, παύει νὰ φαίνεται παράδοξον, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ νέον στοιχείον δὲν εἶναι ἡ φραστικὴ διατύπωσις τοῦ ὅρου, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τούτου, ὅπερ διαφοροποιεῖται οὐσιωδῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν νοήματος τῆς κυριαρχίας.

Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ

6. Βαθεῖα ἀνάλυσις τοῦ προβλήματος δεικνύει, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ ἀναφέρονται εἰς τρία εἶδη ἐπεμβάσεως, ὅταν ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἦτοι:

1. Εἰς τὴν ἐπέμβασιν καπιταλιστικῶν κρατῶν γενικῶς.
2. Εἰς τὴν ἐπέμβασιν κομμουνιστικῶν πολιτειῶν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ μὴ κομμουνιστικῶν τοιούτων, καὶ
3. Εἰς τὴν ἐπέμβασιν κομμουνιστικῶν πολιτειῶν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ κομμουνιστικῶν τοιούτων.

Βεβαίως, ἡ οὕτω πως γενομένη συστηματικὴ διάκρισις τῶν τριῶν εἰδῶν ἐπεμβάσεως εἶναι ἰδική μας, πηγάζει, ὅμως, ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν σοβιετικὴν σκέψιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ διάκρισις εἶναι διαφανής, ἀλλ' οὐδέποτε συγκεκριμενοποιεῖται, ἐξ ὅσον τοῦλάχιστον ἡμεῖς γνωρίζομεν. Εἰδικῶς, οὐδαμοῦ δύναται ν' ἀνεύρη τις εἰς σοβιετικὰ

ἐπιστημονικά ἢ καὶ πολιτικά κείμενα τὸν ὄρον «ἐπέμβασις» δι' ἐνεργείας, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπαχθῶν εἰς τὰ εἶδη ἐπεμβάσεως τῶν στοιχείων 2 καὶ 3 ἀνωτέρω. Ὀφείλεται δὲ ἀκριβῶς εἰς τοῦτο ἢ γνώμη τοῦ Calvez ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ ν' ἀνατρέψῃ τὴν ἀποψιν τοῦ Taracouzio, γράφοντος τὸ 1935: «Τοῦ σκοποῦ τῆς Σοβιετικῆς Κυβερνήσεως, ὄντος, ὡς παρουσιάζεται ὑπὸ τῆς τρίτης διεθνοῦς, νὰ προκαλέσῃ παγκόσμιον ἐπανάστασιν καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐν ἀταξικὸν commonwealth . . . ἡ ἐπέμβασις ἀπὸ μέρους τῶν Σοβιετ εἶναι πρῶξις δικαιολογημένη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ κυρίαρχος ἐργατικὴ τάξις ἐκπληρώνει τὴν ἀποστολὴν ἐπεκτάσεως τῶν κοινωνικῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα αὕτη ἐπέτυχεν, εἰς ὅσους δὲν ἀπολαμβάνουν εἰσέτι ταῦτα» ⁶⁴. Εἰδικώτερον ὁ Calvez χαρακτηρίζει τὴν ἀποψιν ταύτην τοῦ Taracouzio, ὡς προῖόν μελέτης παλαιότερων κειμένων, ὑποστηρίζει δὲ ὅτι οἱ σύγχρονοι σοβιετικοὶ συγγραφεῖς εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἀντίθετοι πρὸς τὴν διεθνή ἐπέμβασιν καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας. ⁶⁵ Ἡμεῖς, ἀντιθέτως, νομίζομεν ὅτι ὁ Calvez δὲν ἐπιτυχάνει νὰ διακρίνῃ τὴν διαφορὰν, ἡ ὁποία ὑφίσταται εἰς τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν ὡς πρὸς τὴν ἰμπεριαλιστικὴν καὶ τὴν σοβιετικὴν ἐπέμβασιν καὶ τοῦτο διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὡς ἤδη εἴπομεν, δὲν ἀντιλαμβάνεται τὰς δύο ὄψεις τῆς κρατικῆς κυριαρχίας κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν ⁶⁶, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμού ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ νόηματος τῆς κυριαρχίας. Ἄν ἐξήταξε τὴν ἐπίδρασιν ταύτην, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ καταλήξῃ τοῦλάχιστον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ δύο αὗται θεμελιώδεις σοβιετικαὶ ἀρχαὶ εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι διαμορφώνουν τὸ νόημα τῆς κυριαρχίας καὶ ὄχι ἡ κυριαρχία ἐκείνη, ἡ ὁποία θεμελιώνει τὸ περιεχόμενον τῶν δύο τούτων ἀρχῶν. ⁶⁷

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

γ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον εἶδος τῆς ἐπεμβάσεως (στοιχεῖον 1 ἀνωτέρω), οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι εἶναι ἀπόλυτοι εἰς τὴν καταδίκην του. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἡ σοβιετικὴ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν δικαιολογεῖ. Ἀπορρίπτεται ὑπὸ

⁶⁴. T. A. Taracouzio «Soviet Union and International Law», N. York, 1935, σελ. 37.

⁶⁵. Εἰς «Droit International et Souveraineté en URSS», Παρίσι, σελ. 223.

⁶⁶. Supra σελ. 35 ὑποσημ. 60.

⁶⁷. Πρὸς Calvez «Droit Intern. et Souver. en URSS» σελ. 223—230.

τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων διαρρήδην ἢ μὴ κομμουνιστικὴ ἀποψη, καθ' ἣν πᾶσα ἐπέμβασις δι' οἰονδήποτε σκοπὸν τυγχάνει παρὰ νόμον, πλὴν τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς: πρόκειται περὶ νομίμου ἀμύνης ἢ ἀμύνης τρίτης πολιτείας, ἢ ἐπέμβασις λαμβάνει χώραν κατόπιν ρητῆς αἰτήσεως τῆς ἐνδιαφερομένης πολιτείας ὑποβληθείσης ὑπὸ νομίμου Κυβερνήσεως, ἢ ἐπέμβασις λαμβάνει χώραν βάσει συμβατικῆς ὑποχρεώσεως καὶ τέλος ἢ ἐπέμβασις λαμβάνει χώραν δυνάμει τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε. ⁶⁸

Ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως, λέγουν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι, πηγάζει ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς κρατικῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ δικαιώματος ἐκάστου κράτους, δι' ἀνεξάρτητον συνύπαρξιν. «Τὸ σοβιετικὸν Κράτος, ἀφοῦ ἀπεκατέστησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ ἀποφασιστικῶς ἀπόθησε τὰς προσπαθείας τῶν ἱμπεριαλιστικῶν κρατῶν, ἵνα ἐπέμβουν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς του ὑποθέσεις, διεξάγει ἀδιάκοπον ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἱμπεριαλιστικῶν κρατῶν εἰς τὰς ὑποθέσεις ἄλλων Λαῶν καὶ κρατῶν» ⁶⁹.

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

δ. Ἀντιθέτως, διὰ τὸ δευτέρον εἶδος ἐπεμβάσεως (στοιχεῖον 2 ἀνωτέρω) οἱ σοβιετικοὶ προσεγγίζουν τὸ πρόβλημα διαφορετικῶς. Ἐν ὄψει μιᾶς τοιαύτης διαφορετικῆς προσεγγίσεως, ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς κ. Rousseau ἀναγκάζεται νὰ εἴπῃ, ὅτι «πρέπει τις νὰ σημειώσῃ τὰς πολλαπλὰς σοβιετικὰς ἐπεμβάσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ σοβιετικὴ Κυβέρνησις ἐπιτηδείως χρησιμοποιοεῖ τὸν δυαδισμόν τῶν καθαρῶς σοβιετικῶν ὀργάνων καὶ τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τῆς κομμουνιστικῆς διεθνοῦς, τῆς ὁποίας ἡ ἔδρα εἶναι εἰς Μόσχαν (ἐν ἀρχῇ τῆς Κόμιντέρν, διαλυθείσης τὴν 22 Μαΐου 1943 καὶ κατόπιν τῆς Κόμινφόρμ, δημιουργηθείσης λίγοντος τοῦ Σεπτεβρίου 1947)» ⁷⁰.

Ὁ Lapenna διερευνᾷ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἀναφερόμε-

⁶⁸. «Διεθνὲς Δημ. Δίκαιον» τοῦ ἡμετέρου Καθηγ. κ. Καλογερόπουλου - Στράτη, 1946, σελ. 105 καὶ «Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ ἡμετέρου Καθηγ. κ. Κ. Τενεκίδου, Ἀθήναι, 1957, σελ. 207—225, ἔνθα καὶ λεπτομερῆς μὴ κομμουνιστικὴ βιβλιογραφία, «Droit Intern. Public» τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Rousseau Παρίσιον, 1953, σελ. 321—333, M. Sibert «Traité de Droit Intern. Public», Παρίσιον 1951, σελ. 346—375.

⁶⁹. «Διεθνὲς Δίκ.» τοῦ Ἰνστ. Δικ. (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 11, ἔνθα ἀνωτ.

⁷⁰. Εἰς «Droit Intern. Public», ἀναφερόμενον ἀνωτέρω (⁶⁸), σελ. 11, ἔνθα ἀνωτ. καὶ ἔνθα ὁ Καθηγητὴς κ. Rousseau παρέχει παραδείγματα κρίσεων εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τῆς ΕΣΣΔ, αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κομμουνιστικῆς προπαγάνδας.

νος εις τὸν Κοζέβνικωφ. «Ὁ Φ. Κοζέβνικωφ, λέγει ὁ Larenna, ἔγραφε τὸ 1948, ὅτι πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι ἡ σοβιετικὴ ἐπιστήμη τοῦ διεθνoῦς δικαίου καταδικάζει ἐνεργῶς τὴν ἐπέμβασιν τῶν κρατῶν εἰς τὰς ὑποθέσεις ἄλλων κρατῶν, πρὸ παντὸς δὲ τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν». Ὁ ἴδιος ὁμοῦς συγγραφεὺς ἔγραφεν ἔπειτα ἀπὸ παρεμβολὴν ὀλίγων ἄλλων σελίδων ὅτι «πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι ἡ σοβιετικὴ διπλωματία δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἐπεμβάσεως κατὰ τρόπον ἀφηρημένον, δογματικόν καὶ δὲν ὑποστηρίζει τὴν μὴ ἐπέμβασιν ἀπολύτως, οὔτε εἶναι ἐναντίον πάσης ἐπεμβάσεως, ὑφ' ὅλας τὰς περιστάσεις». ⁷¹

Ἐνώπιον μιᾶς τοιαύτης προσεγγίσεως εἰς τὸ πρόβλημα ἐκ μέρους τοῦ Κοζέβνικωφ, ὁ Larenna εὐρίσκει, ὅτι οὕτω τὸ σοβιετικὸν δόγμα, ὡς πρὸς τὴν ἐπέμβασιν, περιέχει δύο ἀντιτιθεμένας τάσεις. Κατ' ἀρχὴν εἶναι ἐναντίον πάσης μορφῆς ἐπεμβάσεως, ἐξαιρεῖ, ὁμοῦς, κατὰ τὸν Larenna, ἐκεῖνας τὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι ἀνταποκρίνονται εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐπιδεικτικαὶ ἄλλου χαρακτηρισμοῦ, διαφόρου τῆς ἐπεμβάσεως ⁷².

Πρέπει νὰ θεωρηθῇ δικαιολογημένον τὸ συμπέρασμα τοῦ Larenna ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν δυσκολιῶν τῆς κατανοήσεως μιᾶς τοιαύτης ἀντιφάσεως μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς λογικῆς. Ἐν τούτοις, τὸ συμπέρασμα τοῦ Larenna συνιστᾷ ὑπερβολικὴν ἀπλοῦστευσιν τοῦ προβλήματος. Τοῦτο εἶναι εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ἀληθές, ἀλλὰ δὲν φαίνεται πραγματοποιούμενον ἀνδαιρέτως, ὡς ὁ Larenna ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ.

Πράγματι, ἡ σοβιετικὴ σκέψις ὠθεῖται πρὸς τὴν ἀποδοχὴν ἐξαιρέσεων δικαιολογουσῶν τὴν ἐπέμβασιν κομμουνιστικῶν κρατῶν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἄλλων κρατῶν καὶ αἱ ὁποῖαι καλύπτουν:

1. Τὴν ὑποστήριξιν νομίμου κυβερνήσεως, κινδυνευούσης ἐξ ἐπαναστάσεως μὴ κομμουνιστικῶν στοιχείων καὶ τῆς ὁποίας ἡ πτώσις θὰ ἐπεβράδυνε τὴν ἐξέλιξιν πρὸς τὸν κομμουνισμὸν, καὶ
2. Τὴν ὑποστήριξιν προλεταρίων ἐπαναστατῶν (revolutionnaires καὶ ὄχι rebels).

ἘΞΑΙΡΕΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ε. Ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἐξαίρεσιν, ὁ Λιτβίνωφ, εἶπεν ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως τῆς ΚΤΕ, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐν Ἰσπανίᾳ ἐμφύλιον πόλεμον, «ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις μετέσχε τῆς συμ-

⁷¹. Larenna «Conceptions sov. etc.», Παρίσισι, 1954, σελ 242, ἐνθ' ἄνωτ.

⁷². Ibid.

φρονίας μὴ ἐπεμβάσεως εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἰσπανίας, μόνον διότι φίλη τις Χώρα ἐφοβεῖτο ἄλλως τὴν δυνατότητα διεθνῶς συρράξεως. Ἐπράξαμεν τοῦτο, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι θεωροῦμεν τὴν ἀρχὴν τῆς οὐδετερότητος ἀνεφάρμοστον εἰς περιπτώσιν πολέμου, ἐξαπολυομένου ὑπὸ ἀνταρτῶν (rebels) καὶ ὄχι ἐπαναστατῶν (revolutionnaires) ἐναντίον τῆς νομίμου κυβερνήσεως»⁷³

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὁ Ραποπόρτ ἔγραφε τ' ἀκόλουθα: «Διὰ τὴν νομικὴν ἀνάλυσιν, τὸ σημεῖον ἀναχωρήσεως εἶναι, ὅτι ὁ διεξαγόμενος ταύτην τὴν στιγμὴν ἀγὼν ἐν Ἰσπανίᾳ ἀντιπροσωπεύει ἀγῶνα ἀνταρτῶν ἐναντίον τῆς νομίμου κυβερνήσεως. Ἐπὶ πλεόν, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, δὲν πρόκειται μόνον περὶ ἐνὸς χαρακτηριστικοῦ μορφῆς. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς νομικῆς ἀναλύσεως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι ἡ κυβέρνησις αὕτη εἶναι νόμιμος, ἀπὸ ἀπόψεως ἐνδιαφέροντος ἱστορικῆς ἐξελιξέως, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἀπόψεως νομικῆς». ⁷⁴

Οὕτως, ἀπὸ θεωρητικῆς πλευρᾶς παρουσιάζεται, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ δικαιολογοῦν τὴν ἐπέμβασιν κομμουνιστικοῦ κράτους εἰς μὴ κομμουνιστικὰ κράτη, προκειμένου νὰ προστατευθῇ ἱστορικῶς καὶ νομικῶς νόμιμος κυβέρνησις ἐναντίον ἀνταρτῶν (rebels). Δέον νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ὅρος «ἱστορικῶς» λαμβάνεται ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν μετὰ τὴν ὀλιστικοδιαλεκτικὴν του σημασίαν. Ἐπὶ τὴν σοβιετικὴν ταύτην ἔννοιαν, «ἱστορικῶς νόμιμος κυβέρνησις» σημαίνει κυβέρνησιν, ἣ ὁποία εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς τροχῆς τῆς ἐξελιξέως πρὸς τὸν κομμουνισμόν.

ΕΞΑΙΡΕΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

στ. Ἀκριβῶς ἀντίθετος θὰ ἦτο ἡ κομμουνιστικὴ ἄποψις, ἂν ἐπρόκειτο περὶ προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως ἐναντίον νομίμου, ἀλλὰ μὴ κομμουνιστικῆς κυβερνήσεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, οἱ σοβιετικοὶ ὑποστηρίζουν τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐπαναστατῶν, πρᾶγμα ὅπερ ἀποβαίνει ἐναντίον τῆς νομίμου κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας συνιστᾷ ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας τῆς κυβερνήσεως ταύτης.

Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

ζ. Δυσκολίας θὰ εὐρισκῆ τις νὰ ὑπαγάγη εἰς τὸ θεωρητικὸν

⁷³. Εἰς «Soviet Documents of Foreign Policy», τ. 111, Oxford, 1953, σελ. 206.

⁷⁴. Ὡς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Lapenna εἰς ἔργον supra (⁷¹), σελ. 205.

⁷⁵. Πρβλ. Lapenna, supra (⁷¹), σελ. 205

σχῆμα τῆς δευτέρας περιπτώσεως τὴν ἐπέμβασιν τῆς ΕΣΣΔ εἰς τὴν Πολωνίαν ἐν ἔτει 1939, ἣτις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διὰ μονομεροῦς πράξεως προσάρτησιν τῶν πολωνικῶν ἐδαφῶν εἰς τὴν πρώτην. Ὁ Μολότωφ, ὁμιλῶν ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιετ τὴν 31ην Ὀκτ. 1939 εἶπεν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τ' ἀκόλουθα: Ὡς εἶναι καλῶς γνωστόν, αἱ δυνάμεις μας εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Πολωνίας, μόνον ἀφοῦ τὸ Πολωνικὸν κράτος κατέθρυσεν καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ. Φυσικῶς τῷ λόγῳ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ μείνωμεν οὐδέτεροι ἐν ὄψει τῶν γεγονότων τούτων, δεδομένου, ὅτι εἰς ἀποτέλεσμα τῶν γεγονότων τούτων, ἀντιμετωπίζομεν ἐπείγοντα προβλήματα ἀσφαλείας τοῦ κράτους μας. Ἐπὶ πλέον ἡ Σοβ. Κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο παρὰ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐξαιρετικὴν κατάστασιν ἣ ὅποια ἐδημιουργήθη διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μας τῆς Δυτικῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Δυτικῆς Λευκῆς Ρωσίας, ἐγκαταλειφθέντας εἰς τὴν τύχην των, συνεπεί τῆς καταρρεύσεως τοῦ Πολωνικοῦ Κράτους⁷⁶.

Ἐνταῦθα, πολιτικῶς τουλάχιστον, ὑποστηρίζεται, ὅτι ἡ ἐπέμβασις δικαιολογεῖται.

1. Ὄταν τὸ Κράτος, εἰς ὃ ἕτερον παρεμβαίνει, καταρρεύσῃ,
2. Ὄταν εἰς τὸ καταρρέον Κράτος ὑφίσταται τιμῆμα διεκδικούμενον ὑπὸ τοῦ παρεμβαίνοντος, καὶ
3. Ὄταν τὴν ἐπέμβασιν ἐπιβάλλῃ ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἐπεμβαίνοντος.

Διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς καταρρεύσεως τοῦ Κράτους, εἶναι ἄλλο τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Πολωνία εἶχεν ἤδη καταρρεύσῃ, ὅταν ἐπενέβη ὁ σοβιετικὸς στρατός. Τοιαύτη κατάθρυσις δὲν διαπιστοῦται, ἀφοῦ περαιτέρω, εἰς τὴν αὐτὴν ἐκθεσιν, ὁ Μολότωφ λέγει, ὅτι αἱ ἀπώλειαι τοῦ ξυρθηροῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν δράσιν τοῦ πολωνικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λευκῆς Ρωσίας καὶ τῆς Δυτικῆς Οὐκρανίας ἀνῆλθον εἰς 737 νεκροὺς καὶ 1862 τραυματίας, ἧτοι ἐν συνόλῳ εἰς 2599. ⁷⁷ Πάντως, λαβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν σοβαρῶν τούτων ἀπωλειῶν τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς προσαρτήσεως τῆς περιοχῆς (ἴσης πρὸς τὴν ἕκτασιν ἑνὸς μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ κράτους) εἰς τὴν Ρωσίαν, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Πολωνίαν βιαία ἐνοπλος ἐπέμβασις τῆς ΕΣΣΔ, μετ' σκοπὸν τὴν ἄρσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἐν λόγῳ Κράτους καὶ τὴν προσάρτησιν ξένων ἐδαφῶν. Ἄν τὸ λογικὸν τοῦτο συμπέρασμα αἴρεται διαλεκτικῶς, εἶναι ζήτημα, ὅπερ χρή-

⁷⁶ Εἰς «Soviet Documents of Foreign Policy», τ. III, Oxford, 1953, σελ. 388, λόγος τοῦ Μολότωφ κατὰ τὴν V ἑκτακτον σύνοδον τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιετ ἐπὶ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Πολωνίας.

⁷⁷ Στοιχεῖα, παρασχεθέντα ὑπὸ τοῦ Μολότωφ εἰς τὸ Ἀνωτάτου Σοβιετ. Ἴδε documentations supra ⁷⁶, σελ. 393.

ζει περαιτέρω διερευνήσεως. Καθ' ἡμᾶς, ἡ διαλεκτικὴ ἀνάλυσις τῆς «νομικῆς θάσεως» τῆς εἰρηρικῆς συνυπάρξεως δὲν δύναται νὰ ἐπικαλύψῃ θεωρητικῶς τὴν δραστηριότητα ταύτην τῆς ΕΣΣΔ.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον σημεῖον τῆς ἐπεμβάσεως εἰς καταρρέον Κράτος, ὅταν εἰς τοῦτο περιλαμβάνεται τμήμα ἐδάφους διεκδικούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπεμβαίνοντος Κράτους, ἐπίσης δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι προβάλλεται λόγος μὴ συναντώμενος εἰς τοὺς νομίμους λόγους τῆς ἐπεμβάσεως, ἔστω καὶ κατὰ τὴν σοβιετικὴν σύλληψιν τῶν λόγων τούτων. Ἐν ὅμως λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅσα περαιτέρω ἀναπτύσσονται περὶ τῆς θέσεως τῶν σοβιετικῶν ἔναντι τοῦ πολέμου, τότε, κατὰ τὴν κομμουνιστικὴν ἀντίληψιν, μία τοιαύτη ἐπέμβασις δὲν παραβιάζει τὴν νομιμότητα. Διὰ τοῦτο, ἄλλως τε, ἡ δραστηριότης αὕτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν, ὡς ἀπελευθέρωσις τῆς Δυτικῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Δυτικῆς Λευκῆς Ρωσίας, πράγμα ὅπερ κατὰ τὴν κομμουνιστικὴν ἀντίληψιν συμβαδίζει μὲ τὴν νομιμότητα ⁷⁸ ἐνῶ καθ' ἡμᾶς ἀποτελεῖ κατὰ φύρον παραβίασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τοῦ νομικοῦ καθεστώτος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

Τέλος, ὡς πρὸς τὸ τρίτον σημεῖον τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἐπεμβαίνοντος, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Μολότωφ προσπαθεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ρωσικὴν ἐπέμβασιν ὡς νόμιμον, θάσει τοῦ ἐθιμικοῦ κανόνος περὶ νομίμου ἀμύνης ⁷⁹. Λαμβανομένου, ὅμως, ὑπ' ὄψιν τοῦ γεωμετρορρωσικοῦ συμφώνου τοῦ 1939, τῶν χρησιμοποιηθέντων ὑπὸ τοῦ ἐπεμβαίνοντος μέσων καὶ τοῦ ἐπελθόντος ἀποτελέσματος τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Πολωνίας, καταρρίπτεται τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Μολότωφ καὶ ἡ ρωσικὴ ἐνέργεια παρουσιάζεται ὡς ἀνθάιρετος καὶ βίαια ἐπέμβασις. Πάντως δέ, μία τοιαύτη πρακτικὴ ἀπὸ ρωσικῆς πλευρᾶς δὲν συμβαδίζει μὲ τὴν ὑπὸ τῆς θεωρίας καταδίκην τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ Κρατῶν μὲ διάφορα κοινωνικὰ συστήματα.

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

η. Διὰ τὸ τρίτον εἶδος τῆς ἐπεμβάσεως ⁸⁰ κομμουνιστικῆς πολιτείας εἰς τὰ ἑσωτερικὰ ἐτέρας τοιαύτης οἱ σοβιετικοὶ διεθνολό-

78. Πρὸβλ. διατύπωσιν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Α.Ν. Ἰβάνωφ εἰς «Πραγματεία ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων κατὰ τὴν περίσδον τοῦ II παγκοσμίου πολέμου», (ρωσ.), Μόσχα, 1958, σελ. 49.

79. Ἐναντίον τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ Μολότωφ, εἶναι ὅσα λέγει ὁ Sibert περὶ τοῦ droit de necessité καὶ τοῦ droit de légitime défense εἰς «Traité de Droit Intern. Public», Παρίσι, 1951, σελ. 237, 238.

80. Supra σελ. 37, στοιχεῖον 3.

γοι, μόλις προσφάτως και άμυδρώς πως τείνουν να περιγράψουν τὸ πλαίσιον τῶν ἀντιλήψεων των. Ἀφορμὴν εἰς τοῦτο παρέσχεν ἡ σοβιετικὴ πρακτικὴ μετὰ τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν εἰς τὴν κομμουνιστικὴν Οὐγγαρίαν. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη, λαμβανομένη ὡς πραγματικὸν γεγονός, φαίνεται πραγματοποιηθεῖσα ὑπὲρ τοῦ ΚΚ τῆς Οὐγγαρίας. Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς σοβιετικῆς ἐπεμβάσεως, φαίνεται ὅτι αὕτη συνετελέσθη ἐναντίον τῶν ἐξεγερθέντων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῆς νομίμου Κυβερνήσεως, δεδομένου ὅτι, ὁ Πρωθυπουργὸς Νάγκυ καὶ ἀρκετοὶ συνεργάται του Ἰπουργοί, ἐξετελέσθησαν. Ἐξ ἄλλου, ἢ διὰ τῆς σοβιετικῆς ἐπεμβάσεως ἐπελθούσα ἀποκατάστασις τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος δεικνύει ἐπίσης, ὅτι ἡ σοβιετικὴ ἐπέμβασις συνετελέσθη ὑπὲρ τοῦ οὐγγρικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος.

Ἄν τώρα, προσπαθήσωμεν νὰ ὑπαγάγωμεν τὴν ἐπέμβασιν ταύτην τῆς ΕΣΣΔ εἰς νομικὸν τι σχῆμα τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν διεθνούς δικαίου τῆς εἰρηλικῆς συνυπάρξεως, θὰ εὐρωμεν, ὅτι αὕτη δὲν ἐντάσσεται εἰς τὴν «νομικὴν βάση» τῆς εἰρηλικῆς συνυπάρξεως, διότι, ὡς ἤδη εἶπομεν, αὕτη δὲν κατευθύνει τὰς μεταξὺ κομμουνιστικῶν πολιτειῶν σχέσεις. Διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐπεμβάσεως, θεμελιώδη σημασίαν ἔχει ἡ ἀρχὴ τοῦ προλεταρ. διεθνισμοῦ, ἢ ὁποία, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων εὐρίσκει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ πολιτειῶν, τῶν ὁποίων ἡ κρατικὴ κυριαρχία ἐνσωματώνει καὶ τὴν «λαϊκὴν» τοιαύτην δηλ. μεταξὺ προλεταριακῶν Κρατῶν. Βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἢ εἰς Οὐγγαρίαν ἐπέμβασις, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν κομμουνιστῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, δὲν εἶναι ἀπλῶς δικαίωμα, ἀλλὰ διεθνῆς ὑποχρέωσις ταύτης⁸¹. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη, καὶ ὡς δικαίωμα καὶ

81. ἸΟ Σ.Α. Ἰβάνωφ ὑποστηρίζει, ὅτι «Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, ἐκπληροῦσα τὴν ἐκ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ ὑποχρέωσίν της κατὰ πρόσκλησιν τῆς οὐγγρικής ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, παρέσχε βοήθειαν εἰς τὸν οὐγγρικὸν λαὸν διὰ τὴν συντριβὴν τῆς φασιστικῆς ἀπειλῆς». (Εἰς «Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰρηλικῆς συνυπάρξεως», Κρατικαὶ Νομικαὶ Ἐκδόσεις, (ρωσ.), Μόσχα, 1958.

Ἡ προπαγανδιστικὴ φρασεολογία τοῦ Ἰβάνωφ μᾶς ἀφίνει ἀδιαφόρους, πολὺ περισσότερο, ἐφ' ὅσον ἡ ἀρμοδιὰ ἐπιτροπὴ τοῦ ΟΗΕ ἀπέδειξεν, ὅτι εἰς Οὐγγαρίαν ἔλαβε χώραν ἀνόρθιμος ἐξέγερσις τοῦ Λαοῦ ἐναντίον τοῦ τυραννικοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος. Σημασίαν, δὲ, ἔχει, ὅτι σοβαρῶς πιστεύει ὁ Ἰβάνωφ καὶ οἱ ἄλλοι σοβιετικοὶ διεθνολόγοι εἰς μίαν ἀρχὴν ἐντελῶς ξένην πρὸς τὸ ἰσχύον νομικὸν καθεστῶς τῆς πλήρους διεθνούς κοινωνίας.

Ἄπο πολιτικῆς πλευρᾶς, πρβλ. ὁμιλίαν Τσοῦ - Ἐν Λαί ἐν Μόσχᾳ τὴν 17.1.57 καὶ κοινὸν ἀνακοινωθὲν ΚΚ ΕΣΣΔ καὶ Τσεχοσλοβακίας τὴν 31.1.57, ἐκδοθὲν ἐν Μόσχᾳ.

ὡς ὑποχρέωσις, κατὰ τοὺς σοβιετικούς πάντοτε, δὲν εἶναι αὐθαίρετος. Ἐπάγεται εἰς ἓν δίκαιον, ὅπερ διὰμορφοῦται μεταξὺ τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν καὶ τὸ ὅποιον, ὡς περαιτέρω θὰ ὑποστηρίξωμεν, διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τῶ, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, δίκαιον τῆς εἰρηρικῆς συνπαράξεως. Οὕτω, δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν ἐξετασθεῖσων περιπτώσεων ἐπεμβάσεως, αἱ δύο πρώται, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς Κράτη, ἐξ ἧν τὸ ἓν τοῦλάχιστον, δὲν ἐνσωματώνει εἰς τὴν κρατικὴν του κυριαρχίαν καὶ τὴν κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν «λαϊκὴν» τοιαύτην, ἀνήκουν εἰς τὸ δίκαιον τῆς εἰρηρικῆς συνπαράξεως, ἐνῶ ἡ τρίτη περίπτωσις, εἰς ἣν τὰ ὑπηρεσυχόμενα κράτη ἐνσωματώνουν τὴν «λαϊκὴν» εἰς τὴν κρατικὴν των κυριαρχίαν, ἀνήκει εἰς δίκαιον διάφορον τοῦ διεθνοῦς δικαίου (τῆς «νομικῆς θάσεως») τῆς εἰρηρικῆς συνπαράξεως, τὸ ὅποιον οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ὀνομάζουν «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον» καὶ τὸ ὅποιον ἐξετάζεται εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς παρούσης διατριβῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

JUS AD BELLUM

1. Συσχέτισις.

Ἰπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ δόγματος τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διεθνοῦς ὀργανώσεως ἰκανῆς νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους Κρατῶν, ἀνέκαθεν αἱ πολιτεῖαι διεξεδίκουν ὑπὲρ αὐτῶν τὸ ἀνεξέλεγκτον δικαίωμα τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον. Προηγουμένως εἶδομεν, ὅτι τὸ δόγμα τῆς κυριαρχίας, μολονότι ὑπὸ ἰδιόμορφον περιεχόμενον, δεσπόζει τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν «διεθνοῦς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως». Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπιθέσεως, ὡς ἀρχὴ καθ' ἡμᾶς λογικῶς καταδικάζουσα τὸν πόλεμον, περιλαμβάνεται ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν εἰς τὸ ἐν λόγῳ κατὰ τὴν ἀντίληψιν των διεθνὲς δικαίον. Εἶναι, ὁθεν, ἀναγκαῖον νὰ ἐξετασθῇ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ποίαν μορφήν λαμβάνει ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ «δ.δ. τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» τὸ φυσικῶς ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ δόγματος τῆς κυριαρχίας δικαίωμα τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ περιεχόμενον τῆς κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν ἀρχῆς τῆς μὴ ἐπιθέσεως, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ οὕτω προσδιορισθησομένου δικαιώματος. Φανερόν εἶναι ὅτι μία τοιαύτη ἐξέτασις εἶναι στενῶς συνυφασμένη μὲ τὴν φύσιν τοῦ πολέμου καὶ μὲ τὴν περὶ τούτου ἰδέαν.

2. Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΟΙ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

α. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολέμου, ὡς φαινομένου τῆς κοινωνικῆς παθολογίας καὶ ὡς παράγοντος πολιτικῶν μετασχηματισμῶν, σημειώνει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς χρόνους παλαιότητας. Ὁ πόλεμος δὲν ἦτο πάντοτε, ὡς ἡμεῖς τὸν γνωρίζομεν σήμερον. Κοινωνιολόγοι καὶ

ψυχολόγοι έχουν διατυπώσει ακόμη και την άποψιν, ότι εις τούς πρωτογόνους ανθρώπους ο πόλεμος δέν ήτο τί τὸ ἀναπόφευκτον και τὸ συχνόν. Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, ἔχουν ἐντοπισθῆ φυλαί, αἱ ὁποῖαι ἀπεχθάνονται τὸν πόλεμον και δέν προσφεύγουν εἰς τοῦτον. Ἄλλὰ και ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰῶνων τῆς ἱστορίας, ὁ πόλεμος ήτο συμπτωματικός, ἐνέπλεκε μικρὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ και δέν ήτο ὀργανωμένος. Δέν εἶναι πολὺ πρὸ ἡμῶν ἡ ἐποχὴ τῶν ἡγεμονικῶν πολέμων, καθ' ἣν μισθοφόροι στρατιῶται και ἀρχηγοὶ δέν ἐδίσταζον νὰ μεταπηδοῦν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀντιπάλου ἡγεμόνου, ἀκόμη και ὅταν ἡ μάχη ήτο ἐν ἐξελίξει, ἐφ' ὅσον ὁ τελευταῖος οὔτος εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ προσφέρῃ μεγαλυτέραν ἀμοιβήν.⁸²

Ἡ κοινωνική, οἰκονομική και πολιτικὴ ὀργάνωσις, ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις και ἡ ἐπιστημονικὴ πρόοδος ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς φύσεως, τῶν σκοπῶν και τῶν μεθόδων διεξαγωγῆς τῶν πολέμων, καθῶς και ἐπὶ τῆς περὶ τούτου ἰδέας⁸³.

Οὕτως, ἡ ὑπαρξις ἀπολύτων Μοναρχῶν, ἡ φεουδαρχικὴ ὀργάνωσις, ἡ λίαν περιορισμένη τεχνικὴ ἐξέλιξις, ὠδήγησαν εἰς συγκρούσεις περιορισμένων σκοπῶν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν μοναρχικῶν συμφερόντων. Ὁ πόλεμος τῆς μορφῆς ἐκείνης, διεξαγόμενος διὰ μισθοφορικῶν στρατευμάτων, ὁμοίαζε πρὸς ἔντονον διπλωματίαν. Ἀκόμη και εἰς περιόδους ἐμφανίσεως μεγάλων στρατηλατῶν, ὡς ήσαν ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, Κάρολος ὁ 12ος και Φρειδερίκος ὁ Μέγας, ὁ στρατὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀνδρας εὐρισκομένους εἰς τὴν προσωπικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνου. Ὁ λαὸς ἀπετέλει τί τὸ ξένον πρὸς τὴν ἔνοπλον δύναμιν, συνήθως δὲ τὰ συμφέροντά του ήσαν ἀντικρως ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ ἡγεμόνου, δεδομένου, ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ ἡγεμονικοῦ κορβανᾶ συχνὰ ἐσήμαινε πενίαν τοῦ λαοῦ. Τούτου ἕνεκα, οἱ στρατοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀκόμη και οἱ πλέον περίφημοι ἐξ αὐτῶν, δέν ὑπερέβαινον τὰς ὀλίγας χιλιάδας και οἱ σκοποὶ των ήσαν λίαν περιορισμένοι. Ἡ ἰσχυροτάτη Γαλλία, περὶ τὸ τέλος τοῦ XVII αἰῶνος, εἶχε στρατὸν ἀνερχόμενον μόνον εἰς 200.000 ἀνδρῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, αἱ μάχαι συνήπτοντο, ὅταν οὐκ ἄλλως ήν γενέσθαι και αἱ πολιορκίαι ἀπετέλουν σύνηθες πολεμικὸν γεγονός. Ὁ λαός, μολοντί εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα και εἰς τὴν Ρώμην συμμετεῖχεν εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις διὰ τῶν ἐχόντων τὴν κατάλληλον ἡλικίαν και τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου, κατὰ τὴν

82. Πρὸλ. H. Morgenthau «Politics among Nations», N York, 1952, σελ. 287—288.

83. Κοινωνιολογικὴν ἐξέτασιν τῆς φύσεως και τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου πραγματοποιεῖ ὁ L. Bernard εἰς «War and its causes», N. York, 1944. Ὁμοίως πρὸλ. «Ψυχολογία και Κοινωνιολογία τοῦ Πολέμου» ὑπὸ Ἀναστ. Μπλέτα, σελ. 15—23.

μετέπειτα περίοδον, σήμεριαν συμμετοχήν εἶχεν. Οἱ ἡγεμόνες καὶ αἱ κυβερνήσεις των διεξήγον τούς πολέμους διὰ μισθοφορικῶν στρατευμάτων καὶ ἤτο τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ ἡγεμόνος ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπεστήριξε τὴν ἔνοπλον δύναμιν, ὡς εὐρισκομένην εἰς τὴν προσωπικὴν του ὑπηρεσίαν.

ΕΘΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

β. Ἄλλ' ἡ ἔκρηξις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἥλλαξε τὴν μορφήν τοῦ πολέμου. Ἡ ἔνοπλος δύναμις ἀπετελέσθη ἀπὸ Λαόν. Τὸ φυσικὸν βάρος τοῦ Λαοῦ ἐπέπεσεν ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ προσέθεσεν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἕνα νέον παράγοντα, ἦτοι τὴν ἠθικὴν προσωπικότητα. Ἡ προσωπικότης αὕτη ἐνταχθεῖσα εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν προάσπισιν τῆς ἐθνικῆς ιδέας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἐδημιούργησε δι' ὀλοκληρώσεως εἰς ἰσχυρὰ σύνολα, τὰς ἠθικὰς ἐκεῖνας δυνάμεις διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ναπολεὼν ἀνέτρεψε τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐξ ἄλλου, μολοντί καθαρῶς ἐσωτερικὴ, στρεφομένη κατὰ τῆς γαλλικῆς ἀπολυταρχίας, ἐξύψωσε τὸ πνεῦμα τῆς ἀναστάσεως τῶν ὑποδούλων Λαῶν κατὰ τῆς ἐξωτερικῆς τυραννίας. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἡ ιδέα τοῦ Ἔθνους κατέλαβε καθολικῶς τὸν κόσμον καὶ ἡ ἔνοπλος δύναμις κατέστη ἐθνικὴ, ὑπερέτρια καὶ προστάτις τῆς ιδέας τοῦ Ἔθνους, ἡ ὁποία ἐτέθη ὑπεράνω ὅλων. Ἡ πίστις πρὸς τὴν μεγάλην ιδεάν τοῦ Ἔθνους, ἡ προσκόλλησις εἰς τὸ δόγμα τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας, ἡ ἱμπεριαλιστικὴ προσπάθεια ἐπεκτάσεως, ἀπετέλεσαν τὸ κύριον ἰδεολογικὸν περιεχόμενον τοῦ XIX καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ XX αἰῶνος.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ

ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

γ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, μέχρι τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, τὰ πολεμικὰ μέσα, μολοντί βελτιωμένα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς πυρίτιδος καὶ τῆς μηχανικῆς τελειοποιήσεως δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσουν, εἰμὴ μόνον διὰ τὴν προσβολὴν τοῦ ἀντιπάλου ἐν στενῇ ἐννοίᾳ. Οὕτως, ἡ ἐνεργητικὴ ἐκδήλωσις τοῦ πολέμου περιορίζετο εἰς τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀντιπάλων στρατῶν. Ἡ ἀποφασιστικὴ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης νίκη, εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ὑποταγὴν τοῦ ἀντιπάλου, ὁ ὁποῖος κατὰ κανόνα διέκοπτε τὸν ἀγῶνα, πολὺ πρὶν αἰ στρατιωτικαὶ του δυνάμεις συντριβοῦν.

Ἡ ἐξέλιξις τῶν ποικίλων πολεμικῶν μέσων ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, ἔφερε τὸν πόλεμον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀντιπάλου. Τὸ ἀεροπλάνον, ἡ βόμβα, αἱ

πολεμικαὶ δηλητηριώδεις ἢ καυστικαὶ οὐσίαι, τὰ μικρόβια, οἱ πύ-
ραυλοι, ἡ ἀτομικὴ βόμβα, τὰ κατευθυνόμενα βλήματα καὶ τὰ ὑπὸ
κατασκευὴν ἄλλα μηχανήματα καὶ ὅπλα μαζικῆς καταστροφῆς,
ἀναζητοῦν πλέον στόχους ὅπισθεν τῆς ἀντιπάλου στρατιωτικῆς δυ-
νάμεως, ὡς ἄλλως τε συνέθη ἐν πολλοῖς κατὰ τὸν Πῶν παγκόσμιον
πόλεμον.

Ο ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

δ. Ἡ ταχύτης καὶ ἡ ὀρμητικότης μετὰ τῆς ὁποίας φέρεται
ὁ πόλεμος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀντιπάλου συνιστοῦν κύριον χα-
ρακτηριστικὸν τῆς νεοφανοῦς μορφῆς τοῦ πολέμου. Ἐκεῖνο, ὅμως,
ὅπερ χαρακτηρίζει περισσότερο παντὸς ἄλλου τὸν νέον τοῦτον
τύπον τοῦ πολέμου, εἶναι ὅτι ἡ ἐπιτιθεμένη δύναμις χρησιμοποιεῖ
διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τῆς πάσας τὰς πλουτοπαραγωγικὰς
πηγὰς, τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ καὶ πάσας τὰς ἡθικὰς δυνάμεις.
Πρὸς τούτοις, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην τοῦ πολέμου, τίθενται εὐ-
ρεῖς μεταπολεμικοὶ σκοποὶ καὶ ἀπλάι παραχωρήσεις δὲν εἶναι πλέ-
ον ἱκανοποιητικαὶ διὰ τὸν νικητὴν. Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας
δέ, μὲ τὴν καταπλήσσουσαν ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν πρόοδον
καὶ μὲ τὸν σημειούμενον ἔντονον συναγωνισμόν εἰς τὸν ἐξοπλιστι-
κὸν ὄργανισμόν, δὲν εἶναι κατανοητὴ ἄλλη μορφή τοῦ πολέμου, διά-
φορος ἀπὸ τὸν περιγραφέντα τύπον, ὁ ὁποῖος φέρεται ὑπὸ τὸ
ὄνομα «ὀλοκληρωτικὸς πόλεμος».⁸⁴

3 Η ΝΟΜΙΚΗ ΙΔΕΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

α. Συμβαδίζουσα μὲ τὴν περιγραφεῖσαν ἐξέλιξιν τῆς φύσε-
ως τοῦ πολέμου, ἐξελίχθη καὶ ἡ περὶ τοῦ πολέμου ἰδέα εἰς τὴν νο-
μικὴν σκέψιν. Ἄν μείνωμεν εἰς τὴν Χριστιανικὴν περίοδον μό-
νον, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς χριστιανικῆς
θρησκείας, ἡ νομικὴ ἰδέα περὶ τοῦ πολέμου ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὴν
ἔννοιαν τοῦ δικαιώματος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ὁ Ἅγιος Αὐγου-
στῖνος, ὁ Θωμᾶς Ἀκινᾶτος, οἱ μετέπειτα Θεολόγοι, ὡς ὁ Vittoria
καὶ ὁ Suarez καὶ μετέπειτα ὁ Gentilis, ὁ Grotius καὶ ἄλλοι ὀ-
πεστήριξαν τὴν ἄποψιν δικαιολογήσεως τοῦ πολέμου δι' αἰτίαν δι-
καίαν, Βεβαίως, μεταξὺ τῶν ἀπόψεων τῶν θεωρητῶν τούτων

⁸⁴. Πρὸβλ. «Droit International Public», τοῦ ἡμετέρου Καθηγη-
τοῦ κ. Ch. Rousseau σελ. 541. Ὁμοίως, Ἀναστ. Μπλέτα «Ψυχολογία
καὶ Κοινωνιολογία τοῦ Πολέμου», Ἀθήναι 1953, σελ. 16—21.

υπήρξαν και διαφοραί. Άλλοι έβλεπον τον πόλεμον ως μέσον κρίσεως και αποδόσεως δικαιοσύνης δια του αποτελέσματος και άλλοι, ως ο Grotius, έβλεπον τούτον ως εκτέλεσιν μιās οιοει δικαστικῆς αποφάσεως, ή οποία θα επήγαζεν από λογικὴν θεωρησιν τῶν στοιχείων μιās συγκεκριμένης καταστάσεως. Η άποψις τῶν θεολόγων ωδήγησεν εις την διαμόρφωσιν τῆς θεωρίας περι δικαίου πολέμου, ή οποία, όμως, βραδύτερον ανετράπη, τόσον από την έλλειψιν και μετέπειτα από την ανεπάρκειαν τῆς διεθνούς οργανώσεως, όσον και από την επικράτησιν του δόγματος τῆς κυριαρχίας⁸⁵.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

6. Ο Machiavelli, ο Treitschke, ο Mahan, ο Clausewitz και άλλοι, αναχωροῦντες από το δόγμα τούτο τῆς απόλυτου κυριαρχίας, βλέπον τον πόλεμον ως ὄργανον πολιτικῆς και δέν αναζητοῦν την δικαίαν ή άδικον αιτίαν τούτου. Φανερόν είναι, ότι μία τοιαύτη αντίληψις τοποθετεῖ τον πόλεμον εκτός του δικαίου. Η άποψις αὕτη αντιπροσωπεύει την ρεαλιστικὴν αντίληψιν περι τῶν διεθνῶν σχέσεων, τὰς οποίας αποξενώνει από την έννοιαν τῆς δικαιοσύνης, τῆς νομιμότητος και τῆς ήθικῆς, βλέπει δέ εις ταύτας την χρησιμοποίησιν μόνης τῆς δυνάμεως, ως μέσου πραγματοποιήσεως συγκεκριμένης πολιτικῆς. Ο σύγχρονος ὄρος και ή θεωρία, ή οποία αντιπροσωπεύει την αντίληψιν ταύτην είναι ή «πολιτικὴ ισχύος» (Power Politics)⁸⁶.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΝΟΜΙΚΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ

γ. Είναι πολὺ πρόσφατος ή εξέλιξις του να καταστή ο πόλεμος νομικὸν γεγονός. Είναι ο XX αῖών, εκείνος όστις ειδε το φῶς μιās τοιαύτης ρυθμίσεως. Η αποκήρυξις του πολέμου δια του συμφώνου τῶν Παρισίων⁸⁷ και ή νομιμοποίησις του κυρωτικού πολέμου και τῆς νομίμου άμύνης, καθὼς και ο καταστατικὸς Χάρτης τῶν Η.Ε., συνιστοῦν το σύγχρονον νομικὸν περιεχόμενον τῆς

85. Πρδλ. «Jus ad Bellum» του ήμετέρου Καθηγητου κ. Σπ. Καλογεροπούλου - Στράτη, Ἐθήναι, 1950, σελ. 19.

86. Πρδλ. G. Schwarzenberger «Power Politics», Λονδίνον, 1951, σελ. 11 και περι τῶν Machiavelli, Mahan και Treitschke εις σελ. 3, 11, 154, 219, 220, 379.

87. Ὑπογραφὴν την 27.8.1928 εις Παρισίους, γνωστὸν ως Briand-Kellogg pact. Ἴδε λεπτομερῶς εις «Jus ad Bellum» του ήμετέρου Καθηγητου κ. Σπ. Καλογεροπούλου - Στράτη, σελ. 56 και έφ.

περὶ τοῦ πολέμου νομικῆς ἰδέας εἰς τὸν χῶρον τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου⁸⁸. Πρὸς τοῦτοις δέον νὰ σημειωθῇ ἡ πολὺ σύγχρονος ἐξέλιξις τῆς θέσεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἔναντι τοῦ φαινομένου τοῦ πολέμου ὑπὸ τὴν ὀλοκληρωτικὴν του μορφήν, ὡς τὴν περιεγράψαμεν ἀνωτέρω. Ἐνῶ, κατὰ τὸ διεθνὲς κλασσικὸν δίκαιον, ὁ πόλεμος συνιστᾷ νόμιμον μορφήν διακανονισμοῦ τῶν διεθνῶν διαφορῶν, ἢ ὁποῖα θεβαίως ἀφεώρα τοὺς ἐμπολέμους, σημερον ὁ πόλεμος ἐμφανίζεται ὡς φαινόμενον ἐπηρεάζον τὴν διεθνή κοινωνίαν ἐν τῷ συνόλῳ της, τόσο ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ πολέμου ὡς διεθνοῦς ἐγκλήματος.⁸⁹

4. Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΑΛΗΨΙΣ ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Η ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΘΕΣΙΣ

α. Ἐν ὄψει πάντων τῶν ἀνωτέρω, δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ σκέψις κινεῖται εἰς ἐντελῶς διάφορον χῶρον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ τοῦ πολέμου. Ἡ θεωρία τοῦ Μάρξ, περισσότερο ἀσχολεῖται μὲ τὸ νὰ δώσῃ ἐρμηνεῖαν τῶν αἰτιῶν τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ πολέμου, παρὰ μὲ τὸ νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἡθικότητα καὶ τὴν νομιμότητα τούτου ἢ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πολέμου ὡς ὄργανου πολιτικῆς καὶ μάλιστα ἐκ μέρους τοῦ προλεταριάτου. Ὁ Μάρξ, κατὰ μίαν ἐρμηνεῖαν, πιστεύει ὅτι ἐκ τῶν ἐργατικῶν ἐν γένει σχέσεων ἐλαττώνεται ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορὰ καὶ γεννᾶται πίεσις τῶν καπιταλιστῶν διὰ νέας ἀγορὰς καὶ πρώτας ὕλας εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Κατ' ἄλλην ἐρμηνεῖαν, ὁ Μάρξ πιστεύει, ὅτι ὁ καπιταλισμὸς ἀναπτύσσει μονοπώλια, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ κερδίζουσι μόνον δι' ἐπεκτάσεως τοῦ ἀποκλειστικοῦ ἐλέγχου τούτων εἰς ὑποαναπτύκτους περιοχάς. Πάντως, εἴτε περὶ ἀμύνης κατὰ τῆς ὑποκαταναλώσεως πρόκειται, εἴτε περὶ ἐπιδιώξεως αὐξήσεως τῶν κερδῶν τῶν μονοπωλίων, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, ἀνταγωνισμὸς καὶ πόλεμος.

⁸⁸. Ἐπὶ τῆς περὶ τοῦ πολέμου νομικῆς ἰδέας εἰς τὸν χῶρον τοῦ μὴ κομμουνιστικοῦ κόσμου, ὑπάρχει παρ' ἡμῖν τὸ πλέον πρόσφατον καὶ πῆρες ἔργον τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Σπ. Καλογεροπούλου - Στράτη, supra⁸⁷.

⁸⁷. Ἐκ τῶν ξένων, θεμελιώδες εἶναι τὸ κλασσικὸν ἔργον τοῦ Q. Wright «A study of war», 2 τόμοι, Σικάγον, 1941. Ἴδε ἐπιπλέον, κοινωνιολογικὴν προσέγγισιν εἰς τὴν νομικὴν ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος τοῦ πολέμου εἰς «Legal cont. of the International conflicts», Λονδίνον, 1954, σελ. 297 καὶ ἐφ. τοῦ Stone.

⁸⁹. Ἴδε «Jus ad Bellum», supra, σελ. 106 καὶ ἐφ.

Ἐξ ἄλλου, ἡ μαρξιστικὴ θεωρία προχωρεῖ ἔτι περαιτέρω καὶ συσχετίζει τὸν πόλεμον μὲ τὸν οἰκονομικὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν τάξεων, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἡ κυρίαρχος τάξις, ἐκμεταλλευομένη τὰς ἄλλας, ἀναλαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν. Βασικῶς, ἡ θεωρία αὕτη θεωρεῖ ὅλους τοὺς πολέμους ταξικούς. Μετατρέπονται, ὅμως, οὗτοι εἰς διεθνεῖς, ἐπειδὴ ἡ κυρίαρχος τάξις εἰς ἐκάστην περιοχὴν, κατὰ τὴν μαρξιστικὴν ἀντίληψιν, ἐπιδιώκει νὰ διατηρήσῃ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν χῶρον τῆς κυριαρχίας της.

Ἄλλ' ἡ μαρξιστικὴ θεωρία δὲν δίδει ἀπάντησιν εἰς τὰ βασικὰ ἐρωτήματα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν πόλεμον, ἦτοι, πρῶτον εἰς τὸ ἐρώτημα ποῖος δύναται νὰ ἐξαπολύσῃ πόλεμον (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ δικαιώματος) καὶ κατὰ τίνος καὶ δεύτερον εἰς τὸ ἐρώτημα, ποῦ, πότε καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας εἶναι ὁ πόλεμος δικαιολογημένος;

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

6. Ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω, ὅμως, ἐρωτημάτων ἐπιχειρεῖ νὰ δώσῃ μαρξιστικὴν ἀπάντησιν ὁ Λένιν. Τὴν βασικὴν του θέσιν ὁ Λένιν περιγράφει εἰς τὸ στρατιωτικὸν πρόγραμμα τῆς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως⁹⁰, ὅπου λέγει: «Οἱ σοσιαλισταί, χωρὶς νὰ παύσων νὰ εἶναι σοσιαλισταί, δὲν δύναται ν' ἀρνηθοῦν πάντα τὰ εἶδη τοῦ πολέμου. Πρῶτον, οἱ σοσιαλισταὶ οὐδέποτε ἀντετέθησαν καὶ οὐδέποτε θ' ἀντιτεθοῦν εἰς τοὺς ἐπαναστατικὸς πολέμους. Δεύτερον, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι εἶναι ἐπίσης πόλεμοι. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀποδέχεται τὸν ταξικὸν ἀγῶνα, δὲν δύναται νὰ παραβλέψῃ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν ταξικὴν κοινωνίαν ἀντιπροσωπεύουν τὴν φυσικὴν καὶ ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας τὴν ἀναπόφευκτον συνέχισιν τῆς ἐξελίξεως καὶ χειροτερεύσεως τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνος. Τρίτον, ὁ σοσιαλισμὸς, ἐπικρατήσας εἰς μίαν χώραν, δὲν ἀποκλείει ὅλους τοὺς πολέμους γενικῶς. Τοῦναντίον, τοὺς προϋποθέτει. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ καπιταλισμοῦ προχωρεῖ μὲ ἔντονον ἀνισότητά εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς. Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλως ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς κερδοσκοπικῆς παραγωγῆς. Ἐξ ὅλων τούτων προκύπτει τὸ ἀναπόφευκτον συμπέρασμα, ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν δύναται νὰ ἐπικρατήσῃ ταυτοχρόνως εἰς ὅλας τὰς χώρας. Θὰ ἐπικρατήσῃ ἀρχικῶς εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας χώρας, ἐνῶ αἱ ὑπόλοιποι θὰ παραμείνουν ἐπ' ἀρκετὸν ὡς ἀστικάι ἢ προαστικάι. Τοῦτο θὰ ἔξῃ ὡς ἀποτέλεσμα, ὄχι μόνον τριβάς, ἀλλὰ καὶ ἀγῶνας τῆς ἀστικῆς τάξεως τῶν ἄλ-

⁹⁰. Λένιν, «Ἄπαντα», (ρωσ.), Μόσχα, 1950, τόμος XIX, ἔτος 1917, σελ. 323—332.

λων χωρῶν διὰ νὰ συντρίψουν τὸ ἐπικρατήσαν προλεταριάτον εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κράτος. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, πόλεμος ἀπὸ μέρους μας θὰ εἶναι νόμιμος καὶ δικαιολογημένος. Τοιοῦτος πόλεμος θὰ ἦτο πόλεμος διὰ τὸν σοσιαλισμὸν, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἄλλων χωρῶν ἀπὸ τὴν ἀστικήν τάξιν... Κοινωνικοὶ ἱερεῖς καὶ καιροσκοποὶ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι νὰ ὄνειρεύονται ἕνα μέλλοντα εἰρηγικὸν σοσιαλισμὸν, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰς τοῦτο διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας σοσιαλδημοκράτας, ὅτι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ πιστεύουν εἰς τὸν πικρὸν ταξικὸν ἀγῶνα καὶ εἰς τοὺς ταξικὸς πολέμους, οἱ ὅποιοι χρειάζονται διὰ νὰ φέρουν τὸ θαυμάσιον τοῦτο μέλλον. Θεωρητικῶς θὰ ἦτο τελείως ἐσφαλμένον νὰ λησμονῶμεν, ὅτι πᾶς πόλεμος εἶναι ἀπλῶς ἢ συνέχισις τῆς πολιτικῆς δι' ἄλλων μέσων, ὅτι ὁ παρῶν ἱμπεριαλιστικὸς πόλεμος εἶναι ἢ συνέχισις τῆς ἱμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς δύο ὁμάδων μεγάλων δυνάμεων καὶ ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐγεννήθη καὶ ἐτρόφη ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν σχέσεων τῆς ἱμπεριαλιστικῆς ἐποχῆς. Ἄλλ' ἡ αὕτη ἐποχὴ, ἀναγκαίως ἐπίσης, θὰ γεννήσῃ καὶ θὰ θρέψῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς καταπίεσεως καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ προλεταριάτου ἐναντίον τῆς bourgeoisie καὶ συνεπῶς τὴν δυνατότητα καὶ τὸ ἀναπόφευκτον α) τῶν ἐπαναστατικῶν - ἐθνικῶν πολέμων καὶ β) πολέμων καὶ ἐπαναστάσεων τοῦ προλεταριάτου ἐναντίον τῆς bourgeoisie καὶ γ), τῆς ἐνότητος ἀμφοτέρων τῶν τύπων τῶν ἐπαναστατικῶν πολέμων».

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

γ. Εἰς τὴν βασικὴν ταύτην θέσιν τοῦ Λένιν, διακρίνομεν τ' ἀκόλουθα σημεῖα:

1. Ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ρωσίαν μέχρι τῆς, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, ἐπικρατήσεως ταύτης εἰς τὸν κόσμον ὀλόκληρον, οἱ πάσης μορφῆς πόλεμοι, κατὰ τὸν Λένιν, εἶναι τι, ὅπερ φυσικῶς καὶ ἀναποφεύκτως δέον ν' ἀναμένεται. Συνεπῶς, κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ Λένιν, ὁ πόλεμος θεωρεῖται ὡς ἐρχόμενος ἐξ ἀντικειμένου καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι τι, ὅπερ δύναται νὰ καταδικασθῇ καὶ νὰ ἐξοβελισθῇ ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων δι' ὑποκειμενικῶν ἐνεργειῶν. Δι' ὃ καὶ δὲν καταδικάζει ὁ Λένιν τὸν πόλεμον γενικῶς. Συνεπῶς, ἡ λενινιστικὴ θέσις καὶ γενικώτερον ἡ κομμουνιστικὴ θέσις, εἶναι ἀντικρὸς ἀντίθετος πρὸς τὴν γενικὴν τάσιν τῆς μὴ κομμουνιστικῆς διεθνοῦς κοινωνίας, ἡ ὅποια καταδικάζει τὸν πόλεμον ὡφ' οἵανδήποτε μορφήν.
2. Ὁ Λένιν διακρίνει τοὺς πολέμους εἰς ἀμυντικούς καὶ ἐπιθετικούς, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀμυντικοῦ πολέμου τὴν συνδέει

περισσότερον μὲ τὴν φύσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ καθεστῶτος τῆς χώρας καὶ εἰδικῶς ἐνταῦθα μὲ τὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς τῆς ΕΣΣΔ. Γεννᾶται, οὕτω, τὸ ζήτημα, ἂν δύναται νὰ ὑπάρξῃ περίπτωση, καθ' ἣν οἱ κομμουνισταὶ θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ χαρακτηρίσουν ὡς ἐπιθετικὸν τὸν πόλεμον προλεταριακοῦ κράτους ἐναντίον ἄλλου ἀστικοῦ, ἐφ' ὅσον εἰς πᾶσαν περίπτωσιν καὶ ὑφ' ὅλας τὰς συνθήκας, ὁ Λένιν χαρακτηρίζει τοιοῦτον ὑπὲρ τοῦ προλεταριάτου πόλεμον ὡς ἀμυντικόν. Ἄλλὰ τοιαύτη ἐξάρτησις τῆς ἀμυντικότητος ἢ τῆς ἐπιθετικότητος τοῦ πολέμου ἀπὸ ὑποκειμενικᾶς ἐπιδιώξεις, εἶναι παράλογος, ἀντεπιστημονικὴ καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι σαφῶς διάφορος τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν χαρακτηρισμῶν τοῦ διεθνoῦς δικαίου καὶ τοῦ ἰσχύοντος νομικοῦ καθεστῶτος τῆς διεθνoῦς κοινωνίας.

3. Ὁ Λένιν διακρίνει τοὺς πολέμους εἰς ἱμπεριαλιστικοὺς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἐπαναστατικοὺς, ἀπελευθερωτικοὺς καὶ ἐπαναστατικο - ἀπελευθερωτικοὺς. Ὅταν δὲ ὁ Λένιν ὁμιλῇ περὶ τῶν τελευταίων τούτων πολέμων δὲν ἐννοεῖ μόνον τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, δι' ὃ λέγομεν μετὰ τοῦ Taracouzio, ὅτι δὲν πρόκειται «μόνον περὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἀλλὰ καὶ περὶ πολέμων μεταξὺ πολιτειῶν (International wars) ὅταν οὗτοι ἐξαπολύωνται ὑπὸ προλεταριακῶν κρατῶν μὲ σκοπὸν τὴν ἀνατροπὴν τῶν μὴ κομμουνιστικῶν καθεστῶτων εἰς ἄλλας χώρας».⁹¹
4. Ὁ Λένιν ἀποδέχεται τὴν ρεαλιστικὴν ἄποψιν τοῦ Clausewitz, δι' ἣν καὶ ἀλλαγῶς λέγει: «Ὁ πόλεμος εἶναι συνέχισις τῆς πολιτικῆς δι' ἄλλων μέσων. Ὁ τύπος οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν Clausewitz, ἕναν ἀπὸ τοὺς μεγίστους συγγραφεῖς τῆς ἱστορίας τοῦ πολέμου, τοῦ ὁποίου αἱ ἰδέαι ἐθεραπεύθησαν ὑπὸ τοῦ Hegel. Καὶ τοῦτο ἦτο πάντοτε ἡ ἄποψις τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐγκελς, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν πάντα πόλεμον, ὡς συνέχισιν τῆς πολιτικῆς...»⁹².

Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο κατατάσσει τὸν Λένιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ρεαλιστῶν, ὁμοῦ μετὰ τῶν Machiavelli, Mahan, καὶ Treitschke, τὰς δὲ ἀπόψεις του παρουσιάζει ὡς νεομακιαβελλισμόν. Ὁμιλοῦμεν δὲ περὶ νεομακιαβελλισμοῦ, διότι ὁ Λένιν συνδέει τὸν πόλεμον μὲ τὴν πολιτικὴν μίαν τάξεως, ἥτοι τοῦ προλεταριακοῦ καὶ οὐχὶ μὲ τὴν πολιτικὴν συγκεκριμένου Κράτους.

⁹¹ T. A. Taracouzio «The Soviet Union and the International Law», N. York, 1935, σελ. 311, ἐνθ' ἄνωγ.

⁹² Λένιν «ἡ κατάρευσις τῆς δευτέρας διεθνoῦς», εἰς «selected works», Λονδῖνον, 1936, τόμος 5ος, σελ. 179—180.

«Ὁ πόλεμος, λέγει ὁ Λένιν, εἶναι μία μεγάλη καταστροφή. Ἄλλ' εἰς σοσιαλδημοκράτης δὲν δύναται, ν' ἀναλύη τὸν πόλεμον ἔξω ἀπ' τὴν ἱστορικὴν του σημασίαν. Δι' αὐτὸν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ τοιοῦτόν τι, ὡς ἡ ἀπόλυτος καταστροφή ἢ ὁ ἀπόλυτος πόλεμος ἢ ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια. Πρέπει ν' ἀξιολογῇ καὶ ν' ἀναλύῃ τὴν σημασίαν τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν συμφερόντων τῆς τάξεως του, τοῦ προλεταριάτου. Δὲν πρέπει ν' ἀξιολογῇ τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπωλειῶν, ἀλλ' ἀπὸ τὰς πολιτικὰς συνεπειὰς του. Ἐπεὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀτόμων, τὰ ὅποια ἐξαφανίζονται ἢ ὑποφέρον ἀπὸ τὸν πόλεμον, πρέπει νὰ ἴστανται τὰ συμφέροντα τῆς τάξεως. Καὶ ἂν ὁ πόλεμος ὑπηρετῇ τὰ συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου, ὡς τάξεως ἐν τῷ συνόλῳ καὶ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τὸν καπιταλιστικὸν ζυγὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν δι' ἀγῶνα καὶ ἀνάπτυξιν, τοιοῦτος πόλεμος εἶναι πρόοδος, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὰ θύματα καὶ τὸν πόνον, πὺ προκαλεῖ»⁹³.

Συνδυάζοντες τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σημείου τούτου μετὰ τῶν λεχθέντων εἰς τὸ σημεῖον 2 ἀνωτέρω, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ θεωρία δὲν καταδικάζει τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον γενικῶς, τοῦναντίον δὲ δικαιώνει τοῦτον, ὡς ἄντις οὗτος ἀφορᾷ ἐφαρμογὴν πολιτικῆς τοῦ προλεταριάτου καὶ τὰ συμφέροντα τούτου ὡς τάξεως. Ἄλλως τε, ἡ ἔννοια τοῦ πολέμου, ὡς ὄργανου πολιτικῆς, ἔχει σχέσιν μᾶλλον, ἂν ὄχι μόνον μὲ τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, λογικὸν εἶναι νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ θεωρία, ὡς ἐμπνεύστρια τῶν ἀπόψεων τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, τίθεται ἀντιμέτωπος τῆς τάσεως τῆς ὀργανωμένης καὶ πεπολιτισμένης διεθνῶς κοινωνίας, ἢ ὅποια ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως ἔχει καταδικάσει τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον καὶ ἐντὸς τοῦ ἰσχύοντος νομικοῦ καθεστώτος ταύτης ἀνήγαγε τοῦτον εἰς διεθνὲς ἔγκλημα.

5. Μολονότι ὁ Λένιν προσδιορίζει τὸν πόλεμον ὡς ὄργανον πολιτικῆς, τόσον διὰ τὸν καπιταλισμὸν, ὅσον καὶ διὰ τὸ προλεταριάτον, ἐν τούτοις ἀναζητᾷ τρόπον τινὰ δικαιώσιν τῶν ὑπὲρ ὧν τάσσεται πολέμων. Εἰς τὴν παρατεθεῖσαν ἀνωτέρω περικοπὴν ὁμιλεῖ περὶ «δικαίου καὶ νομίμου» πολέμου, ὅλος ὑποστηρίζει, ὅτι θὰ ἦτο ἡ ἄμυνα τοῦ νεοῖδρυθέντος προλεταριακοῦ Κράτους. Ἡ ἄποψις, ὅμως, αὕτη εἶναι μερικὴ, ὀλοκληροῦται δὲ δι' ὅσων ὁ Λένιν γράφει ἄλλαχοῦ: «Ἄν ὁ πό-

⁹³. Ὡς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ T. A. Taracouzio «The Soviet Union and the International Law», N. York. 1935, σελ. 311.

λεμος, λέγει, εξαπολύεται υπό τῆς κυρίαρχου ἐκμεταλλευτρί-
ας τάξεως με ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κυ-
ριαρχίας τῆς τάξεως ταύτης, τοιοῦτος πόλεμος εἶναι ἐγκλη-
ματικός καὶ ἡ «ἀμυντικότης» ἐνώπιον τοιοῦτου πολέμου συνι-
στᾶ προδοσίαν κατὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐν ὅμως, ὁ πόλεμος
εξαπολύεται ὑπὸ τοῦ προλεταριάτου, μετὰ τὴν ὑπὸ τούτου κα-
τανίκησιν τῆς bourgeoisie, εἰς τὴν χώραν του καὶ εξαπολύ-
εται με σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ σοσιαλισμοῦ,
τοιοῦτος πόλεμος εἶναι νόμιμος καὶ ἱερός⁹⁴. Ἄλλὰ φανε-
ρὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ ὑποκειμενικὸν τῶν ἀπόψεων τοῦ
Λένιν, καθὼς καὶ ἡ ἀυθαίρετος ἀντίθεσις τούτου πρὸς τὴν
γενικὴν ἐξέλιξιν τῆς περὶ πολέμου ἰδέας τῆς διεθνoῦς κοι-
ωνίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

δ. Πάντως, ἀπὸ τὰ κύρια σημεῖα τῆς θέσεως τοῦ Λένιν
προκύπτει ἐν πρώτοις, ὅτι ἡ διάκρισις τῶν πολέμων εἰς ἐπιθετι-
κοὺς καὶ ἀμυντικοὺς δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν διὰ
τοὺς κομμουνιστάς, τὰς ὁποίας ἔχει διὰ τοὺς μὴ κομμουνιστάς δι-
εθνολόγους, δι' ὃ καὶ ἡ ἔμφασις δίδεται ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν
εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πολέμων εἰς ἱμπεριαλιστικοὺς καὶ ἐπαναστα-
τικούς. Πάντως, μία λεπτομερὴς καὶ συγκριτικὴ ἀνάλυσις τῶν
δύο τούτων τύπων πολέμων, θὰ ἐδείκνυεν, ὅτι:

Πρῶτον, ὅσον ὁ ἱμπεριαλιστικός, ὅσον καὶ ὁ ἐπαναστατικός
πόλεμος, εἶναι ἐπεκτατικοί. Ὁ πρῶτος ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπέ-
κτασιν τῆς κυριαρχίας ἐνὸς Κράτους καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὴν ἐπέ-
κτασιν τῆς κυριαρχίας τοῦ προλεταριάτου, ἡ ὁποία ἐν τελευταίᾳ
ἀναλύσει ἀνατρέπει τὴν κατανομήν τῶν δυνάμεων ἐν τῷ κόσμῳ.

Δεύτερον, ἀμφότερα τὰ εἶδη ταῦτα πολέμων ἀποβλέπουν εἰς
τὴν ἐξυπηρέτησιν συμφερόντων καὶ δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ ἀντι-
κειμενικῶν καὶ ἠθικῶν κριτήρια.

Τέλος, ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Λένιν προκύπτει, ὅτι ἡ ἐξαπόλυσις
ἐνὸς «ἐπαναστατικοῦ» πολέμου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀνταπόκρισιν
τῆς ὑποκειμενικῆς ἐπιθυμίας τοῦ προλεταριάτου πρὸς τὰς ἐν
δεδομένη στιγμῇ ὕλικὰς συνθήκας. Βάσει τῆς ἀπόψεως ταύτης,
τὸ ζήτημα τῆς ἐξαπόλυσεως ἐνὸς πολέμου ἀπὸ μέρους τῶν προ-
λεταριακῶν Κρατῶν δὲν κρίνεται ἀπὸ τὰς καταστροφὰς καὶ τὴν
φρίκην ἐνὸς πολέμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δυνατότητα τὴν ὁποίαν θὰ
ἔχουν τὰ προλεταριακὰ Κράτη νὰ ἐξαπολύσουν ἓνα τοιοῦτον πό-
λεμον καὶ ἀπὸ τὸν βαθμὸν ἐξυπηρετήσεως τοῦ προλεταριάτου.

⁹⁴. Λένιν, «Ἡ ἀπόκλισις ἀριστερὰ καὶ ἡ μικροαστικὴ νοοτροπία»,
εἰς «Selected works», Ν. York, 1953, τόμος VII, σελ. 357.

5. Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡ. ΣΤΗΝΤΠΑΡΞΕΩΣ

ΤΟ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

α. Είναι καλῶς γνωστόν, ὅτι ἡ λενινιστικὴ αὐτὴ θέσις εἶναι προσηρμοσμένη εἰς τὴν πεποιθήσιν τοῦ Λένιν περὶ τοῦ ἀδυνάτου μιᾶς διαρκοῦς εἰρήνης μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν. Εἶναι ἐπίσης γνωστόν, ὅτι ἡ ἀντίληψις αὐτὴ μετετρέπη προσφάτως ὑπὸ τοῦ κ. Χρουστσῶφ, εἰπόντος ἐνώπιον τοῦ XX συνεδρίου τοῦ ΚΚ)ΕΣΣΔ, ὅτι: «Σήμερον ἡ κατάστασις ἤλλαξε κατὰ τρόπον ριζικόν. . . τὸ μοιρολατρικόν ἀναπόφευκτον τῶν πολέμων δὲν ὑπάρχει».

Ἡ ἄποψις αὐτὴ τοῦ κ. Χρουστσῶφ δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἡ προσαρμογὴ τῆς λενινιστικῆς θέσεως εἰς τὰς συγχρόνους συνθήκας. Πάντως, ἡ προσαρμογὴ αὐτὴ τῆς λενινιστικῆς θέσεως, οὔτε λογικῶς, οὔτε διαλεκτικῶς, τροποποιεῖ τὴν κομμουνιστικὴν θεωρίαν περὶ ἐπαναστατικῶν καὶ δικαίων πολέμων, οἱ ὅποιοι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, δύνανται καὶ πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένοι (limited wars), διαφοροποιούμενοι ἀπὸ τὸν τύπον τοῦ παγκοσμίου θερμοπυρηνικοῦ πολέμου, δυνάμενοι, ὅμως νὰ ἐξελιχθῶν εἰς τούτον.

ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ ΧΩΡΟΣ — ΧΡΟΝΟΣ

β. Ἐν τὴν κομμουνιστικὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ δυνατοῦ τοῦ πολέμου καὶ τὴν περὶ ἐπαναστατικῶν καὶ δικαίων πολέμων κομμουνιστικὴν θεωρίαν, τὰς προσαρμόσωμεν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ χώρου-χρόνου, τὸν ὅποιον καλύπτει ἡ μεταβατικὴ περίοδος τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἀποκλείεται τὸ ἐνδεχόμενον τοῦ πολέμου. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ εἰρηνικὴ συνυπάρξις, ὡς κατευθύνουσα τὸ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν διεθνὲς δίκαιον, δὲν ἀποκλείει, δὲν καταδικάζει καὶ δὲν προλαμβάνει τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πόλεμον, τοῦναντίον δὲ εἰς τινὰς περιπτώσεις καὶ ὑφ' ὀρισμένας συνθήκας δύνανται ν' ἀποτελέσῃ τὴν αἰτιολογικὴν βάση δι' ἓνα «ἐπαναστατικὸν - δίκαιον» πόλεμον.

6. Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΝΟΜΙΚΗ ΙΔΕΑ ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ

α. Τόσον ἀπὸ τὴν διαλεκτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ πολέμου, ὅσον

και από την διαλεκτική τοποθέτησιν του πολέμου εντός του χώρου- χρόνου της ειρηνικής συνυπόθεσως, πηγάζει και η νομική θέσις τούτου εις την «νομικήν βάση», τούτέστιν εις τὸ διεθνὲς δίκαιον τῆς ειρηνικῆς συνυπόθεσως. Ὁ Φ. Κοζέβνικωφ ἐνέταξεν αὐτούσιον τὴν περὶ τοῦ πολέμου λενινιστικὴν θέσιν εις τὸ Χ κεφάλαιον τοῦ «Διεθνούς Δικαίου» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ.⁹⁵ Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὁ Κοζέβνικωφ προσπαθεῖ ἐν μέσῳ ἀντιτιθεμένων ἐκφράσεων νὰ περιορίσῃ τὴν ἐκ τῆς ὑπὲρ τοῦ πολέμου ἐντύπωσιν, ἣν παράγει ἡ ρεαλιστικὴ κομμουνιστικὴ ἀντίληψις ὑπὲρ τούτου. Πάντως, δὲν παραλείπει οὗτος νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν θεμελιώδη ἀποψιν, καθ' ἣν «ὁ πόλεμος εἶναι συνέχισις τῆς πολιτικῆς δι' ἄλλων μέσων» και ὅτι «ἡ πολιτικὴ, μὲ τὴν σειρὰν τῆς, εἶναι συγκεντρικὴ ἔκφρασις τῆς οἰκονομίας». Δύναται ὅθεν, νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ Κοζέβνικωφ, ἐκφράζων τὴν σύγχρονον «ἐπίσημον» ἀντίληψιν τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, συνάπτει τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον πρὸς τὴν περὶ τούτου ρεαλιστικὴν ἀντίληψιν τοῦ Machiavelli και τοῦ Clausewitz.

Ἐξ ἄλλου, ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τοποθέτησις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν, αἶρει και καθιστᾷ τελείως ἀνεδαφικὴν τὴν δῆλωσιν των, καθ' ἣν ἡ ΕΣΣΔ «πάντοτε προσπαθεῖ ν' ἀπομακρύνῃ τὸν πόλεμον μεταξὺ τῶν Κρατῶν». ⁹⁶ Δὲν φαίνεται δὲ ἡ «ἐπίσημος» ἀποψις τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων ὡς καταδικάζουσα τὸν πόλεμον γενικῶς. Τοῦτο προκύπτει σαφῶς και ἀπὸ τὴν θεωρίαν «περὶ δικαίων και ἀδίκων πολέμων», τὴν ὁποίαν ὁ Κοζέβνικωφ ἐντάσσει εἰς τὴν νομικὴν περὶ τοῦ πολέμου ἰδέαν ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ἀναγνωριζομένων περιορισμῶν τοῦ θετικοῦ δικαίου εἰς τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον.

ΔΙΚΑΙΟΙ ΚΑΙ ΑΔΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

6. Ἡ σοβιετικὴ θεωρία περὶ «δικαίων και ἀδίκων» πολέμων, ἔχουσα τὴν ρίζαν τῆς εἰς ὅσα περὶ τῆς θέσεως τοῦ Λένιν ἀναφερόμεν ἀνωτέρω, ἐπαναφέρει κατὰ τινα τρόπον εἰς τὸ προσκήνιον, ὑπὸ ἐντελῶς ὅμως νέον χρῶμα, τὴν θεωρίαν τῶν θεολόγων ⁹⁷. Ἀλλὰ, και ἡ θεωρία ἐκείνων και ἡ σύγχρονος τῶν σοβιε-

⁹⁵ Αὐτόθι σελ. 388—390.

⁹⁶ Ibid σελ. 388.

⁹⁷ Πρὸβλ. Calvez «Droit International et Souveraineté en URSS», Παρίσι, 1953, σελ. 270—271. Ὁμοίως, Λ.Π. Φιλίππου «Ὁ Μαρξισμὸς Λενινισμὸς περὶ τῶν δικαίων και ἀδίκων πολέμων», πανεπιστημιακὴ διώλεξις. Ἀγγλικὴ περίληψις εἰς Δελτίον ἀκροάσεων BBC. ἀρ. 607, 25.3.55.

τικῶν ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν θεμελιώδη προϋπόθεσιν, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν καταδικάζεται ὑπ' αὐτῶν γενικῶς. Ἀλλὰ μία τοιαύτη τοποθέτησις κεῖται σαφῶς ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τοῦ νομικοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον ἔχει καταδικάσει τὴν βίαν γενικῶς καὶ ἀμετακλήτως.

Πάντως, ἀπὸ τὸ «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστ. Δικ. ⁹⁸, τὸσον ἐκ τῆς διακρίσεως εἰς ἣν προβαίνει, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ παρατιθέμενα ἱστορικὰ παραδείγματα, σαφῶς προκύπτει, ὅτι τὸ «δίκαιον ἢ ἄδικον» τοῦ πολέμου συναρτᾶται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ πολέμου. Οὕτως, ὡς παραδείγματα δικαίου πολέμου παρατίθενται ἡ ἀπόκρουσις ὑπὸ τῆς ΕΣΣΔ τῆς συμμαχικῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἐτῶν 1918—1920 καὶ ὁ «μέγας πατριωτικὸς πόλεμος κατὰ τοῦ γερμανικοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ ἰαπωνικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ 1941—1945». Χαρακτηριστικὸν δὲ ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ἀνευρίσκουν τὴν δικαιοσύνην τοῦ II παγκοσμίου πολέμου, μόνον ἀπὸ τοῦ 1941 καὶ ἐντεῦθεν καὶ μόνον εἰς τὴν σοβιετικὴν πλευράν. Ἀκριβῶς δέ, διότι ἡ περίοδος 1939—1941 δὲν ἀναφέρεται εἰς προάσπισιν τοῦ προλεταριάτου (τοῦναντίον δὲ περιλαμβάνει καὶ τὸ ἐπαίσχυντον σύμφωνον Ρίμπεντροπ—Μολότωφ), οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι δὲν ἀνευρίσκουν εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην τοῦ II παγκοσμίου πολέμου τὸ στοιχεῖον τῆς δικαιοσύνης.

Χαρακτηριστικώτερον, φαίνεται ἡ σοβιετικὴ προσκόλλησις εἰς τὴν σχέσιν «δικαιοσύνη - συμφέρον τοῦ προλεταριάτου», ὅταν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι χαρακτηρίζουν τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ὡς ἄδικον καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευράς ⁹⁹. Προβαίνουν δὲ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τούτου διότι ἀνευρίσκουν τὰς αἰτίας τοῦ I παγκοσμίου πολέμου εἰς τὰς ἀντιθέσεις τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.

Ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τούτων, συνεπῶς, δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι θεωρητικῶς, οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ὑποστηρίζουν τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον, ὡς ὄργανον πολιτικῆς θεωρουμένου, εἰς ὀρισμένην ὁμάδα Κρατῶν (τῶν προλεταριακῶν), ὅσκις ὁ σκοπὸς τοῦ πολέμου συνάπτεται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τοῦτο καθ' ὑποκειμενικὴν κρίσιν.

Φανερόν, ὅμως, εἶναι, ὅτι ἡ τοιαύτη θεωρητικὴ τοποθέτησις τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων καὶ ἀντεπιστημονικὴ εἶναι καὶ ἐκτὸς τοῦ συγχρόνου νομικοῦ καθεστώτος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας εὐρίσκειται. Θ' ἀπετέλει δὲ ἡ ἀποδοχὴ μιᾶς τοιαύτης θεωρητικῆς ἀπόψεως, ὀπισθοδρομήσιν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς ἐποχὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πρωτογόνους.

⁹⁸. Αὐτόθι σελ. 390.

⁹⁹. Αὐτόθι σελ. 390.

γ. Ἄλλὰ καὶ τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς σοβιετικῆς τοποθετήσεως, ἰδίως ἐκ τῶν παρατιθεμένων παραδειγμάτων, δικαίωμα τῆς νομίμου ἀμύνης, δὲν φαίνεται περιγραφόμενον κατὰ τρόπον γενικὸν καὶ ἀντικειμενικόν. Εἶναι γενικῶς παραδεκτὸν σήμερον, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου ἀμύνης, θεμελιῶδες εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν (ἑσωτερικὴν ἢ διεθνῆ) ἀναγνωρίζεται καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πλαισίου τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε., ὃ ὁποῖος τόσον γενικῶς καὶ ἐκτεταμένως καταδικάζει τὴν χρῆσιν τῆς βίας. Ἄλλ' εἰς τὸ σύγχρονον νομικὸν καθεστῶς τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, τὸ προσηροσμένον εἰς τὸν Χάρτην τῶν Η.Ε., τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου ἀμύνης εἶναι ἐπικουρικόν, προσωρινόν καὶ ἐλεγχόμενον, κατὰ κανένα δὲ τρόπον δὲ συνάπτεται, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ νομικοῦ τούτου καθεστώτος, πρὸς οἰονδήποτε «σκοπόν». Ἄπλως, θεωρεῖται πηγάζον ἀπὸ τὸ ἀναφαίρετον ἐκεῖνο δικαίωμα πάσης πολιτείας νὰ προστατεύσῃ ἑαυτὴν κατὰ πάσης βίας.

Ἄλλ' οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι φαίνονται περιορίζοντες τὴν νομιμότητα τῆς ἀμύνης μόνον εἰς τὴν κομμουνιστικὴν πλευρὰν. Μὴ ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὴν πολιτικὴν θέσιν (κομμουνιστικὴν), ὅτι πᾶς πόλεμος μεταξὺ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν πηγάζει ἀπὸ τὰς «ἰμπεριαλιστικὰς ἀντιθέσεις» καὶ ὅτι πᾶς πόλεμος μὴ κομμουνιστικοῦ κράτους κατὰ κομμουνιστικοῦ ἔχει πάντοτε τὸ «ἀδίκον» εἰς τὸ μέρος τοῦ πρώτου, οἱ κομμουνισταὶ διεθνολόγοι ὑποστηρίζουν, ὅτι μόνον εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ὑπάρχει ζήτημα «νομίμου ἀμύνης» καὶ ὅτι αὕτη πάντοτε ὑπάρχει ὡς δικαίωμα εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ἢ τῶν κομμουνιστικῶν κρατῶν.

Συνεπῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ σοβιετικὴ νομικὴ ἰδέα περὶ τοῦ δικαιώματος προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον ἐν περιπτώσει νομίμου ἀμύνης, εἶναι σαφῶς ὑποκειμενικὴ καὶ κεῖται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ νομικοῦ καθεστώτος τῆς συγχρόνου διεθνοῦς κοινωνίας καὶ τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε.

7. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΘΕΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ.

ΦΥΣΙΣ

α. Εἰς τὴν περιγραφείσαν θεωρητικὴν ἀντίληψιν, ἔχουν προσαρμόσει οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι καὶ τοὺς κατὰ τὴν γνώμην τῶν περιορισμοὺς τοῦ θετικοῦ δικαίου εἰς τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον. Λαμβανομένων, μάλιστα, ὑπ' ὄψιν ὅσων εἴπομεν ἀνωτέρω περὶ τῆς μὴ γενικῆς καταδίκης τοῦ πολέμου ἀπὸ μέρους τῶν σοβιετικῶν, ἐπὶ τοσοῦτον οὗτοι ἀναφέρονται εἰς τοὺς

ἐκ τοῦ θετικοῦ δικαίου περιορισμούς, φροντίζοντες ἅμα νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ νὰ ἐρμηνεύουν τοιοῦτους περιορισμούς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ συγκρούονται μετὰ τὴν περιγραφεῖσαν θεωρητικὴν ἀντίληψιν τῶν ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον. Οὕτως, ἀποδίδουν ἄλλοτε ἄλλην σημασίαν εἰς ἕκαστον τῶν περιορισμῶν τοῦ θετικοῦ δικαίου, ἐπιμένοντες ἀνεκὰθεν εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς μεγάλῃν ἀξίαν τῶν συμφώνων μὴ ἐπιθέσεως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σοβιετικοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἐπιθέσεως

Ἡ ἜΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

6. Τὸ πρόβλημα, βεβαίως, τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἐπιθέσεως δὲν εἶναι νέον διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνoῦς δικαίου. Ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ ἐντεύθεν, ἀρχικῶς μετὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ νομικοῦ ἐλέγχου τοῦ δικαιώματος προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον καὶ κατόπιν, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ μεσοπολέμου, μετὰ τὴν ἀναζήτησιν ὁρισμοῦ τῆς ἐπιθέσεως, τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐξητάσθη ἐν ἐκτάσει. Παραμένει, ὁμως, μέχρι σήμερον ἄλυτον.

Ἡ σύμβασις τῆς ΚΤΕ δὲν ὥριζε τὴν ἐπίθεσιν, μολοντί τὸ ἄρθρον 10 ἀπῆτει ἀπὸ τὰ Μέλη νὰ σέβωνται καὶ νὰ προστατεύουν «ὡς ἐναντίον ἐξωτερικῆς ἐπιθέσεως» τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Μελῶν. Ἐπίσης αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 16 περὶ κυρώσεων ἦσαν προσηρμοσμέναι καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 10, ἀλλ' ὅπωςδήποτε δὲν περιείχετο οὐδαμῶς τοῦ συμφώνου τῆς ΚΤΕ διάταξις ὀρίζουσα τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιθέσεως.

Μία προσπάθεια ὁρισμοῦ τῆς ἐπιθέσεως ἐγένετο διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης (1925, ἄρθρον 10), τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιθέσεως περιελάμβανε τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ παράβασιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἀπορρυσσῶν ἐκ τοῦ συμφώνου τῆς ΚΤΕ καὶ τοῦ ἐν λόγῳ πρωτοκόλλου, τὴν ἄρνησιν ἀποδοχῆς ἀποφάσεως ἀρμοδίου δικαστηρίου καὶ τὴν ἄρνησιν συμμορφώσεως πρὸς ὁμόφωνον ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς ΚΤΕ. Ὁ ὁρισμὸς τοῦ πρωτοκόλλου τούτου ἦτο ἀνεξάρτητος τῶν προθέσεων τοῦ ἐπιτιθεμένου καὶ τῆς αἰτίας τοῦ πολέμου, συνεδέετο δὲ περισσότερον μετὰ τὴν τήρησιν ὀρισμένων διαδικαστικῶν κανόνων.

Ἐντελῶς διάφορος ὑπήρξεν ἡ σοβιετικὴ πρότασις ὁρισμοῦ τῆς ἐπιθέσεως (πρότασις Λιτβίνοφ, Μάϊος 1933) ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀσφαλείας τῆς Διασκεύεως Ἀφοπλισμοῦ τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ὡς ἐπιτιθέμενον ὀρίζεται τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον πρῶτον προέβαινε εἰς τὰς ἀκολούθους πράξεις:

1. Κήρυξις πολέμου ἐναντίον ἄλλου Κράτους.

2. Είσοβλή τών ἐνόπλων δυνάμεών του μετά ἢ ἄνευ κηρύξεως πολέμου εἰς τὴν περιοχὴν ἄλλου Κράτους.
3. Ἐπίθεσις διὰ στρατιωτικῶν, ναυτικῶν, ἢ ἀεροπορικῶν δυνάμεων, μετά ἢ ἄνευ κηρύξεως πολέμου, ἐναντίον περιοχῆς πλοίων ἢ ἀεροσκαφῶν ἐτέρου Κράτους.
4. Ναυτικὸς ἀποκλεισμός τῶν ἀκτῶν καὶ λιμένων ἐτέρου Κράτους.
5. Παροχὴ ὑποστηρίξεως εἰς ἐνόπλους ὁμάδας, σχηματιζομένας εἰς τὸ ἔδαφός του καὶ εἰσβαλούσας εἰς τὴν περιοχὴν ἐτέρου Κράτους ἢ ἀρνήσις, παρὰ τὴν αἴτησιν τοῦ ὑποστάντος τὴν εἰσβολὴν Κράτους, νὰ λάβῃ ἐντὸς τοῦ ἔδαφους του πάντα τὰ εἰς τὴν ἐξουσίαν του μέτρα, ἵνα στερῆσῃ τὰς ὁμάδας ταύτας πάσης βοηθείας καὶ προστασίας.¹⁰⁰

Εἶναι ἐκ πρώτης ἐπισκοπήσεως φανερόν, ὅτι ἡ πρότασις Λιτβίνωφ δὲν ἐξαρτᾶ τὸν ὄρισμόν τῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τὰς προθέσεις τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἀπὸ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου καὶ ἀπὸ τὴν τήρησιν διαδικαστικῶν κανόνων, ἀλλὰ συναρτᾶ τοῦτον εἰς τὴν μορφήν τῶν χρησιμοποιουμένων μέσων.

Η ΤΥΧΗ ΤΟΥ ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ

γ. Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀσφαλείας τῆς Διασκεψέως τοῦ Ἀφοπλισμοῦ υἱοθέτησε τὸν ἐν λόγῳ ὄρισμόν, ὁ ὁποῖος τελικῶς περιελήφθη εἰς τὰς ὑπογραφείσας ἐν Λονδίῳ συνθήκας (1933).¹⁰¹ Ἐξ ἄλλου τὸν ὄρισμόν τοῦτον περιέλαβε τὸ σύμφωνον μὴ ἐπιθέσεως τῆς ΕΣΣΔ μετὰ τῶν Κρατῶν Ἑσθονίας, Λεττονίας, Πολωνίας, Ρουμανίας, Τουρκίας, Περσίας καὶ Ἀφγανιστάν τῆς 3ης Ἰουλίου 1933.¹⁰² Ἡ ἐπακολουθήσασα πρακτικὴ τῶν Κρατῶν ἀπέδειξε τὸ ἀνεπαρκές τοῦ ὄρισμοῦ, καθὼς καὶ τὸ ὅτι ὁ ὄρισμός τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιθέσεως δὲν δύναται νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἐπίθεσιν, ὡς π.χ. συνέβη μὲ τὴν εἰσβολὴν τῆς ΕΣΣΔ εἰς τὰ Βαλτικὰ Κράτη καὶ τὴν κατὰ τῆς ΕΣΣΔ ἐπίθεσιν τῆς Γερμανίας, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἅπασαι αἱ Χῶραι αὗται ἦσαν συνδεδεμέναι διὰ συμφάωνων μὴ ἐπιθέσεως.

¹⁰⁰. Πρβλ. «Jus ad Bellum» τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Σπ. Καλογεροπούλου - Στράτη, Ἀθήναι, 1950, σελ. 87, καθὼς καὶ I. Stone «Legal controls of the international conflicts», Λονδίνον, 1954, σελ. 332.

¹⁰¹. Πρβλ. τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Καλογεροπούλου - Στράτη, supra ¹⁰⁰, σ. 87.

¹⁰². Πρβλ. «Droit Intern. Public», τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Rousseau Παρίσιον, 1953, σελ. 529. Ὁμοίως Stone, ἔργον supra ¹⁰⁰, 1954, σελ. 332. Ὁμοίως «Διεθνὲς Δίκ.» τοῦ Ἰνστ. Δικ. (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 391.

Μετὰ τὸν II παγκόσμιον πόλεμον ἡ ΕΣΣΔ ἐπανάφερε τὸν ὄρισμόν τῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸν ΟΗΕ, ὅταν ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Η.Ε. ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ διεθνoῦς δικαίου νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. Εἰς τὸ σοβιετικὸν σχέδιον ἀποφάσεως διὰ τὸν ὄρισμόν τῆς ἐπιθέσεως (24.8.1953) περιελήφθη αὐτολεξεί ὁ ὄρισμός τοῦ Λιτβίνωφ, ὡς οὗτος εἶχε διαμορφωθῆ εἰς τὰς συνθήκας τοῦ Λονδίνου καὶ εἰς τὰ σύμφωνα μὴ ἐπιθέσεως τῆς ΕΣΣΔ μετ' ἄλλων Κρατῶν κατὰ τὴν πρὸ τοῦ II παγκοσμίου πολέμου περίοδον. ¹⁰³ Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἐγένετο δεκτόν.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ

δ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ σοβιετικοῦ τούτου ὀρισμοῦ παρουσιάζεται γενικῶς ὡς ἑλλιπές. Δι' ἐξαρτήσεως τοῦ περιεχομένου τούτου ἀπὸ τὴν μορφήν τῶν χρησιμοποιουμένων μέσων ὁ ὀρισμός οὗτος ἀφίνει ἐκτὸς πάσας τὰς μορφὰς ἐπιθέσεως (aggression), αἱ ὁποῖαι πραγματοποιοῦνται διὰ μέσων μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὸν σοβιετικὸν ὀρισμόν. Εἰδικώτερον δὲν καλύπτει τὴν aggression τὴν σχετιζομένην μὲ τὸ διαλεκτικὸν νόημα τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου, ¹⁰⁴ τὴν ὁποῖαν ἐπεκράτησεν εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον νὰ τὴν ὀνομάζουσιν ἔμμεσον ἐπίθεσιν (aggression indirecte ¹⁰⁵ καὶ aggression from within ¹⁰⁶) καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσιν ἔτη ἀπέβη ἡ τυπικὴ μορφή τῆς ἐπιθέσεως. ¹⁰⁷

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΜΗ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ε. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸ περιεχόμενον τοῦτο τοῦ σοβιετικοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἐπιθέσεως, ἀγόμεθα εἰς τὸν προσδιορισμόν τοῦ

¹⁰³. Ὡς διαλαμβάνεται εἰς «Ἐκλογὴν Ἐγγράφων τοῦ δ.δ.» (ρωσ.), 1957, σελ. 9. Ἡ ΕΣΣΔ εἶχε φέρει τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὴν Γεν. Συνέλευσιν τῶν Η.Ε. κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πέμπτης συνόδου. Ἡ Γεν. Συνέλευσις παρέπεμψε τὸ ζήτημα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ δ.δ. τὴν 17. 11.1950. (Πρβλ. Rousseau ἔργον supra ¹⁰², σελ. 529).

¹⁰⁴. Supra σελ. 48, 49.

¹⁰⁵. Πρβλ. Rousseau, supra¹⁰², σελ. 529.

¹⁰⁶. Οὕτω ὁ G. Schwarzenberger εἰς «Power Politics», Λονδίνον, 1951, σελ. 530 καὶ Stone, ἔργον supra¹⁰⁰, σελ. 332.

¹⁰⁷. Πρβλ. Stone, supra¹⁰⁰ σελ. 332 Διὰ τὴν πραγματικὴν μορφήν καὶ τὴν τακτικὴν μιᾶς τοιαύτης ἐπιθέσεως ἴδε Schwarzenberger, supra¹⁰⁶, passim, καθὼς καὶ B. Moore εἰς «Soviet politics, the dilemma of power», Harvard University Press, 1950, σελ. 75—76, 118, 146, 234, 235, 293—295, 396—397 κλπ

νοήματος τῆς «ἀρχῆς τῆς μὴ ἐπιθέσεως», ὡς ἀρχῆς τῆς «νομικῆς θάσεως» τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως. Ὑπὸ τὸ πρῶμα τοῦτο, ἡ ἐν λόγῳ ἀρχὴ ἐπιβάλλει εἰς τὰς πολιτείας τὴν ὑποχρέωσιν μὴ ἐπιθέσεως διὰ χρησιμοποίησεως μέσων, τὰ ὅποια ἀπαριθμοῦνται εἰς τὸν σοβιετικὸν ὄρισμὸν τῆς ἐπιθέσεως, δὲν ἀποκλείει ὁμῶς τὴν χρησιμοποίησιν ἄλλων μέσων aggression, τὰ ὅποια συνήθως διαθέτουν τὰ ὀλοκληρωτικὰ Κράτη, ὡς εἶναι τὰ κομμουνιστικά, (πρὸβλ. γερμανικὴν πέμπτην φάλαγγα) καὶ τὰ ὅποια περιλαμβάνονται εἰς τὸ διαλεκτικὸν νόημα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως. Προστίθεται δὲ καὶ τὸ ζήτημα, ὅτι καὶ ἡ χρησιμοποίησις στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ ἡ ὑποστήριξις ἐνόπλων ὁμάδων (ἀπειριθμουμένων μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς τὸν ὄρισμὸν τῆς ἐπιθέσεως) εἶναι δύσκολον ν' ἀποδειχθῶν ἢ καλύπτονται ὑπὸ ἄλλην μορφήν καὶ συνεπῶς, ὑπὸ ὁρισμένας συνθήκας, ἡ «ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπιθέσεως» δὲν καλύπτει πλήρως ἀκόμη καὶ ὅσα διαλαμβάνονται εἰς τὸν σοβιετικὸν ὄρισμὸν τῆς ἐπιθέσεως. Οὕτω π.χ. συνέβη εἰς τὴν σινοσοβιετικὴν διένεξιν τοῦ 1929, καθ' ἣν τόσοσιν ἡ ΕΣΣΔ, ὅσον καὶ ἡ Κίνα, ἐπεκαλέσθησαν λόγους ἀμύνης ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἀμοιβαίας παραβιάσεως τῶν συνόρων ὑπὸ στρατιωτικῶν δυνάμεων.¹⁰³ Εἰς τὴν περιπτώσιν ὁμοίως τῆς Ἑλλάδος (1946—1949) καθίσταται ἔτι ἐναργέστερον, ὅτι ἡ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν «ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπιθέσεως» δὲν εὐρέθῃ παραβιαζομένη, παρ' ὅλην τὴν ἐντονον ὑποστήριξιν τὴν παρασχεθεῖσαν ὑπὸ προλεταριακῶν Κρατῶν πρὸς ἐνόπλους ὁμάδας ἐπιτιθεμένας κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ ὁρμωμένας ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἐν λόγῳ Κρατῶν, μόνον καὶ μόνον διότι οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη ἡ παραβίασις αὕτη ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ Κρατῶν. Ἄλλως βεβαίως θὰ εἶχε τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ΕΣΣΔ καὶ τὰ ἐν λόγῳ Κράτη ἐδέχοντο τὴν ἀντικειμενικὴν ἔρευναν τοῦ ΟΗΕ, πρᾶγμα, ὁμοίως, ὅπερ οὐδέποτε ἐδέχθησαν. Συνεπῶς, καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς «νομικῆς θάσεως» τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, κάθε ἄλλο παρὰ ἀποτελεῖ νέαν ἔκδοσιν ἀρχῆς διαλαμβανομένης εἰς τὸν Χάρτην τῶν Η.Ε. ὡς θέλει νὰ ὑποστηρίξη ὁ Forssaneanu.¹⁰⁹

108. Εἰς «Jus ad Bellum» Ἀθήναι, 1950 τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Σπ. Καλογεροπούλου-Στράτη, σελ. 86, ἐνθ' ἄνωτ.

Ἐνάλογα παραδείγματα εἶναι ἡ γερμανοἰταλικὴ βοήθεια πρὸς τοὺς ἐθνικιστὰς Ἰσπανοὺς τὸ 1936 καὶ ἡ σινοσοβιετικὴ στρατιωτικὴ βοήθεια πρὸς τοὺς βορειοκορεάτας τὸ 1950—1952. (Πρὸβλ. «Droit International Public», Παρίσι, 1953, τοῦ ἡμετέρου Καθηγητοῦ κ. Rousseau σελ. 529).

109. Εἰς «Annuaire Français de D.I.», 1956, II, σελ. 150—180

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Τὸ ἕτερον εἶναι τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν
ἀντίληψιν δ. δ., ἦτοι :

«Τὸ Σοσιαλιστικὸν Διεθνὲς Δίκαιον»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΤΟ Δ.Δ. ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟΥ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΥ

1. Η ΕΜΦΑΝΙΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ.

Η ΑΝΑΓΚΗ

α. Ἡ μεγάλη προσπάθεια τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων ἦτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ εἶναι, ὡς ἤδη εἶδομεν, νὰ διαμορφώσουν ἐν διεθνῆς δίκαιον ἱκανὸν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς ΕΣΣΔ εἰς τὰς σχέσεις της μὲ τὰ κομμουνιστικὰ Κράτη. Εἶναι δὲ πολὺ πρόσφατος ἡ προσπάθεια διαμορφώσεως ἐνὸς ἄλλου διεθνoῦς δικαίου, καταλλήλου καὶ ἱκανοῦ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς ΕΣΣΔ εἰς τὰς σχέσεις της μὲ τὰ κομμουνιστικὰ ἐκείνα Κράτη, τὰ κατ' εὐφημισμὸν φέροντα τὸν τίτλον «Λαϊκαὶ Δημοκρατίαι». Δύναται τις, ὅμως, ν' ἀναζητήσῃ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν μιᾶς τοιαύτης νέας σοβιετικῆς κατευθύνσεως εἰς τὸ Δημόσιον Διεθνῆς Δίκαιον κατὰ τὸ ἔτος 1948 εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ Κοζέβνικωφ ¹¹⁰, αἱ ὁποῖαι εὐθὺς ἀμέσως, μετὰ συνέσεως μὲν, ἀλλ' εὐρέως, ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τοῦ Γκενεράλωφ. ¹¹¹ Φανερόν ἄλλως τε εἶναι, ὅτι μὲ τὴν δημιουργίαν κομμουνιστικῶν Κρατῶν ἐκτὸς τῆς ΕΣΣΔ προέκυψεν ἡ ἀνάγκη διὰ τὸν «μεγάλον ἀδελφόν» ν' ἀνα-

¹¹⁰. Φ. Κοζέβνικωφ «Τὸ σοβιετικὸν κράτος καὶ τὸ διεθνῆς δίκαιον 1917—1947», (ρωσ.), Μόσχα, 1948, σελ. 24.

¹¹¹. Β. Φ. Γκενεράλωφ, εἰς τὴν μελέτην του «Θεμελιώδεις κατευθύνσεις εἰς τὴν διεθνή νομικὴν συνεργασίαν τῆς ΕΣΣΔ μετὰ τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν», δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Σοβιετικὸν Κράτος καὶ Δίκαιον», (ρωσ.), ἀριθ. 7, 1950. Πρὸβλ. Lapenna «Conceptions soviét. de Droit International», Παρίσι, 1954, σελ. 150—151.

ζητήση μεθόδους και τρόπους περιβεβλημένους νομικῆν ἀμφίεσιν, διὰ νὰ ἐπιτύχη τὴν «στενὴν συνεργασίαν» (εἰς τὴν γλώσσαν μας θὰ ἐλέγομεν «τὴν ἀποικιοστοίησιν») μετὰ τῶν ἐν λόγῳ Κρατῶν.

Η ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΗ ΛΥΣΙΣ

β. Φαίνεται, ὅμως, περιέργον διατὶ ἡ ΕΣΣΔ δὲν προσεπάθησε ν' ἀπορροφήσῃ τὰ κομμουνιστικὰ Κράτη, ὡς ἔπραξε π.χ. μετὰ Βαλτικὰ, ὁπότε καὶ οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι θ' ἀπηλλάσσοντο τῆς ὑποχρέωσός ν' ἀναζητήσῃν ἓνα sui generis διεθνὲς δίκαιον. Ὁ Larenna εὐρίσκει ἐξήγησιν, πηγάζουσαν ἀπὸ ἰδεολογικούς-ἐσωπολιτικούς λόγους.¹¹² Πιστεύει, ὅτι ἡ διαφορὰ ἀποστάσεως εἰς τὴν πρὸς τὸ κομμουνιστικὸν τέρμα κίνησιν τῶν «Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν» καὶ τῆς ΕΣΣΔ, ἐπέβαλε τὴν ἀναζήτησιν ἑνὸς νέου διακρατικοῦ δικαίου. Καὶ ἀσφαλῶς, ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους εἶναι καὶ αὐτός. Ἄλλὰ δὲν φαίνεται θεμελιώδης. Καθ' ἡμᾶς, ἡ διατήρησις τῶν ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων τοῦ ἀνεξαρτήτου Κράτους εἰς τὴν μορφήν τῶν «Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν» πηγάζει εὐθέως ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τηρήσεως τῶν προσχημάτων. Οὕτω, πιστεύομεν, ὅτι κάθε ἄλλο, παρὰ θὰ ἤθελεν ἡ ΕΣΣΔ νὰ δώσῃ διακρατικὴν μορφήν εἰς τὸν ἐπεκτατισμὸν τῆς. Μία τοιαύτη δῆλωσις θὰ καθίστα ἀδύνατον τὴν προσέλκυσιν καὶ ἄλλων μικρῶν ἰδίᾳ καὶ καθυστερημένων Κρατῶν πρὸς τὴν «δόδον τοῦ κομμουνισμοῦ». Ἀκριβῶς δὲ διὰ νὰ διευκολύνῃ μίαν τοιαύτην προσέλκυσιν, ἀπολαμβάνουσα πάντα τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀπορροφήσεως καὶ προστατεύουσα πάντα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς ἀνεξαρτησίας, ἡ ΕΣΣΔ κατηύθυνε τοὺς διεθνολόγους τῆς εἰς τὴν ἀναζήτησιν ἑνὸς νέου διεθνοῦς δικαίου «σοσιαλιστικοῦ».

Η ΠΡΩΤΗ ΙΔΕΑ

γ. Πράγματι, ὁ Κοζέβνικωφ ἔρριξε πρῶτος τὴν ἰδέαν ἑνὸς νέου «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου», ἀναφέρον συνάμα, διὰ λόγους προσωπικῆς του ἀσφαλείας καὶ τὸν Βυσίνσκυ. Οὕτως, ὁ Κοζέβνικωφ εὐρίσκει, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου», ὄχι μόνον εὐρίσκουν τὴν ἔκφρασίν των εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ΕΣΣΔ, διὰ νέας ἀρχὰς καὶ νέους τύπους τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀλλὰ συνάμα αὐταὶ ἐφαρμόζονται εἰς τὰς σχέσεις τῆς ΕΣΣΔ μετὰ τῶν Χωρῶν τῆς «Λαϊκῆς Δημοκρατίας», πράγμα, ποὺ καὶ αὐτόν, ἐπιτρέπει νὰ ὁμιλῇ τις περὶ γεννήσεως στοιχείων «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου».

¹¹². Εἰς ἔργον *Supra*, 111, σελ. 150

2. Η ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗ ΤΥΠΟ ΤΩΝ ΣΟΒ. ΔΙΕΘΝΟΛΟΓΩΝ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

α. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδέας ταύτης, ὁ Γκενεράλωφ ἐπανερχεται εἰς τὸ γνωστὸν μας σχῆμα τοῦ «ἀγῶνος καὶ τῆς συνεργασίας» καὶ εὐρίσκει ὅτι μόνον τὸ δεύτερον μέρος τοῦ σχήματος ἔχει ἐφαρμογὴν εἰς τὰς σχέσεις τῆς ΕΣΣΔ μετὰ τῶν «Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν». Καὶ φυσικὰ δὲν ἀπομακρύνεται οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀπὸ τὴν ἀντεπιστημονικὴν θέσιν, ὅτι τὸ δίκαιον ὑπηρετεῖ τὴν πολιτικὴν καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν δυσκολίαν εὐρίσκει εἰς τὸ νὰ τονίσῃ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι οἱ κανόνες καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου» ἀντιπροσωπεύουν τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν συνεργασίαν τῶν σοσιαλιστικῶν (κομμουνιστικῶν) χωρῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι «οἱ ἀντιδραστικοὶ σοφοὶ» (Kelsen, Lauterpacht, etc) ἐκμεταλλεύονται τὸ διεθνὲς δίκαιον διὰ τὴν δικαίωσιν τῆς ἐπιθετικῆς πολιτικῆς τῶν ἱμπεριαλιστῶν. Φανερὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ παρακολουθῆσθαι κανεὶς τοὺς σοβιετικοὺς «ἐπιστήμονας», ὅταν μὲ τοιαύτην φρασεολογίαν ἐκδηλώνουν τὴν πολιτικὴν τῶν τύφλωσιν, ἐπιτιθέμενοι κατὰ κορυφαίαν ἐπιστημὸν τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Παρὰ τὴν δυσκολίαν ταύτην, ὅμως, τελικῶς ἀνιχνεύει τις εἰς τοιαύτας μελέτας τὸν σπῶρον διὰ τὴν διαμόρφωσιν καὶ μελλοντικὴν παρουσίαν ἑνὸς νέου «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου».

ΜΙΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΔΕΑ

β. Λέγομεν δέ, ὅτι ἀνιχνεύει τις τὸν σπῶρον μόνον, διότι πρῶτα γινάσκουσι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1948) μόνον ὁ σπῶρος ὑπῆρχεν. Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι εὐλόγος ἢ δυσκολία τοῦ Λαρεννα νὰ διακρίνῃ μετὰ τὸ «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον», τὸ ὁποῖον παλαιότερον προέτεινεν ὁ Κορόδιν καὶ σφόδρα κατέκρινεν ὁ Βυσίνσκυ καὶ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου», τὸ ὁποῖον ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ Κοζέβνικωφ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ Γκενεράλωφ. Σήμερον, ὅμως, ἔχομεν πλείονας πληροφορίας καὶ ἡ ἐννοιολογικὴ διαφοροποίησις μετὰ τῶν δύο τούτων «σοσιαλιστικῶν διεθνῶν δικαίων» εἶναι πλέον σαφής.

Ὁ Κορόδιν καὶ ὁ σφοδρὸς κατακριτὴς τοῦ Βυσίνσκυ, ἀνεφέροντο, ὁ πρῶτος ὡς ὑποστηρικτὴς καὶ ὁ δεύτερος ὡς ἐπικριτὴς, εἰς ἕνα «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον», καλύπτον τὰς σχέσεις τῆς ΕΣΣΔ μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, εἰς ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν ἐν μόνον προλεταριακὸν Κράτος ὑπῆρχεν. Ὁμίλου δὴ, δι' ἕνα διεθνὲς δίκαιον, τὸ ὁποῖον, ἂν υἱοθετεῖτο ὑπὸ τῆς θεωρίας καὶ τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς, θὰ κατελάμβανε τὴν θέσιν τοῦ

σημερινού «διεθνούς δικαίου της ειρηνικής συνπαράξεως». Διὰ τούτου δὲ ὁ Βυσίνσκυ ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ Κορόβιν, κατηγορῶν τὴν ιδέαν τούτου περὶ ἐνὸς «σοσιαλιστικοῦ διεθνούς δικαίου», τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γνώμην του ἐπήγαγεν ἀπὸ τὴν τελείαν τοῦ Κορόβιν ἀγνοίαν τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς.

ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑΝ ΙΔΕΑΝ

γ. Ἀντιθέτως, ὁ Κοζέβνικωφ καὶ ὁ Γκενεράλωφ ὁμιλοῦν περὶ ἐνὸς «σοσιαλιστικοῦ διεθνούς δικαίου», τὸ ὁποῖον διαμορφώνεται ἐκ τῶν σχέσεων τῆς ΕΣΣΔ μετὰ τῶν ἄλλων προλεταριακῶν Κρατῶν. Ὅμιλοῦν δηλ. δι' ἐν «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον», τὸ ὁποῖον δὲν προτίθενται νὰ ὑποκαταστήσουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ «διεθνούς δικαίου τῆς ειρηνικῆς συνπαράξεως» καὶ εἰς τὸ ὁποῖον δίδουν μίαν περιορισμένην ἔκτασιν ἐφαρμογῆς.

Τοῦτο κατέστησε σαφέστερον ὁ Κορόβιν τὸ 1951. Οὗτος ἰσχυρίζεται, ὅτι τὰ Κράτη τῆς «Λαϊκῆς Δημοκρατίας» κατευθύνονται ὑπὸ τῶν «δημοκρατικῶν» ἀρχῶν τοῦ διεθνούς δικαίου, τὸ ὁποῖον ὅμως θεωρεῖ ὡς «ἄπλον ἀγῶνος» τῆς «μαχομένης δημοκρατίας» κατὰ τῆς ἱμπεριαλιστικῆς ἐπεκτατικότητος καὶ ἐπιθετικότητος. Ἡ ἀποψις αὕτη, ὡς νέα ἔκδοσις παλαιῶν ιδεῶν, οὐδὲν προσθέτει εἰς τὴν θεμελιώδη ἀντεπιστημονικὴν ἀντίληψιν τῶν προλεταρίων διεθνολόγων περὶ τοῦ δικαίου, ὡς ὄργανου πολιτικῆς καὶ μάλιστα πολιτικῆς μιᾶς κοινωνικῆς τάξεως, ἤτοι τοῦ προλεταριάτου. Προχωρῶν, ὅμως, ὁ Κορόβιν λέγει, ὅτι νέαι σχέσεις ἀνεπτέχθησαν μετὰ τῶν «κτιζουσῶν τὸν σοσιαλισμὸν» χωρῶν τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας, αἱ ὁποῖαι διαφυλάσσουν δι' ἑαυτὰς «μόνον στοιχεῖα συνεργασίας». Ὡς ἐκ τούτου, ἰσχυρίζεται περαιτέρω ὁ Κορόβιν, ὅτι συνθῆκαι συναπτόμεναι μετὰ τῶν Κρατῶν τούτων, ἔχουν ὡς ὑλικὸν περιεχόμενον μόνον τὴν συνεργασίαν τῶν Μερῶν, διαφυλασσομένης τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τούτων, ὡς δικαιώματος οἰκοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὰς χώρας των. Διαφυλάσσουν τὴν κυριαρχίαν των, λέγει ὁ Κορόβιν, αἱ Χῶραι τῆς «Λαϊκῆς Δημοκρατίας» διεξάγουν ἐνεργὸν ἀγῶνα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς στενῆς πολιτικῆς συμμαχίας μετὰ τῆς ΕΣΣΔ, συμμαχίας ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ σεβασμοῦ τῆς κυριαρχίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων.

3. ΤΟ ΝΕΟΝ ΘΕΜΕΛΙΟΝ.

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α. Ἀπὸ τὰς ἀπόψεις ταύτας τοῦ Κορόβιν γίνεται φανερόν,

ὅτι τὸ θεμέλιον τοῦ διαμορφουμένου μεταξὺ τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν διεθνoῦς δικαίου εὐρίσκεται, κατὰ τοὺς σοβιετικούς:

1. Εἰς μίαν ἰδέαν συνεργασίας καὶ στενῆς πολιτικῆς καὶ οικονομικῆς συμμαχίας μετὰ τῆς ΕΣΣΔ.
2. Εἰς μίαν ἰδέαν συλλογικοῦ ἀγῶνος τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν κατὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν, καὶ
3. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ σεβασμοῦ τῆς κυριαρχίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων.

Εἶναι πρὸς τούτοις φανερόν, ὅτι ἐκ προθέσεως ἔχουν ἀποκλεισθῆ ὑπὸ τοῦ Κορόβιν ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνoῦς τούτου δικαίου, ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπιθέσεως, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὸ διεθνῆς δίκαιον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως.

ΟΥΣΙΩΔΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

6. Περαιτέρω θ' ἀναλύσωμεν τὸ θεμέλιον τοῦτο τοῦ «νέου διεθνoῦς δικαίου» καὶ θ' ἀποδείξωμεν, ὅτι ἡ διαλεκτικὴ ἐνότης τῆς «βαθείας συνεργασίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς κυριαρχίας» λογικῶς παρουσιάζεται ὡς ἀρχὴ τῆς ὑποταγῆς τῶν μικρῶν προλεταριακῶν Κρατῶν εἰς τὴν ΕΣΣΔ. Ἐνδιαφέρει, ὅμως, ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν, ὅτι αἱ οὐσιώδεις εἰδοποιοὶ διαφοραὶ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνoῦς δικαίου» ἀπὸ τὸ «διεθνῆς δίκαιον εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» εἶναι:

1. Ὅτι τὸ πρῶτον, τὸ σοσιαλιστικόν, εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν μεταξὺ των, ἐνῶ τὸ δεύτερον, τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις μεταξὺ Κρατῶν προλεταριακῶν καὶ μὴ, ὡς καὶ κρατῶν μὴ προλεταριακῶν, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν «τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς συνεργασίας των».
2. Ὅτι τὸ πρῶτον, τὸ σοσιαλιστικόν, ρυθμίζει τὴν «συλλογικότητα» τοῦ ἀγῶνος τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν κατὰ τῶν μὴ προλεταριακῶν, ἐνῶ τὸ δεύτερον, τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ρυθμίζει τὴν «διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος» μεταξὺ τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν καὶ μὴ, καὶ
3. Ὅτι τὸ πρῶτον, τὸ σοσιαλιστικόν, ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν περιέχει τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἐπεμβάσεως καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἐπιθέσεως, τὰς ὁποίας περιέχει τὸ δεύτερον, τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πρῶτον ἐπίσης, φαίνεται ὑποτάσσον τὰς ἀρχὰς τῆς κυριαρχίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων εἰς μίαν θεμελιώδη ἰδέαν (ἀρχὴν) ὑποχρεωτικῆς (ὡς ἐκ τῆς φύσεως) συνεργασίας μὴ ἐπιδεχόμενης οἰανδήποτε ἀμφισβήτησιν.

4. Ο ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ.

ΑΣΑΦΕΙΑ ΕΚ ΤΩΝ ΟΜΟΙΟΤΗΤΩΝ

α. Μέχρι τῶν σημείων τούτων ἐπροχώρησε, λοιπόν, ὁ Κορόβιν τὸ 1951 καὶ ἐνῶ δὲν μᾶς ἔδωσεν οὐδὲ ἀδράς γραμμὰς τοῦ διαμορφωμένου «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου», μᾶς ἔδωσεν ὅμως μίαν εἰκόνα τοῦ ὕλικου τῆς θάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας θραδύτερον θ' ἀρχίσῃ θεμελιούμενον ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν τὸ *suī generis* «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον». Πάντως, φωτίζει ἀπὸ μίαν ἄλλην πλευρὰν ἐκεῖνο πὸν διεπιστώσαμεν ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως ὡς νομικῆς κατηγορίας, ὅτι δηλ. ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις, ὡς νομικὴ κατηγορία τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν «διεθνοῦς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις ὁλοκλήρου τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

Ἐκεῖνο συνεπῶς, τὸ ὁποῖον παρέμενεν ἀσαφὲς κατὰ τὴν διάπιστῶσιν ἐκείνην, διεικρινίζεται τώρα καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὄριον μέχρι τοῦ ὁποίου ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἐκτείνεται εἰς τὴν ἐτέραν πλευρὰν (τὴν κομμουνιστικὴν) τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, ἣ ὁποία θεραπεύει τὸν διαλεκτικὸν ὕλισμὸν καὶ ἀνάγει τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν εἰς κατηγορίαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου.¹¹³ Τοσοῦτον δὲ περισσότερον τὸ ὄριον τοῦτο ἦτο ἀσαφὲς, ὅσον ἐφαίνετο ὅτι αἱ αἰ δικαϊκῆς σχέσεις μεταξὺ κομμουνιστικῶν κρατῶν ἔχουν σχεδὸν πάντα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τοῦ διεθνοῦς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως. Οὕτω π.χ. γίνονται δεκταὶ ἀρχαὶ τῆς «νομικῆς θάσεως» τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, συνάπτονται συνθήκαι καὶ συμφωνίαι μεταξὺ κομμουνιστικῶν κρατῶν, σχεδὸν κατὰ τὸ αὐτὸ τυπικόν, ὡς πᾶσα ἄλλη συνθήκη ἢ συμφωνία μετὰ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν κλπ.

¹¹³. Τὴν ἔλλειψιν ἐνημερώσεως καὶ τὴν ἀσάφειαν δεικνύει εἰς τὸ πολιτικὸν πεδῖον τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα ἀπὸ συνέντευξιν τοῦ κ. Χρυστσώφ πρὸς τὸν Ἀρχισυντάκτην τῆς Ἰαπωνικῆς Ἐφημερίδος «Ἀσάχι Σιμπούν» κ. Τομοο Hirooka: ΕΡΩΤ. Hirooka)...Ἐχετε τὴν πρόθεσιν νὰ ἐφαρμόσετε τὴν ἀρχὴν τῆς συνυπάρξεως. . εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς κομμουνιστικῆς ζώνης; ΑΠΑΝΤ. (Χρυστσώφ).. Εἰς τὰς σχέσεις μας μετὰ τὰς σοσιαλιστικὰς χώρας, ἐμπνεόμεθα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ. Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ συνυπάρξεως ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν συνύπαρξιν μεταξὺ σοσιαλιστικῶν καὶ κομμουνιστικῶν Κρατῶν. (*Ἀπὸ Khroustsev «Discours etc.» Μόσχα, 1957, σελ. 123).

Ἡ ἐρώτησις τοῦ κ. Hirooka σαφῶς μαρτυρεῖ τὴν ἀσάφειαν, ὅπως ἡ ἀπάντησις τοῦ κ. Χρυστσώφ ἀπεδίδει πλήρως τὸ πρὸς τὴν κομμουνιστικὴν πλευρὰν ὄριον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως (*Ὁμοίᾳ περίπτωσις σελ. 229, συνέντευξις πρὸς τὸν κ. Reston).

Ἦδη μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν παλαιότερων ἀπόψεων τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων (Κοζέβνικωφ, Γκενεράλωφ, Κορόβιν), καθ' ἃς αἱ δικαίαι σχέσεις μεταξὺ κομμουνιστικῶν Κρατῶν (ΕΣΣΔ—Λαϊκὰ Δημοκρατία) διαφέρουν ἀπὸ τὰς τοιαύτας μεταξὺ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, καὶ ἐξ ὧν προκύπτουν αἱ πρῶται εἰδοποιοὶ διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου» καὶ τοῦ «διεθνοῦς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως», γίνεται σαφέστερον τὸ ὄριον, εἰς τὸ ὁποῖον σταματᾷ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δευτέρου εἰς τὴν ἐτέραν πλευρᾶν (τὴν κομμουνιστικὴν).

Οὕτως, ἐνῶ τὸ «διεθνὲς δίκαιον» τοῦ Ἰνστιτούτου Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν περιήλικον ὁδόν, ὅσον ἀφορᾷ συγκεκριμένης ἐπὶ μέρους διαφορᾶς, ἐν τούτοις σαφῶς προσδιορίζει μίαν βασικὴν διαφορὰν εἰς τὰς ἀρχάς, λέγων ὅτι «αἱ χῶραι τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀμοιβαίας συνεργασίας, ἔθεσαν νέον σοσιαλιστικὸν τύπον διεθνῶν σχέσεων αἱ ὁποῖαι στηρίζονται εἰς τὴν ἰσότητα, εἰς τὴν κυριαρχίαν, εἰς τὴν μὴ ἐπέμβασιν καὶ εἰς ἄλλας δημοκρατικὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς αὐταὶ προσαρμύζονται εἰς τὴν βάσιν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ»¹¹⁴.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ὅλαι αἱ ἐπὶ μέρους διαφοροποιήσεις πηγάζουν ἀπὸ τὴν διαφορὰν ταύτην εἰς τὴν βάσιν, μολονότι δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, τοῦλάχιστον ὑφ' ἡμῶν, ὅτι ἔχουν ἀποκρυσταλλωθῇ, εἰς θεωρητικὰ νομικὰ σχήματα. Ἄν τὸ τελευταῖον τοῦτο συνέβαινε, ἐπὶ πλέον δὲ ἦτο ἐπαρκῶς γνωστὸν, τότε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διατυπωθῇ συστηματικῶς ἡ θεωρία τοῦ μεταξὺ κομμουνιστικῶν Κρατῶν διεθνοῦς δικαίου καὶ νὰ διαγραφοῦν σαφῶς τὰ ὅρια τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ πρὸς τὴν πλευρᾶν ταύτην. Τοῦτο, ὅμως, τοῦλάχιστον πρὸς τὸν παρόν, δὲν εἶναι δυνατόν, πολλῶ μᾶλλον, διότι οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι δὲν φαίνονται διατεθειμένοι νὰ παράσχουν σχετικὰ στοιχεῖα, περιοριζόμενοι συνήθως εἰς τὸ νὰ τονίζουσιν τὴν ἀνάπτυξιν νέας μορφῆς διεθνῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ. Ἐξ ὅσων εἶναι ἡμῖν γνωστὰ οὐδὲν σχετικὸν αὐτοτελὲς ἔργον ἔχουν δημοσιεύσει.

Τούναντίον, τὸ «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ 1957 καθιστᾷ σαφές, ὅτι πρὸς τὸ παρόν θεωρεῖται ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ὡς διαμορφωμένον τὸ «διεθνὲς δίκαιον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως», ἐνῶ τὸ «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον» θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἰδίων ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς διαμορφώσεως καὶ ὅτι εἰς τοῦτο ἀνήκει «μέγα μέλλον». ¹¹⁵

¹¹⁴. Αὐτόθι (ρωσ. 1957) σελ. 68. Πρὸβλ. καὶ σελ. 17.

¹¹⁵. Ibid σελ. 18.

Εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο δίκαιον, ὁ Κορόβιν διαπιστώνει ἐπὶ πλεόν, ὅτι ἡ «νομικὴ βάση» διαμορφοῦται ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος, τῆς κυριαρχίας, καὶ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως. Οὐσιώδες εἶναι νὰ σημειωθῆ, ὅτι εἰς τὴν νέαν του ταύτην θέσιν, ὁ Κορόβιν τροποποιεῖ τὴν θέσιν του τοῦ 1951, ἀφαιρῶν τὴν ἀρχὴν τῶν ἀμοιβαίων συμφεροντικῶν (προφανῶς, διότι τὴν θεωρεῖ ὡς περιεχομένην εἰς τὸν προλεταριακὸν διεθνισμόν, ὁ ὁποῖος ὡς θὰ ἴδωμεν προϋποθέτει τὴν ὑπαγωγὴν τῶν συμφερόντων τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ΕΣΣΔ) καὶ προσθέτων τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἐπεμβάσεως (πιθανῶς ἐκ τῆς ἀνάγκης, ἣ ὁποία προέκυψε ἐκ τῶν ἐν Οὐγγαρία γεγονότων) τῆς ὁποίας τὸ ἰδιάζον νόημα, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, θ' ἀναλύσωμεν περαιτέρω.

Συνεπῶς, δυνάμεθα ἐκ τῶν διαθεσίμων στοιχείων νὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι διὰ τοὺς σοβιετικούς ὑφίστανται δύο εἶδη διεθνούς δικαίου, βασικῶς διάφορα, ἐξ ὧν τὸ ἐν διαμορφοῦται ἀπὸ τὴν εἰρηρικὴν συνύπαρξιν καὶ τὸ ἕτερον ἀπὸ τὸν προλεταριακὸν διεθνισμόν.

ΤΑ ΔΥΟ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΑ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΩΝ

6. Οὕτως, ὁ Κορόβιν προχωρεῖ πέραν τῆς θέσεως τοῦ 1951 καὶ λέγει: «Ἡ σοβιετικὴ ἐπιστήμη τοῦ διεθνούς δικαίου ἀπέδειξε τὴν σημασίαν τοῦ διεθνούς δικαίου ὡς μιᾶς μορφῆς συνεργασίας Κρατῶν μὲ διάφορα κοινωνικὰ συστήματα καὶ ἐπὶ πλέον τούτου ἀπέδειξε τὴν δυνατότητα χρησιμοποίησεως τοῦ δικαίου τούτου πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀγαπώντων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εἰρήνην Λαῶν καὶ Χωρῶν». ¹¹⁶

Ἐξ ἄλλου, ὁμοίως, εἰς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν του λέγει: «Κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς συνεργασίας σοσιαλιστικῶν (προλεταριακῶν) Κρατῶν τίθενται τὰ θεμέλια νέου διεθνούς δικαίου τοῦ ὁποίου κατευθύνουσα ἀρχὴ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ». ¹¹⁷

Συνεπῶς, προκύπτει, ὅτι εἰς τὸν νοῦν τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων τὸ διεθνὲς δίκαιον διασπάται εἰς δύο εἶναι, ἐξ ὧν τὸ ἐν διαποτίζεται ὑπὸ τῆς εἰρηρικῆς συνυπόξεως καὶ τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ. Ἄν τώρα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον τὸ διεθνὲς δίκαιον δὲν διαποτίζεται οὔτε ἀπὸ τὴν εἰρηρικὴν συνύπαρξιν, οὔτε ἀπὸ τὸν προλεταριακὸν διεθνισμόν, ἔχομεν ὁλοκληρωμένην τὴν εἰκόνα τῆς διασπάσεως τῆς ἐνότητος τοῦ διεθνούς δικαίου, τὸ ὁποῖον, ἐνῶ ἐν

¹¹⁶. Ibid σελ. 79.

¹¹⁷. «Διεθνὲς Δίκαιον» τοῦ Ἰνστ. Δικ. (ρωσ.), Μόσχα, 1957, σελ. 17.

πολλοῖς διατηρεῖ τὴν τυπικὴν ἑξωτερικὴν μορφήν του, εἰς τὴν οὐσίαν καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του παρουσιάζεται ὑπὸ διάφορον δι' ἕκαστον εἶδος περιεχόμενον. Ἀποτέλεσμα εἶναι, ὅτι, ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας τὸ διεθνὲς δίκαιον δὲν δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ὀργάνωσιν τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, ἐνῶ ἕξ ἄλλου, ἀπὸ σοβιετικῆς πλευρᾶς, τείνει νὰ καθιερώσῃ τὴν de facto διάσπασίν της.

5. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΔΙΑΣΠΑΣΙΣ

α. Τὸ φαινόμενον, βεβαίως, τῆς διασπάσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας δὲν εἶναι μοναδικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν. Εἰς παλαιότερας ἐποχάς, ἢ κοινὴ ἠθικὴ τῶν ἡγεμόνων ἠνόησε τὴν ἐνότητα μορφῆς καὶ κατευθύνσεως τῆς ἑξωτερικῆς πολιτικῆς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἐνὸς ἀγράφου κώδικος τιμῆς. Βεβαίως, ἡ ἀπολυταρχία δὲν διηκόλυνε τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν Κρατῶν. Ἄλλ' ἡ συναίσθησις μιᾶς ἀνωτέρας ἠθικῆς προσωπικῆς δεσμεύσεως τοῦ Μονάρχου ἔναντι τῶν πολλάκις ὁμαίμων συγγενῶν Μοναρχῶν, ἤμβλωνε γενικῶς τὰς τάσεις συγκρούσεων.

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐσημείωσε τὴν ἀρχὴν μιᾶς νέας περιόδου τῆς ἱστορίας γενικῶς καὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων εἰδικῶς, προκαλέσασα τὴν ἔναρξιν τῆς παρακμῆς τῆς διεθνοῦς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας, τῆς ὑποτεταγμένης εἰς τὴν κοινὴν ἠθικὴν τῶν ἡγεμόνων. Καθυστέρησιν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἐπαναστάσεως ταύτης ἔφευρον ἢ ναπολεόντειος ἀπειλή, ἢ ὅποια ἔφευρον ἐγγύτερον τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης εἰς μίαν προσπάθειαν ἀναβιώσεως καὶ συντηρήσεως τῆς παλαιᾶς τάξεως, ὠδήγησε δὲ εἰς μίαν στενὴν διεθνή ὀργάνωσιν διὰ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Πάντως, εὐθύς ὡς Χωραὶ τινες ἐτράπησαν πρὸς τὸν φιλελευθερισμόν, ἢ Ἱερὰ Συμμαχία κατέρρευσε καὶ ἡ διεθνὴς κοινωνία τῆς ἐποχῆς διεσπάσθη.

Η ΠΡΟΣΦΑΤΟΣ ΔΙΑΣΠΑΣΙΣ

β. Τὸ προκῆψαν ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἐθνικιστικὸν Κράτος δὲν ἐδείχθη τόσον ἀνθρωπιστικὸν καὶ οἰκουμενικόν, ὅσον ἀνεμένετο. Πάντως, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, χωρὶς ἢ ἐπανάστασις νὰ ἐπεκταθῇ παγκοσμίως, αἱ ἀναπτυχθεῖσαι ἰδέαι τοῦ Ἔθνους, τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Δημοκρατίας κλπ. διεμόρφωσαν ἡ-

θικὴν δύνάμιν καὶ ὑπὸ τὴν ὄθησιν τῆς διαμορφωθείσης ἠθικῆς δυνάμεως, ἢ διεθνῆς κοινωνία ἐβάδισε τὸν δρόμον τῆς βαθμιαίας ὀλοκληρώσεώς της. Ἰδίᾳ τὰ δεινὰ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, ἀπεμάκρυναν τὰ Κράτη ἀπὸ τὰ μειονεκτήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Κράτους καὶ ὤθησαν ταῦτα πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἐνότητος τῆς διεθνούς κοινωνίας. Ἐν πνεῦμα συνενώσεως τῶν ἀνθρώπων ὑπεράνω τῶν ἐθνικῶν συνόρων, μία κοινότης ἐνδιαφερόντων ὅλων τῶν λαῶν, ἡ ἰδέα τοῦ ἀνήκειν ὁμοῦ εἰς τὴν αὐτὴν οἰκουμενικὴν μονάδα, τὴν ἀνθρωπότητα, ἢ ἀπέχθεια πρὸς τὸν πόλεμον, ἢ ἀγάπη πρὸς τὴν εἰρήνην, μία προσπάθεια οἰκουμενικῆς διεθνούς ὀργανώσεως πρὸς ὀριστικὴν παγίωσιν τῆς εἰρήνης, ὑπεστήριξαν καὶ διεμόρφωσαν τελικῶς τὸν καταστατικὸν Χάρτην τῶν Η.Ε. Ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο πλέον νὰ τρέφῃ καὶ τὰς πλέον αἰσιοδόξους ἐλπίδας καὶ νὰ κάμῃ τολμηρὰς προβλέψεις δι' ἕν ὥραϊον καὶ ἀσφαλὲς μέλλον.

Ἄλλ' ἐνῶ οὕτω πως ἡ ἀνθρωπότης ἐβάδιζε πρὸς ὀλοκληρῶσιν τῆς ἐνότητός της, ὁ κομμουνισμὸς προσέβαλε τὴν ἄποψιν τῆς διασπάσεως τῆς διεθνούς κοινωνίας διὰ νὰ ἐνωθῇ αὕτη εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον ὑπὸ τὸν κομμουνιστικὸν ζυγόν. Μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ τὸ ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα, ὁ κομμουνισμὸς θέλει νὰ εἶναι ἡ ἀνθρωπότης διηρημένη εἰς δύο στρατόπεδα ἀντιμαχόμενα (εἰρηρικὴ συνύπαρξις). Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐνός ἐκ τῶν δύο στρατοπέδων θὰ λείπῃ τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀγῶνος καὶ αἱ ἐντὸς τούτου σχέσεις θὰ κατευθύνωνται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐξελίξεως καλεῖται ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν διεθνολόγων νὰ παίξῃ τὸν ρόλον θεμελιώδους δικαϊκῆς ἀρχῆς κατευθυνούσης τὰς μεταξὺ προλεταριακῶν Κρατῶν δικαϊκὰς σχέσεις.

6. Ο ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟΣ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ.

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

α. Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν λεχθέντων εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς εἶναι ἔννοια διάφορος τοῦ ἐθνικισμοῦ, τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, τοῦ διεθνισμοῦ (ὡς οὗτος νοεῖται εἰς τὰς διακρατικὰς σχέσεις) καὶ τοῦ πνεύματος, ὅπερ διέπει τὴν σύγχρονον τάσιν πρὸς οἰκουμενικὴν ὀργανώσιν τῆς διεθνούς κοινωνίας.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΝ

β. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐθνικισμὸν, εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς ἀντιτίθεται εἰς τὴν βάσιν τούτου, ἢ ὅποια εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἔθνους. Τὸ ἔθνος, ὡς σύνολον ἀνθρώπων, τὸ ὁ-

ποιον διελαύνεται από την κοινήν θέλησιν του ζῆν ὁμοῦ, διασπᾶται διὰ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εἰς δύο τμήματα, ἤτοι εἰς τὸ προλεταριάτον καὶ εἰς τὸ μὴ προλεταριάτον. Τὸ προλεταριάτον, ὑπὸ τὴν ᾠθησιν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, δημιουργεῖ ἴδιον ἰδανικόν, τελείως διάφορον τῆς ἰδέας τοῦ ἔθνους, συνδέον ἑαυτὸ μὲ τὸ παγκόσμιον προλεταριάτον, τοῦ ὁποίου τὸ γενικὸν καὶ ἕψιστον συμφέρον ὑποχρεοῦται νὰ ὑπηρετῆ.

Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

γ. Ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς διαφέρει ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὸν κοσμοπολιτισμὸν κατὰ τὸ ὅτι ὁ τελευταῖος περιλαμβάνει εἰς τὴν σύλληψίν του πάντας τοὺς Λαούς, ἕκαστον ἐν τῷ συνόλῳ του, καὶ ἀποβλέπει εἰς μίαν παγκόσμιον νομικὴν τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ πραγματοποιηθοῦν ἡ εἰρήνη, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐνότης. Ὁ ὄρος κοσμοπολιτισμὸς, χρησιμοποιηθεὶς ἀκόμη ἀπὸ τοῦ δου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, στηρίζεται, ὑπὸ τὴν καλὴν του ἔννοιαν, εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ σημαίνει τὴν τάσιν πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς ἓν παγκόσμιον Κράτος, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν δεινῶν τοῦ μετὰξὺ των ἀγῶνος.

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν σοβιετικῶν, ὁ κοσμοπολιτισμὸς, εἶναι ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἤτοι τοῦ ἐθνικισμοῦ. Οὗτοι πιστεύουν, ὅτι ὁ κοσμοπολιτισμὸς εἶναι ἡ ἔκφρασις τοῦ ἐθνικισμοῦ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ ὅτι σήμερον οὗτος χρησιμεύει ὡς «ἰδεολογικὸν ὄπλον» τοῦ ἀμερικανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.¹¹⁸ «Πράγματι, ὁ κοσμοπολιτισμὸς καὶ ὁ διεθνισμὸς, λέγει ὁ Λεόντιεφ, μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἔννοια, ἀντιπροσωπεύουν δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους ἐννοίας. Ὁ ἀληθὴς διεθνισμὸς εἶναι ἡ ἰδεολογία τῆς ἐργαζομένης τάξεως. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο εἶδος διεθνισμοῦ καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξεν».

ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΝ

δ. Προκειμένου περὶ τοῦ διεθνισμοῦ, ὡς σημαντικοῦ τῶν διακρατικῶν σχέσεων, πρέπει κατὰ τὴν ἐξέτασίν του ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προλεταριακὴν ἔννοιάν του, νὰ διακρίνωμεν δύο περιπτώσεις.

Ἡ πρώτη περίπτωσις ἀφορᾷ τὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας τὰ δύο ἢ τὸ ἐν ἐκ τῶν μερῶν εἶναι μὴ κομμουνιστικόν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην; ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν

¹¹⁸. Πρὸβλ. Μεγάλην Σοβιετικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν, (ρωσ.), 2α ἔκδ., τόμος 18, σελ. 299.

καὶ συνεπῶς, ὁ ὅρος διεθνισμός, χρησιμοποιούμενος εἰς τιαύτας σχέσεις, σημαίνει οὕτως ἢ ἄλλως διακρατικός.

Ἡ δευτέρα περίπτωση, ἢ ὅποια ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα, ἀφορᾷ τὰς σχέσεις μεταξὺ κομμουνιστικῶν Κρατῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἡ κρατικὴ ἐξουσία εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ προλεταριάτου καὶ κατὰ συνέπειαν εὐρίσκει ἐφαρμογὴν εἰς τὰς σχέσεις ταύτας ὁ προλεταριακὸς διεθνισμός. Ὡς ἐκ τούτου, χρῆσις τοῦ ὅρου διεθνισμός, ὡς σημαντικοῦ τῶν διακρατικῶν σχέσεων, δύναται ὅτε μὲν νὰ σημαίνει τὰς διακρατικὰς σχέσεις, ὅτε δὲ τὰς σχέσεις μεταξὺ κομμουνιστικῶν κομμάτων. Πάντως καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις σημαίνει σχέσεις διαφόρους ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὅποια νοοῦνται διὰ τοῦ ὅρου διεθνισμός ὑπὸ τὴν μὴ διαλεκτικὴν του ἔννοιαν.

Ἡ διάκρισις αὕτη ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι συχνὰ εἰς τὴν πολιτικὴν, διπλωματικὴν, καὶ ἐπιστημονικὴν φρασεολογίαν τῶν σοβιετικῶν δὲν ἀναφέρονται αἱ δύο λέξεις ἀλλὰ μόνον ἢ μία, ἤτοι ἀντὶ «προλεταριακὸς διεθνισμός», λέγεται ἀπλῶς «διεθνισμός».

ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ

ε. Ὅμοίως, ὁ προλεταριακὸς διεθνισμός εἶναι τελείως διάφορος ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς παγκοσμίου (οἰκουμενικῆς) ὀργανώσεως τῆς διεθνούς κοινωνίας. Τὸ πνεῦμα τοῦτο, ὡς ἤδη εἴπομεν, πηγάζει ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀπὸ τὸ συναίσθημα τοῦ ἀνῆκειν ἡμῶν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκουμενικὴν μονάδα, τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπὸ ἓνα ὑγιᾶ κοσμοπολιτισμὸν. Ἀντιθέτως, ὁ προλεταριακὸς διεθνισμός, μολοντὶ κατευθύνει τὸν νοῦν πρὸς μίαν οἰκουμενικὴν σοβιετικὴν πολιτείαν (μέλλουσαν φυσικὰ ν' ἀποσβεσθῇ), ἀναχωρεῖ ἀπὸ ἓν πνεῦμα διαχωρισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, πρὶν αὕτη ὀλοκληρωθῇ διὰ καταστροφῆς τοῦ ὑπάρχοντος ἐν τῇ γῆ συστήματος ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΙΚΗΝ ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΝ

στ. Τέλος, ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὡς ἐνωτικῆς ἰδέας τοῦ προλεταριάτου, προκύπτει ἡ ριζικὴ διαφοροποίησις τούτου ἀπὸ τὴν εἰρηρικὴν συνυπαρξιν. Αἱ προκύπτουσαι οὐσιώδεις διαφοραὶ ἀναφέρονται τόσον εἰς τὸ ἀντικείμενον, ὅσον καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν δύο ἐννοιῶν. Ἀντικείμενον τῆς εἰρηρικῆς συνυπαρξεως, εἶδομεν ὅτι εἶναι αἱ σχέ-

σεις τῶν κομμουνιστικῶν μετὰ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, ἐνῶ ἀντικείμενον τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εἶναι τὸ προλεταριακὸν καὶ αἱ σχέσεις μετὰ τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν, διὰ τὰς ὁποίας ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐξειδικεύεται εἰς θεωρίαν τοῦ «κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου». Ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, εἶδομεν ἤδη, ὅτι ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις πηγάζει ἀπὸ τὴν διαλεκτικὴν σχέσιν τοῦ «ἀγῶνος τῶν ἀντιθέτων» καὶ σημαίνει τὸν «ἀγῶνα καὶ τὴν συνεργασίαν» μετὰ τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταβατικῆς περιόδου τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν μετασχηματισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ καπιταλιστικῆς εἰς κομμουνιστικὴν. Ἀντιθέτως, ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς σημαίνει, ὄχι ἀπλῶς τὴν συνεργασίαν, ἀλλὰ τὸν ἐσωτερικὸν δεσμὸν τοῦ παγκοσμίου προλεταριάτου, ὁ ὁποῖος προϋποθέτει τὴν παντελεῖ ἀπουσίαν ἀγῶνος ἐντὸς τῶν κόλπων του. Ὡς ἐκ τούτου, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ προλεταριάτου εἰς μίαν χώραν, βάσει τοῦ περιεχομένου τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, δὲν νοεῖται, οὔτε ἐπανάστασις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Χώρας ταύτης (δι' ὃ οἱ κομμουνισταὶ μίαν τοιαύτην ἐξέγερσιν ὀνομάζουν ἀντεπανάστασιν), οὔτε πόλεμος μετ' ἄλλου προλεταριακοῦ Κράτους, διότι, κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν, ἀπουσιάζει ἡ οἰκονομικὴ βάση διὰ τῆς καταργήσεως τῶν τάξεων καὶ συνεπῶς ὁ ἀγῶν. Ἀντιθέτως, τὸ περιεχόμενον τῆς εἰρηνικῆς συνυπόξεως προϋποθέτει τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν καὶ δὲν ἀποκλείει τὸν διακρατικὸν πόλεμον, τὸσον μετὰ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, ὅσον καὶ μετὰ τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν ἀφ' ἑτέρου.

Ο ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟΣ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ ΩΣ ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

ζ. Ὁ Τοῦνκιν, εὐθὺς μετὰ τὸν Κορόβιν, σαφῶς προσδιορίζει, ὅτι «μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν σχέσεων μετὰ τῶν σοσιαλιστικῶν Κρατῶν, ἡ ἠθικο - πολιτικὴ ἀρχὴ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ καθίσταται ἀρχὴ τοῦ διεθνοῦς δικαίου (ὑπογράμμισις τοῦ Τοῦνκιν)».¹¹⁹

Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θέσεώς του ταύτης, ὁ Τοῦνκιν ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη ἔχει περιληφθῆ εἰς πολλὰ κείμενα καὶ ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως εἰς τὴν κοινὴν σινο - σοβιετικὴν διακήρυξιν τῆς 18.1.57, ὅπου τονίζεται, ὅτι αἱ ἀμοιβαῖαι μετὰ τῶν δύο Κρατῶν σχέσεις «στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ».

¹¹⁹. Γ. Τοῦνκιν «Ὁ σοσιαλιστικὸς διεθνισμὸς καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον», εἰς ἐπιθ. «Νέοι Καιροί», ἀριθ. 51, 1957, σελ. 10.

Εἰς ἡμᾶς, ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος τοῦ Τοῦνκιν φαίνεται ὑπερβολικὸς. Μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς συγγραφῆς τοῦ ἄρθρου του, ὁ Τοῦνκιν, ἀσφαλῶς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνεύρη εἰς κείμενα συνθηκῶν τὰς κατ' αὐτὸν μαγικὰς λέξεις τοῦ «προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ». Ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ θεμελιῶδες «σύμφωνον τῆς Βαρσοβίας» (1955) ¹²⁰, δὲν περιέχει τὴν ἀρχὴν ταύτην γλῶσσαν τῶν προλεταρίων δύναται ὁ Τοῦνκιν νὰ θεωρῇ τὰς λέξεις «φιλία, συνεργασία καὶ ἀμοιβαία βοήθεια», ὅτι σημαίνουν «προλεταριακὸς διεθνισμός». Πάντως, γεγονὸς εἶναι, ὅτι μία ἀπὸ τὰς σοβιετικὰς κατευθύνσεις εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δημοσίου διεθνούς δικαίου εἶναι νὰ δημιουργηθῇ ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων ἐν νέον «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον» τοῦ ὁποίου θεμέλιον θὰ εἶναι ἡ «νομικὴ ἀρχή» τοῦ «προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ».

7. ΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΑΙ.

ΕΝ ΠΑΛΑΙΟΝ ΕΡΩΤΗΜΑ

α. Τούτων λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν, καθὼς καὶ τοῦ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς «νομικῆς βάσεως» τῆς εἰρηνικῆς συνικμάξεως, κατὰ τοὺς σοβιετικὸς διεθνολόγους, εἶναι ἀρχαὶ τοῦ δικαίου, ρυθμιστικοῦ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα ποίαν ἔννοιαν ἔχουν αἱ ἀρχαὶ αὗται ὑπὸ τὸ πρῶτον τῆς θεωρίας τοῦ «κέντρον τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου». Ὁ Taracouzio ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ΕΣΣΔ διαμορφωθείσαν κατάστασιν, εἶχε θέσει τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1935, ὡς ἀκολούθως: «Σχετικῶς μὲ ταῦτα (ἰσότης μεταξὺ Κρατῶν) πρέπει νὰ προκληθῇ ἡ προσοχὴ εἰς ἓν γεγονὸς. Ἄπαντα τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἀφοροῦν τὰς σχέσεις τῶν σοβιέτ μετὰ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν. Δυστυχῶς διὰ τὴν παρούσαν μελέτην, οὐδεμία πολιτεία ἐκ τῶν συνιστωσῶν τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ἐπεχείρησε ν' ἀποσχισθῇ τῆς Ἐνώσεως, οὔτε ἀνεφάνη ἀνεξάρτητὸν τι κομμουνιστικὸν Κράτος. Συνεπῶς, δὲν ὑφίστανται δεδομένα διὰ τὴν στάσιν, ἣν θὰ ἐτήρει ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἐνώπιον ἀξιώσεως ἐπὶ ἰσότητι, προβαλλομένης πρὸς οἰουδήποτε κομμουνιστικοῦ Κράτους, ὅπερ θὰ προετίμα μίαν πολιτικὴν ὑπαρξιν πλήρως ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν Μόσχαν». ¹²¹

¹²⁰. Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸ ρωσικὸν κείμενον ἀπὸ τὴν «Ἐπιλογὴν κειμένων τοῦ δ.δ.», Μόσχα, 1957, σελ. 169—180.

¹²¹. T. A. Taracouzio, *supra*⁶⁴, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 37.

ΔΥΟ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

β. Ἐκτοτε, ἔλαβον χώρα δύο περιστατικά, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν μίαν βάση ἀπάντησεως εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ἀρκετά, ὡς ἐκ τῆς ἀκολουθηθείσης διαδικασίας, νὰ διαμορφώσουν νομικὴν κρίσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Τὰ δύο ταῦτα περιστατικά εἶναι:

1. Ἡ ἀποχώρησις τῆς Γιουγκοσλαβίας ἐκ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου», καὶ

2. Ἡ ἐν Οὐγγαρία ἐξέγερσις, θέσασα ἀξίωσιν ἐπὶ ἰσότητι τῆς Οὐγγαρίας μετὰ τὴν Μόσχαν.

Μολονότι τὸ τελευταῖον τοῦτο περιστατικὸν ἐφθάσεν εἰς τὸν ΟΗΕ, ἐν τούτοις, ὡς ἐκ τῆς ἀρνητικῆς στάσεως τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς Οὐγγαρίας, αἱ ὁποῖαι διὰ τοιαῦτα ἐσωτερικὰ τοῦ στρατοπέδου ζητήματα δὲν εὐρίσκουν ἀρμόδιον τὸν διεθνή ὄργανισμὸν, δὲν νομίζομεν, ὅτι τοῦτο ἐξῆλθε τοῦ πολιτικοῦ πεδίου. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἢ ὁποῖα δὲν ἤγαγε τὸ θέμα τῶν ἐξ ἀνατολῶν ἀπειλῶν εἰς τὸ ἀρμόδιον διεθνὲς ὄργανον.

Πάντως, αἱ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ πεδίου ἀντιδράσεις τῆς ΕΣΣΔ ἐν ὄψει τῶν παραβιάσεων τῆς ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὡς οὗτος εἰδικοποιεῖται εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ «κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου», ὑπῆρξαν ἐξωφθάλμως ἐπεμβατικά, ἔντονοι καὶ καταπιεστικοὶ μετὰ λυπηρὰς συνεπειάς, ἰδίᾳ διὰ τὴν Οὐγγαρίαν.¹²²

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΑΝΤΙΦΑΣΕΩΝ

γ. Τοιαῦτα ἀντιδράσεις προσδιορίζουν κατὰ μίαν ἔννοιαν τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς τοῦ διεθνoῦς δικαίου εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κομμουνιστικῶν Χωρῶν σχέσεις. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι σύμφωνος μετὰ τὸ περιεχόμενον τῆς κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὡς οὗτος εἰδικοποιεῖται εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ «κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου», ἀλλὰ φανερόν εἶναι, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου σύμφωνος μετὰ τὴν ἰδέαν τοῦ δικαίου, ὡς τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ πάσης τῆς πεπολιτισμένης καὶ μὴ κομμουνιστικῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντίληψιν θεμελιώδης αὕτη ἀρχὴ τοῦ μεταξὺ τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν τείνοντος νὰ ἰσχύσῃ διεθνoῦς δικαίου παρουσιάζεται ἱεραρχικῶς ἀνώτερα τῶν ἄλλων ἀρχῶν τοῦ δικαίου τούτου καὶ ἀκριβῶς κατέχει θέσιν παράλληλον καὶ ἰσοῦσῃ ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν ὡς εἶδομεν κατέχει ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἔναντι τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς τὸ

¹²². Περὶ τῶν κατὰ τῆς Γιουγκοσλαβίας ἀντιδράσεων, πρβλ. J. Maclaurin «United Nations and Power Politics etc», N. York, σελ. 195.

ἄλλο ἐκεῖνο «δίκαιον τῆς εἰρηνικῆς συνπαράξεως». Οὕτω, προκύπτει, ὅτι, ἐνῶ ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις καὶ ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς ἔχουν φραστικῶς τὴν αὐτὴν «νομικὴν θάσιν», ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου χρωματίζουν τὴν θάσιν ταύτην διαφορητικῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σημειοῦνται ἀντιφάσεις εἰς τὰς σοβιετικὰς θέσεις, ὡσάκις αὗται προκύπτουν ἀπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἑτέραν, θεμελιώδη κατ' αὐτοὺς ἀρχήν. Ἀκριβῶς δέ, τὴν λεπτὴν ταύτην ὑφήν τῆς διαφοροποιήσεως ταύτης δὲν ἐπιτυγχάνει νὰ συλλάβῃ ὁ Focsaneanu εἰς τὴν περισπούδαστον καὶ ὄντως πληροφοριακὴν μελέτην του. ¹²³. Ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκει ταυτότητα οὐσίας μεταξὺ τῆς σινο - σοβιετικῆς συνθήκης τῆς 14ης Φεβρ. 1950 καὶ τῆς ἰνδο - κινεζικῆς συνθήκης τῆς 24ης Ἀπριλ. 1954, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἀναφερομένας εἰς ἀμφοτέρας τὰς συμφωνίας ἀρχάς. Ἀπορεῖ πρὸς τούτους, διατί αἱ ἀρχαὶ αὗται οὐδόλως προσεῖλκυσαν τὴν προσοχὴν τὸ 1950, ἐνῶ τὸ 1954 προσεβλήθησαν τόσον ἐντόνως. Ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὴν ἀπορίαν του, οὔτε ἐπαρκῆς φαίνεται, οὔτε εὐσταθεῖ. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐξηγήσις τοῦ φαινομένου εὐρίσκεται εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ χρώματος. Τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς συνθήκης τοῦ 1950 προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν προλεταρ. διεθνισμὸν, ἐνῶ ἐκεῖνο τῆς συνθήκης τοῦ 1954 πηγάζει ἀπὸ τὴν εἰρ. συνύπαρξιν. Ἄν λοιπὸν, αἱ ἀρχαὶ αὗται προσεβλήθησαν τόσον ἐντόνως τὸ 1954 καὶ μετέπειτα, εἶναι διότι εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν εἶχον σχέσιν μὲ τὴν εἰρ. συνύπαρξιν καὶ ὄχι μὲ τὸν προλεταρ. διεθνισμὸν, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρει μόνον τὸν κομμουνιστικὸν κόσμον.

Τοῦτ' αὐτὸ δέον νὰ σημειωθῇ καὶ διὰ τὸν πίνακα τῶν διακηρύξεων καὶ τῶν συνθηκῶν, τὸν ὁποῖον περιλαμβάνει εἰς τὴν αὐτὴν μελέτην του ὁ Focsaneanu Κατατάσσει τὰς μεταξὺ τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν συνθήκας καὶ τὰς ὑπὸ τούτων γενομένας διὰ τὸν κομμουνιστικὸν χῶρον διακηρύξεις εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν μὲ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν σχέσεις μεταξὺ κομμουνιστικῶν καὶ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν.

Ἄλλ' ἂν ἡμεῖς καταλήγομεν εἰς διάφορα ἀπὸ τὸν Focsaneanu συμπεράσματα, τοῦτο ὀφείλεται περισσότερον εἰς τὴν διαφορὰν μεθόδου, τὴν ὁποίαν ἠκολουθήσαμεν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἀντικειμένου μας.

Πάντως, τὸ οὐσιῶδες πρόβλημα εἶναι ν' ἀναλυθῇ ἡ «νομικὴ θάσις» τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ καὶ νὰ διαπιστωθῇ ἂν ὑπάρχῃ νομικὸν θεμέλιον εἰς τὴν σοβιετικὴν ταύτην κατεύθυνσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δημοσίου διεθνοῦς δικαίου.

¹²³. Supra σελ. 15. 16.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ «ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΕΩΣ» ΤΟΥ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ»

1. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ

α. Ἄφου, λοιπόν, εἶδομεν ποία εἶναι ἡ νέα σοβιετικὴ κατεύθυνσις πρὸς διαμόρφωσιν ἑνὸς νέου *sui generis* «σοσιαλιστικοῦ διεθνoῦς δικαίου», θὰ προσπαθῆσωμεν τώρα νὰ ἴδωμεν ἂν ὑπάρχῃ νομικὸν θεμέλιον εἰς τὴν σοβιετικὴν ταύτην κατεύθυνσιν καὶ ποῖον εἶναι τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας τὸ δίκαιον τοῦτο τείνει νὰ καθιερώσῃ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΣ ΜΕ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΜΟΝΡΟΕ

β. Εἰς μίαν τοιαύτην προσπάθειαν, δυσκόλως θὰ ἦδύνατο ν' ἀποφύγῃ τις τὸν πειρασμὸν νὰ παραλληλίσῃ τὴν σοβιετικὴν ταύτην κατεύθυνσιν πρὸς τὸ δόγμα τοῦ Μονρόε. Ὅπως καὶ ἐκεῖνο, ἡ σοβιετικὴ προσπάθεια διαμορφώσεως ἑνὸς «κλειστοῦ διεθνoῦς δικαίου» τοῦ προλεταριακοῦ club προδίδει μίαν τάσιν κατακτήσεως τῆς πρωτοκαθεδρίας εἰς μίαν συλλογικὴν προσπάθειαν ἀποκλειστικότητος δράσεως εἰς δεδομένον χώρον τῆς γῆς. Ὅπως καὶ τὸ δόγμα Μονρόε, ἡ σοβιετικὴ προσπάθεια στρέφεται ἐναντίον συγκεκριμένου ἀντιπάλου ἐπιδόξου, κατὰ τὴν γνώμην τῆς ΕΣΣΔ, *agresseur*, ἢτοι ἐνταῦθα ἐναντίον τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν. Ὅπως καὶ τὸ δόγμα Μονρόε, αὕτη περιλαμβάνει τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἐπεμβάσεως» σχεδὸν ὑπὸ τὸ αὐτὸ παράλληλον (ὡς θὰ ἴδωμεν) νόημα. Τέλος δέ, ὅπως καὶ τὸ δόγμα Μονρόε, αὕτη συ-

ναντῶ και θά συναντήση περαιτέρω δυσκολίας εἰς τὸ νὰ θεμελιωθῆ νομικῶς και εἶναι βέβαιον, ὅτι οὐδέποτε θά ἐξέλθῃ τοῦ πλαισίου τῶν κανόνων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἐπιβαλλομένων διὰ τῆς δυνάμεως.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΣΕΩΣ

γ. Εἰς τὸ ἐρώτημα, ἂν ὑπάρχῃ νομικὸν θεμέλιον εἰς τὴν καθιέρωσιν «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου», δηλ. οὐχὶ ἀπλῶς ἐνὸς κανόνος διεθνοῦς δικαίου, ἀλλὰ συστηματικοῦ συνόλου τοιούτων κανόνων, εἶναι ἀδύνατος ἢ ἀπάντησις, διότι δὲν εἶναι γνωστοὶ οἱ ἐπὶ μέρους κανόνες, ὥστε νὰ ἐξετασθοῦν εἰς πρὸς εἰς και ν' ἀναζητηθῆ τὸ νομικὸν θεμέλιον τούτων. Δύναται, ὅμως, νὰ περιορισθῆ τὸ ἐρώτημα και νὰ ἐπιχειρηθῆ ἀπάντησις εἰς τοῦτο, διὰ προσδιορισμοῦ τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας καθιερώνει τὸ «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον» και τοῦ περιεχομένου τούτων.

2. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου».

ῤῥητῶς διατυπώμεναι ἀρχαὶ

α. Ὅπως και εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ «διεθνοῦς δικαίου τῆς εἰρηρικῆς συνπαύξεως», οὕτω και τὸ «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον», παρουσιάζεται, ὡς εἶδομεν, διεπόμενον ἀπὸ μίαν θεμελιώδη ἀρχήν, ἀντίστοιχον και ἰσοῦσπῆ τῆς εἰρηρικῆς συνπαύξεως, ἥτοι ἀπὸ τὴν ἀρχήν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὃ ὁποῖος δίδει ἰδιάζον περιεχόμενον εἰς τὰς ὑπολοίτους ἀρχὰς τοῦ «δικαίου» τούτου. Εἶναι δέ, κατὰ τὴν τρέχουσαν ἀντίληψιν τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, αἱ ὑπόλοιποι αὗται ἀρχαί, αἱ ἀκόλουθοι:

1. Ἡ ἰσότης.
2. Ἡ κυριαρχία.
3. Ἡ μὴ ἐπέμβασις.

ἀρχαὶ τεκμαρταὶ

β. Δὲν εἶναι ὅμως μόνον αὗται. Ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εἶδομεν, ὅτι ἡ ἔννοια αὕτη περιλαμβάνει:

1. Τὴν συλλογικότητα τῆς δραστηριότητος τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν, και
2. Τὴν ἀμοιβαίαν βοήθειαν, ἐν τῇ ἔννοιά δικαιωμάτων και ὑποχρεώσεων προστασίας και ὑποστηρίξεως τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν ἀμοιβαίως.

ΟΥΣΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΑΙ
ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

γ. Ἐξ ἄλλου, αὐτὸς οὗτος ὁ «προλεταριακὸς διεθνισμὸς» δὲν δύναται νὰ θεμελιωθῇ νομικῶς ὡς δικαιοπλαστικὴ ἀρχὴ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, εἰμὴ μόνον, ἀν αἱ ὡς ἄνω ἐμπεριεχόμεναι εἰς τοῦτον ἀρχαὶ ἔχουν νομικὸν θεμέλιον. Διὰ τοῦτο θὰ ἐξετάσωμεν κατὰ σειρὰν τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ νομικὸν θεμέλιον τῶν κάτωθι προτεινομένων ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ἀρχῶν τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου», πάντοτε ὑπὸ τὸ ἐννοιολογικὸν πρῶσμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ:

1. Ἀρχὴ τῆς συλλογικότητος.
2. Ἀρχὴ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας.
3. Ἀρχὴ τῆς κυριαρχίας.
4. Ἀρχὴ τῆς ἰσότητος, καὶ
5. Ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως.

3. ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΛΟΓΩ ΑΡΧΩΝ.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΟΣ

α. Ὑπὸ τὴν ἠθικοπλαστικὴν ἔννοιαν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ἕκαστον κομμουνιστικὸν Κράτος ὀφείλει νὰ ὑποτάσῃ τὰ συμφέροντά του καὶ νὰ ἐκδηλώνῃ ἐνεργείας συμφώνως ἢ πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς ἐν γένει πολιτικῆς τοῦ «κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου», ἧτοι ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, τῆς ΕΣΣΔ. Εἰς τὸ πολιτικὸν πεδίον, ἐν τοιοῦτον ἀξίωμα εὐρίσκει τὴν δικαίωσίν του καὶ τὴν πραγμάτωσίν του εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἰσχυροτέρου, τοῦτέστιν τοῦ «κέντρου». Νομικῶς, ὅμως, μία τοιαύτη ὑποχρέωσις αἶρει αὐτομάτως τὸ κριτήριον ἐκεῖνο, βάσει τοῦ ὁποίου γίνεται διάκρισις μεταξὺ Κράτους καὶ κοινωνικῶν ομάδων μὴ κεκτημένων τὴν ιδιότητα τοῦ ὑποκειμένου τοῦ διεθνοῦς δικαίου, (ὡς π.χ. αἱ ἀποικίαι).

Διὰ νὰ δεχθῇ τις, ὅτι ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς ἀποτελεῖ νομικὴν κατηγορίαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς δικαιοπλαστικῆς πηγῆς, θὰ πρέπει νὰ δεχθῇ πρῶτον ὅτι θεμελιούται νομικῶς καὶ ἡ «ἀρχὴ τῆς συλλογικότητος», ἡ ὁποία εἶναι συμφυῆς μὲ τὴν πρώτην. Ἀλλὰ τοιαύτη νομικὴ θεμελίωσις τῆς δευτέρας ἀρχῆς εἶναι ἀδύνατος, διότι συνεπιφέρει μετάπτωσιν τοῦ ὑποχρέου Κράτους ἀπὸ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνεξαρτήτου εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐξηρητημένου.

Εἶναι σοφά, ὅσα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου λέγει ὁ ἡμέτερος καθηγητῆς κ. Γ. Τενεκίδης: «Ὅντως, λέγει, τὰ καθεστῶτα ὑπο-

τελείας (ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ) συνεπάγονται στραγγαλισμὸν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας καὶ δὴ, ὅταν ἡ λαϊκὴ θέλησις, διὰ τῶν νομίμων αὐτῆς παραστατῶν, ἐπιζητεῖ ἀλλαγὴν προσανατολισμοῦ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῆς Χώρας. Ἄλλὰ Λαός, ὅστις ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐννοίαν δὲν εἶναι κύριος τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς δὲν εἶναι κύριος οὔτε τῆς ἐσωτερικῆς του πολιτικῆς. Διότι ἡ δέσμευσις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, οὐχὶ συμβατικῶς καὶ ἐπὶ ἴσοις ὅροις, διὰ συμμετοχῆς εἰς συμμαχίαν ἢ ὁμοσπονδίαν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ κελεύσματα «προστατίδος» πολιτείας, προϋποθέτει κυβερνήσιν ἀφοσιωμένην καὶ οἶονεὶ ὑποτακτικὴν εἰς τὸν ἐπικυρίαρχον. Τὴν κυβερνήσιν ταύτην, ἡ λαϊκὴ θέλησις ἀδυνατεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ δι' ἄλλης ἐχούσης ὡς πρόγραμμα διάφορον ἐξωτερικὸν προσανατολισμὸν. Ἀπόπειρα μεταβολῆς πρὸ τὴν ἐν λόγῳ κατεύθυνσιν θὰ προσέκρουεν, ἐφ' ἔσον δὲν ἦδελον τελεσφορήσει τὰ ληφθέντα προληπτικὰ μέτρα (προσεταρισμὸς τῶν κυβερνῶντων), εἰς τὴν βίαιαν ἀντίδρασιν τῆς ἀσκούσης τὸν ἔλεγχον πολιτείας. Ἡ δέσμευσις, ὅθεν, καὶ ἡ ἐξάρτησις τῆς Χώρας, ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν ἐξωτερικὴν αὐτῆς πολιτικὴν, συνεπάγεται ἐν δεδομένῃ στιγμῇ (δυσάκεις σημειοῦται παρέκκλισις ἀπὸ τὴν χαραχθεῖσαν ἄνωθεν κατεύθυνσιν) ἐξαναγκασμὸν εἴτε ὑπὸ μορφήν ἀπειλῆς, εἴτε ὑπὸ μορφήν ἀπροκαλύπτου βίας. Ἄλλ' ἐπὶ καθεστῶτος βίας ἀσκουμένης ἀπ' εὐθείας ὑπὸ ἐξωεθνικοῦ παράγοντος ἢ σιωπηρῶς, ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, ὑπὸ ὑποχειρίου εἰς αὐτὸν κυβερνήσεως, εἶναι λογικῶς ἀδύνατον νὰ στηριχθῇ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἄξιον τοῦ ὀνόματος: «Ἐπιθέσεις μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας ἐλευθερία». ¹²⁴

Ἄξιζει εἰς τὰς ἀπόψεις ταύτας ν' ἀντιπαραθέσῃ τις τὴν ἀποψιν τοῦ Σανακόγιεφ, καθ' ἣν: «Ἡ ἄμυνα καὶ προστασία εἰς τὴν διεθνήν ἀρέναν, τῶν συμφερόντων ἐκάστης χώρας τοῦ σοσιαλισμοῦ ὑφ' ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν Κρατῶν, εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικὰς ἰδιομορφίας τοῦ νέου τύπου διεθνῶν σχέσεων. Φυσικὸν εἶναι, ὅτι ἡ θέσις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ὡς πρώτης χώρας τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὡς μεγάλης παγκοσμίου δυνάμεως, ὡς ἡγέτιδος τῶν δυνάμεων τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, ὑποχρεώνει ταύτην εἰς εἰδικὴν δραστηριότητα διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς προστασίας τῶν συμφερόντων τῆς εἰρήνης εἰς τὴν παγκόσμιον ἀρέναν. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἐκπληρώνει τὸν ὅλον τοῦτον ἐν τιμῇ. Ἡ ὑποστήρηξις τῆς ἐξωτερικῆς τῆς πολιτικῆς ὑφ' ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας προκύπτει ἀπὸ τὴν κοινότητα τῶν συμφερόντων καὶ... τὸ γεγονός, ὅτι ἅπαντα τὰ σοσιαλιστικὰ

¹²⁴. Εἰς «Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον», Ἀθήναι, 1957, σελ. 175, ἐνθ' ἄνωτ.

Κράτη παρουσιάζουν έναϊον μέτωπον εἰς τὴν διεθνή ἀρέναν ἀποδεικνύει τὴν ζωτικότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἰδέας τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ». ¹²⁵

Ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεσιν τῶν δύο τούτων ἀπόψεων, λογικῶς, καταλήγει τις εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, ὄχι μόνον ἡ ἀρχὴ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ προσκρούει εἰς τὸ θεμελιῶδες τῆς ἀνεξαρτησίας ἀξίωμα τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀλλὰ συνάμα, ὅτι τὰ μικρὰ Κράτη τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου παρουσιάζονται μὲ δεσμίαν τὴν ἐξωτερικὴν των πολιτικὴν διὰ μέσων ἄλλων, μὴ νομικῶν καὶ συνεπῶς τίθεται ζήτημα, ἂν τὰ Κράτη ταῦτα, ὑποτασσόμενα εἰς τὸν προλεταριακὸν διεθνισμόν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀρχῆς τοῦ «κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου», ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἀνεξάρτητα.

Ἄλλ' ἀκόμη καὶ συμβατικὴ δέσμευσις ἀναγνωρίσεως τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ ὡς νομικῆς πηγῆς ὑποχρεώσεων διὰ τὰ οὕτω δεσμευόμενα Κράτη, δὲν θὰ προσέδιδε νομικὸν θεμέλιον εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην, διότι, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της καὶ τῆς ἐξελιξέως της εἰς «ἀρχὴν τοῦ κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου», καταστρέφει τὴν ἰσότητά των ὄρων. Συμβατικῶς, βεβαίως, γίνεται δέσμευσις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ ἰσοῖς ὄροις. Ἡ ἐννοία τοῦ «κέντρου» ἔχοντος ὑποχρεώσιν καὶ δικαίωμα παροχῆς προστασίας, ὡς καὶ ἀξίωσιν ἀντιπαροχῆς ὑπηρεσιῶν ἀπὸ μέρους τοῦ προστατευομένου, δι' ὑποταγῆς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς του εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ πρώτου, δὲν συνθέτει ἴσους ὄρους.

Πρὸς τούτοις, θὰ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ διεθνὴς ἐννομος τάξις δὲν διαθέτει καὶ ἂν διέθετε, δὲν εἶναι θέβαιον, ὅτι τὰ Κράτη τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου θὰ προσέφευγον εἰς ταῦτα, ἥτοι εἰς ὑποχρεωτικὴν δοσιδικίαν ἐνώπιον διεθνῶν δικαστηρίων καὶ εἰς διεθνή ὄργανα ἐξαναγκασμοῦ. Λόγω δὲ τῆς ἀπουσίας τῶν προϋποθέσεων τούτων ἐνὸς καθεστῶτος νομιμότητος, ἡ παραίτησις τῶν ἡσσόνων Κρατῶν τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας των, βάσει τῆς συμφυοῦς εἰς τὸν προλεταριακὸν διεθνισμόν ἀρχῆς τῆς συλλογικότητος ἄγει εὐθέως εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ μόνου στοιχείου, τὸ ὁποῖον θεμελιῶ τὴν νομικὴν αὐτῶν ἰσότητά.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ

6. Πρόσθετον τεκμήριον τοῦ νομικῶς ἀθεμελιώτου τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εἶναι ἡ συμφυῆς εἰς τοῦτον «ἀρχὴ τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας». Πολὸν πρὶν ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς μεταπηδήσῃ

125. Εἰς ἄρθρον supra σελ. 8, 7, ἐστ' ἄνωτ. σελ. 40.

εις την σοβιετικήν σκέψιν ἀπὸ τοῦ ἠθικοπολιτικοῦ status εἰς τὴν κατάστασιν τῆς «νομικῆς κατηγορίας», ὡς δικαιοπλαστικῆς πηγῆς τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ἢ ἀρχῆ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας, ὡς αὐτοτελῆς, εἶχε κάμει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς πολλὰ συμβατικά κείμενα μεταξὺ προλεταρ. Κρατῶν. Κλασσικὸν παράδειγμα τούτου, ἔστω τὸ «σύμφωνον τῆς Βαρσοβίας» τοῦ 1955, τὸ ὁποῖον ἀκόμη καὶ ὡς ἐπικεφαλίδα φέρει τὸν τίτλον: «Συνθήκη φιλίας, συνεργασίας καὶ ἀμοιβαίας βοηθείας μεταξὺ κλπ.». Περαιτέρω, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς αὐτῆς συνθήκης, ὅπως ἀκριβῶς περιλαμβάνεται καὶ εἰς τὸ πλεῖστον τῶν μεταξὺ προλεταριακῶν Κρατῶν συναφθεισῶν συνθηκῶν.

Ὁ Τοῦνκιν μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι: «Ἐκ τοῦ σοσιαλιστικοῦ (ἀνάγνωθι προλεταριακοῦ) διεθνισμοῦ, ὡς ἀρχῆς τοῦ διεθνoῦς δικαίου διὰ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν σοσιαλιστικῶν Κρατῶν, πηγάζουν διὰ τὰ Κράτη ταῦτα καθωρισμένα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Ἐξ αὐτοῦ π.χ. πηγάζει τὸ δικαίωμα (ὑπογράμμισις ἰδικῆ μας) ἐκάστου σοσιαλιστικοῦ Κράτους ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων σοσιαλιστικῶν Κρατῶν καὶ ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ἡ ὑποχρέωσις (ὑπογράμμισις ἰδικῆ μας) παροχῆς βοηθείας».¹²⁶

Καὶ ἡ μονομερῆς διακήρυξις τῆς Κυβερνήσεως τῆς ΕΣΣΔ τῆς 30ῆς Ὀκτ. 1956, ἡ ὁποία τονίζει τὴν στήριξιν τῶν σχέσεων προλεταριακῶν Κρατῶν ἐπὶ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ἐξηγεῖ, ὅτι «ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ κυρίαρχος ἰσότης καὶ αἱ ἄλλαι θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ὅχι μόνον δὲν θλάπτονται, ἀλλὰ τοῦναντίον προϋποθέτουν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας».

Φανερόν εἶναι, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐναρμονίσουν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας, νοουμένης ὡς δικαιώματος καὶ ὑποχρεώσεως ἐκάστου τῶν σοσιαλιστικῶν Κρατῶν, μὲ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἄλλ' ἐνῶ τοῦτο τονίζουν, ἀφίνου σκοτεινὸν τὸ πῶς αἱ δύο αὐταὶ συγκρουόμεναι ἔννοιαὶ ἐναρμονίζονται.

Καθ' ἡμᾶς, τὸ ἀνεξάρτητον Κράτος δὲν δρᾷ μόνον οἰκοθεν. Διὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἡ ἀνεξαρτησία του, πρέπει πρὸς τούτοις νὰ δρᾷ καθ' ὃν τοῦτο θέλει τρόπον, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ διεθνoῦς δικαίου, χωρὶς ὑποχρεῶσιν ν' ἀκολουθῆ ὁδηγίαν ἢ αἰτήσεις τρίτου Κράτους, πράγμα, ὅπερ ἐπιβαλλόμενον δημιουργεῖ κατάστασιν ἐπεμβάσεως, ὡς περαιτέρω θὰ ἐξηγήσωμεν. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν π.χ., ὅτι ἡ ΕΣΣΔ, αἰτουμένη οἰκονομικὰς παροχὰς ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν λαμβάνει ταύτας μὲ μόνην βάσιν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας, νοουμένης ὡς ὑποχρεώσεως τῆς Βουλγαρίας, ἵνα παράσχη τὰς παροχὰς, ἐξωφθαλμῶς διαπιστοῦται

126. Γ. Τοῦνκιν «Ὁ προλεταριακὸς Διεθνισμὸς καὶ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον», εἰς «Νέους Καιρούς» ἀριθ. 51, 1957, σελ. 10.

περιορισμός τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βουλγαρίας. Δὲν εἶναι, λοιπόν, δυνατόν νὰ εὐρεθῆ νομικὸν θεμέλιον διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας. Τοῦναντίον δὲ φαίνεται, ὅτι αὕτη προσκρούει εἰς τὸ θεμελιῶδες δικαίωμα τῶν Κρατῶν ἐπὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν.

Εἶναι ἄλλο τὸ ζήτημα, ἂν διὰ συμβατικοῦ κανόνος ἔχη ἀνάληφθῆ ὑποχρέωσις παροχῆς συγκεκριμένης βοηθείας (π.χ. στρατιωτικῆς) ὠρισμένου ὕψους καὶ φύσεως, ὑπὸ ὠρισμένας ἐπίσης συνθήκας. Τοιαύτη συμβατικὴ δέσμευσις εἶναι νόμιμος, ἔστω καὶ ἂν ἐπεβλήθῃ διὰ τῆς βίας ἢ δι' ἠθικῆς πίεσεως. Ἄλλ' ἢ ἄπομιν ὅτι ἡ ἀνάληψις μιᾶς τοιαύτης ὑποχρέωσεως πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας, ὡς αὕτη περιέχεται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, δὲν ἔχει νομικὸν θεμέλιον.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

γ. Εἶδομεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ «διεθνοῦς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπόρξεως», ὅτι οἱ σοβιετικοὶ ἀποδίδουν ὅλως ἰδιάζουσαν σημασίαν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἀνάγοντες πᾶν ζήτημα διεθνοῦς δικαίου εἰς ζήτημα κυριαρχίας. Ἐνῶ ὅμως, τόσον πολὺ ἐπιμένουν εἰς τὸ νόημα τοῦτο τῆς κυριαρχίας εἰς τὰς σχέσεις τῶν μετὰ μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, φαίνονται ἀλλάσσοντες κατευθύνσιν προκειμένων σχέσεων μετὰ κομμουνιστικῶν Κρατῶν. Ἀνεύσαμεν ἤδη τὰς δύο ἀπόψεις τοῦ προβλήματος συναρτήσῃ τῆς ἐννοίας τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας» (δικαίωμα τοῦ προλεταριάτου νὰ κατέχῃ καὶ ν' ἀσκῇ τὴν ἐξουσίαν) καὶ ἐξηγήσαμεν, ὅτι εἰς τὴν περιπτώσιν καθ' ἣν προβάλλεται ἡ κυριαρχία ἔναντι μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, αὕτη, διὰ τοὺς σοβιετικούς, χρωματίζεται ὑπὸ τῆς εἰρηνικῆς συνυπόρξεως, ἐνῶ ὅταν προβάλλεται ἔναντι ἐτέρων κομμουνιστικῶν Κρατῶν τὸ νόμιά της προσδιορίζεται ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ. Τούτου λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὁ σοβιετικὸς ὀρισμὸς τῆς κρατικῆς κυριαρχίας ἰσχύει, ἐν ᾧ μέτρῳ δὲν παραβιάζῃ τὴν κατευθύνουσαν ἰδέαν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει γίνεται φανερόν, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι προσπαθοῦν νὰ μᾶς πείσουν, ὅτι νομικῶς τὰ προλεταριακὰ Κράτη, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρέπει νὰ ἐπιμένουν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἔννοιαν τῆς κυριαρχίας ἔναντι τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ δεσμεύουν πλήρως τὴν κυριαρχίαν τῶν ὑπὲρ τῆς ΕΣΣΔ, θεωρουμένης ὡς «κέντρον τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου». Εἶναι, ὅμως, φανερόν, ὅτι μία τοιαύτη ἀντίληψις, ἢ μᾶλλον διάσπασις ἀντιλή-

127. Supra σελ. 35.

ψεως, είναι τελείως άντεπιστημονική. Δέν είναι έπιστημονική δηλ. ή άντίληψις, καθ' ήν ή κυριαρχία πρέπει νά έχη δεδομένον περιεχόμενον δι' ώρισμένα Κράτη και σχέσεις και νά έχη έτερον περιεχόμενον δι' άλλα Κράτη και σχέσεις, εις άμφοτέρας δέ τās περιπτώσεις νά όμιλώμεν περι κυριαρχίας και περι κυριάρχων και άνεξαρτήτων Κρατών. Δέον πρός τούτοις νά παρατηρηθῆ, ότι ή τιαύτη εξέλιξις εις τās συγχρόνους σοβιετικάς κατευθύνσεις εις τήν έπιστήμην τοῦ δημοσίου διεθνούς δικαίου, δέν επιτρέπει πλέον τήν διατύπωσιν μονομερούς άπόψεως περι τῆς σοβιετικής άντιλήψεως περι κυριαρχίας, όπως εις τό παρελθόν έπραξαν ό Lapenna, ό Calvez και παρ' ήμίν ό ήμέτερος καθηγητής κ. Τενεκίδης.¹²⁸ 'Η άποψις, ότι οι σοβιετικοί άποδίδουν όλως ιδιαιτέραν σημασίαν εις τήν άρχήν τῆς κυριαρχίας, διά νά είναι όρθή και πλήρης, δέον νά συμπληρωθῆ. Διότι ή άποψις αύτη είναι άληθής μόνον, όταν πρόκεινται σχέσεις μετά μη κομμουνιστικών Κρατών. Τούναντίον συμβαίνει, όσάκις πρόκεινται σχέσεις μετά ξένων κομμουνιστικών Κρατών. Εις τήν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν, ή έμφασις δίδεται εις τόν προλεταριακόν διεθνισμόν, πρῶγμα όπερ έξαφανίζει τήν έννοιαν τῆς κυριαρχίας και συνεπώς στερεεί νομικοῦ θεμελίου τό οὔτω πως όνομαζόμενον «σοσιαλιστικόν διεθνές δίκαιον».

Τό Κράτος, βεβαίως, πᾶν Κράτος, έχει δικαίωμα ν' άποξευωθῆ οικεία βουλήσει μέρος ή και όλου τῆς κυριαρχίας του, τοῦτο, όμως, πρέπει νά προκύπτῃ από σαφή και ρητήν δήλωσιν βουλῆσεως. Άλλως, έν άμφιβολία τεκμαίρεται ή ύπαρξις τῆς κυριαρχίας τοῦ Κράτους. Κατά συνέπειαν, εις τήν περίπτωσιν τῆς προβολῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμού ως θεμελιώδους δικαιопλιστικῆς άρχῆς τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνούς δικαίου», δύο τινά συμβαίνουν, ήτοι ή τὰ κομμουνιστικά κράτη είναι κυρίαρχα και συνεπώς ό προλεταριακός διεθνισμός, ως «νομική κατηγορία» δέν έχει νομικόν θεμέλιον, προσκρούων εις τό θεμελιώδες δικαίωμα τῆς άνεξαρτησίας ή τὰ αὐτὰ κράτη άποδέχονται ρητῶς τās εκ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμού άπορροούσας ύποχρεώσεις άπεμπολοῦντα τήν κυριαρχίαν των, όποτε παύουν νά είναι κυρίαρχα. Καθ' ήμᾶς, τὰ κομμουνιστικά κράτη, έφ' όσον σαφῶς και ρητῶς δέν έχουν παραιτηθῆ τῆς κυριαρχίας των, νομικῶς είναι κυρίαρχα. 'Ως εκ τούτου, πᾶσα πρῶξις ή παρῴλειψις κομμουνιστικοῦ Κράτους έναντι έτέρου κομμουνιστικοῦ Κράτους, δικαιολογούμενη μόνον εκ τῆς άρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμού είναι παράνομος, ως π.χ. ή επέμβασις τῆς ΕΣΣΔ εις Ούγγαρίαν, ως περαιτέρω θ' αναπτύ-

128. Lapenna σελ. 217—233, Calvez, passim, Τενεκίδης «Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον», Ἀθήναι, 1957, σελ. 179.

ξωμεν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ἐν τῇ πράξει παρουσιαζομένη μείωσις τῆς κυριαρχίας τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν δὲν πηγάζει ἀπὸ νομικὰς δεσμεύσεις, ἀλλ' ἀπὸ πολιτικὸν ἐξαναγκασμὸν, ἀσκούμενον ὑπὸ τῆς ΕΣΣΔ. Αὐτὸν τὸν πολιτικὸν ἐξαναγκασμὸν, τείνουσι οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι νὰ ἐπενδύσουν διὰ τῆς «νομικῆς» ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν τὸ νέον «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον».

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΟΣ

δ. Ἐκ τῆς τοιαύτης μειώσεως τῆς κυριαρχίας τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν εἰς τὰς σχέσεις των μεταξύ των καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῆς ΕΣΣΔ καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εἶναι φανερόν, ὅτι ἐπηρεάζεται καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος, τὴν ὁποίαν οἱ σοβιετικοὶ διατηροῦν εἰς τὸ σύστημα τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου». Βεβαίως, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν de facto ἰσότητα τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν μεταξύ των καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῆς ΕΣΣΔ δὲν τίθεται ζήτημα. Εἶναι φανερόν, ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ περιεχομένου τῆς ἠθικοπολιτικῆς ἐννοίας τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὅτι τοιαύτη ἰσότης δὲν ὑφίσταται. Τὸ ἐρώτημα εἶναι, ἂν παρὰ ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ ὑφίσταται νομικὴ ἰσότης μεταξύ τῶν Κρατῶν τούτων, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου» ὑπὸ τὸ πρῶτον τοῦ προβαλλομένου ὡς δικαιοπλαστικῆς ἀρχῆς προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ τούτου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κρίνη τις, διότι ἐλλείπουν τὰ ἐκ τῆς πράξεως στοιχεῖα. Πάντως, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν σοβιετικῶν ἀντιλήψεων περὶ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὡς «ἀρχῆς τοῦ κέντρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου», εἰς τὰς διακρατικὰς σχέσεις τῶν προλεταριακῶν Κρατῶν, δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν, ὅτι καθιέρωσις τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὡς δικαιοπλαστικῆς ἀρχῆς καὶ μάλιστα θεμελιώδους διὰ τὸ ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν προτεινόμενον «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον» θ' ἀπετέλει κατάφωρον παραβίασιν τοῦ ἀρθροῦ 52 παρ. 1 τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε. Ἡ ἐννοία τῆς κυριάρχου ἰσότητος, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐγγράψει ὁ Χάρτης τῶν Η.Ε. σὺδὸλως συμβιβάζεται μὲ τὴν ἐννοίαν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν παραβιάζει καταφῶρος καὶ συνεπῶς εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς «ἀρχῆς» ταύτης δὲν τηρεῖται ἡ προϋπόθεσις τοῦ συμβιβαστοῦ τῶν περιφερειακῶν συμφωνιῶν μὲ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Η.Ε., ὡς ἀξιοῖ τὸ ἀρθρον 52 παρ. 1 τοῦ Χάρτου. Ἐν τοῖς πράγμασιν, ἡ παραβίασις τοῦ Χάρτου ὑπὸ τῆς ΕΣΣΔ μαρτυρεῖται τόσον ἀπὸ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Γιουγκοσλαβίας ἐκ τοῦ κομμουνιστικοῦ στρατοπέδου πρὸς προστασίαν τοῦ δικαίωμα-

τος τῆς ἰσότητος, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ὑπὸ τῆς Οὐγγαρίας τεθεῖσαν ἀξίωσιν ἐπὶ ἰσότητι μετὰ τὴν Μόσχαν, κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1956, περὶ ὧν ἤδη ὠμίλησαμεν.

Ἡ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΗ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ

ε. Ἐξ ὅλων τῶν προλεχθέντων σχετικῶς μετὰ τὰς ἄλλας ἀρχὰς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, σαφῶς προκύπτει, ὅτι ἡ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης καταλήγει εἰς μείωσιν τῆς κυριαρχίας τῶν ἀκολουθούντων «τὸ κέντρον» Κρατῶν καὶ ἀνοίγει τὴν ὁδὸν εἰς σωρείαν ἐπεμβάσεων. Ἀνεφέρθημεν ἤδη εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἐπεμβάσεως κομμουνιστικοῦ Κράτους εἰς κομμουνιστικὸν καὶ ἐξηγήσαμεν, ὅτι μία τοιαύτη ἐπέμβασις δὲν ἀνήκει εἰς τὸ σύστημα τοῦ προτεινομένου ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν «διεθνοῦς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως», ἀλλ' εἰς ἐκεῖνο τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου». Μετὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων συμφυῶν πρὸς αὐτὸν ἀρχῶν καὶ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι οὗτος, ὡς πολιτικὸν καθαρῶς ἀξίωμα, στερεῖται νομικοῦ θεμελίου, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀσφαλῶς, ὅτι ἡ ἐπέμβασις κομμουνιστικοῦ Κράτους εἰς ἕτερον κομμουνιστικὸν δὲν καθίσταται νόμιμος διὰ τῆς ἐπικαλύψεώς της ὑπὸ τοῦ μανδύου τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ.

Τοῦ τελευταίου τούτου φαίνεται ὅτι ἔχουν, παρὰ τὰς δοξασίας των, συναίσθησιν οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι, δι' ὃ ἐξ ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωστά, οὐδόπως προέβαλον τὴν ἀρχὴν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εἰς τὴν δικαιολόγησιν τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ΕΣΣΔ εἰς Οὐγγαρίαν, κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1956. Περιφραστικῶς πῶς ὁ Μπαγκουνιάν ἐπρόβαλε τὴν ἀπομιν ταύτην λέγων: «Ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωσις (ἐπεμβάσα, ὡς ἐπενέθη) ἐξεπλήρωσε τὸ καθήκον της πρὸς τὴν Οὐγγρικήν Λαϊκὴν Δημοκρατίαν καὶ τὸν Λαόν της»¹²⁹. Ἄλλ' ἰσχυρισμὸς νομικός, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, παρ' οὐδενὸς σοβιετικοῦ διεθνολόγου προεβλήθη. Τοῦναντίον, τόσον ὁ Μπαγκουνιάν, ὅσον καὶ ὁ Κορόβιν προσεπάθησαν νὰ δικαιολογήσουν τὴν εἰς Οὐγγαρίαν ἐπέμβασιν τῆς ΕΣΣΔ ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς «αἰτήσεως ἐπεμβάσεως» τῆς Κυβερνήσεως Νάγκυ καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς διατάξεις συνθηκῶν «φιλίας, συνεργασίας καὶ ἀμοιβαίας βοηθείας» (ἄρθρον 1 τῆς συνθήκης ΕΣΣΔ—Οὐγγαρίας καὶ ἄρθρον 5 τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας), ἤτοι μετὰ συνθήκας, αἱ ὅποια, κατὰ τοὺς σοβιε-

129. Κ.Λ. Μπαγκουνιάν «Ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως καὶ ὁ Χάρτης τοῦ ΟΗΕ» εἰς ἐπιθ. «Σοβιετικὸν Κράτος καὶ Δίκαιον», ἀριθ. 6, 1957, σελ. 68.

τικούς διεθνολόγους αντικατοπτρίζουν τὸν προλεταριακὸν διεθνισμὸν.

Ὡς πρὸς μὲν τὴν πρώτην αἰτιολογίαν, πράγματι θὰ διεπιστοῦτο (ἂν ὑπῆρχε αἴτησις τῆς Οὐγγρικῆς Κυβερνήσεως) νόμιμος λόγος ἐπεμβάσεως, ὡς γενικῶς ἀναγνωρίζεται, μὴ προσιδιάζων δὲ ὡς ἐκ τούτου εἰς τὸ «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον» ἀποκλειστικῶς. Ἄλλ' ἡ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ΟΗΕ ἐπὶ τοῦ οὐγγρικοῦ ζητήματος διεπίστωσεν, ὅτι σκότος καλύπτει τὴν πρόσκλησιν, ἢ ὅποια λέγεται ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τῆς οὐγγρικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὰς σοβιετικὰς ἀρχάς, ἵνα βοηθήσουν εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ἐξεγέρσεως διὰ στρατιωτικῶν δυνάμεων. Ὁ Νάγκυ, λέγει ἡ ἐπιτροπὴ, διέψευσεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις του ἀπηρθύνε τοιαύτην πρόσκλησιν. Πάντως, τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι πραγματικόν. Ἄν πράγματι ἐγένετο τοιαύτη αἴτησις ὑπὸ τῆς νομίμου κυβερνήσεως, ἡ ἐπέμβασις τῆς ΕΣΣΔ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἦτο νόμιμος. Ἄλλ' ὁ ΟΗΕ διαπιστώνει, ὅτι τοιαύτη αἴτησις δὲν ἐγένετο καὶ συνεπῶς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ἐπέμβασις τῆς ΕΣΣΔ ὑπῆρξε παράνομος.¹³⁰

Πάντως, ἀνεξαρτήτως ὅλων τῶν ἀνωτέρω, ἡ προβολὴ τῆς δῆθεν αἰτήσεως τῆς Οὐγγρικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν δικαιολογήσιν τῆς σοβιετικῆς ἐπεμβάσεως, ἐν ὅψει τῶν δοξασιῶν των περὶ «διεθνούς δικαίου τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» καὶ «σοσιαλιστικοῦ διεθνούς δικαίου», δὲν σημαίνει, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ θ' ἀνεγνώριζον ὡς νόμιμον τὴν ἐπέμβασιν δυτικοῦ Κράτους, ἃς εἵπωμεν εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἔστω κα' ἂν ὑπῆρχεν αἴτησις περιτράνω ἀποδεικνυμένη τῆς Κυβερνήσεως τῆς Χώρας ταύτης. Τοιαύτη ἐπέμβασις, διὰ τοὺς σοβιετικούς διεθνολόγους, εἶναι παράνομος, πρῶτον, ὅπερ σαφῶς καταδεικνύει τὴν ἀντεπιστημονικότητα καὶ τὸ ἀυθαίρετον τῶν δοξασιῶν των. Διότι κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ ἀντικειμενικότης καὶ ἡ ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἢ ἀναλόγους συνθήκας ἐξαγωγή τοῦ αὐτοῦ ἢ ἀναλόγου συμπεράσματος. Τὸ χαρακτηριστικὸν δὲ τοῦτο ἐλλεῖπει παντελῶς ἀπὸ τὰς ἀπόψεις καὶ ἔργα τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων.

Ἐκ τῆς δευτέρας αἰτιολογίας καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Κορόβιν, καθ' ὃν ἡ ἐπέμβασις εἰς Οὐγγαρίαν δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ἄρθρου 5 τῆς συνθήκης τῆς Βαρσοβίας, γεννᾶται ζήτημα ἐρμηνείας τοῦ ἄρθρου τούτου.¹³¹ Ἄπὸ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἐν

130. Ἡ ἐπὶ τοῦ οὐγγρικοῦ ζητήματος ἐπιτροπὴ τῆς Γεν. Συνελ. τοῦ ΟΗΕ συνεστήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1957 καὶ ἀπετελέσθη ἐκ 5 μελῶν, ἦτοι τῶν K. Keith Shaun (Australia), R. S. S. Gunawardene (Ceylon), Alsina Andersen (Denmark), Mongi Slim (Tunisia) καὶ τοῦ καθηγητοῦ Enrique Fabregat (Uruguay).

131. Ἄρθρ. 5 τοῦ Συμφ. τῆς Βαρσοβίας: «Τὰ συμβαλλόμενα

λόγω άρθρου, σαφώς προκύπτει, ότι τα ληφθέντα εις την περίπτωσιν τῆς Ούγγαρίας μέτρα ἀπὸ μέρους τῆς ΕΣΣΔ, ἔπρεπε νὰ ἔχουν τύχει τῆς ἐγκρίσεως τῆς πρώτης. Οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι, ὅμως, παρακάμπτον τὸν σκόπελον τοῦτον καὶ συγκεντρώνουν τὴν προσοχὴν των εἰς τὸ νὰ δημιουργήσουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἰς Ούγγαρίαν προηγήθη aggression καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν ταύτης ἐπενέβησαν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς ΕΣΣΔ. Εἰς τὴν προστάθειαν των ταύτην οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν ἀναλυθεῖσαν ἤδη διάκρισιν μεταξὺ τῶν revolutionnaires καὶ rebels καὶ ἀπὸ τὸν σοβιετικὸν ὄρισμὸν τῆς aggression.

Οὕτως, οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι (ἰδίᾳ ὁ Μπαγκουνιάν) προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν τὴν δικαιολογίαν των εἰς τὴν ἀνάγκην προστασίας τοῦ δήθεν «δημοκρατικοῦ» καθεστώτος τῆς Ούγγαρίας ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῶν contre-revolutionnaires (rebels), πρᾶγμα ὅπερ κατ' αὐτοὺς εἶναι ταυτόσημον πρὸς τὴν διαλαμβανομένην εἰς τὸ ἄρθρον 5 τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας ἐννοίαν τῆς «ἀποκρούσεως τῆς aggression». Περὶ τούτου ὅμως, ὀρθῶς καὶ ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ πραγματικὸν γεγονός τῆς ἀντικομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως (contre-revolution), ὡς καθαρῶς ἐσωτερικὸν ζήτημα τῆς Ούγγαρίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπαχθῇ οὔτε εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν σοβιετικὸν ὄρισμὸν τῆς aggression, ὡς ὀρθῶς ἐπίσης παρετήρησεν ἡ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ΟΗΕ. Πολλῶν δὲ μᾶλλον εἶναι ἀσταθῆς ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, ἔφ' ὅσον ὁ ὄρισμὸς τῆς aggression δὲν ἔχει γίνεαι δεκτὸς διεθνῶς καὶ πάντοτε ὑφίσταται ἀδυναμία ἐξακριβώσεως τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, ἰδίως, ὅταν τὰ ἐνδιαφερόμενα Μέρη δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἐπὶ τόπου ἔρευναν ὡς ἐν προκειμένῳ συνέβη μὲ τὴν ΕΣΣΔ, ἢ ὅποια ἀπηγόρευσεν τὴν ἔρευναν τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΟΗΕ εἰς Ούγγαρίαν. Συνεπῶς δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ὑποστηρίξωμεν, ὅτι αἱ σοβιετικαὶ θέσεις περὶ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐπεμβάσεως ὑπὲρ τῶν revolutionnaires (κατεχόντων ἢ μὴ τὴν ἐξουσίαν) μὲ μόνον κριτήριον τὴν κομμουνιστικὴν ταύτην, ὑπάγονται μὲν εἰς τὸ γενικὸν σχῆμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔχουν νομικὸν θεμέλιον καὶ συγκροτοῦνται μὲ τὸν Χάρτην τοῦ ΟΗΕ, ὁ ὅποιος ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ νομικοῦ καθεστώτος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Ὡς ἐκ τούτου, ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆσεως τῆς ἀρχῆς τῆ μὴ ἐπεμβάσεως καὶ καθ' ὃ μέτρον αὕτη, κατὰ τοὺς σοβιετικὸς ἰσχυρισμοὺς δὲν πα-

Μέρη συνεφώνησαν νὰ ἰδρῦσουν ἐνιαίαν διοίκησιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τούτων, αἱ ὅποια διὰ συμφωνίας μεταξὺ τῶν Μερῶν θὰ διατεθοῦν εἰς τὴν διοίκησιν ταύτην, δρώσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶ ἀπὸ κοινού καθορισθεῖσιν ἀρχῶν. Θὰ λάβουν ἐπίσης ἕτερα συμπεφωνημένα μέτρα...ἵνα ἐξασφαλίσουν τὴν ἀπόκρουσιν ἐνδεχομένης aggression.

ραβιάζεται, όσάκις ή επέμβασις γίνεται υπό κομμουνιστικοῦ Κράτους εἰς ἕτερον κομμουνιστικόν πρὸς διάσωσιν τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος, τὸ όποῖον ἄλλως θὰ ἐκινδύνευε νὰ συντριβῆ, συνάγεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ εὐρύνει τὰ ὅρια τῶν ἐπεμβάσεων πέραν τῶν γενικῶς παραδεκτῶν εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τῆς συγχρόνου διεθνοῦς κοινωνίας, καὶ συνεπῶς στερεῖται νομικοῦ θεμελίου, κατὰ τὸ μέτρον τῆς εὐρύνσεως ταύτης.

4. ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ Δ.Δ.».

Εἶπομεν προηγουμένως, ὅτι τὸ ἐρώτημα περὶ τῆς νομικῆς θεμελιώσεως τοῦ «σοσιαλιστικοῦ διεθνοῦς δικαίου» ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ περιορισθῆ καὶ νὰ ἐπιχειρηθῆ ἀπάντησις εἰς τοῦτο διὰ προσδιορισμοῦ καὶ ἀναλύσεως τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας τείνει νὰ καθιερώσῃ. Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως, λοιπόν, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ διαπιστοῦνται, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς συλλογικότητος καὶ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας προσκρούουν εἰς τὸ θεμελιώδες δικαίωμα τῶν Πολιτειῶν ἐπὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς κυριαρχίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως ὑφίστανται ἀλλοίωσιν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, συνάγεται, ὅτι ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ τοῦ καθαρῶς πολιτικοῦ του πλαισίου καὶ νὰ σταθῆ «ὡς νομικὴ κατηγορία», ἥτοι ὡς δικαιοπλαστικὴ πηγὴ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ ὡς πολιτικὴ ἔννοια, ἐξωφθάλμως παραθιάζει, ὁσάκις ἐφαρμόζεται ἐν τῇ πράξει, τὸ νομικὸν καθεστὼς τῆς συγχρόνου διεθνοῦς κοινωνίας καὶ συνεπῶς τυγχάνει ἀποκηρυκτέα. Ὡς ἐκ τούτου δέ, αὐτὸ τοῦτο τὸ προβαλλόμενον ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον» κάθε ἄλλο παρὰ νομικὸν θεμέλιον ἔχει, ἐφ' ὅσον ὑποστηρίζεται ὡς κυριαρχοῦσα καὶ κατευθύνουσα δικαιοπλαστικὴ ἀρχὴ τούτου ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς. Συνεπῶς, καὶ ἡ δευτέρα αὕτη ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων ἀκολουθουμένη κατεύθυνσις εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ Δημοσίου Διεθνοῦς Δικαίου παρουσιάζεται πλήρως ἀντεπιστημονικὴ, συγκρουουμένη σαφῶς μὲ τὴν νομικὴν πραγματικότητα τῆς συγχρόνου διεθνοῦς κοινωνίας καὶ ἀντιστρατευομένη ἐξωφθάλμως τὸν θεμελιώδη Χάρτην τῶν Η.Ε., ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς συγχρόνου διεθνοῦς νομικῆς τάξεως ἐν τῷ κόσμῳ.

100

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἄπο τὴν περατωθεῖσαν ἐξέτασιν τῶν «συγχρόνων σοβιετικῶν κατευθύνσεων εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνoῦς δικαίου», ὡς πρῶτον καὶ θεμελιώδες συμπέρασμα προκύπτει, ὅτι οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι ἔχουν στραφῆ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συγκροτήσεως τοῦ προλεταριακοῦ Κράτους τῆς ΕΣΣΔ, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν θεμελιωδῶν γνώσεων καὶ δικαιοπλαστικῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνoῦς δικαίου. Δὲν τείνουν δηλ. εἰς προσπάθειαν διαμορφώσεως κανόνων τοπικῆς ἰσχύος, ὅπως π.χ. ἔχει γίνεαι εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Ἠπειρον, λόγῳ τῆς ἰδιομορφίας τῆς περιοχῆς, οὔτε εἰς τὴν ἰδιάζουσαν ἐρμηνείαν ἀρχῶν καὶ κανόνων τινῶν τοῦ γενικῶς ἰσχύοντος διεθνoῦς δικαίου. Τοῦναντίον, προσπαθοῦν κατὰ πρῶτον λόγον νὰ προσδιορίσουν καὶ νὰ καθιερώσουν ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ὡς θεμελιώδεις δικαιοπλαστικαὶ πηγαί, (*sources créatrices*), ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ προσδίδουν νέον περιεχόμενον εἰς τὰς γενικῶς μέχρι σήμερον παραδεδεγμένας ἀρχάς, τῶν ὁποίων διατηροῦν τὴν φραστικὴν διατύπωσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ διαστρεβλώνουν ἀκόμη καὶ τὰς τυπικὰς πηγὰς τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀπὸ ἀπόψεως ἐρμηνείας καὶ ἐφαρμογῆς των.

Ἀνάλογον φαινόμενον διαφοροποιήσεως τοῦ περιεχομένου τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ νοήματος θετικῶν κανόνων ἔλαβεν, ἤδη, χώραν κατὰ τὸ παρελθόν, ὅταν τὸ διεθνὲς δίκαιον ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν παλαιότεραν δικαιοπλαστικὴν πηγὴν τοῦ «ἡγεμονικοῦ Κράτους» καὶ «τῆς νομιμότητος» καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ «κυριαρχοῦ Κράτους». Οὕτως, ὑπὸ τὴν ἐπικυρωθεῖσαν ἔννοιαν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ὡς νοεῖται αὕτη ὑπὸ τῶν μὴ κομμουνιστῶν διεθνολόγων, θὰ ἦτο νομικῶς ἀκατανόητος ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παλαιᾶς ἀρχῆς τῆς «νομιμότητος» διαμαρτυρία τῆς Ἰσπανίας διὰ τὴν ὑπὸ τῶν ΗΠΑ καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀναγνώρισιν νοτιοαμερικανικῶν Κρατῶν, ἀποτιναζάντων τὸν ἀποικιακὸν ζυγόν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ἄλλ' εἰς τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, τὸ διεθνὲς δίκαιον ἀπλῶς διεπίστωσε τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν. Ἡ διεθνὴς κοινωνία, ἀπο-

λουθοῦσα τὴν ἀνοδικὴν τῆς πορείαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐδημιούργησε τὰς συνθήκας καὶ τὰς προϋποθέσεις μιᾶς ἐλευθέρως ζωῆς, ἀποβλεπούσης εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς ἀνθρωπότητος, νοσημένης ὡς ἐνιαίας οἰκουμενικῆς μονάδος. Τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ διαμορφωθέντος ἐθνικοῦ Κράτους δὲν ἦτο ὁ διαχωρισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος εἰς ἐπὶ μέρους τμήματα, ἀλλ' ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς εἰς ἐνιαίαν οἰκουμενικὴν μονάδα, ἐντὸς τῆς ὁποίας, διὰ τῶν κοινῶν ἀντιλήψεων, ἕκαστον Κράτος θὰ ἐβάδιζεν εἰς τὴν ἐν ἀσφαλείᾳ εὐημερίαν. Ἐἶναι ἄλλο τὸ ζήτημα, ὅτι κατὰ τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπιτεύξεως μιᾶς τοιαύτης ὁλοκληρώσεως, ἐσημειώθησαν συγκρούσεις καὶ ἐξεδηλώθησαν ὅλα τὰ μειονεκτήματα τοῦ ἐθνικοῦ Κράτους. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ πείρα καὶ τὰ δεινὰ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ἐδίδαξαν τοὺς ἀνθρώπους μεθόδους καὶ διαδικασίας ἄρσεως τῶν μειονεκτημάτων τοῦ ἐθνικοῦ Κράτους. Ἡ σημειωθείσα ἔναρξις ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὸ δόγμα τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας, ἢ ὁλονὲν καὶ περισσότερον αὐξανομένη τάσις πρὸς διεθνή ὀργάνωσιν καὶ ἡ ἐνισχυομένη θέλησις πρὸς ὑπαγωγὴν εἰς ταύτην, ἡ σημειωθείσα πρόοδος εἰς τὸν θεσμὸν τῆς διαιτησίας καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης, σαφῶς δεικνύουν τὴν καταβληθεῖσαν θετικὴν προσπάθειαν καὶ τὰς σχετικῶς μεγάλας ἐπιτεύξεις εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνόητος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, κατευθυνομένης ἀπὸ τῆς ζώνης τοῦ ἐγωϊστικοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ «γενικοῦ κοινοῦ καλοῦ».

Ἀκριβῶς δὲ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην τείνει ν' ἀνακόψῃ ἡ σύγχρονος σοβιετικὴ προσπάθεια. Ἀρνούμενη τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ θετικὸν περιεχόμενον τῆς ἐξελίξεως ταύτης, ἡ σοβιετικὴ προσπάθεια τείνει νὰ εἰσαγάγῃ τεχνητῶς νέας δικαιοπλαστικὰς πηγὰς διὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ἄλλ' αἱ δικαιοπλαστικαὶ πηγαὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅπως καὶ ἐκεῖναι τοῦ ἐσωτερικοῦ, δὲν ἀντιπροσωπεύουν καὶ δὲν δύνανται ν' ἀντιπροσωπεύουν ἀφηρημένας ἐννοίας ἢ πολιτικὰς ἐπιδιώξεις. Τοιαῦται πηγαὶ ἀντικατοπτρίζουν ἐκεῖνο, ὅπερ ὡς πραγματικότης ζῆ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν. Κατὰ συνέπειαν, ἡ προσπάθεια τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, στηριζομένη εἰς τὰς ἐννοίας «εἰρηνικὴ συνύπαρξις» καὶ «προλεταριακὸς διεθνισμὸς» καὶ τείνουσα νὰ καθιερώσῃ τὰς ἐννοίας ταύτας ὡς δικαιοπλαστικὰς πηγὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, παρυσιάζεται ὡς ἀντιδικαϊκὴ καὶ ἀντικοινωνικὴ. Ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις μὲ τὸ ἀρνητικὸν τῆς περιεχόμενον, τὸ ὅποιον ἀνακόπτει τὴν ἐξέλιξιν πρὸς ὀργάνωσιν τῆς διεθνοῦς κοινωνίας καὶ διαρεῖ τὴν τελευταίαν εἰς δύο στρατόπεδα, προάγουσα τὸν ἐξοπλιστικὸν συναγωνισμὸν, ὅσον καὶ ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς, ὁ ὁποῖος αἶρει παντελῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἡσσόνων Μελῶν τοῦ κομ-

μουνιστικοῦ στρατοπέδου καὶ ὑποτάσσει ταῦτα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ «κέντρου» τοῦ στρατοπέδου τούτου διὰ τοῦ εὐφυοῦς τεχνάσματος τῆς ταυτοποιήσεως τοῦ συμφέροντος τοῦ προλεταριάτου μὲ τὸ συμφέρον τῆς ΕΣΣΔ, δὲν ἀποτελοῦν πραγματικότητα τῆς συγχρόνου διεθνοῦς κοινωνίας καὶ ἀντίκεινται ἐξωφθάλμως εἰς τὸ νομικὸν καθεστὼς ταύτης, τοῦ ὁποῦοι θεμέλιον ἀποτελεῖ ὁ Χάρτης τῶν Η.Ε.

Ἄλλ' ἡ προσπάθεια τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων εἶναι ἀντιδικαικὴ καὶ ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι οὗτοι ἀναθέτουν εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον λειτουργίαν πολιτικὴν καὶ καθορίζουν διὰ τοῦτο ρόλον ὀργάνου τῆς πολιτικῆς. Ἄν ὡς λειτουργίαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου δεχθῶμεν, τὴν οἶαν πράγματι εἶναι, ἤτοι νὰ καθορίσῃ τὰς ἀρμοδιότητας μεταξὺ τῶν Κρατῶν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τούτων (θετικὰς ἢ ἀρνητικὰς) καὶ νὰ ρυθμίσῃ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, τότε ἡ σοβιετικὴ ἐπιστῆμη τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀκολουθεῖ τὸν ἀκριβῶς ἀντίθετον δρόμον. Ἐχει τεθεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πολιτικῆς καὶ ἔχει μεταβάλλει τὸ διεθνὲς δίκαιον εἰς ὄργανον τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς ΕΣΣΔ.

Παρὰ πάντα ταῦτα, οἱ σοβιετικοὶ διεθνολόγοι, ὡς εἶδομεν, ἐπιμένουν, ὅτι τοῦλάχιστον τὸ «διεθνὲς δίκαιον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» δὲν εἶναι διάφορον τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Ἄλλὰ, νομίζομεν ὅτι κατέστη φανερὸν ἐκ τῆς γενομένης ἀναλύσεως, ὅτι ὁ Χάρτης τῶν Η.Ε., τῶσον εἰς τὸ προοίμιον, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄρθρα 1 καὶ 2 ἔχει ἐγγράψῃ τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν καὶ ὄχι τὴν ἀρνητικὴν ἔννοιαν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ τάσις τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, ὅπως ἀλλοιώνουν τὸ περιεχόμενον τῶν θετικῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐρμηνεύοντες τούτους ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, εἶναι ἀντιδικαικὴ καὶ ἀντεπιστημονικὴ. Οὕτως, εἶναι ἀντιδικαικὴ καὶ ἀντεπιστημονικὴ ἡ ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ἐρμηνεία, καθ' ἣν πᾶσα ἐνέργεια τοῦ ΟΗΕ πρὸς διαπίστωσιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε. καθορισθέντων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Κράτους. Τοιαύτη ἐρμηνεία σαφῶς ἀντιστρατεύεται τὸ πνεῦμα τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε. καὶ δίδει ἀπόλυτον περιεχόμενον εἰς τὴν παράγραφον 7 τοῦ ἄρθρου 2, ἔχει δὲ τὴν ρίζαν της εἰς τὸ ἀρνητικὸν περιεχόμενον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ὅπισθεν τῆς ὁποίας καλυπτόμενοι οἱ σοβιετικοὶ ἀρνοῦνται τὸν διεθνή ἔλεγχον τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐν λόγω κανόνων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν πρόοδον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον.

Ἄλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐπιστῆμης τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀποκρυσταλλωθεῖσα τάσις τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, ἥτις καθιερώνει τὸν ταξικὸν χαρακτήρα τοῦ

διεθνούς δικαίου, είναι επίσης αντιδικαιϊκή και άντεπιστημονική. Ἡ τάσις αὕτη επίσης πηγάζει ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς εἰρηνικῆς συν-
υπάρξεως, ἢ ὅποια ὡς εἶδομεν, ἀναφέρεται εὐθέως εἰς τὰς σχέ-
σεις οἰκονομικῶν συστημάτων καὶ μόνον ἐμμέσως εἰς τὰς σχέσεις
Κρατῶν. Διὰ τοῦτο δέ, θέλει τὸ διεθνὲς δίκαιον ὡς πηγάζον ἀπὸ
τὴν θέλησιν τῶν κυριάρχων τάξεων. Ἀλλὰ τοιαύτη διαστρέβλω-
σις τοῦ ἀληθοῦς περιεχομένου τῆς κρατικῆς βουλήσεως, τῆς ὁποίας
οὕτως ἡ οὐσία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν φορέων τῆς ἐξουσίας,
παραγνοῶζει τὴν ἀληθῆ λαϊκὴν κυριαρχίαν καὶ παρουσιάζεται
ὡς σαφῶς άντικοινωνική, άντεπιστημονική καὶ άντιδικαιϊκή. Διό-
τι τὸ μεγαλεῖον τῆς μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἀρξαμένης
ν' ἀναπτύσσεται διεθνούς κοινωνίας εἶναι, ὅτι αὕτη ἀκολουθοῦσα
τὴν ὁδὸν τῆς ἐλευθερίας διὰ τῶν ἀναλλοιώτων δημοκρατικῶν θε-
σμῶν, προσήγγισεν εἰς τὸ ἰδανικὸν τῆς ὁσημέραι καὶ περισσότερον
ὑποτασσομένης πολυμεροῦς μονάδος εἰς τὰ κελεύσματα τῆς ὀλό-
τητος. Τὸ μεγαλεῖον δὲ τοῦτο ἡμαῦρωσε καὶ φθοροποιῶς καθ' ἡ-
μέραν ἐξαντλεῖ ἢ άντεπιστημονική θέσις τῶν σοβιετικῶν περὶ τα-
ξικῶν ἀγῶνος καὶ ταξικῶν διεθνούς δικαίου, ὅπερ μεταβάλλον εἰς
ὄργανον πολιτικῆς τοῦ προλεταριάτου, ταυτοποιηθέντος πλήρως
μὲ τὸ «κέντρον» τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, ἦτοι μὲ τὴν
ΕΣΣΔ.

Τοιοῦτος ὁμοῦς χαρακτήρ τοῦ διεθνούς δικαίου δὲν στηρίζε-
ται οὔτε εἰς τὴν διεθνῆ πραγματικότητα, οὔτε εἰς τοὺς δραματι-
σμοὺς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οὔτε εἰς τὰ πορίσματα τῆς ἐπι-
στήμης, εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν διὰ τῆς ἀγροίκου δυνάμεως ἀπειλήν.

Ἀκριβῶς δὲ ἐκ τούτων, δικαιολογεῖται καὶ ἡ ἄλλη ἐκείνη άν-
τεπιστημονική καὶ άντιδικαιϊκή θέσις τῶν σοβιετικῶν, καθ' ἣν τὸ
δικαίωμα τῆς προσφυγῆς εἰς πόλεμον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ συμφέρον
τοῦ προλεταριάτου. Ἀλλ' ὁ νεομακιαβελλισμὸς οὗτος εἶναι καὶ
τελείως ἀναχρονιστικός. Ἐπὶ τὰς συνθήκας τοῦ θερμοπυρηνικοῦ-
ὀλοκληρωτικοῦ πολέμου, τὸ στυγνὸν συμφέρον μόνον καταστροφῆς
δύναται νὰ προκαλέσῃ. Πάντως, τόσον ἢ τοιαύτη ἐξάρτησις τοῦ
jus ad bellum ἀπὸ τὸ συμφέρον τοῦ προλεταριάτου, ὅσον καὶ ἡ
σοβιετικὴ ἀντίληψις περὶ ἐπιθέσεως, ἢ ὅποια ἀφίνει ἐλευθέραν
τὴν aggression indirecte (aggression from within), εἶναι βε-
βαίως ἀπόρροια τοῦ ἀρνητικοῦ περιεχομένου τῆς εἰρηνικῆς συν-
υπάρξεως, ἀναμφισβιτήτως, ὁμοῦς, άντιστρατεύονται τὸν θεμε-
λιώδη Χάρτην τῶν Η.Ε. καὶ συγκρούονται μὲ τὸ σύγχρονον νο-
μικὸν καθεστῶς τῆς διεθνούς κοινωνίας.

Ἀλλ' ἡ σύγκρουσις τῶν σοβιετικῶν κατευθύνσεων μὲ τὸ νο-
μικὸν καθεστῶς τῆς συγχρόνου διεθνούς κοινωνίας δὲν σταματᾶ
ἐδῶ. Προχωρεῖ περαιτέρω διὰ τῆς προσπαθείας καθιερώσεως
τῆς ἐτέρας ἐκείνης δικαιοπλαστικῆς ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ

διεθνισμού, ὡς δάθρου τοῦ ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν προτεινομένου «σοσιαλιστικοῦ διεθνoῦς δικαίου», διὰ νὰ ἰσχύσῃ εἰς τὰς μεταξὺ κομμουνιστικῶν Κρατῶν σχέσεις. Νομίζομεν δέ, ὅτι κατέστη φανερὰ ἡ ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς ἐννοίας ταύτης ἀλλοίωσις τῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων τοῦ διεθνoῦς δικαίου. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη δέ, δὲν εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ὑφίστανται οἱ κανόνες τοῦ διεθνoῦς δικαίου ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως. Οὕτως, ὁ θεμελιώδης κανὼν «σεβασμὸς τῆς κυριαρχίας», ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, σημαίνει πλήρη ὑποχρέωσιν ἀποχῆς ἀπὸ τοῦ πράττειν τι εἰς βάρος τῆς κυριαρχίας ἐτέρου Κράτους διὰ πάντα τὰ μὴ κομμουνιστικὰ κράτη εἰς τὰς σχέσεις των καὶ εἰς τὰς σχέσεις μετὰ κομμουνιστικῶν Κρατῶν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου σημαίνει δικαίωμα ἐπεμβάσεως τῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν πρὸς ὑποστήριξιν revolutionnaires ἐντὸς ἐτέρου Κράτους. Ἀντιθέτως, ὑπὸ τὸ πρῶμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμού, ὁ αὐτὸς κανὼν σημαίνει μετὰ ἄλλων, δικαίωμα τῆς ΕΣΣΔ, ὅπως ἐπεμβαίνει εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν ἡσσόνων Μελῶν τοῦ κομμουνιστικοῦ στρατοπέδου καὶ ὑποχρέωσιν τῶν τελευταίων, ὅπως ὑποτάσσουν τὴν ἐξωτερικὴν των πολιτικὴν εἰς ἐκείνην τοῦ «κέντρου», ἧτοι τῆς ΕΣΣΔ.

Τοιαύτη εἶναι ἡ τοποθέτησις τοῦ ζητήματος, εἰς ὃ,τι ἀφορᾷ τὴν διαφοροποίησιν τῶν ἐννοιῶν τῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμού. Οὕτω δὲ γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἂν ἡ τοποθέτησις αὕτη, ἀντεπιστημονικὴ καὶ ἀντιδικαιϊκὴ οὔσα, παρουσιάζει ἀξίαν τινὰ τόσον διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ὅσον καὶ διὰ τοὺς πρακτικoὺς σκοποὺς τῆς διεθνoῦς κοινωνίας. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου νομίζομεν, ὅτι αἱ σοβιετικαὶ ἀντιλήψεις, ὅχι μόνον δὲν παρουσιάζουν θετικὴν ἀξίαν διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζονται ὡς ἀνασχετικὸς παράγων ἐμποδίζων τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Γεγονός, ὅμως, εἶναι καὶ εἰς τοῦτο συμφωνοῦμεν μετὰ τὸν Larenn, ὅτι, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, ἡ ἀνεπαρκὴς γνῶσις τῶν σοβιετικῶν ἀντιλήψεων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ διεθνoῦς δικαίου, παρὰ τὴν ἀρνητικὴν καὶ ἀντεπιστημονικὴν φύσιν τῶν ἀντιλήψεων τούτων, ἀποτελεῖ οὐσιώδη ἔλλειψιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γενικῆς θεωρίας τοῦ διεθνoῦς δικαίου εἰς τὸν μὴ κομμουνιστικὸν κόσμον. Εἶναι δὲ ἡ ἔλλειψις αὕτη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς παντοειδεῖς ἀντεπιστημονικὰς δοξασίας καὶ ἰσχυρισμοὺς περὶ τῆς φύσεως τῶν σοβιετικῶν ἀντιλήψεων. Τοιαῦται δὲ δοξασίαι καὶ ἰσχυρισμοὶ ὑποβοηθοῦν μὲν τοὺς ἀρνητικoὺς σκοποὺς τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, ἀλλὰ βλάπτουν καιρίως καὶ τὴν διεθνήν κοινωνίαν εἰς τὴν ἀνοδικὴν ἀνάπτυξίν της καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνoῦς δικαίου εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξίν της.

Εἰς ὃτι δὲ ἀφορᾷ τοὺς πρακτικoὺς σκοποὺς τῆς συγχρόνου

διεθνούς κοινωνίας, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ ἀναμνησθῶμεν τὴν διαπίστωσιν τῆς ἡμετέρας καθηγητρίας Mme Paul Bastid, καθ' ἣν: «Ἀναγνωριζομένης τῆς ὑποστάσεως τοῦ διεθνούς δικαίου, πρέπει νὰ διαπιστώσωμεν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων, ὅτι ἀρκετοὶ κανόνες δὲν γίνονται ἀντιληπτοὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ τῶν Κρατῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐκείνων τῆς Δύσεως». Συνεπῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἡ γνῶσις τῶν ἀντεπιστημονικῶν καὶ ἀντιδικαιϊκῶν θέσεων τῶν σοβιετικῶν διεθνολόγων, συμβάλλει εἰς τὴν κατανόησιν τῆς φύσεως τῶν δυσκολιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνακύπτουν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διακρατικῶν σχέσεων μετὰ κομμουνιστικῶν Κρατῶν. Θὰ ἐλέγομεν μάλιστα, ὅτι θὰ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς διεθνούς καταστάσεως, ἂν τόσον εἰς τὰς πολιτικάς, ὅσον καὶ εἰς τὰς νομικὰς συζητήσεις εἰς διακρατικὸν πλαίσιον, ἐφηρμόζετο εἰς κανὸν τοῦ «χειρῶνος ὄρου», κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ διαπραγματεύσις καὶ ἡ σύναξις συμφωνιῶν ἐστηρίζετο εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀντεπιστημονικῆς καὶ ἀντιδικαιϊκῆς σοβιετικῆς ἀντιλήψεως. Οὕτως π.χ. εἰς τὴν ὑπόθεσιν συνάψεως συμφωνίας τινὸς μεταξὺ Ἑλλάδος, Βουλγαρίας καὶ ΕΣΣΔ διὰ «τὸν ἀμοιβαῖον σεβασμὸν τῆς κυριαρχίας», θὰ ἐσημειοῦτο βελτίωσις, ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ὑπογραφομένη συμφωνία δὲν σημαίνει καὶ διὰ τὰ τρία Μέρη τὸ αὐτό. Ἄν ἡ Ἑλλὰς ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ φράσις «ἀμοιβαῖος σεβασμὸς τῆς κυριαρχίας» σημαίνει ὑπαρξιν τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων καὶ διὰ τὰ τρία συμβαλλόμενα Μέρη, εἶναι βέβαιον, ὅτι εὐθὺς μετ' ὀλίγον θ' ἀνακύψουν δυσκολίαι, διότι τὰ ἕτερα δύο Μέρη ἔχουν ἐντελῶς ἄλλην ἀντίληψιν περὶ τούτου. Συνεπῶς, εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν ἡ Ἑλλὰς θὰ πιστεύῃ ὅτι καὶ τὰ τρία Μέρη ἔχουν τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα, ἡ Βουλγαρία θὰ θεωρῇ, ὅτι βάσει τῆς συναφθείσης συμφωνίας ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ὑποτάσῃ τὴν ἐξωτερικὴν τῆς πολιτικὴν εἰς ἐκείνην τῆς ΕΣΣΔ καὶ «δικαίωμα» ἐπὶ τὴν προστασίαν τῆς τελευταίας, καὶ τέλος ἡ ΕΣΣΔ θὰ ὑποστηρίξῃ, ὅτι ἔχει βάσει τῆς αὐτῆς συμφωνίας, δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσιν ὑποστηρίξεως, ὑπ' ὀρισμένας εὐνοϊκὰς συνθήκας, τῶν Ἑλλήνων revolutionnaires δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσιν ἐπεμβάσεως πρὸς ὑποστήριξιν, ἀνάγκης τυχούσης, καὶ προστασίαν τῆς «ἱστορικῶς καὶ νομικῶς νομίμου» βουλγαρικῆς κυβερνήσεως (revolutionnaires εἰς τὴν ἔξουσίαν), καὶ δικαίωμα, ὅπως ἀξιῶναι ὑποταγὴν τῆς βουλγαρικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν ἰδικὴν τῆς. Ἐκ τοῦ ἀφηρημένου τούτου παραδείγματος γίνεται φανερόν, ὅτι δὲν θ' ἀνέκυπτον ἐκ τῶν ὑστέρων δυσκολίαι, ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐν γνώσει τῆς εἶχεν ὑπογράψῃ καὶ διὰ τὸ παράδοξον περιεχόμενον τῆς συμφωνίας. Εἶναι ἄλλο τὸ βέβαιον γεγονός, ὅτι ἡ Ἑλλὰς καὶ πᾶν μὴ κομμουνιστικὸν Κράτος θὰ ἠρνεῖτο νὰ ὑπογράψῃ μίαν τόσον παράδοξον συμφωνίαν.

Πάντως, τούτων ὄλων λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν, εἰδικῶς δὲ ὅτι τὸ μεταξὺ κομμουνιστικῶν Κρατῶν ἰσχυρὸν διεθνὲς δίκαιον ἔχει διάφορον περιεχόμενον λόγῳ τοῦ διαποτισμοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, διαγράφεται μία διάσπασις τῆς ἐνότητος τοῦ διεθνοῦς δικαίου, γεγονός διὰ τὸ ὅποιον ὁ Stone ἔθεσε τὸ ἐρώτημα ἀπὸ τοῦ 1954, ἂν καὶ δὲν ἐθεώρει ὡς ἀποδειχθὲν τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως δύο τουλάχιστον νομικῶν τάξεων διεθνῶς. Ἐξ ἄλλου ὁ Stone εἰς τὸ ἐρώτημά του διετύπωσε καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὑπάρξεως τριῶν συστημάτων δικαίου, ἤτοι τοῦ δυτικοῦ, τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπέχουν τῶν δύο συνασπισμῶν. Πράγματι, τὸ ζήτημα εἶναι, ἂν ὑφίσταται καὶ τρίτη νομικὴ διεθνὴς τάξις, ἀλλ' ὅπωςδήποτε δὲν εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὑποθέτει ὁ Stone.

Καθ' ἡμᾶς, τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως, κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον, τριῶν νομικῶν τάξεων διεθνῶς, δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησεως. Ἐδείξαμεν ἤδη, πῶς καὶ κατὰ τί διαφέρουν τὸ «διεθνὲς δίκαιον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» καὶ ἐκεῖνο τοῦ «προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ» μεταξὺ των. Εἶναι ἐξ ἄλλου προόδηλον, ὅτι τὰ δύο ταῦτα δίκαια εἶναι τελείως διάφορα κατὰ τὸ περιεχόμενον ἀπὸ τὸ διεθνὲς δίκαιον, ὅπερ θεραπεύεται ὑπὸ τῶν μὴ κομμουνιστικῶν Κρατῶν τῆς γῆς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δίκαιον, στηριζόμενον εἰς τὸν φιλελευθερισμὸν καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν, εἶχε προσφάτως στραφῆ πρὸς τὴν διεθνή ὀργάνωσιν, ἵνα ὑποβοηθήσῃ καὶ προαγάγῃ μίαν ἀνωτέραν μορφὴν διεθνοῦς ὀργανώσεως, ἣ ὁποία θὰ καθίστα τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου ἀνεωτέραν, πλέον ἐλευθέραν καὶ εὐδαιμονεστέραν. Αἱ τάσεις τοῦ δικαίου τούτου σαφῶς διαγράφονται εἰς:

- α. Τὸν ὑποβιβασμὸν τοῦ ρόλου τῆς ἐσωτερικῆς δικαιοδοσίας τῶν Κρατῶν.
- β. Τὴν διαρκῶς αὐξανομένην ὑπαγωγὴν τῶν ἐπὶ μέρος πολιτειῶν εἰς τὴν διεθνή δικαιοδοσίαν.
- γ. Τὴν ἀποκλήρουξιν τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἀσκήσεως τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς, καὶ
- δ. Τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἀτόμου ὡς ὑποκειμένου τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἄλλὰ τόσον τὸ «δίκαιον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως», ὅσον καὶ τὸ «σοσιαλιστικὸν διεθνὲς δίκαιον», ἀκολουθοῦν ἐντελῶς διαφωρικὰς κατευθύνσεις καὶ καθ' ἡμέραν καθίσταται εὐκρινέστερος ὁ διαχωρισμὸς μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων νομικῶν τάξεων τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Ἐν ὄψει δὲ τῆς τοιαύτης διασπάσεως τῆς ἐνότητος τοῦ διεθνοῦς δικαίου, προβάλλει ἀγωνιώδεις τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ πῶς θ' ἀποκατασταθῆ ἡ ἐνότης τοῦ δικαίου τούτου. Ἡ εὐ-

χή είναι να μη κληθῆ ἡ δύναμις ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐνότητα ταύτην. Πάντως, ἡ ἐπέκτασις, ἡ βαθύτης καὶ ἡ ὀλοκλήρωσις τῆς γνώσεως τῶν δεδομένων τοῦ ζητήματος, εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι θὰ διδάξουν τοὺς ἀνθρώπους πῶς νὰ προσαρμόσουν τὴν ζωὴν των εἰς τὴν πραγματικὴν ταύτην κατάστασιν τῆς διασπάσεως τῆς ἐνότητος τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ἡ ὁποία δὲν ἀντικατοπτρίζει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν διάσπασιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Κατὰ τὸν σοβιετικὸν — διαλεκτικὸν ἰσχυρισμὸν, ἡ διάσπασις αὕτη εἶναι ἐν ἀναγκαῖον στάδιον διὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ ὀλοκλήρωσιν τῆς πανανθρωπίνης κοινωνίας εἰς ἐνότητα κομμουνιστικὴν. Λογικῶς, ὅμως, ἡ διάσπασις αὕτη εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν καταστροφὴν.

Ἀναπάντητον μένει τὸ ἐρώτημα, ἂν ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, τὸ διεθνὲς δίκαιον δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πρόληψιν τῆς καταστροφῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α' ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ

- G. L. Arnold *The pattern of world conflict*, N. York, 1955
- N. Αντρέγιεφ Ὁ διαλεκτικὸς ὕλισμὸς περὶ τῆς διαδικασίας τῆς γνώσεως, (ρωσ.), Μόσχα.
- L. Benvenuti "Politique occidentale vis-à-vis de l' URSS et des pays satellites., (extrait de rapport "La politique du Conseil de l' Europe à la lumière des récentes développements de la situation mondiale, présenté au mois d' Octobre 1956 à l' Assemblée Consultative), *Annuaire Européen*, vol. III, 1957, pp 112—125.
- R. N. Brown *Intern. society, its nature and interests*, N. York
- J. Bryce *International Relations* (Rev. Ed.), N. York, 1929
- Vyshinsky *The law of the soviet state* (Tr. Babb)
- Βυσίνσκυ—Λοζόφσκυ *Διπλωματικὸν Λεξικόν*, τόμ. 1, 1948, τομ. 11, (Ρωσ.), Μόσχα, 1950.
- A. Cascoigne "Soviet foreign policy, *Yearbook of world affairs*, 1955, pp 22—34.
- L. Fisher *The soviets in world affairs*, Vol. I, II, Princeton Univ., 1951.
- C. Foreman *The new internationalism*, N. York, 1934
- L. Halle *The nature of power*, London, 1955
- A.E. Hindmarsh *Force in peace*, Cambridge, Mass. 1933
- R.N.C. Hunt *The theory and practice of communism*, 1957
- Λ.Ν. Ἰβάνωφ *Πραγματεία ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων κατὰ τὴν περίοδον τοῦ II παγκοσμίου πολέμου*, Μόσχα, 1958, (Ρωσ.).
- Μ.Π. Καρέβα κ. ἄλ. *Θεωρία Κράτους καὶ Δικαίου*, Μόσχα, 1955, (Ρωσ.)
- Β.Ι. Λένιν *Ἄπαντα*, Μόσχα, 1950, (Ρωσ.).

- V. Lenin Selected works, N. York, 1943
- V. Lenin La révolution prolétarienne et le renégat Kautsky, Moscou, 1954
- Α. Λεόντιεφ «Περὶ τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως τῶν δύο συστημάτων» εἰς ἐπιθ. «Κομμουνιστής», ἀρ. 13, σελ. 43—58, Μόσχα, 1954, (Ρωσ.).
- C.J. Mcfadden The philosophy of communism, N. York, 1939
- J. Mac Laurin The United Nations and Power Politics, N. York
- B. Moore Soviet politics, the dilemma of power, Harvard Univ. 1950
- H. Morgenthau Politics among Nations, N. York, 1952
- Α.Β. ΜΠΕΒΕΝΤΟΥΚΤΩΦ κ. ἄλ. Τεσσαράκοντα ἔτη σοβιετικοῦ δικαίου ἐκδ. Πανεπιστημίου τοῦ Λένινγκραντ, 1957, (Ρωσ.).
- M. Night Power politics, London, 1946
- A. Philipov Logic and dialectics in Sov. Union, N. York, 1952
- K.R. Popper The open society and its enemies, Princ. 1950
- Rech. Inter. Aspects du capitalisme contemporain, no 5 Paris, 1957
- Rech. Inter. La deuxième guerre mondiale, No 9—10, Paris 1958
- Rech. soviét. Philosophie, Paris, 1958, cahier, No 1
- G. Schwarzenberger Power politics, London, 1951
- H. Seton—Watson Eastern Europe since Stalin, in Yearbook of world affairs, 1957, pp 22—46.
- H. Seton—Watson The pattern of communist revolution, London, 1953.
- J. Sommerville Soviet philosophy, N. York
- J. Stalin Le leninisme théorique et pratique, Paris 1952
- J. Stalin Les questions du leninisme (I,II), Paris, 1947
- J. Stalin Del materialismo dialettico e del materialismo storico, Mosca, 1949
- J. Stalin On the great patriotic war of the Soviet Union, 1954.
- H.A. Steiner, Principles and problems of international relations, N. York. 1940
- Β:Α. Τουμάνωφ Κριτική τῆς συγχρόνου ἀστικῆς θεωρίας τοῦ δικαίου. Μόσχα, 1957, (Ρωσ.).
- Γ. Τοῦνκιν «Ἡ εἰρηνικὴ συνύπαρξις ἢ ἐνδιάμεσος κατάστασις», εἰς: ἐπιθεώρησιν «Νέοι Καιροί», ἀρ. 25, Ἰούν. 1956.

- A. Vagts «The United States and the Balance of Power», in the Journal of politics, Vol. 3, No. 4 (Nov. 1941) pp 401-449
- N. Khroustsev Discours, entretiens, interviews sur les problèmes de la politique internationale, Moscou, 1957
- N. Khroustsov, N. Bulganin Visit of friendship to India, Burma and Afghanistan (Discours), Moscou, 1959
- G.A. Wetter Dialectical materialism, N. York, 1959

B' ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΤΟ ΚΥΠΙΟΝ ΘΕΜΑ

- Mme Paul Bastid Les moyens juridiques de réalisation de la coexistence pacifique des Etats en Europe, édit. du centre européen universitaire, fascicule No 3, 1953 pp 27—45
- G. Berlia «Le droit des gens et la coexistence russo—americaine», Journal de D.I. (Clunet), Paris, 1952, pp 26—47
- L.L. Bernard War and its causes, N. York, 1944
- Β.Φ. Γκενεράλωφ Θεμελιώδεις κατευθύνσεις εις τήν διεθνή νομικήν συνεργασίαν τῆς ΕΣΣΔ μετά τῶν Λαϊκῶν Δημοκρατιῶν, εις ἐπιθ. «Σοβ. Κράτος καὶ Δίκαιον», ἀρ. 7, 1950
- G. Lyon—Caen «Le droit international et la coexistence pacifique des états relevant de systèmes de droit international (Clunet), 1952, pp 48—82
- J. Yves Calvez Droit International et Souveraineté en URSS, Paris, 1953
- Clausewitz On war, N. York, 1953
- J.T. Delos La société internationale et les principes du droit public, Paris, 1950
- P. Fauchille Traité de Droit International Public, Paris, 1922
- J. Frankel «The Soviet Union and the United Nations», Yearbook of world affairs, 1954, pp 67—94
- L. Focsaneanu «Les cinq principes» de coexistence et le droit international, Annuaire Francais de D. I., II, 1956, pp 150—180
- Aug. Guillaume Soviet aims and soviet power, 1949
- L. Goodrich & Hambro Charter of the United Nations, London, 1949
- J. Hazard The soviet concept of international law, proceedings of the 33d annual meeting of the american society of inter. law, Washington, 1939

- J. Hazard *Cleansing soviet international law of antimarxist theories*, *American Journal of International Law*, Vol 32, 1938, pp. 243—252
- C.P. Jessup *A modern law of Nations*, N. York, 1948
- Σ.Α. Ίβάνωφ «Ἡ ἀρχή τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως», *Κρατικά νομικά ἐκδόσεις*, (ρωσ.), Μόσχα, 1958
- Ίνστ. Δικ. *Διεθνές Δίκαιον*, (ρωσ.), Μόσχα, 1947
- Ίνστ. Δικ. *Διεθνές Δίκαιον*, (ρωσ.), Μόσχα, 1951
- Ίνστ. Δικ. *Διεθνές Δίκαιον*, (ρωσ.), Μόσχα, 1957
- Σ. Καλογεροπούλου—Στράτη *Διεθνές Δημόσιον Δίκαιον*, Ἀθήναι, 1946
- τοῦ αὐτοῦ *Jus ad Bellum*, Ἀθήναι 1950,
- τοῦ αὐτοῦ Ἡ διεθνὴς προστασία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν Λαῶν, Ἀθήναι, 1955
- τοῦ αὐτοῦ Περὶ τῆς θεμελιώσεως τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν Λαῶν κατὰ τὸν Χάρτην τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, Ἀθήναι 1957
- τοῦ αὐτοῦ *Διπλωματικὴ Ἱστορία, 1814—1914*, Ἀθήναι, 1959.
- Φ.Ι. Κοζέβνικωφ *Τὸ σοβιετικὸν Κράτος καὶ τὸ δόγμα μὴ ἐπεμβάσεως*, Μόσχα, 1948, (ρωσ.).
- τοῦ αὐτοῦ Συμβολὴ εἰς τὸ ζήτημα τῆς κατανοήσεως τοῦ δ.δ., εἰς ἐπιθ. «Σοβ. Κράτος καὶ Δίκαιον» (ρωσ.), ἀριθ. 2, 1940.
- ταῦ αὐτοῦ «Μερικὰ ζητήματα διεθνῶς δικαίου ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἔργου τοῦ Ι.Β. Στάλιν, ὁ μαρξισμὸς καὶ ἡ γλωσσολογία», εἰς ἐπιθ. «Σοβ. Κράτος καὶ Δίκαιον», ἀριθ. 6, 1951, Μόσχα, (ρωσ.).
- τοῦ αὐτοῦ *Τὸ σοβιετικὸν κράτος καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον 1917—1947*, (Ρωσ.), Μόσχα, 1948.
- Titus Komarnicki *L' Etat Satellite, un cas moderne d' intervention*, Beirouth, 1957
- Ε.Α. Κορόβιν «Ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς εἰς τὴν διεθνή πρακτικὴν» εἰς ἐπιθ. «Διεθνὴς Ζωή», ἀρ. 2, 1958
- τοῦ αὐτοῦ «Πέντε ἀρχαί—θεμέλιον τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως» εἰς ἐπιθ. «Διεθνὴς Ζωή», ἀριθ. 5 (ρωσ), Μόσχα, 1956
- τοῦ αὐτοῦ *Διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν θεμελιωδῶν γνώσεων τοῦ δ.δ.*, (ρωσ), Μόσχα 192
- τοῦ αὐτοῦ *Διεθνὲς δίκαιον τῆς μεταβατικῆς περιόδου*, Μόσχα, (ρωσ), 1924
- τοῦ αὐτοῦ *Τὸ διεθνὲς δίκαιον εἰς τὴν σύγχρονον περίοδον*, διάλεξις, 1946

- τοῦ αὐτοῦ «Ἡ εἰρηνική συνύπαρξις τῶν δύο συστημάτων—κύριον θεμέλιον τοῦ συγχρόνου διεθνοῦς δικαίου» εἰς ἐπιθ. «Σοβιετ. Κράτος καὶ Δίκαιον», (ρωσ), ἀριθ. 4, Μόσχα, 1952
- τοῦ αὐτοῦ «Κανόνες τοῦ δ.δ. γενικῶς ἀνεγνωρισμένοι» (ρωσ) εἰς ἐπιθ. «Σοβιετικὸν Κράτος καὶ Δίκαιον». ἀρ. 9, 1951. Περίληψις εἰς *Clunet* 1952, σελ. 1062—1066
- S. K. Krylov «Les notions principales du droit des gens» dans le *Recueil des Cours*, 1947, t 70
- τοῦ αὐτοῦ Διεθνὲς Δίκαιον (ρωσ), Μόσχα, 1947
- Μ.Χ. Λαζάρεφ «Ἐὸ Στάλιν περὶ μὴ ἐπεμβάσεως εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῶν Κρατῶν καὶ περὶ τοῦ νοήματος τῆς ἐπεμβάσεως», εἰς ἐπιθ. «Σοβ. Κράτος καὶ Δίκαιον», ἀριθ. 11, 1949, (ρωσ),
- τοῦ αὐτοῦ Τὸ συνέδριον τῶν Λαῶν διὰ τὴν ἀμυναν τῆς εἰρήνης καὶ αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ δ.δ. (ρωσ), Μόσχα, 1953
- Ι. Δ. Λέβιν Ἡ ἀρχὴ τῆς κυριαρχίας εἰς τὸ σοβιετικὸν καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον, (ρωσ), Μόσχα, 1947
- H. Lauterpacht «The international protection of human rights» dans le *Recueil des Cours*, 1948, t 70
- Ι.Δ. Λέβιν Κυριαρχία, Μόσχα, 1948, (ρωσ)
- τοῦ αὐτοῦ «Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς οὐσίας καὶ τῆς σημασίας τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας» εἰς ἐπιθ. «Σοβ. Κράτος καὶ Δίκαιον», Μόσχα, 1949
- Λ.Λ. Μοντζοριάν «Ἡ ἔννοια τῆς κυριαρχίας εἰς τὸ δ.δ.» εἰς ἐπιθ. «Σοβ. Κράτος καὶ Δίκαιον» ἀρ. 1, 1955
- Κ.Λ. Μπαγκουνιάν «Ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως καὶ ὁ Χάρτης τῶν Η.Ε.» εἰς ἐπιθ. «Σοβ. Κράτος καὶ Δίκαιον» ἀριθ. 6, 1957
- Ν.Β. Ντουρντενιέφσκυ «Πέντε Ἀρχαὶ» εἰς ἐπιθ. «Διεθνὴς Ζωὴ» ἀριθ. 3 (ρωσ), 1956
- Ε. Πασουκάνις Ἐπιτομὴ Διεθνοῦς Δικαίου, Μόσχα, 1935
- R. Pinto «Le Droit Intern. et la coexistence», *Journal de Droit International*, (Clunet), Paris, 1955, pp 306—323
- Μ. Ραποπόρτ Ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν θεωριῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, Μόσχα, 1937
- Ch. Rousseau *Droit International Public*, Paris, 1953
- Ch. Rousseau *D.I. Puplic, approf, précis Dalloz*, Paris, 1958
- Σ. Σανακόγιεφ «Προλεταριακὸς διεθνισμὸς—θεμέλιον τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν χωρῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ» εἰς ἐπιθ. «Διεθνὴς Ζωὴ» (ρωσ), ἀρ. 7. 1958

- τοῦ αὐτοῦ «Νέος τύπος διεθνῶν σχέσεων» εἰς ἐπιθ. «Διεθνῆς Ζωή», ἀριθ. 1, 1955.
- L.B. Schapiro The soviet concept of international law, London, Stevens, 1948, sel. 272—310, reprinted from Yearbook of World Affairs
- M. Sibert Traité de Droit International Public, Paris 1951, vol I, II
- H.A. Smith Modern Weapons and Modern War, Yearbook of World Affairs, 1955, pp 222—247
- J. Stone Legal controls of the international conflict, London, 1954
- E.C. Stowell Intervention in International Law, Washington, D.C., 1921
- T. A. Taracouzio The Soviet Union and the International Law, N. York, 1935
- Γ.Κ. Τενεκίδου Δημόσιον Διεθνῆς Δίκαιον, Ἀθήναι, 1957
- Γ. Τοῦνκιν «Ὁ σοσιαλιστικὸς διεθνισμὸς καὶ τὸ διεθνῆς δίκαιον», εἰς ἐπιθ. «Νέοι Καιροί», ἀριθ. 51, 1957
- Τ.Ι. Τραίνιν «περὶ τοῦ ζητήματος τῆς κυριαρχίας» εἰς ἐπιθ. «Κράτος καὶ Δίκαιον», ἀρ. 2, 1938
- Λ.Π. Φιλίπτσικωφ «Ὁ μαρξισμὸς—λενινισμὸς περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων πολέμων», πανεπιστημιακὴ διάλεξις, εἰς δελτίον BBC, ἀριθ. 607, 1955
- G.C. Wilson International Law, 9th ed., N. York, 1935
- Q. Wright A study of War (vol I,II), Chicago, 1941
- Institute of International Affairs Soviet Documents of Foreign Policy
Vol. I (1917—1924), Oxford, 1951
Vol. II (1925—1932), Oxford, 1952
Vol. III (1933—1953), Oxford, 1953
The Communist International (Documents)
Vol. (1919—1922), Oxford, 1956
- Σ. Σ. Στουντένκιν Ἱστορία τοῦ Σοβιετικοῦ Συντάγματος (εἰς κείμενα) 1917 - 1956, (ρωσ), Μόσχα, 1957
- D. G. Bishop Soviet Foreign Relations (Documents and Readings), Syracuse University Press, 1952
- Λ. Λ. Μοντζοριάν Ἐκλογή κειμένων διεθνοῦς δικαίου, τ. I, II, III, (ρωσ), Μόσχα, 1957
- Les Cah. du Com. XXe Congrès du Par. Com. de l' Union Sov. (Receuil de documents), Paris 1956

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΙΣ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- «Σοβιετικὸν Κράτος καὶ Δίκαιον» τῶν ἐτῶν 1948 - 1952 (ρωσ) «Νέοι Καιροί», τῶν ἐτῶν 1946 - 1948, 1956 - 1958 (ρωσ) «Διεθνῆς Ζωή», τῶν ἐτῶν 1958, 1959, (ρωσ).
Summary of world broadcasts of BBC, 1955 - 1959
«Πράβδα» τῶν ἐτῶν 1944 - 1948 καὶ 1956 - 1959 «Ἰζβέστια» τῶν ἐτῶν 1944 - 1948 καὶ 1956 - 1959

**ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Διάσπασις τῆς Νομικῆς Συνεννοήσεως	11
2. Ἀφετηρία τῆς Διερευνήσεως	12
3. Τὸ Κοινωνικὸν Ὑπόβαθρον	12
A. Ἡ ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ.	12
1. Ἡ Προβολὴ τῆς Εἰρηρικῆς Συνυπάρξεως	12
2. Σχέσις τῆς Εἰρηρικῆς Συνυπάρξεως πρὸς τὴν Ἐπανάστασιν	13
3. Τὸ Ἀρνητικὸν Περιεχόμενον τῆς Εἰρ. Συνυπ.	14
4. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Εἰρηρικῆς Συνυπάρξεως	15
B. ΕΙΡΗΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΧΥΟΣ, ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ.	16
1. Τὸ Στερεότυπον τῆς Εἰρήνης	17
2. Ἡ «Πολιτικὴ Ἴσχυος».	18
3. Ἡ Εἰρηρικὴ Συνυπάρξις.	18
4. Σύγκρισις.	21
5. Ἡ Διαίρεσις τῆς Ἀνθρωπότητος	21
6. Ἐπιτασις Ἀναφορᾶς τῆς Εἰρ. Συνυπάρξεως	21
Γ. Ο ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟΣ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ	22
1. Ἡ Ἄλλη Πλευρὰ	22
2. Ἐγνοία	22
3. Ἐξειδικευσις τῆς Ἐννοίας εἰς τὰς Διακριτ. Σχέσεις	23
4. Τὸ πρῶτον Σπέρμα περὶ «τοῦ Κέντρου τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Στρατοπέδου».	24
5. Ἡ Τρέχουσα Ἀντίληψις τῶν Σοβιετικῶν	25

Δ' ΤΑ ΔΤΟ «ΕΙΝΑΙ» ΤΟΥ Δ.Δ. ΚΑΤΑ ΤΝ ΣΟΒΙΕ- ΤΙΚΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ	25
1. 'Επίδράσεις ἐπὶ τοῦ Δ.Δ.	25
2. Κατάταξις τῆς Ἔλης.	26
Ε' Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΞΕΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΡΕΥΝΩΜΕ- ΝΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	26
1. Τὸ Πρόβλημα	26
2. Ἡ Μέθοδος τῆς Ἀναλύσεως	26
3. Ἡ Μέθοδος τοῦ Διαλεκτικοῦ Ἔλισμοῦ	27
4. Ἡ Ἰδιομορφία τοῦ Ἐρευνημένου Ἀντικειμένου	28
5. Ἀντιστοιχία Μεθόδου καὶ Κοσμοθεωρίας	29
6. Ἐπιβεβαίωσις ἀπὸ τὴν Σύγχρ. Πραγματικότητα	30
7. Ἀφηρημένα Παραδείγματα	31
8. Σχηματικὴ Παράστασις τῆς Μεθόδου	31
9. Συνέπειαι τῆς Μεθόδου	32

ΜΕΡΟΣ Ι

Τὸ Ἔν εἶναι τοῦ κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἀντί-
ληψιν δ. δ., ἦτοι :

«Τὸ διεθνὲς δίκαιον τῆς
εἰρηνικῆς συνυπάρξεως»

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΝ ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΕΩΣ

1. Ἡ Σχέσις τῆς Εἰρ. Συνυπάρξεως πρὸς τὸ Δ.Δ.	35
α. Ἡ Σοβιετικὴ Προσπάθεια	35
β. Ἡ Ἐπίδρασις τῆς Εἰρ. Συνυπάρξεως	36
γ. Ἡ Εἰρ. Συνυπάρξις ὡς Νομικὴ Κατηγορία	36
2. Ἡ Σοβιετικὴ Θεωρία περὶ Κράτους	37
α. Περίληψις	37
β. Ἡ Σύγχρονος Ἀποψις τῶν Σοβιετικῶν	38

3. Αί Περίοδοι Ἐξελίξεως τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Δ.Δ. εἰς τὴν ΕΣΣΔ.	39
α. Συνέπειαι τῆς Σοβιετικῆς Περί Κράτους Θεωρ.	39
β. Νεοφανῆς Σύλληψις τοῦ Δ.Δ.	39
γ. Θεμελιώδη Ἐρωτήματα διὰ τοὺς Σοβ. Διεθνολ.	40
δ. Δύο Περίοδοι τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Δ.Δ. εἰς ΕΣΣΔ	40
4. Ἡ Πρώτη Περίοδος τῆς Ἐπιστ. τοῦ Δ.Δ. εἰς ΕΣΣΔ	41
α. Οἱ δύο Κυριώτεροι συγγραφεῖς	41
β. Κορόβιν: Πολλαπλότης Συστημάτων Δ.Δ.	42
γ. Πασουκάνις: Συμβιβασμὸς τῶν δύο Οἰκ. Συστ.	43
ε. Σύνοψις τῶν Τάσεων τῆς πρώτης Περιόδου	43
στ. Ἡ Ἀποτυχία	43
5. Ἡ Δευτέρα Περίοδος τῆς Ἐπιστ. Δ.Δ. εἰς ΕΣΣΔ. .	45
α. Ὁ Βυσίνσκυ	45
β. Ὁ Βυσίνσκειος Ὁρισμὸς τοῦ Δ.Δ.	45
γ. Ἡ νέα Κατεύθυνσις καὶ ἡ Εἰρ. Συνάραξις . . .	46
δ. Ἡ Ἐπίστασις τοῦ Δ.Δ.	46
6. Χαρακτὴρ τοῦ Δ.Δ. κατὰ τὴν Σοβ. Ἀντίληψιν . . .	47
α. Δομικαὶ Διαφοραὶ	47
β. Τάσις πρὸς Διαμόρφωσιν ἰδίου Δ.Δ.	48
γ. Διάφοροι τύποι τοῦ Βυσινσκειοῦ Ὁρισμοῦ . . .	38
δ. Οὐσιώδη Κοινὰ Σημεῖα τῶν Ὁρισμῶν	50
ε) Ἡ θέλησις τῶν Κυριάρχων Τάξεων	50
στ. Ἀγὼν καὶ Συνεργασία	51
7. Τὸ «Δ.Δ. τῆς Εἰρηγ. Συνεπ.» καὶ ὁ Χάρτης τῶν Η.Ε	52
α. (Ἡ Ἐπίστασις τῶν Σοβιετικῶν	52
β. Ἡ Ἰδική μας Ἀντίθετος Ἐπίστασις	52

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ Δ.Δ. ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΤΗΡΑΞΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΟΒΙΕΤ. ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ

1. Ἡ Ἐπιταξία τῶν Πέντε Ἀρχῶν	53
---	----

α. Λογικαὶ Ἀσυνέπειαι	53
β. Διαλεκτικὴ Προσέγγις	54
2. Ἡ Ἐξέτασις τῆς «Νομικῆς Βάσεως».	55
3. Ἡ Ἀρχὴ τῆς Κυριαρχίας	56
α. Ἡ Σημασία τῆς Ἀρχῆς.	56
β. Αἱ μὴ Κομμουνιστικαὶ Τάσεις	56
γ. Ἡ Σοβιετικὴ Θέσις	57
4. Διαλεκτικὴ Ἀνάλυσις τῆς Κυριαρχίας	58
α. Χρησιμότης τῆς Ἀναλύσεως	58
β. Τρεῖς Ὁψεις τῆς Κυριαρχίας Κατὰ τὴν Σοβιετικὴν Ἀντίληψιν	59
γ. Ἡ Αὐτοδιάθεσις τῶν Λαῶν	59
δ. Ἡ Ἐθνικὴ Κυριαρχία	60
ε. Ἡ «Λαϊκὴ Κυριαρχία»	62
στ. Ἡ Κρατικὴ Κυριαρχία	63
ζ. Κρατικὴ — «Λαϊκὴ» Κυριαρχία	64
5. Ἡ Ἀρχὴ τῆς μὴ Ἐπεμβάσεως	66
α. Συνέπειαι	66
β. Ἡ Σοβιετικὴ Ἀντίληψις	66
γ. Περίπτωσις Πρώτη	67
δ. Περίπτωσις Δευτέρα	68
ε. Ἐξαιρέσεις Πρώτη	69
στ. Ἐξαιρέσεις Δευτέρα	70
ζ. Ἡ Πρακτικὴ	70
η. Περίπτωσις Τρίτη	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

1. Συσχέτισις	75
2. Ἡ Ἐξέλιξις τοῦ Πολέμου	
α. Οἱ Ἡγεμονικοὶ Πόλεμοι	75
β. Ἐθνικοὶ Πόλεμοι	75
γ. Ἡ Ἐξέλιξις τῆς Τεχνικῆς τοῦ Πολέμου	77
δ. Ὁ Ὀλοκληρωτικὸς Πόλεμος	78

3. Ἡ Νομικὴ Ἰδέα Περὶ Πολέμου.....	78
α. Τὸ Κριτήριον τῆς Δικαιοσύνης	78
β. Ὁ Πόλεμος, Ὁργανον Ἐθνικῆς Πολιτικῆς ..	79
γ. Ὁ Πόλεμος, Νομικὸν Γεγονὸς	79
4. Ἡ Κομμουνιστικὴ Ἀντίληψις Περὶ Πολέμου	80
α.. Ἡ Μαρξιστικὴ Θέσις	80
β. Ἡ Θέσις τοῦ Λένιν	81
γ. Ἀνάλυσις τῆς Θέσεως τοῦ Λένιν	82
δ. Παρατηρήσεις	85
5. Ἡ Θέσις τοῦ Πολέμου εἰς τὴν Περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Συνυπάρξεως	86
α. Τὸ Ἀναπόφευκτον τοῦ Πολέμου	86
β. Τὸ Στοιχείον Χῶρος — Χρόνος	86
6 Ἡ Σοβιετικὴ Νομικὴ Ἰδέα Περὶ Πολέμου	86
α. Ἡ Τρέχουσα Ἀντίληψις τῶν Σοβιετικῶν Δι- εθνολόγων... ..	86
β. Δίκαιοι καὶ Ἄδικοι Πόλεμοι	87
γ. Ἡ Νόμιμος Ἀμυνα	89
7. Περιορισμοὶ τοῦ Θετικοῦ Δικαίου	89
α. Φύσις	89
β. Ἡ Ἔννοια τῆς Ἐπιθέσεως	90
γ. Ἡ Τύχη τοῦ Σοβιετικοῦ Ὁρισμοῦ τῆς Ἐπιθέσεως	91
δ. Τὸ Περιεχόμενον τοῦ Σοβιετικοῦ Ὁρισμοῦ τῆς Ἐπιθέσεως	92
ε. Τὸ Νόημα τῆς «Ἀρχῆς τῆς μὴ Ἐπιθέσεως» ..	92

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Τὸ Ἕτερον εἶναι τοῦ κατὰ τὴν
σοβιετικὴν ἀντίληψιν δ. δ., ἦτοι:

«Τὸ Σοσιαλιστικὸν Διεθνὲς Δίκαιον»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΝ ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΝ
ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟΥ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΥ

1. Ἡ Ἐμφάνισις τῆς Νέας Προσπαθείας	97
--	----

α. 'Η 'Ανάγκη	97
β. 'Η 'Επιδιωκομένη λύσις	98
γ. 'Η Πρώτη 'Ιδέα	98
2. 'Η 'Υποστηριζομένη υπό τῶν Σοβιετικῶν Διεθνολόγων Διαφοροποιήσις	99
α. 'Ο Ρόλος τῆς Πολιτικῆς	99
β. Μία Παλαιότερα 'Ιδέα	99
γ. Διαφοραὶ τῆς Νέας ἀπὸ τὴν Παλαιὰν 'Ιδέαν . .	100
3. Τὸ Νέον Θεμέλιον	100
α. Συστατικὰ Στοιχεῖα	100
β. Οὐσιώδεις Διαφοραὶ ἀπὸ τὸ Δ.Δ. τῆς Εἰρηρικῆς Συνπάροξενος	101
4. 'Ο Διαχωρισμὸς	102
α. 'Ασάφεια ἐκ τῶν 'Ομοιοτήτων	102
β. Τὰ δύο Δ.Δ. τῶν Σοβιετικῶν	104
5. Τὸ Φαινόμενον τῆς Διασπάσεως τῆς Διεθνοῦς Κοινωνίας	105
α. 'Η Παλαιότερα Διάσπασις	105
β. 'Η Πρόσφατος Διάσπασις	105
6. 'Ο Προλεταριακὸς Διεθνισμὸς	106
α. 'Εννοιολογικαὶ Διαφοροποιήσεις	106
β. Διαφορὰ ἀπὸ τὸν 'Εθνικισμὸν	106
γ. Διαφορὰ ἀπὸ τὸν Κοσμοπολιτισμὸν	107
δ. Διαφορὰ ἀπὸ τὸν Διεθνισμὸν	107
ε. Διαφορὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς Διεθνοῦς 'Οργανώσεως	108
στ. Διαφορὰ ἀπὸ τὴν Εἰρηρικὴν Συνάπαξιν	108
ζ. 'Ο Προλεταριακὸς Διεθνισμὸς ὡς Νομικὴ Κατηγορία	109
7. Αἱ 'Εφαρμογαὶ	110
α. 'Εν Παλαιὸν 'Ερώτημα	110
β. Δύο Σύγχρονα Γεγονότα	111
γ. 'Εξήγησις 'Αντιφάσεων	111

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ «ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΕΩΣ» ΤΟΥ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ» ..

1. Προσέγγισις εἰς τὸ Πρόβλημα	113
α. Σκοπὸς τῆς Ἀναλύσεως	113
β. Παράλληλισμός μετὰ τὸ Δόγμα Μόνρφε	113
γ. Τὸ Πρόβλημα τῆς Νομικῆς Θεμελιώσεως	114
2. Αἱ Ἀρχαὶ τοῦ «Σοσιαλιστικοῦ Διεθνοῦς Δικαίου»	114
α. Ρητῶς Διατυπούμεναι Ἀρχαὶ	114
β. Ἀρχαὶ Τεκμαρταὶ	114
γ. Οὐσιώδεις Ἀρχαὶ τοῦ «Σοσιαλιστικοῦ Διεθνοῦς Δικαίου»	115
3. Ἀνάλυσις τῶν ἐν Λόγῳ Ἀρχῶν	115
α. Ἀρχὴ τῆς Συλλογικότητος	115
β. Ἀρχὴ τῆς Ἀμοιβαίας Βοηθείας	117
δ. Ἀρχὴ τῆς Ἰσότητος	119
γ. Ἀρχὴ τῆς Κυριαρχίας	117
δ. Ἀρχὴ τῆς Ἰσότητος	121
ε. Ἀρχὴ τῆς μὴ Ἐπεμβάσεως	122
4. Νομικὴ Φύσις τοῦ «Σοσιαλιστικοῦ Διεθνοῦς Δικαίου»	126..
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	127
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	135
ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	